

Иман – жүрек айнасы

Ақылбек Шаяхметтің өлеңдер жинағына имандылық туралы жырлар топтастырылған.

Бұл жинақ жыр тілімен жазылған ақын шыны, жүрек жыры, көңіл сыры.

Кітапта Ислам дінінің артықшылығы тайға таңба басқандай айшықталған. Төрт бөлімнен құралған кітапқа енген жырлар төрт құбыламызды түгендеуге тырысқан автор ойларына арқау болған.

Ақылбек Шаяхмет

Иман – жүрек айнасы

Өлеңдер

Бірінші бөлім

Алла!

Алла!

Алла! - деп

Соғып тұр ғой жүрегім

Алла деген сөз жеңіл,

Аллаға ауыз жол емес.

Ынталы жүрек, шын көңіл,

Өзгесі Хаққа қол емес.

Абай

Ислам

Narrisch, daß jeder in seinem Falle

Seine besondere Meinung preist!

Wenn Islam Gott ergeben heißt,

In Islam leben und sterben wir alle.

Анау-мынау нәрсе туралы оңды-солды ой шығындау – қандай ақымақтық. Егер Ислам Аллаға мойынсұну болса, біз бәріміз Исламда өмір сүріп, Исламда өлеміз.

Иоганн Гете

Жасаған күнә алғашқы

Адамның діні – Ислам.

Ұрпаққа кейін жалғасты

Ғаламның діні – Ислам.

Сөздері жұртқа тараған

Мұсаның діні – Ислам.

Кәпірлер Құдай санаған

Исаның діні – Ислам.

Құрсақта жатып жетілген

Баланың діні – Ислам.
Мінәжат жасап, өкінген
Дананың діні – Ислам.

Хақ

*Құдіретті бір Хақ озық баршадан,
Мадақ, мақтау, құрмет лайық бір соған!*

Жүсіп Баласағұн

Хаққа сену – ақ болу,
Сүттей таза, пәк болу,
Жамандықты жек көру,
Жақсылыққа жақ болу,
Тап болса да қандай іс,
Хаққа сену – нақ сену!
Қолыңдағы барың да,
Басыңдағы бағың да,
Астыңдағы тағың да,
Хаққа сенім жоғыңда
Құтқармайды ешкімді
Ертең өлер шағыңда.

Дана кітап

*Он милосерд: Он Магомету
Открыл сияющий Коран.
Да притечем и мы к свету,
И да падет с очей туман.*

Александр Пушкин

*Проклят тот,
Кто велений Корана не слышит,
Кто угас для молитв и битв, –
Кто для жизни не дышит...*

Иван Бунин

Пушкин түгел оқып шығып Құранды,
Бірде бір сөз таба алмаған күмәнді.
«Қарғыс атар тыңдамаса Құранды!» –
Деген екен Иван Бунин сыралғы.
Ғалым Кусто от пен суға шыдамды,
Көзі жетіп, қастерлеген Құранды.
Өмірі нұсқа, жүрген талай тартыста
Мұхамбетті мойындаған Маркс та.
Басқа дінге нағыз шындық алыс қой,
«Мұсылман деп таны!» – деген Толстой.
Бұл жалғаннан ақиқатты қалаған
Гете де өзін мұсылман деп санаған.
Өмірінде асып-тасып, саспаған,
Кант бар ісін «Бісімілладан» бастаған.

Құл Қожахмет жасап Хаққа құлшылық,
Бүгін оның орнына тұр гүл шығып.
Қажылыққа барып қайтқан Шәкәрім
Толтыр деген мұсылманның қатарын.
Пенделердің бақытты Һәм құсалы
Толып жатыр айтып кеткен мысалы.
Олай болса, толып жатыр дәлел де,
Құран кәрім – дана кітап әлемде.

Кешір, Алла!

*Жылға парыз – он екі айда келген құрбан,
Айға парыз – отыз күн ораза,
Күнге парыз – бес уақыт намаз...*

Тоқсан би

Күн мен түннің парызын жүрміз бе біз орындап,
Ай мен жылдың парызын жүрміз бе біз орындап?
Ұзақ жолға шыққанда әр жерде бір дамылдап,
Өтелмеген парызым бара жатыр қалыңдап.
Қараша жұрт патшаны отырса да мойындап,
Хан да, бірақ, парызын отырған жоқ орындап.
Парыз шетте қалған соң қарыз шіркін көбейіп,
Ел мен жердің қайғысы бара жатыр қалыңдап.
Өмір жолы шұбалаң сан тарапқа бұрылмақ,
Жасырамыз көп жайды ойнағандай тығылмақ.
Бұл тірлікте есірдім, кешір, Алла, кешіргін,
Бозторғайдай парызым тұрып алды шырылдап.

Дін – ғылымның бастауы

«Оқы!» деген сөзді ең алдымен Мұхамбет пайғамбарға Жебірейіл періште айтқан. Одан кейін Мұхамбет пайғамбар: «Оқы, оқы, тағы оқы!» – деген. Осы сөзді кейінгілер өздеріне жапсырып жүр. Негізінде – бұл Алладан келген сөз.

«Дін – апиын!» дегендердің
Саналары уланған.
Елдің камын жегендердің
Көкірегінде нұрлы арман.
«Оқы, оқы, оқы!» – деген
Емес көптің кеңесі.
Бір Алланың атыменен
Түскен Құран сүресі.
Ел-жұртыма болған қорған,
Ғылым – білім асқары.
Барлығына негіз салған
Дін – ғылымның бастауы.

Жаратушы біреу ғана

Мәриямның ұлы Иса да бір Аллаға табынған, жерлестері иланбай, Алланың кереметін көрсет дегенде Аллаға гана жалынған. Өздерін Христостың жолында

жүрген христиандық дейтін орыстар шені жоғары адамды господин дейді. Бұл сөз мағынасы жағынан мырза дегенге жақындау. Бірақ, господиннің түбірі господ один, жаратушы біреу дегенді білдіреді. Сол сияқты рахмет айтқан кезде сол орыстар спасибо дейді. Спацибоньң да төркіні белгілі – спаси бог, яғни, Құдай сақтасын деген сөз. Ендеше, Исаны туған Марияны құдай-ана, одан туған Исаны құтқарушы құдай дегендер осы сөздердің байыбына барды ма екен?!

Жаратушы біреу ғана,
Оған серік қоспаңыз.
Адамға сол болған пана,
Қажеті жоқ басқа аңыз.
Тірлігінде құса жеген,
Шыға алмаған мың ойдан,
Құтқарушы Иса деген
Құтылмайды Құдайдан.
Сөз түсінер орыс қайда?
Адал сөзге қол қойған
Аты мәшһүр Толстой да
Исламға ден қойған.
Көкірекке салған жара,
Адасқанда бұлай көп,
Жаратушы Алла ғана,
Одан басқа Құдай жоқ.
Таусылмасын қуат-күшім,
Өзің қолдап, рахым ет.
Көріп жүрген күнім үшін,
Алла, саған рахмет!

Жаратқанға құлшылық

Бір зажабы, ешқандай дінге мойынсұнбайтын, атеистік көзқарастағы адамдардың өзі бір Жаратушының алдында дәрменсіз, тіпті, оған қалай жалынып-жалбарынып отырғанын өзі де байқамайды. Мысалы, кез келген көл-көсір дастарханда олар бір-біріне денсаулықтан бастап болашаққа дейін тілек тілейді. Сонда бұл тілекті кімнен тілейді? Кім орындайды, кімнің құлағына шалынады деп тілейді? Әрине, қонақ қылған үй иесі де, сол отырыста болғандар да бұл тілектердің бірін жасаса да, бірін жасауға қауқары жетпейді. Олай болса, тілектің өзі Алладан сұрау болып шықпай ма? Өзі не айтып тұрғанын да аңғармай, «Слава Богу, я - атеист» дегендер де болған.

Ендеше әлі де партбилетін көзінің қарашығындай сақтап жүрген коммунист атеистерімізді «діндарлардың» қатарына жатқызуға болатын шығар.

Елді қырсық шалғанда,
Жамағаты ұйымаған имамға.
Кремльді Қағба санап жүргендер
Тәжім еткен Иванға.
Қара бет қып бір бетін,
Пайғамбар деп көсемінің суретін
Төріне іліп қастерлеген байғұстар

Партиялық билетін,
Секілденіп көреген,
Тост көтеріп, жұртқа тілек тілеген,
Сол ниетін орындаушы өзі емес,
Ессіз еді не деген?!
Отыр бүгін күрсініп,
Терек құлап, өсіп шықты мың шыбық.
Тілек деген – жалбарыну Аллаға,
Жаратқанға құлшылық!

Қоңырау

Герценді Европаны оятқан қоңырау, яғни, колокол деп атағаннан ба екен, ұлы азартушы Ыбырай Адтынсаринді де даланың алып қоңырауы деп атау тілімізге сіңіп, қалыптасып кетті. Ғафу ақынның «Дала қоңырауы» деген дастаны да осы ұғымды құлағымызға сіңісті қылды. Мектеп шәкірттері арасында тұңғыш қоңырау, соңғы қоңырау деген ұғымдар пайда болды. Осы қоңырау әлі күнге дейін білім ордаларындағы орныққан орнынан айырылатын емес.

Қоңырау деген сөздің байыбына баратын болсақ, біздің қазақ артынан сөз ерген адамды соңында қоңырауы бар дегенін естігенбіз. Шынында да даладағы қазаққа өрістегі алысқа ұзап кеткен малды іздеу үшін мойнына қоңырау тағып қойғаны болмаса, қоңыраудың басқа қажетке керегі шамалы.

Түрік елінде лицейлердегі үзіліс арнайы белгіленген әдемі әуен арқылы хабарланады. Тағылым аларлық үлгі. Қоңыраудың түп негізінде шіркеу қоңырауы жатыр. Мектептерге қоңырау миссионерлік саясаттың нәтижесінде енгізілген. Сондықтан да түптің түбінде самбырлаған, қаңғырлаған, даңғырлаған, дыңғырлаған қоңырау үнінен құтылғанымыз абзал.

Әр мекенде тіркеулі,
Ниеттері бүркеулі,
Көрсек көңіл құлазыр
Қаптап кеткен шіркеуді.
Көше толған, қарап қал,
Қоңыраулы сағаттар.
Қоңыраумен басталып
Жатыр барлық сабақтар.
Қаңғыр-күңгір қоңырау,
Еститіндей саңырау.
Азан-қазан қылғанға
Жаза бар ма, Тәңір-ау!
Шығып жатса тағы дау,
Керек екен налымау.
Әжем сиырдың мойнына
Тағушы еді қоңырау.
Тыңдағанды құл етер,
Жат ғұрыпты түнетер.
Қоңырауға бұл жұртты
Құмар қылған кім екен?!

Араб сөздері

Арқалы ақын Нұржанның «Несе фасыл, неше бап» деп басталатын термесі бар. Осындағы фасыл сөзі араб тілінде бөлім деген мағынаны білдіреді екен. Ал қайыр (игілік), ынсап (әділдік), ықылас (адалдық), кәззап (өтірікші), мақұрым (құр қалған, айырылған), гашық(ынтық болу) мәжнүн (есі ауысу) секілді сөздер де қазақ тіліне араб тілінен енген, бірақ қазір құлағымызға әбден сіңісті болып кеткен.

Тарих, тәрбие, тәуба, тәжірибе, қалам, сандық, зұлым, шипа, мүлік, мәрмар, шам, шайтан секілді сөздер де қазақтың төл сөздеріндей жағымды естіледі. Қазақ тілімен біте қайнасып кеткен сөздер қатарына ылажды да жатқызуға болады. Ылаж ем деген сөз екен. Қазақ шарасы таусылғанда ылажым жоқ дегені мұның емі жоқ дегені зой. Жиі айтылатын шүкір сөзі араб тілінде рахмет болып шығады. Яғни, шүкір дегеніміз - Аллаға рахмет деген мазмұнға сәйкес келеді. Араб тіліндегі шәк, шүбә сөздері қазақша күмән, күдік дегенді білдіріп, қазір осы сөздердің синониміне айналып кеткен. Фатиха сөзі арапша сөз басы, кіріспе деген ұғымды білдірсе, біз оны көбінесе бата, тілек мағынасында қолданамыз. Құранның алғашқы сүресі де Фатиха деп аталатыны белгілі. Мүсәпір сөзі арабша қонақ, жолаушы болса, қазақта да ертеде солай болған. «Үйден қырық адым шықсаң мүсәпірсің» деген сөздер сол кезде туған. Бірақ, көп жерде қазіргі уақытта осы сөз кері мағынасында, бишара сөзінің баламасы ретінде қолданылып жүр.

Араб тіліндегі кісі есімдері де қазақ арасында көп тараған. Пайғамбарлар есімдерін былай қойғанда (Мұхамбет, Дәуіт, Мұса, Иса, Ибраһим, т.б) Мұхтар – құрметті, таңдаулы, сыйлы дегенді білдірсе, Сәлім – аман-сау дегенге саяды. Қамар деген қыз есімі ай деп аударылады. Сұлтанмахмұттың Қамар-сұлуы қазақтың Айсұлу есіміне ұқсас.

Арабтар бізге Ислам дінін ғана емес, өзінің тілін де әкелгені анық. Алайда, араб сөздерін ауызекі тілде бұлжытпай сол қалпында айтамын деу әурешілік. Құран сөздерін ғана өзгертпей айтқан жөн. Ал басқа кірме сөздер қазақ тілінің естілу және жазылу заңдылығына сүйенуі керек деп ойлаймын.

Ботқа жеген адамдай батыстырып,
Көрсетеді кейбіреу оқыс қылық.
Алла деген ауызға келген сөзді
Имамдар жүр Аллаһ деп шатыстырып.
Алланы айтсақ көңілге қайғы аларда,
Құлшылығың тірлікте жай қалар ма?
Құлаққа да жағымды Құдай атын
Тамақ қырнап айтқаннан пайда бар ма?!
Өзге тілді білмесек қысылғанбыз,
Сөзді неге бастаймыз ұшынан біз?
Алла деп Абай да айтқан, талай да айтқан,
Араб емес, қазақпыз, мұсылманбыз.

Байқап тұрсаң

...Қазақ құлшылығым Құдайға лайық болса екен деп қам жемейді. Тек жұрт қылғанды қылып, жығылып тұрса болғаны. Саудагер несиесін жия келгенде, «тапқаным осы, біттім деп, алсаң – ал, әйтпесе саған бола жерден мал қазамын

ба?» – деітұғыны болушы еді зой. Құдай Тағаланы дәл сол саудагердей қыламын дейді. Тілін жаттықтырып, дінін тазартып, ойланып, үйреніп әлек болмайды. «Білгенім осы, енді қартайғанда қайдан үйрене аламын» – дейді. «Оқымадың демесе болад-тағы, тілімнің келмегенін қайтушы еді» – дейді.

(Абай. Он алтыншы сөзден)

Байқап тұрсаң, кей адам
Намаз оқыр көз қылып.
Өзі ғана ақ, адал,
Елді жүрер сөз қылып.
Айтқан сөзі – шарифат,
Жасағаны – ишара,
Көкірекке ақиқат
Қонбай жатса, не шара?!
Қажыларға қол беріп,
Сопылардан сөз теріп,
Имамдарға жол беріп,
Кете алмадым өзгеріп.
Қажетіме жараса,
Неге түсем егеске.
Жүзім қайда қараса –
Сол құбыла емес пе?!

Құмырсқа

Мұсылманның ниеті жасаған ісінен қайырлы.

(Мұхамбет пайғамбардың хадисінен)

Шыдап жүрген ауыр бейнет, жұмысқа,
Қажылыққа бет түзеді құмырсқа.
Арып-ашып, таусылардай тынысы,
Қысқа күнде өңбей қойды жүрісі.
Жол азабын көріп тіпті қажыған
Құмырсқаның қоңыз шықты алдынан.

– Ей, Құмырсқа!

Құр сүлдерің қалыпты,
Мұндай сапар саған аса қауіпті.
Құмырсқа айтты:

– Пешенемді көрермін,

Жете алмасам, осы жолда өлермін.
Ей, пенделер!

Хақты жақсы көретін,
Құмырсқадай қабыл болсын ниетің!

29 күндік ораза

Рамазан оразасын ай туғанда бастап, келесі жаңа ай туғанда аяқтау керек. Пайғамбарымыз (с.ғ.с.) бір хадисінде: «Жаңа туған айды көрген кезде ораза ұстаңдар, екінші жаңа туған айды көрген кезде оразаларыңды тоқтатыңдар», – деген. Оразаның 29 немесе 30 күн ұсталуы айдың көрінуіне әр елдің әртүрлі

қарайтындығына байланысты екен. Айдың көрінуін астрономиялық есептеулерге сүйене отырып анықтаған жөн секілді. Мысырдың бас мүфтиі Әли Жұманың «Әл-Баян» атты кітабында айдың туғанын бүгінгі озық технологияны пайдаланып, дәл есеппен анықтауға болатыны айтылған. Біздің бабаларымыз отыз күндік ораза деуші еді. Ал кейбір деректерде: «Ислам күн тізбесімен емес, ай тізбесімен жүреді. Күн тізбесінде 365 күн бар болса, ай тізбесінде 354 күн бар. Ай тізбесі бойынша алдыңғы 6 ай 29 күнге, ал қалған 6 ай 30 күнге толады» – делінген.

Қырық үш күні кем болып,
Жетілмей қалған Бурылдай,
Отызға тағы тең болып,
Қалды ма бір күн бұйырмай.
Құбылған мынау мезгілде
Отыз күн болса ораза,
Шәйіт боп кеткен сол күнге
Оқи ма біреу жаназа.
Тілекті Алла қабыл қып,
Салтанат шындық құрардай.
Есептен қалай жаңылдық,
Отырмын соны біле алмай.

Алладан басқа Құдай жоқ

Құдайдың бар екенін Мұса өз қауымына, Мұхамбет бүкіл адамзатқа білдірді, танытты... Тек Құран негіздерінің тура екендігіне сенемін. Бұл жол адамдарды бақытқа жетелеуші.

Наполеон Бонапарт

Өткен ғасырда философ Роже Гароди, хореограф Морис Бежар, мұхит зерттеуші Жак-Ив Кусто мен хирург Морис Бюкай Ислам дінін қабылдады, католик пірәдары Жан-Мари Дюшемен Әбділмәжит деген арабша есім алып, тілін кәлимаға келтірді.

БАҚ материалдарынан

Исламның парызы –
Мұсылманның міндеті.
Белгі болған әр ізі –
Пайғамбардың сүннеті.
Түзу жолдан шықпайды
Көкірегі шер кісі,
Айтқан сөзді ұқпайды
Түсінігі кем кісі.
Ләй-ла-ил-ла-ла!
Мұхамбет – расул алла!
Алладан басқа Құдай жоқ,
Мұхамбет – оның елшісі.
Төрт шаһариар

Мұхамбет пайғамбар заманынан басталған хақ жолындағы күресте Әбубәкір (632-634), Омар (634-644), Оспан (644-656), Әли (656-661) Исламды таратуда көп еңбек сіңірді.

Әбубәкір, Омар, Оспан, Әлиді
Қол жайғанның бәрі тегіс таниды.
Төрт шаһариар тілге келер дұғада,
Болғаннан соң істері әділ, жаны игі.
Төртеу егер түгел болса төбеде,
Мұсылманды жасанған жау жеңе ме?!
Төрт халифа пайғамбарға жар болған,
Оларды айтсаң – ұрынбайсың пәлеге.

Құран кәрім

Кітаптардың кітабы – Құран.

Мен нағыз мұсылманмын.

Иоганн Гете

Пайғамбардың айтуымен түзілген,
Айналасың Құран кәрім сөзінен.
Әрбір әрпі бал боп тамған секілді
Пендесіне Құдіреттің өзінен.
Осы күнге келіп жеткен дін аман,
Құран сөзін халифа Омар құраған.
Бір сөйлемін, бір сөзін де өзгертпей,
Алла тағы адамдарды сынаған.
Жазған аят тас пен сүйек, теріге,
Түгел жеткен көшпелі араб еліне.
Хазірет Оспан көшірмесін көбейткен,
Ежелден-ақ тартып туған тегіне.
Мұсылманның баяндалған амалы,
Сол Құранды қойсаң бүгін жоғары,
Көп сауалға дайын берер жауабы,
Адамзатқа көп тиетін сауабы.

Құранды тыңдағанда

Коран – это святая книга мусульман, переданная им посланником Божьим – Мухаммадом. В мусульманской теологии есть термин «иджаз», который означает «быть бессильным создать что-либо подобное тому, что создано Аллахом», а ведь Коран и есть Калямудла (Слова Господни).

Валерия Порохова

Жиі алып демімді,
Жас кернеп көзімді,
Өзгертіп өңімді,
Жан-жүйем семірді,
Жұмсартып темірді
Көз жасым төгілді,
Иманға сенімді
Жүрегім езілді,

Тексеріп төзімді,
Балқытып сезімді,
Пыраққа мінгендей,
Жұмақта жүргендей
Сезіндім өзімді.

Құран сөзі

*Діндердің ішіндегі ең жасы, ең жасампазы, ең ақылға қонымдысы,
сенімдісі, ғылыммен де үндес – Ислам*

Фридрих Энгельс

Алғашқы беті Құранның –

Күн ұядан шығар күн.

Әр аяты Құранның –

Гибраты шыдамның.

Құран сөзі –

Тілге тиек,

Ойға тірек.

Ұғады оны –

Таза тілек,

Жылы жүрек.

Әр сүресін Құранның

Өнеге деп ұғармын.

Әрбір сөзі Құранның –

Қазынасы қоғамның.

Құран үні –

Тірлік ділі,

Өмір жыры.

Айтқан сыры –

Ислам діні,

Хақтың тілі.

Соңғы беті Құранның –

Қайтадан күн шығар күн.

Жаратқан

Восток принадлежит Создателю,

Запад принадлежит Создателю,

Иоганн Гете

Таң атқан соң күн батқан,

Күн батқан соң таң атқан,

Шығысты да жаратқан,

Батысты да жаратқан,

Елді аузына қаратқан

Қүдіретті Жаратқан!

Шипа

Сүрелердің мазмұны,

Аяттардың ұйқасы –

Сенімдердің молдығы,

Ол – Құранның шипасы.
Хадистердің ақылын
Гибрат қылса мың кісі,
Жадыратқан жақынын,
Ол – Құранның үлгісі.
Кәлимаға тіл келіп,
Жүрегінің соққаны,
Болсын деген дін берік,
Ол – Құранның тоқтамы.

Жүз он төрт сүре

Құранның жүрегі –
Жүз он төрт сүрені
Ақ, адал тілегі,
Қарилар біледі.
Жаттаған үнемі
Жүз он төрт сүрені,
Иманды адамның
Болады тілеуі.
Сананың қорегі
Жүз он төрт сүрені
Түсінген мұсылман
Жәннатқа кіреді.

Киелі

Ағаштардың барлығын қалам қылсам,
Көңілдегі ойымды тәмәм қылсам,
Таусылмайды, бәрібір, киелі сөз.
Өтсе-дағы жаз бен қыс, күзім қанша,
Жауған қардай қағазда ізім қалса,
Тамшылайды, бәрібір, киелі сөз.
Теңіз суын түп-түгел сия қылсам,
Ізгілікке жүректі ұя қылсам,
Жоғалмайды, бәрібір, киелі сөз.
Қалам, қағаз, сиямен Алла берген
Келер ұрпақ, сол сөзді жалға дер ем,
Тоналмайды, бәрібір, киелі сөз.

Мінажат

Көріп, естіп, түйсініп,
иіс сезіп, дәм алған
Адам басқа хайуаннан
артық болып жаралған.
Сондықтан да қорегін
тауып жеген адалдан,
Қанағатқа шүкір қып,
қашық жүрген арамнан.
Бірақ, сыртғы жылтырап,

қол берісіп, қол алған,
Кеудесіне жаманның
шайтан келіп қамалған.
Ар-ұятын азғынға
алғаннан соң тонатып,
Ұят қашып, ар жасып,
иман берік жоғалған.
Биік пенен тереңнен
ой табатын мінәжат,
Тою білмес нәпсіні
тойтаратын мінәжат.
«Ғафу ет!» – деп Аллаға
айта алатын мінәжат,
Сол иманды қайтадан
қайтаратын мінәжат.

Тәкпір

Аллаһу әкпар!
Аллаһу әкпар!
Лә-ил-ла-һа, ил-ла-ла,
Аллаһу әкпар!
Аллаһу әкпар!
Уа ли-ла-һил хамд!
Жүргізетін әмірін
Жалғыз Алла – Тәңірім!
Бағынарым сол ғана,
Табынарым сол ғана!
Жаратушым бір Алла,
Жарылқаушым бір Алла!
Аллаһу әкпар!
Аллаһу әкпар!
Лә-ил-ла-һа, ил-ла-ла,
Аллаһу әкпар!
Аллаһу әкпар!
Уа ли-ла-һил хамд!

Фатиха

Бісімілла-рахман-рахим!
Мейірімді, рахымды,
Ғаламда бір ғана!
Әлхамду-лиллаһи раббил ғаламин!
Әлемнің қожасы – разымын Аллаға!
Әр-рахман, ир-рахим!
Жебеуші, жарылқап, демеуші сол ғана!
Малики иамуддин!
Қиямет күнінің иесі сол ғана!
Иа-кә нағбуду, уа, иакә, нәстагин!

Саған ғана сыйынамын,
Жәрдем берер сен ғана.

ИҺдинас сиротол, мустахим!

Баста бізді тура жолға!

Сиротол лазина әнамта әләйҺим!

Қасиетті ардақтым!

Ғайрил мағбузу алейҺим уа-лаз зол –лин!

Қаһарына ұшырайтын адасқаннан аулақ қыл!

Әумин!

Кәусар

Алла!

Шексіз мейірімінді аңсармын,

Шафқатыңды қалай айтып тауысармын?!

Саған ғана байланысты өмірім,

Рақым қылдың!

Дәмін таттым кәусардың.

Күннен күнге нығайды да сенімім,

Намаз оқып,

Құрбан айтта мал шалдым.

Ықылас

Ес кіргенде, сескенгенде анамыз:

«Құлқуалла болар деген панамыз».

«Құлқуалла – Алла біреу» – десеңіз,

Ешкімге де кетпейді екен есеңіз.

Ол тумаған,

Табындырған күллі ісі,

Ешқашан да сарқылмаған ырысы.

Пенделердің таза болсын тұрағы,

Құлқуалла – нағыз ниет бұлағы.

Тәсбих

Санап тәсбих тастарын,

Зікірімді бастадым.

Алла, саған сенемін,

Не қылсаң да, көнемін.

АллаҺу акпар!

АллаҺу акпар!

АллаҺу акпар!

Жаратушы құдірет,

Жан берген соң жәрдем ет!

Әлхамдулилла!

Әлхамдулилла!

Әлхамдулилла!

Сені шексіз сүйемін,

Саған басты иемін!

Сұбыханалла!

Сұбыханалла!
Сұбыханалла!
Сұбыханалла!
Сұбыханалла!
Сұбыханалла!
Тілге жеңіл айтуға.
Сұбыханалла!
Сұбыханалла!
Барлығына сай тұлға.
Сұбыханалла!
Сұбыханалла!
Келтіреді кім күмән?!
Сұбыханалла!
Сұбыханалла!
Өшірілер мың күнән.
Сұбыханалла!
Сұбыханалла!
Қарап тұрып Қағбаға,
Сұбыханалла!
Сұбыханалла!
Басымды идім Аллаға.

Төсекке жатар алдында

Жатар кезде төсегіңе,
Берік болғын есебіңе.
Сұбыханалла!
Сұбыханалла!
Сұбыханалла!
Соны отыз үш қайтала.
Әлхамдулилла!
Әлхамдулилла!
Әлхамдулилла!
Оны отыз үш қайтала.
Аллаһу акпар!
Аллаһу акпар!
Аллаһу акпар!
Тағы отыз үш қайтала.
Шын ниетпен сөздерді бұл
Кісі болса айта алар,
Бола алғаны Аллаға құл,
Сонда көңілі жай табар.
Бұл анық!
Әріптерден тұрса Құран құралып,
Әліп – әріп,
Ләм – әріп,
Мим – әріп,

Әрбір сөздің мағынасын келтірген
Бір әріпке он сауап бар – бұл анық.
Сол сөздерден тұрса Құран құралып,
Естігендер отырмай ма қуанып.
Әр сөйлемге шұғыласын түсірсе,
Әрбір сөзде жүз сауап бар – бұл анық.
Сөйлемдерден тұрса Құран құралып,
Жабыққан да тыңдайды оны жұбанып.
Әрбір сөйлем мадақтаса Алланы,
Әр сөйлемде мың сауап бар – бұл анық.
Аяттардан тұрса Құран құралып,
Хақтың сөзі өткен талай сыналып.
Әрбір аят ақиқатты паш етсе,
Әр аятта он мың сауап – бұл анық.
Сүрелерден тұрса Құран құралып,
Тұрған жоқ па «мені оқы!» – деп сұранып.
Әрбір сүре тура жолға бастаса,
Әр сүреде миллион сауап – бұл анық.
Әділеттен тұрса Құран құралып,
Әлсіздерге дем бергені – құба-құп.
Сол Құранды түгел білген пендеге
Миллиард сауап жазылады – бұл анық!

Әліп

Ләм

Мим

Әліп десем –

ізгіліктің бастауы,

Ләм десем –

Құдіреттің қоштауы,

Мим дегенім –

келешектің жоспары,

Мағынасы аян жалғыз Аллаға!

Бай мен кедей, бәрінде бар тіл-көмей,

Таңдап алған тура жолмен жүр демей,

Тұрғандар бар ләм-мим деп үндемей,

Мағынасы аян жалғыз Аллаға!

Барлық сырға келсе түгел қаныққың,

Табасына қалмау үшін тарихтың,

Жөн болады артын баққан әліптің,

Мағынасы аян жалғыз Аллаға!

АДАМ

(Алиф, дәл, алиф, мим)

Алиф –

Әліпті айтып тік тұрдым,

Дәл –

Дәл дегенде бүгілдім,

Алиф –

Әліпті айтып тіктелдім,

Мим –

Мим дегенде иілдім.

Сәжде жасап Аллаға,

АДАМ болдым, сүйіндім.

Әріптер мен сөздер

Кеше бала ең, келдің зой талай жасқа,

Көз жетті бір қалыпта тұра алмасқа.

Адамды сүй, Алланың хикметін сез,

Не қызық бар өмірде онан басқа?!

Абай

1.

Ақиқатты тек Құраннан табасың,

Сүрелердің естілуі – жарасым.

Аяттарды бөлек-бөлек жіберген

Айырсын деп жақсы-жаман арасын.

Сырын білсең, серпілтетін күмәнді,

Бір күн емес, мың күн оқы Құранды.

Әр сөзінің мағынасы, мазмұны

Шарболаттай шыңдайды екен шыдамды.

Серік қылып сертке берік сабырды,

Есіңе алсаң Құран сөзін қадірлі,

Жүрегіңді елжіретіп, ерітіп,

Иітеді алпыс екі тамырды.

2.

Әр әріптің әліппеде әдемі

Өз орны бар жарасымды, кәделі,

Арман қуған жетері анық мақсатқа,

Пәле қуған жолықтырар пәлені.

Білу қиын – бұған кімдер кінәлі?

Құлқы бөлек ойды теріс ұғады.

Амандыққа бір-ақ әріп қосылса,

Жамандатқыр!

Жамандық боп шығады.

Жөндемесе жетіп оған шыдамы,

Бір әріпте батпан салмақ тұр әлі.

Құтылуға бір-ақ әріп жанасса,

Арам қатқыр!

Құртылу боп шығады.

Сөз де емес, сөйлем де емес бір әріп,

Ақ қағазға анық түссе құба-құп.

Бір әріптің өзімен-ақ пенделер
Тіршілікте жатады екен сыналып.

3.

Үтір қойдым Жаратқанға шүкір қып,
Нүкте қойдым – жасағам жоқ күпірлік.
Ұзын, қысқа сөйлемдерден құралған
Әп-әдемі әңгіме ғой бұл тірлік.
Аз емес қой, бірақ, кезің қамығар,
Толып жатқан сұрақ белгі тағы бар.
Соның бәрін бір-ақ сызып тастайтын
Сиясы ащы қаламсап та табылар.
Бір әріптен біліне ме сөз дәмі,
Біз көрмеген таукіметтер аз ба әлі?!
Әңгімеге леп белгі де қойылар,
Болса болар бір Алланың жазғаны.

4.

Өмір, өлім – төрт әріптен құрылып,
Салыстырсақ, бір-ақ әріп өзгеше.
Өмір жолы кетпейді ме бұрылып,
Сол бір әріп азғырынды сөзге ерсе.
Бір әріптен мағынасы өзгеріп,
Өмір көлі қалады екен суалып.
Қайда барсаң, тұтқиылдан кез келіп,
Өлім шебі қарсы алдыңда тұр анық.
Жаратушы қай кезде де ол шебер,
Алла деген сөздің өзі – төрт әріп.
Бұл әлемнің төрт бұрышы болса егер,
Жалғыз ғана Құдіреттен қорқалық!

5.

Жаңа күнім – дәптердің ақ парағы,
Қандай жазу жазуыма болады.
Қаламсаптан тамып жатқан әріптер
Құс секілді қағазыма қонады.
Бір біріне қосылмаса әріптер,
Қол-аяқсыз қалған бейне ғаріптер.
Сыңар аяқ болса, демеп, жетеле,
Қолы жоққа жетпейтінін алып бер.
Қолымдағы қағаз, сия, қаламмен,
Жаңа күнді жақсы өткізе алам мен.
Атқан таңды тамаша әнмен қарсы алып.
Батқан күнді шығарамын сол әнмен.
Бірақ, көңілің болса мүлде жоғары,
Сол парақты былғауға да болады.
Былғаныштың ар жағында былық көп,
Өзгелерге тимесін тек обалы.

Нұрлы жарық жанып тұрса үйінде,
Күнім босқа кетті ғой деп күйінбе.
Қол тимесе жақсы сөзді айтуға,
Ақ парақты қалдыр таза күйінде.

6.

Алфавиттің алдыңғы әрпі болам деп,
Аласұрып жүріп жатқан адам көп.
Сөйлемдерді жалғап тұрсам болғаны,
Бас әріп те бола алатын шамам жоқ.
Кейбір әріп жарық беріп жанбаса,
Мұнаяды әдемі орын алмаса,
Әр әріптің міндеті ауыр, әлбетте,
Елеусіздеу қалғандығы болмаса.
Сөйлемдердің басы, қасы сол әріп,
Әңгіменің іргетасы сол әріп,
Өлгендердің құлпытасы сол әріп,
Жер бетінен кете алмайды жоғалып.
Олай болса, бас әріппен шектелме,
Кіші әріпті кішкентай деп жек көрме.
Сол әріптер үкім айтар өткенге,
Ғаріптігін түсінбей жүр көп пенде...

7.

Белгілі жай омыртқа мен қабырғам
Жасалмаған шикі, күйкі қамырдан.
Ет-жүрегім елжіресе, әрине,
Жақсылықты сағынған.
Біледі ғой аяғым мен қолдарым
Алда талай жұмыс және жол барын.
Сезе алмайды ойнап-күліп жүргендер
Қасіреттің салмағын.
Сөзім менің ұшып шыққан тілімнен
Жол-жөнекей күйе жұққан, бүлінген.
Жырларымды жамап-жасқап, түзеймін
Алла берген біліммен.
Көп сүреден басталады әріптер,
Жиырма сегіз әріп сырын танып көр.
Әріптерден құралатын сөйлемдер,
Санамызға жарық бер!

8.

Сөз сөйлейтін адам болып жаралдық,
Бәйтеректің бұтағындай таралдық,
Жамандықтың бастаушы әрпін құртқан жөн
Ел-жұртыңа тілер болсаң амандық.
Салт-дәстүрің жатқан шақта тоналып,
Білу қиын кім аласа, кім алып?

Өмір, өлім бір әріптен басталса,
Күн мен түннің айырмасы бір әріп.
Көп сөйлемде кіші әріптер бас әріп
Болып кейде жатыр қолдан жасалып.
Мезгіл желі тоздырады бәрібір,
Арзан сөзді тұрса-дағы қашалып.
Сөзді қуған жан болған соң өз басым,
Сөйлемдердің тілер едім тозбасын.
Сол сөздерде – сүйінішім, бақытым,
Сол сөздерде – күйінішім, көз жасым.

Бес парыз

1. Алла саған ғұмыр берсін,
Кәлимаға тілің келсін!
2. Көкірегіңді таза қыл да,
Бес намазды қаза қылма!
3. Таң атарда ниет етіп,
Оразада ауыз бекіт!
4. Күтсін десең жұмақ алдан,
Зекет төле жиған малдан!
5. Меккеде мол қазына бар,
Шамаң келсе, қажыға бар!
Орындалса бес парызың,
Болмас сонда еш қарызың!

Бісімілла

Бісімілла де – қалсаң кенет жығылып,
Бісімілла де – кеткенде атың сүрініп.
Бісімілла де – бір жұмысты бастарда,
Бісімілла де – жүрегіңе үңіліп.
Бісімілла де – бір пәлеге ұрынып,
Бісімілла де – кетсе жолың бұрылып,
Бісімілла де – тұрғаң болсаң кідіріп,
Бісімілла де – қалар шайтан тығылып,
Бісімілла де – сөздің мәнін ұғынып,
Бісімілла де – қалар бойың жылынып,
Бісімілла де – түбі болар қайырлы,
Бісімілла де – Алла атында ұлылық!

Ауызашарда туған жыр

Ауызашар – ықыласпен қарсы алып,
Қауқылдасып жататын кез барша жұрт.
Дәм татарда қара судың өзін де
Бал жұтқандай ішесің кеп тамсанып.
Өкініш көп мезгіл болса бос өткен,
Ораза ұстап молда ұсынған есеппен,
Бір ай бойы, уақытша болса да,
Тыйыласың өтірік пен өсектен.

Ден сау болса, ораза ұстау қиын ба?
Тазарады асқазан да, миың да.
Қолда барға қанағат қып, шүкір қып,
Қызықпайсың артық-ауыс тиынға.
Ауызды да, құлақты да жабасың,
Тыным алып, жанға рақат табасың.
Кеш батқан соң тәтті түстер жалғайды
Құтпан менен таң намазы арасын.
Ораза да, ойлап тұрсаң, сын бізге,
Түнгі ұйқыны ауыстырдық күндізге.
Күн шыққанда жеңілейіп қаласың,
Әр парақты жыртқан сайын күнтізбе.

Назымдар

(Нұржан Наушабайұлының ізімен)

Бірінші назым

Ақылбек, сен де біраз келдің жасқа,
Қызықпен талай күнің өтті босқа.
Жақынға дос екен деп сырыңды ашпа,
Кез болды кейде басың тиген тасқа.
Адамға аңқылдама сырын білмей,
Мақтама сырттай жатты түрін көрмей.
Жол қанша таза болсын, сүріншек ат
Кетпейді орта жолда сүріндірмей.
Жағынба бай-манапқа малды екен деп,
Қызықпа салтанатқа сәнді екен деп.
Ойға алған мақсатына жеткенде де,
Мастанба тағы жолым болды екен деп.
Сый көрсең, соның бәрін қарыз деп біл,
Сый берсең, мойындағы парыз деп біл.
Түбінде қалжынынның зіл жатпасын,
Құрдасқа айтқан кезде әзіл өткір.
Ішіп-жеп, киім кидің, жарды сүйдің,
Сол кезде көңіліне не ой түйдің?!
Жүректің дүрсілдерін естідің бе,
Көндің бе айтқанына баста мидың?!
Жүргенде әлтек-тәлтек шалыс бастың,
Пәледен ат-тоныңды алып қаштың.
Есіл күн әбігермен өтіп кетті,
Қасында дымбілмес пен сөзұқпастың.
Жиналып бас қосқанда бала-шаға,
Сөз айтпа отырғандай оңашада.
Өнеге көрсететін жасқа келдің,
Жақсыға қыңыр қылық жараса ма?!
Қотыр ат күлмес болар соқыр атқа,
Құлайды жел соққанда жапырақ та.

Бұтақтай жеміс піссе илетін,
Өлеңің толып тұрсын ғибратқа.

Екінші назым

Ақылбек, ренжисің неге жұртқа,
Асаса ет пен майды толған ұртқа.
Ішкен мәз, жегендер тоқ заман болды,
Қалайша шығармақсың сырды сыртқа?!
Қалғанда жас дәуреннің оты қайтып,
Қажет пе кеңес беру, ақыл айтып?
Бір бірін алдап жүрген елді көрсең,
Жүре бер екі көзді бақырайтып.
Ақылбек, бала емессің ес білмеген,
Керіспе, есің болса, ешкімменен.
Жамандап жатса біреу жақсы адамды,
Ондайда кейіп таныт естімеген.
Жасама ақшам бар деп текке шығын,
Қиналма бостан босқа өтсе күнің.
Бір күні бір кәдеңе жарап қалар,
Мақтай бер мақтаншақты, жетсе тілің.
Санамай уақытты бос өткен құр,
Қол ұшын берер болсаң, есеппен қыл!
Шағатын сар масадай езіп таста,
Шаншудай қадалса да өсек, құрғыр.
Бармастан байыбына ештененің,
Қалмасын сыртқа шықпай іште өлеңің.
Әй, бірақ, соның бәрі, Ақылбек-ау,
Қолыңнан келмей ме деп сескенемін.

Үшінші назым

Ақылбек, неге отырсың ұйқы көрмей,
Қаламың бір күн жүрсе, бір күн жүрмей.
Тумай ма жүректен жыр таң ағармай,
Тумай ма жүректен жыр күн түнермей.
Болған соң қатарында сөзге басым,
Дос түгіл, мойындады өзге қасың.
Жыр жаздың қуанғанда, тулап жүрек,
Жыр жаздың келген кезде көзге жасың.
Көп болса түнің егер ұйқы қашқан,
Ел-жұрттың шығар, бәлкім, сиқы қашқан.
Есерсоқ жаман иттей малды үркітер,
Біреудің айқайына қиқу қосқан.
Ғажап қой алаңы жоқ ұйқы деген,
Тағдырдан түнде басқа сый тілемен.
Кей кезде шырт ұйқыдан оятады
Жай ойнап, далада күн күркіреген.
Анадай түн ұйқысын төрт бөлетін,

Сәбиді жұбататын келді ретім.
Жамылмай жамандықтың қысқа тонын,
Ақиқат толып жатыр мен білетін.
Салынбай аярлыққа түлкілердей,
Күн өтті ойнап-күлмей, күлкіге ермей.
Қар жауып қабағымнан, кірпік мұз боп,
Отырмын тағы, міне, ұйқы көрмей...

Төртінші назым

Ақылбек, асып кетпе көп шамадан,
Тұлпар жоқ сүрінбеген, ақсамаған.
Біреулер мінезінді ұнатпайды,
Біреуге қылығымен жақса да адам.
Танысты кейде текке ренжітіп,
Тұз суын өкініштің келем жұтып.
Көңілге түскен сәл-пәл кірбің болса,
Кетіре алмайды екен өлең де түк.
Жазсаң да жақсы жырды төкпелетіп,
Тұрмайды төбең күнде көкке жетіп.
Табысар күнді аңсаймын сағынышпен,
Құрдасты алған болсам өкпелетіп.
Жолдастан жаныма ерткен жолым болмай,
Суықта қыста киер тоным болмай,
Жүрсем де жаяу-жалпы, аты барға
Құдайым өтсе болды жалындырмай.
Көп көрген кезім болды жан ашуын,
Жүре алдым аласартпай ар асуын.
Денім сау болса болды, бал татиды
Қатықсыз үйімде ішкен қара суым.
Күніне жүрсең-дағы мың шақырым,
Үлгілі ғибратты тыңда ақырын.
Тасаттық беріп жатса ауылдастар,
Бір бала ала барған қолшатырын.
Қуаныш ұялаған жанарына,
Ырзамын сол баланың қадамына.
Жауынның көптен жерге тамбай қойған,
Өйткені, сенім болған жауарына.
Көл-көсір болса-дағы қанша пейілім,
Қалың ел сусап келген қанса деймін.
Отырған тілек тілеп мұсылманда
Сенімі сол баланың болса деймін!
Ыстықта адам біткен тұңшығардай,
Мияулап, жиналғанның тынышын алмай.
Меккеде отырыпты жалғыз мысық,
Алдында тұрған асқа тұмсық малмай.
Әрине, ауызашар сауап болған,

Ашуға әлі де үш-төрт сағат қалған.
Отырған сабыр қылып, тәбет тежеп,
Мысықтың асқа көзі қарап, талған.
Халықтың пейіліне бөленетін,
Қасиет екшелетін, еленетін.
Көргендер айтып жүрер таңдай қағып,
Ораза айының бұл кереметін.
Көл-көсір болса-дағы қанша пейілім,
Қалың ел сусап келген қанса деймін.
Отырған ниет қылып мұсылманда
Сабыры сол мысықтың болса деймін!

Бесінші назым

Ақылбек, жек көрмейсің мақтағанды,
Қалайды жүйрік ат та баптағанды.
Сөзіне көп кісінің құлақ қойсаң,
Қайталап айтып жүр ғой жаттағанды.
Жаттанды тілегі де, батасы да,
Жапсырған өрнек-сынды матасына.
Айтылған шын жүректен лебіз болса,
Болады мән бермеуге қатасына.
Кемеңгер, көргенді деп мақтап сені,
Тұрса да көп алдында жақтап сені,
Есіктен шыға сала сырт айналып,
Кетеді жүндей сабап, боқтап сені.
Көрсете қоймасаң да шалыс қылық,
Ғайбаттап, дос-жаранмен шағыстырып,
Жақыннан бүлінесің, жолдас болсаң,
Сөзге де ілінесің алыс жүріп.
Қиналсаң дұшпаныңмен ұрысқанда,
Қамықсаң достарыңмен суысқанда,
Жанынды қоятын да жер таппайсың,
Көңілің қалған кезде туыстан да.
Айтып ем айтарымды бетке дейсің,
Шыдамым жетпей қалды көпке дейсің.
Көргенде Құдай сүймес қылықтарын,
Ұлтыңа құлай сүйген өкпелейсің.
Алайда, өз қолыңды кесе алмайсың,
Жұбатып өзіңді өзің, неше алдайсың.
Бөлініп ойың онға, санаң санға,
Түйінін күрмеу жіптің шеше алмайсың.
Тұсыңды сенің осал біліп келген,
Шошисың кісілерден күліп келген.
Қашқанда аңшы оғынан үміт-елік,
Атады қақ жүректен күдік-мерген.
Таусылмай жатқан кезде дос легі,

Түйіні көңілімнің шешіледі.
Сыпырта көп мақтаудан кебеді ішім,
Өйткені, ол өсірмейді, өшіреді.
Мақтаудың бетті шарпып соңғы демі,
Үрлеген шардай ішке толды желі.
Мен-дағы қопақардай боп қалайын,
Сәл ғана мақтап қойсаң болды мені.

Алтыншы назым

Ақылбек, ақ таңың көп атар алда,
Бастық боп жүрмедім деп қапаланба.
Бас болмай, бастық болған басшылардың
Көретін бұл фәниде шатағы алда.
Бастықты көрінген жан басынбайды,
Адалдар көптен сырын жасырмайды.
Еліне жанашыр жан басшы болса,
Жерінің берекесін қашырмайды.
Бастық боп өмір жолын бастаған көп,
Бастаған ісін жолда тастаған көп.
Ойлама, бастық болсам, қарпып қалмай,
Тіршілік қызығынан бос қалам деп.
Сар судан айырмаса таза майды,
Басшыны өмір қатал жазалайды.
Балық та бастан бастап шіріп жатса,
Құйрықтан бастап оны тазалайды.
Сен жүрсең ұзақ жылдар бастық болып,
Біреулер жатары хақ жастық болып.
Жолыңа түкті кілем төсесе де,
Қуанба соның бәрін достық көріп.
Қиянат жасады деп маған ғана,
Басшының бәрін бекер жамандама.
Еліне жақсы қызмет жасай алар
Бола алған ата-анаға адал бала.
Көрдiк қой талай-талай жақсыларды,
Еліне тұтқа болған басшыларды.
Халыққа қамқорлығы таудай болса,
Еріксіз қара көзден жас шығарды.
Бастықсың сен де өзіңнің үй-ішіңе,
Үйдегі кітап тұрған мүйісіне.
Жан-жарың, бала-шағаң, туыс-туған
Демесе болды кейін: «Мұнысы не?»
Жүректің тығып қойған қойнауына,
Басшысың санадағы ойларыңа.
Тәуба де ие болсаң сауған сүттің
Бетіне қалқып шыққан қаймағына.
Ұсынар тосын сыйын өмір не бір,

Алуан ой сапырылған көңілде жүр.
Алда жүр, басшы болсаң, жел өтінде,
Бас болсаң, тек биіктен көріне біл!

Жетінші назым

Ақылбек, артта қалды желөкпелік,
Жүретін жан емессің тезек теріп.
Бұрқ етіп жанартаудай атылдың ба,
Іштегі сезіміңді тежеп келіп.
Шашылып қалған жоқ па сырың сыртқа,
Жетті ме шашырамай жырың жұртқа?
Тосқауыл қоя алдың ба сөзіңменен,
Наданның ішіндегі жұлын-құртқа?!
Намысты ояттың ба кеткен қалғып,
Ұятты қойдың ба әлде шөккен нар қып.
Бере алдың қандай кеңес ағайынға,
Бір-бірін қызғанышпен өткен аңдып.
Жүретін жетегінде арам ойдың,
Жақтарын айырдың ба жәдігөйдің.
Көрініп тұрған дертке ем таппасаң,
Вирусты көрінбейтін қалай жойдың?!
Бұл жайды білмеген бар, білген де бар,
Табар-ау қорлықты да тілден олар.
Көрмеген дертке сеніп тұрса-дағы,
«Алланы кім көрген?» - деп жүрген де бар.

Өмірдің үзілмейтін шерттің жырын,
Су құйып өшірдің бе өрттің көбін?
Жұмақтан, бәлкім, орын алар ма едің,
Таба алсаң айықпаған дерттің емін.
Қарсы алып тұрған шақта нұр-таңыңды,
Дәстүрге үйреттің бе ұрпағыңды?
Қуанам жаттан жұққан жаманаттан
Бұл күні дейтін болсаң: «жұрт арылды»
Көбіне жәрдем беріп қысылғанның,
Ақ жолын ұстадың ба мұсылманның?!
Есіңде қалған шығар махаббат пен
Бақытын жомарттықпен ұсынған күн.
Бұл назым арналады зейіндіге,
Пенденің ішіндегі пейілдіге.
Жұмбақ көп шешілмеген әлі күнге,
Қалдырдық шешуін де кейінгіге...

Сегізінші назым

Ақылбек, сағыңдың ба жас күніңді,
Аптықпа, артқа қара, аш көзіңді!
Абайлап, аңдап басқын аяғыңды,
Десе де от пен суға таста өзіңді.

Күн болды ерте тұрып, кеш жататын,
Күн болды кешке дейін бос жататын.
Жас күнгі жазған жырым көңілде тұр,
Қашалып қалғандай-ақ тасқа хатым.
Жастықтың жайнап тұрған асыл бағы,
Жолдастар сиреп қалды қасымдағы.
Ағармай қалған шашым бірен-саран,
Ой да көп, ойлай берсем, басымдағы.
Болса да өткен дәурен көпке қызық,
Қайтейін оның бәрін жіпке тізіп.
Жастық шақ жалт-жұлт еткен ақ шабақтай,
Кеткен бе үйірімен шетке жүзіп?!
Жастығым қызыл шоқтай жалындаған,
Қызығың оттан да ыстық мәлім маған.
Қайратым қайтқан шақта сені аңсаймын,
Алдымда қамал тұрса алынбаған.
Жас дәурен, аш жүрсем де, ашықпаған,
Қыздар да болған шығар ғашық маған,
Көзді арбап бұлдырлаған сағымдайсың,
Күн өткен сайын менен қашықтаған.
Досты да бірге жүрген өкпелетіп,
Талай күн сайран салған кеткен өтіп.
Айтатын бұрынғылар көңіл жас деп,
Оның да кеткен екен көктемі өтіп.
Тек қана көктем емес, күзі де өтіп,
Қатал қыс қаһарланған келді жетіп.
Жемісін тердің талай күзгі бақтың,
Қиналма бермедім деп еліме түк.
Бұлбұлдай ән төгілген таңдайынан,
Жыр жазсаң, тыңдағанда жан байыған.
Ел үшін еңбек етсең, ел де сені
Құрметтеп, сипары анық маңдайыңнан.

Тоғызыншы назым

Ақылбек, алда жүрсең, көз тиеді,
Адасып, артта қалсаң, сөз тиеді.
Домбыра, қобыз, шертер, әр аспаптың
Болады шанаққа сай өз тиегі.
Тұз қосқан ащы суды кім ішеді?
Тартылса домбыраның қыл ішегі,
Қандырса құлақ құрышын, көңіл көншіп,
Қонады тыңдаушыға дұрыс емі.
Қазақтың тебірентіп атырабын,
Сілкіктіп бәйтеректің жапырағын,
Шерлі үні қыл-қобыздың күніренген
Жүректің қозғайды екен запыранын.

Күллі әлем таңдай қағып, танығандай,
Қазақтың күйі қандай, әні қандай?!
Күйдірсе кейде шоқтай жалынымен,
Тондырар кейде мұзбен қарығандай.
Көп күнін өткізетін бос әуремен,
Әнші көп осы күні есерленген.
Әнінің жан жылытар жылуы жоқ,
Секілді жұмсақ киіз төселмеген.
Сөзінің бірін ұқсаң, бірін ұқпай,
Шошытар айқай салған құбыжықтай.
Жайылса алақандай деп тілесең,
Әдейі жұмылады жұдырықтай.
Жыр жазсаң, әрбір жолың балдай болсын,
Ағарып жаңа шыққан таңдай болсын!
Сол жырға естен кетпес ән шығарса,
Тыңдаушы кәусарына қанбай жүрсін.
Сүйсінем естігенде халық әнін,
Халықтың айтқан әнін сағынамын.
Ел-жұрттың көңілінен шаға алмасам,
Құр текке әуре болып не қыламын?!
Жүректен тасқындаған жыр ағылды,
Кәнекей, шырқап жібер бір әніңді.
Адамдай шөлдеп келіп қымыз ішкен,
Қандырып алайыншы құмарымды.

Оныншы назым

Ақылбек, көп сөздерің жұртқа жаққан,
Кеуденді көтеретін емес мақтан.
Қай жерде сүріндірсем, құлатсам деп,
Жүрген көп оғын сайлап, құрып қақпан.
Қораздай не істер деген бұлбұл маған,
Пысықты естіп жүрмін мылжыңдаған.
Жастардың кей ісіне қарап тұрсам,
Келбеті келешектің бұлдыр маған.
Туғалы байлық пенен мансап құған,
Көп көрдім кісілерді шаршап тұрған.
Ұялмай жас қыздарға көз сүзеді
Тойларда текесақал қаусап тұрған.
Пенде көп аярлықпен арын сатқан,
Қыздар бар шалдардың да бабын тапқан.
Залым мен жауыздардың жолы болса,
Бұл өзі қалған жол ма Әлімсақтан?
Дегенмен, адамдар көп қайырымды,
Адалдар бетке басар айыбыңды.
Жақсылық жамандықпен айқасқанда,
Қасқа жол екі жаққа айырылды.

Бір жол бар – тура, даңғыл, кедірі жоқ,
Бір жол бар – жол бойында жебірі көп.
Біреудің аңсағаны қасында тұр,
Біреулің іздегені өмірі жоқ.
Кедір деп ардан безіп, жан сақтама,
Жебір деп қорқа соғып, тайсақтама.
Адаспай барар жерге жету оңай,
Қамқоршы жолаушыға болсақ қана.
Жараспас бір біріңді күндегенің,
Жау болып шықса қайттің іргедегің.
Жаныңды шүберекке түйіп қойғын,
Бәріміз ішіндеміз бір кемеңің.
Жоламай, аулақ жүрсең надандардан,
Болады мінәжатың саған қорған.
Ниеті түзу болған Нұқ пайғамбар
Кезінде топан судан аман қалған.
Қашаннан білімсіз ел олқы болған,
Жатпайтын адамдыққа салты болған.
Қырық жыл қаңғып жүрген Мұсаның да
Қауымы ақиқатқа тәнті болған.
Дәрмен жоқ жердің жүзін аралауға,
Жер бетін тап-таза қып жаңалауға.
Айтпастан ажал, шіркін, жетіп келер,
Қаратпай алды–артыңа қарауға да.
Қарасаң кейінгі жас балаларға,
Бүгінгі көрген күнін бағалар ма.
Дәуіттің отыз ұлын бір күнде алған
Ажалға қарсы тұрар шама бар ма?!
Биігің шықтым деген төбе ме еді?
Демессің еңбегімді елемеді.
Шүкір де айтқаныңды ел тыңдаса,
Артыңа сөз қалдырсаң өнегелі.

Он бірінші назым

Ақылбек, отырмысың жаның жүдеп?
Абыржып бостан босқа, налыма тек.
Іздейсің ғибрат пен ғанибетті,
Бұл күнгі әңгіменің мәні бөлек.
Біреу мәз отырғанға төрге барып,
Еңбегі болмаса да елге қанық.
Кісімсіп кісәпірлер сөз қылады
Адалды жерден алып, жерге салып.
Біреу мәз ата-анасын алдағанға,
Қатынды беті жылтыр арбағанға,
Кетердей ойып жерді шіренеді,
Қаңбақтай болмаса да салмақ онда.

Біреу мәз жас қыздарға көзін салып,
Етеді ақшасы мен сөзін сарып.
Айтады тағы соны мақтан қылып,
Пиғылы көрсеқызар көрінсе анық.
Біреу мәз аққа жала жапқанына,
Жағынып, оңай олжа тапқанына.
Қайтқандай қансонардан қуанады,
Түсірсе таза жанды қақпанына.
Біреу мәз ел көрмеген көлік мінсе,
Көлікке отырғанда желік кірсе.
Жүрсе де асып-тасып мейірім жоқ,
Жарытпас жетімдерге беріп күлше.
Біреу мәз шапан киіп, құрмет көрсе,
Қол соққан қошеметтеп дүрмекке ерсе.
Байғұс-ау, алды-артыңа қарасаңшы,
Өмірге босқа келіп, құр кеткенше.
Әйтеуір, талай кісі мәз болып жүр,
Көз көрген ағайындар жазғырып жүр.
Қисық пен қыңырларды тезге салып,
Пендеге жол көрсетер аз болып жүр.

Он екінші назым

Бақытхан, Құдай қосқан асыл жарым,
Өзіңнен еш сырымды жасырмадым.
Түтінің түзу шықты қай кезде де,
Үйімнің берекесін қашырмадың.
Еңбек қып, үй-ішімді асырадың,
Қабағым түйілсе де, жасымадың.
Бір сабақ жіп болса да, қадір тұтып,
Еш нәрсе төркініне тасымадың.
Қарсы алдың ашық-жарқын қонағымды,
Дәмділеп беріп жүрдің тамағыңды.
Қайрадың намысымды мұқағанда,
Ұштадың мұқалғанда қаламымды.
Ісіңмен, сөзіңмен де жұртқа жақтың,
Бала мен немеренің бабын таптың.
Кешірдің кең пейілмен, мейіріммен,
Кей кезде ісін қылсам ақымақтың.
Бетке айтпай жаман істі тұра алмадың,
Әйелдей беті жылтыр сыланбадың,
Үлде мен бүлде киген сылқымдардай
Әпер деп қымбат ішік сұранбадың.
Басыңнан шаттық да өтті, нала да өтті,
Фәниге пәк күйінде бала кетті.
Тәуба деп, мінажат қып Жаратқанға,
Еске алдың ақырет пен қияметті.

Үмітпен, сенімменен қарап алға,
Қаладың жақсылықты бар адамға,
Ел-жұрттың, туысқанның қамын жедің,
Алладан тілегіңді сұрағанда.
Еңбегім азды-көпті еленгенде,
Көсегем көрікті боп көгергенде,
Қанағат қылып жүрдің қолда барға,
Үйрендім көп нәрсені сенен мен де.
Толтырып шұғылаға жүрегіңді,
Ешқашан бұлт баспасын реңіңді.
Аллаға менен көрі сен жақынсың,
Тілеймін берсе екен деп тілеуіңді.

Он үшінші назым

Ақылбек, келіп қалдың алпыс беске,
Шыққан бар, шықпаған бар бұл белеске.
Мертікпей, аман-есен өтіпсің-ау,
Жүрсең де ерегес пен төбелесте.
Бетке айтсаң ақиқатқа жақ болам деп,
Түсінсе жан-сырыңды шаттанар көп.
Кем-кетік кетіп қалса байқаусызда,
Ешкімге бас имедің ақталам деп.
Өзіңмен қара сөзде таласар кім,
Әзілмен кей құрдасқа жара салдың.
Кей кезде қара бастың қамын ойлап,
Биіктеп тұрғанда да аласардың.
Қысқанда қос бүйірден тастай жалған,
Көкейде сыр қалды ма ашпай қалған?!
Дұшпанды мұқатсаң да қарсы келген,
Кез болды туыстарға жақпай қалған.
Қақ жарып тастасаң да таза қылды,
Көрсең де қанша жақсы қазағыңды,
Шаттыққа ортақ болып жүрген достар
Сенімен бөлісті ме азабыңды?
Кездер көп жалғыздықпен ойға шомған,
Тәттідей сүт қатпаған шайға салған.
Ұшпаққа сені, бірақ, шығарды ма
Ешқашан алған беттен таймас арман?!
Бергенде қонақасы орта мына,
Жеп жүрдің қазыны да, қартаны да.
Өзгеден көргеніңді жасап сен де,
Байландың тіршіліктің арқанына.
Еңбекті қылғанда да дамыл көрмей,
Кейбіреу айтқан сөздің мәнін білмей,
Қаншама тұрса-дағы мысың басып,
Шалғайға жармасты ғой әлін білмей.

Жылқыны кезің болды бос айдаған,
Қатені біле тұра жасай ма адам?!
Досынның көптігіне тәуба қылдың,
Дұшпанды көрген сәтте масайраған.
Қолыңда болып тұрса, тарылмадың,
Ешкімнен сауға сұрап, жалынбадың.
«Адал бол, жақсылыққа жақ бол!» - деген
Айтқанын ата-ананың орындадың.
Асыл сөз күтіп жүрсе сенен елім,
Болдың ма мақтанышы немеренің.
Аллаға мың да шүкір!
Басың аман.
Көрдің ғой кеңейгенін керегенің.
Жеритін кезің келді дүние-боқтан,
Қартайып, қайғы ойладың, қылдың тоқтам.
Қызу қан, асау жүрек, таудай талап
Әйтеуір, алып шықты су мен оттан.

Имам

Имам болу – ұстаз болу тәліпке,
Имам болу – мағына беру әріпке.
Имам болу – үлгі болу өзгеге,
Имам болу – қайырым жасау ғаріпке.
Имам болу – жамағатқа сөз бастау,
Имам болу – келешекке көз тастау,
Имам болу – жатқа біліп Құранды,
Имам болу – имандыға көш бастау.

Дұға

Дұға деген – пенденің ұмтылысы,
Дұға деген – сананың сілкінісі,
Дұға деген – сезімнің бұлқынысы,
Дұға деген – жүректің күрсінісі,
Дұға деген – өзегі ғибадаттың,
Дұға деген – пенденің бір тынысы.

Ғибрат

Илеуіне сүрлеу салып, қыбырлаған құмырсқа,
Байқап тұрсаң, қандай ұста, қандай шебер жұмысқа?!
Аузыменен шөп тасыған қарлығаштың ұясын
Көрген болсаң, көкіректен төгілмей ме күй асыл?!
Балды қанша жаласаң да, қарасаңшы көзіңе,
Ара у да шығармай ма, қауіп төнсе өзіне.
Жау жақындап, табиғатпен таба алмаса үйлесім,
Жұмарланған кірпікшешен тікірейтер инесін.
Қолтырауын балаларын тіске басып тасыған,
Маймыл екеш маймыл-дағы өз туысын қасыған.
Суда, көкте және жерде түрлі жәндік болса да,

Мейірім мен қорқынышта ұқсастық бар қаншама?!

Тірілердің ақылдысы, ақырғысы, ей, адам,

Қарап қойма.

Мәнін ойла.

Гибрат ал сен одан!

Сауап

Қазық қағып сауап тапқан бір кісі,

Жолаушылар ат байласын деп ойлап.

Қазықты алып сауап тапқан бір кісі,

Жүрген адам жығылмасын деп ойлап.

Жасың жетіп, жапқан шақта самайды ақ,

Ниет қылсаң жан-жағыңа қарайлап,

Жасағаным жақсылық боп шықсын деп,

Жұмысыңды атқарғайсың абайлап.

Дәлел

Суды жарып өтіп шыққан Мұсаны

Қырық жыл бойы жүрген дейді құсалы.

Сенуші мен сенбегенге не болды,

Өткен күннен жетті бізге мысалы.

Мұражайда жатқан патша мәйіті

Жаратқанның дәлелі мен нышаны.

Таппаса да Нұхтың жүзген кемесін,

Көргендер көп Перғауынның денесін.

Дем бітерде сәжде қылған пендесін

Қияметте Алла ғана елесін.

Көрген жанның аузына алғаш келген сөз:

«Астапыралла!»

Одан басқа не десін?!

Құман және кран

Бұл күндері орнын басқан құманның

Қызметіне ырза жұртым кранның.

«Жып-жылы екен суы», – деп те мақтайды,

Бірақ, ешкім бата беріп жатпайды.

Жүрген шақта қонақтарға су құйып,

Мәртебеміз болушы еді тым биік.

Әдеппенен ұсынғанда сүлгіні,

Көрген кісі дейтін бізді үлгілі.

Талап тілеп, ғұмыр тілеп, бақ тілеп,

Әрқайсысы айтатұғын ақ тілек.

Қариялар бата берген қол жайып

Тәтті күнді қалай еске алмайық?!

Жуынуға барған кезде күн сайын

Сол батаны жан-тәніммен аңсаймын.

Алдамшы

Бір сәт мойын бұрғандай,

Көзінді ашып-жұмғандай,
Көз жететін белесте
Сағымданып тұрғандай.
Тамшы суды татқандай,
Есікті ашып-жапқандай,
Таң қалып та үлгермей,
Кірпігінді қаққандай.
Бір-ақ рет сүйгендей,
Ерінге ерін тигендей,
Көктем, жаз, күз, қыста да
Жалғыз киім кигендей,
Бұл алдамшы дүния...

Байқандар!

Жатамын дегендер жәннатта жастанып,
Кетуі мүмкін ғой тамұққа тасталып.
Жеймін деп ойлаған жұмақтың жемісін,
Шайтанмен жасырын жасаған келісім.
Хор қызын аңсаса көп айтқан сөзге еріп,
Қалмай ма бір мыстан кемпірге кез келіп.
Зәмзәмға құмартқан жылмақай жырынды
Ішуі мүмкін ғой сасыған іріңді.
Сенімім берік деп өтірік жайтаңдар
Арамға серік боп қалмаңдар, байқандар!
Бар болса мешітке жуынбай кіргендер,
Кейіннен бұл іске өкініп жүрмеңдер.
Түбі отта тұрса да, асы адал қазанның,
Салмағы өлшеулі тіп-титтей тозаңның.
Ендеше көңілге кірмесін жымысқы ой,
Кім едің өмірде – білгенің дұрыс қой!

Ұқсайды

Мысық пенен жолбарыс бір біріне ұқсайды,
Бірі тұрса сескеніп, бірі қорқып, қашпайды.
Шибөрі мен қасқыр да бір біріне ұқсайды,
Жүрексінесе біреуі, бірі абыржып, саспайды.
Бүркіт пенен құзғын да бір біріне ұқсайды,
Бірі көкте самғаса, бірі биік ұшпайды.
Қошқар менен арқар да бір біріне ұқсайды,
Бірі қалса етекте, бірі тауға бастайды.
Шортан менен шабақ та бір біріне ұқсайды,
Бірі бәрін жалмаса, бірі аран ашпайды.
Ара менен сона да бір біріне ұқсайды,
Бірі балды жинаса, бірі оны ластайды.
Судың асты тұңғиық зеңгір көкке ұқсайды,
Зеңгір көк те көкпеңбек су астына ұқсайды.
Көкте, бірақ, ұшқан құс балықтай боп жүзбейді,

Суда жүзген балық та, бірақ, құстай ұшпайды.
Төрт аяқты немесе екі аяқты болса да,
Хайуандар мен төрт түлік бір біріне ұқсайды.
Адам менен адам да бір біріне ұқсайды,
Бірі теріс, біреуі тура жолға бастайды.
Нағыз адам қыс, жазда ыстықтаса, тонса да,
Ақыл-еркін үнемі бір қалыпта ұстайды.

Қанағат

Жан жаратар жақсы істерің көбейсінші, жамағат,
Сабыр түбі жақсылық қой, болса кімде қанағат.
Ұшқан құстар әлі бітіп қаға алмаса қанатын,
Бір қара жер табылмас па демі жетіп, қонатын.
Жүрген пенде аз нәсіпке ырзалығын танытпай,
Қайтер еді жағалауға шығып қалса балықтай.
Жеткізбеуі мүмкін кейде қарға адым жер бір аттам,
Тоқал ешкі мүйіз сұрап, айырылған құлақтан.
Жемтікті іздеп жортып жүріп орға түскен барыстан
Қарсақ артық қас жауымен қасарысып алысқан.
Тар кепені хан-сарайдан артық көрген Жиренше,
Байпатшалар бабалардың мәрт мінезін үйренсе.
Құлқын қоймай, көзің тоймай – қанағатың бөгесе,
Шекер-балдан қара суың артық болар он есе...

Өнеге емес

Өнеге емес олақтардың киім-кешек пішкені,
Өнеге емес салақтардың жиналмаған үстелі,
Өнеге емес шалағайдың бітпей қалған істері,
Өнеге емес қомағайдың жегені мен ішкені,
Өнеге емес бозбаланың ыржалақтап күлгені,
Өнеге емес қызбаланың ашық-шашық жүргені.
Өнеге емес жағымпаздың жапалақтай жалбақтап,
Өнеге емес алдампаздың жалған өмір сүргені.
Өнеге емес жақсы жерге жамандардың кіргені,
Өнеге емес ит жоқ жерде шошқалардың үргені,
Өнеге емес тұлпар қалып, мәстек алса жүлдені,
Өнеге емес надандардың көргені мен білгені,
Өнеге емес аққулардан тырна асыл болғаны,
Өнеге емес бұлбұлдардан қарға басым болғаны,
Өнеге емес шеңгел қаптап, қурап жатса гүл бағы,
Өнеге емес алаяқтың баю болса арманы.

Алар үлгі қалмаған соң, болмаған соң өнеге,
Жақсылықты көре алмаса, бере алмаса дәнеңе,
Дұрыс болар аулақ жүрген осылардың бәрінен,
Жолап кетсең, тап боларсың айырылмас пәлеге.

Төрт періште

Алла сөзін пайғамбарға жеткізген,
Әмірлерін бұлжытпастан өткізген –

Жебірейіл періште.

Табиғаттың үйлестірген міндетін,
Нығайтатын түрлі жанның құрметін,

Ол – Мекайыл періште.

Хақ бұйрыққа бағындырып қауымды,
Қияметте әкелетін дауылды –

Исрафил періште.

Күні бітіп, келген кезде енді өлім,
Жалынса да жанын алар пенденің –

Әзірейіл періште.

Төртеу түгел болса

Сабыр –

Алланың сүйген құлына,

Қадір –

Қазақтың қайсар ұлына,

Сенім –

Даланың көркем қызына,

Тағылым –

Жүректен шыққан жырыма.

Әлемде ең үстем

Түр-түсі келіскен

Жебірейіл періште

Рамазан айында,

Дүйсенбі күнінде,

Қадір түнінде

Араб тілінде

Мұхамбет хазіретке

Түсірген уахи

Әлемде ең үстем.

Адамға көріскен,

Дос болып, сеніскен,

Сүрені үйрету

Пара-пар жеңіспен.

Пайғамбар жинаған,

Пендеге сыйлаған

Құранның аяты

Әлемде ең үстем.

Үлгі алып көп істен,

Бас тартсаң терістен,

Дәм татсаң бақтағы

Тап-таза жемістен,

Олқыны толтырар,

Алтындай жарқырар

Аяттың әр жолы
Әлемде ең үстем.

Нені айтса да тауып айтқан

Қатты желді десе қазақ сұрапыл,
Ойында оның тұрған екен Исрафил.
Періштеден сескенетін қазағым
Көріп жүрген шайтандардың мазағын.
«Жаһаннамға жіберем, – деп, – жаныңды!»
Қорқытыпты ата дұшпан – жауымды.
Тірелетін арамзаның ат басы,
Жаһаннамы – тамұқтың бір қақпасы.
Жалған десе мына фәни өмірді,
Оған да олар болған екен сенімді.
Нені айтса да тауып айтқан, шын айтқан,
«Діншіл емес қазақтар!» – деп кім айтқан?!

Уақытша

Өмірдің сайран бағында
Жайраңдап жүрген шағыңда,
Батқан күн, атқан таңың да,
Күйініп айтқан зарың да
Уақытша, бәрі уақытша.

Төрт түлік толған өріс те,
Төгіліп тұрған жеміс те,
Көгеріп шыққан шөбің де,
Сарғайып піскен егін де
Уақытша, бәрі уақытша.

Шомылған суға көлің де,
Жалғанда тартқан шерің де,
Тіріде жүрген жерің де,
Өлгенде кірер көрің де
Уақытша, бәрі уақытша...

Өткінші

Жауатын жауын да,
Соғатын дауыл да өткінші,
Ішетін суың да,
Жұтатын балың да өткінші,
Бойдағы дарын да,
Жататын орын да өткінші,
Жайнаған шағың да,
Маздаған жалын да өткінші,
Бастағы бағың да,
Қайнаған сорың да өткінші,
Қағатын шаңын да,
Қолдағы барың да өткінші.
Өмірдің екенін өткінші

Қайталап жиі айтқан көп сыншы,
Болмасаң сормандай,
Жалғанға алданбай,
Бет бұршы!

Тілек тілеп өтемін!

Бақ пен соры араласқан қоғамда,
Таза жүру оңай емес адамға.
Бір Алладан тілек тілеп өтемін,
Халал астар бұйырсын деп адалға.
Тіршілікке нұрын құйса ақ жарық,
Гүл өседі қара тасты қақ жарып.
Бала күліп, жүзі жайнап ананың,
Төңірегім болса деймін жап-жарық.
Бұл заманда қыбыр менен сыбыр көп,
Шуды кейде қабылдаймыз дүбір деп,
Қариялар отырғанда қол жайып,
Мен де ішімнен отырамын күбірлеп.
Алла бізді індет-дерттен сақтасын,
Айтпай келген жала-өрттен сақтасын,
Көлгірсіген жалған серттен сақтасын,
Қоғамдағы жендеттерден сақтасын!

Ауызашар

Жаратушым!

Саған иман келтірдім,
Миымда да, жүректе де сен тұрдың.
Сыйындым.

Уақыттан әңгіме айтып, бос өткен,
Дау-дамайдан, өтіріктен, өсектен
Тиылдым.

Алла тағы несібесін берді деп,
Жаным балқып, ет-жүрегім елжіреп,
Сүйіндім.

Кешіре көр!

Күнәм ауыр, қарыз көп,
Ораза айы мұсылманға парыз деп –
Бұйырғын!

Қасиетті ай – Рамазан

Жеті тамұқ жабылып,
Сегіз жұмақ ашылған,
Бір Аллаға жалынып,
Дәргейіне бас ұрған
Қасиетті ай – Рамазан.

Ауыз ашар жасатып,
Тарауыққа жиналған,
Жәрдем қолын ұсынған

Адамдарға қиналған
Қасиетті ай – Рамазан.

Туыс көрсе қуанып,
Сәлемдескен ізетпен,
Құран оқып, дұға қып,
Қадір түнін күзеткен
Қасиетті ай – Рамазан.

Қараңғыны қақ жарып
Көктен Құран түсірген,
Әруақтарды ырза қып,
Жеті шелпек пісірген
Қасиетті ай – Рамазан.

Жүректерге гүл шығып,
Ғибрат алып сүреден,
Хаққа жасап құлшылық,
Ізгі тілек тілеген
Қасиетті ай – Рамазан.

Айтылғанда ақ тілек,
Жаратушы жебеген,
Періштелер бақ тілеп,
Қанатымен демеген
Қасиетті ай – Рамазан.

Ораза айында

Ораза айы.
Ауыз берік, құлақ жабық десем де,
Түсінбеймін, не боп жатыр,
не боп жатыр осы елде?!
Біреу күлді қопсытады көсеуге,
Біреу жалған қол соғады көсемге.
Құдайдан да пенделер жоқ қысылған,
Қойнына тас тығып алып өтті біреу тұсымнан.
Өңкей кекшіл болмай көпшіл, бір бірінен өш алып,
Қасқыр шапқан қойдай болып қырылуда мұсылман.
Қас қарая түнгі клуб есіктерін ашады,
Көлеңкелер қараңғылық қойнауына қашады.
Сатыр-сұтыр, тарсыл-гүрсіл,
жетіскендер жер тепкілеп, желігіп,
Шауып келе жатқан сынды қанішерлер жасағы.
Ауыр ойлар жанды жейді жегі құрттай мазалап,
«Арым – жаным садағасы» – дейтін бар ма азамат?!
Жейтін ауыз, естір құлақ, сөйлейтін тіл болған соң,
Қиын екен іш пен сыртты жүру күнде тазалап.
Мезгіл басқа, сағат шіркін сөйлегенмен бір тілде,
Жақсылықты аңсап жүрген, сорлы жүрек, бүлкілде!
«Бірі өлсін де, бірі қалсын!» – дейді біреу шарасыз,

Ауыз берік, құлақ жабық,
бірақ, көзді жұмып жүру мүмкін бе?!

Қадір түнгі тілек

Ләй-ла-ил-ла-ла!

Мұхамбет Расул-алла!

Алла!

Алла!

Алла! – деп

Соғып тұр ғой жүрегім.

Қабыл болсын оразаң,

Орындалсын тілегің!

Төбе болса,

тау болсын,

Сырқат болса,

сау болсын.

Кедей болса,

бай болсын,

Төрт құбыласы сай болсын!

Аш болса егер,

тоқ қылсын,

Аз болса егер,

көп қылсын,

Жоқ болса егер,

бар қылсын.

Қайғы-мұңын жоқ қылсын.

Еркін өскен ел болсын,

Елін сүйген ер болсын.

Өнері озған өзге елмен

Терезесі тең болсын!

Ләй-ла-ил-ла-ла!

Мұхамбет расул-алла!

Пітір

Ырзалығы үшін Алланың

Пітірді жылда төлеймін.

Фәнидің білдім жалғанын,

Бағасын алдым кедейдің.

Зекет

Тірнектеп жинап жүргенде

Малыңнан берген зекетің,

Көпірге қылдай келгенде,

Тірегің болар өтетін.

Садақа

Досқа берген садақаң

Көтеріп шыққан тумен тең,

Қасқа берген садақаң

Құмға сінген сумен тең,
Масқа берген садақан
Кемтар қылар умен тең,
Насқа берген садақан
Солып қалған гүлмен тең,
Жетімге берген садақан
Жүректен шыққан жырмен тең,
Жесірге берген садақан
Ай орнына жылмен тең,
Кесірге берген садақан
Ұшып кеткен бумен тең,
Әруаққа берген садақан
Жайнап тұрған қырмен тең,
Залымға берген садақан
Бірге берген онмен тең,
Ғалымға берген садақан
Бірге берген мыңмен тең.

Бата

Жастайынан оқ жонса ата көрген,
Ырза болған үлкендер бата берген.
Сол батада – бабамның өсиеті,
Сол батада – анамның қасиеті.
Шаңыраққа батамен жарық толған,
Баталы құл олжаға қарық болған.
Мағына көп сырына үнілгенге,
Теріс бата берілген түңілгенде.
Тілек тілеп Алладан, жаятын қол,
Бата деген – Құранға баратын жол.

Құрбан шалғанда

Көрдім тағы құрбан шалу рәсімін,
Қара сиырдың байланбаған аяғы.
Бауыздаудың меңгерген ғой тәсілін,
Қас қасапшы байламай да сояды.
Алмас пышақ істеген соң білгенін,
Әппақ қарға ағып жатыр қызыл қан.
Қызыл қанды қорықпай басып жүрген кім,
Пейілден бе аяқ асты бұзылған?!
Сойған малдың жаны шықса қиналмай,
Қасапшыны теңемейсің жендетке.
Бір өзінде жұмақ кілті тұрғандай,
Ырзалықтың нышаны бар келбетте.
Құрбан жайлы болады екен сан ұғым,
Бай кеуілді көрсеткендей мырзалық.
Құрбан шалу – күнәлардан арылу,
Құдіретті Жаратқанға ырзалық.

Үмітпенен өтіп жатыр өмірім,
Кемдік болса, кейін бәрі жөнделер.
Кешір, Алла!
Мейірім мен көңілін
Білдіргісі келген шығар пенделер.
Ойсыз жандар жан-күйімді сезбепті,
Білмей тұрмын.
Өңім бе, әлде түсім бе...
Айт күндері айтылатын сөз көп-ті,
Соның бәрін сақтап тұрмын ішімде.

Мешікте

Күмбездері – қалқандай,
Мұнаралар – найзадай.
Азан дауысын естісең,
Әуен-сынды жанға жай.
Жаны жомарт, пейілі кең,
Адам болса қысылған,
Оттай ыстық мейіріммен
Қол созады мұсылман.
Қолындағы Құраны –
Нұр төгілер шырағы.
Оқығанда намазды,
Сап алдында тұрады.

Жарапазан

«Мұхамбет үмбетіне жарапазан,
Оразаң қабыл болсын, ұстаған жан!» –
Дейтұғын әке-шеше сөзі есімде,
Қарайды қалай ғана ел бетіне
Ауырмай оразасын тастаған жан.
Айтылсын үй сыртында жарапазан,
Сүт пісіп, тамақ қайнап, толсын қазан.
Мұхамбет үмбетіне жарапазан,
Оразаң қабыл болсын, ұстаған жан!

Айт

Айт дегені – шер қалмасын ішіңде,
Айт күні де өсек емес, шындықты айт!
Айт дегені – тіл болмайды мүсінде,
Айт дегенде, көзің көрген сұмдықты айт!
Айт дегені – асыл сөздер ардақтар,
Айт дегенде, айылыңды жиясың.
Айт дегені – шешілмеген жұмбақтар,
Айт десе де, ауызды да тиясың.
Айтып алсаң, тыңдаған жан ойланар,
Айт деген соң, айту керек қалайда.
Айтпай қалсаң, ішке күйік байланар,

Айт десе де, айқайлама, абайла!

Айттық

– Айт мейрамы құтты болсын!
– Ендеше айттық сізден болсын!
Балалардың айтқа келген
Қайда жүрсе жолы болсын!
Көп жасасын айттық берген,
Қоржындары толы болсын!

Амал дәптер

Оңнан келсе амалың,
Жарқын болар жамалың,
Сүйсінерсің көргенде
Қараминнің қабағын.
Солдан келсе амалың,
Аз болғаны сауабың.
Қатибиннің көресің
Тұнжыраған жанарын.
Түзу жолды сап берген
Арылуға ап келген.
Қағыс қалмас ештеңе
Жазған амал дәптерден.

Ойпырмай!

Күн ұяға батып кетсе ай тумай,
Шөптің басы қимылдаса жел тұрмай,
Дейді қазақ:

«Ойпырмай!»

Төсегінде жатып алса бай тұрмай,
Тілдегі сөз қалған болса айтылмай,
Дейді қазақ:

«Ойпырмай!»

Мыстың өзі жарқыраса алтындай,
Тура сөзді айтса біреу тартынбай,
Дейді қазақ:

«Ойпырмай!»

Елден бұрын айтар сөзім сарқылмай,
Соның көбін жазып қойдым жай тұрмай,
Ойпырмай!

Санамен сенсең

Жүрегің сезіп,
Тіліңмен айтып,
Қиынға төзіп,
Жаныңды байытып,
Кіршіксіз сеніп
Иманың берік,
Пейіліңді беріп,

Көңілмен көріп,
Санаң да толқып,
Айтқанға көніп,
Жан-тәнің балқып,
Кетеді еріп.

Мұсылманның жауабы

Дінім – Ислам.
Раббым – Алла.
Пайғамбарым –
Мұхамбет ғалайсалам,
Расул Алла.
Кітабым – Құран,
Тілім – иман,
Нәсілім – Адам алейһимсалам.
Ата-бабам әлімсақтан мұсылман,
Құбылам – Қағба,
Медет берер тірі жанға.
Қызық – алда,
Үміт арттым атар таңға.

Алла ұлы!

Аллаһу акпар!
Аллаһу акпар!
Аллаһу акпар!
Осылай баста –
Онда да гәп бар.
Іштегі қатпар
Сырыңды ақтар,
Алланы мақта –
Адалды жақтар.
Хақ қабыл қылса,
Пендесін сақтар,
Аллаһу акпар!
Аллаһу акпар!
Аллаһу акпар!

Сенемін!

Әмәнту биллаһи!
Дайын қылған керегін,
Беріп тұрған қорегін,
Бір Аллаға сенемін.
Айтқан барлық дерегін,
Мөлшері мен көлемін,
Ұғындырған себебін,
Тек Құранға сенемін.
Көрсететін көмегін
Періштеге сенемін.

Бізге жеткен сәлемі
Пайғамбарға сенемін.
Жазмышқа да көнемін,
Ақыретке келемін.
Қиналатын шақ туар,
Не деп жауап беремін?!
Көзім жетіп тұрған соң,
Көңілім бекіп сенемін.
Осы сенім болмаса,
Түкке тұрмас өлеңім.

Мен осы қандай кісімін?!

Қазақтың киіп ішігін,
Келіспей жатқан ісі мың,
Керіспен өткен көп күнім,
Мен осы қандай кісімін?!
Әріден тартсам, ей, жаным,
Абылай ханның түсімін,
Кенеден қалған найзаның
Сынып бір түскен ұшымын.
Астары болсам кей сәтте,
Көрпенің кейде тысымын,
Жаз болса, саумал самалмын,
Қыс болса, суық сұсымын.
Күні ертең төбет болатын
Қыңсылап жатыр күшігім,
От болып лаулап жанатын
Адамның қатал мысымын.
Мақсаты ірі жан болса,
Үлкен де болсам, кішімін,
Арманға арман жалғанса,
Ұшқаны көңіл құсының,
Сырт жағы бүтін, іші мұң,
Періште де емес пішінім,
Пері деп ешкім айта алмас,
Мен өзім сондай кісімін.

Тәуба

Адам боп баста жаралдым,
Анамды еміп, нәр алдым,
Жасадым жастан еңбек көп,
Байлықты жидым тірнектеп,
Ойнадым, күлдім, дем алдым,
Ішіне кіріп қамалдың,
Үлде мен бұлде орандым,
Кей кезде жолда тоналдым,
Ақырын күтіп амалдың,

Аузына түспей аранның,
Ойға да талай қамалдым,
Тәубаға тіреп ат басын,
Жаңылмай ашып қақпасын,
Салқыны есіп самалдың,
Аллаға қайтып оралдым.
Қадірін білмей тыйымның,
Қатардан қалмай киіндім,
Жемтікті көрсем, шүйілдім,
Шешуін тауып түйіннің,
Қызыққа батсам, сүйіндім,
Кездескен кезде бетпе-бет
Достарым қалса өкпелеп,
Шырайын бұзып жиынның,
Келмеді тіпті иілгім,
Арада жылдар өткен соң,
Алыстап жастық кеткен соң,
Кесірін тартып қиынның,
Қатемді біліп күйіндім,
Арамнан енді тыйылдым,
Аллаға ғана сыйындым.

Адал және харам

Арам шөптей қаптап кеткен егінге,
Арамдар көп өмірде.
Адалдықты қалам десең құтқарып,
Мақсатыңнан бір қадам да шегінбе.
Көңіл қойып, көз жіберсем өткенге,
Бабаларым сүйенгенде кетпенге,
Бидай ақтап, тары түйіп, талқан жеп,
Аман жеткен көктемге.
Төрт түлігі өрісінде жайылған,
Сүтін ішіп, қырда жылқы қайырған,
Егін салып, арам шөбін отаған,
Ұнды да олар кебегінен айырған.
Ақ бидайдың дәні менен сабаны,
Қызыл гүлдің жемісі мен сабағы
Өсіп-өнген кара жерде, әрине,
Тас та, күл де болады.
Көргеннен соң жақсы менен жаманды,
Аталардан қалған бізге жоралғы:
Денсаулығым болсын десең түп-түгел,
Айыра біл адал менен харамды.

Тәргіп

Үлкендерден жеп жүрген соң сарқытты,
Жас күнімнен болсам керек тәртіпті.

Түзу жолдан бұра тартып көрмеппін,
Жырларым да тура маған тартыпты.
Қайда барсам көрі екенін Қорқыттың
Білсем-дағы келешектен жыр күттім.
Көз көруге ұялатын сұмдықты
Құшағына жасырады барқыт түн.
Жыл мезгілін, күн мен түннің кезегін
Бір Алланың тәртібі деп, төземін.
Таң атады, кеш батады кестемен,
Енді неге өртенеді өзегім?!

Тоқта, тоқта!

Алсаң қайтер сәл тыным,
Бүгін неге бүгін емес, жартымын.
Балаларға жеткізе алсам болғаны,
Ата-анамның айтып кеткен тәртібін.

Айдала

*Елегізер жел де жоқ, елең етер үн де жоқ,
айналаң қана, тым-тырыс, тыныштық...*

Ғабит Мүсірепов

Қайран, дала, боз дала,
Жүрек шерін қозғама.
Озар жылдар, тозар тән,
Қалар бізден сөз ғана.
«Елегізер жел де жоқ,
Елең етер үн де жоқ»,
Сырыңды айтып мұндасар
Жандай досың мүлде жоқ.
Ми қайнатар шілдеде
Кетті шыжып күн неге?!
Жалғызсырап қалдым ғой
Отырғандай түрмеде.
Дос жасаса кұр есеп,
Баққандары кіл өсек,
«Нағыз тұлпар менмін!» – деп,
Айқайлайды бір есек.
Жүрегімде жатса мұң,
Өзіме өзім патшамын.
Жеткізбейтін армандай
Көлбендейді ақ сағым.
Сәлем бермес ханға да,
Жатыр маңғаз маң дала.
Тыңдап мені тұрғандай
Төрт құлақты там ғана.

Періште мен шайтан

Бір қылығың еске түскенде,

*молаңның басына барып өлгім келеді.
Енді бір қылығың еске түскенде,
тереңірек қазып, қайтадан көмгім келеді.*

Ғабит Мүсірепов

Бір иығымда періште,
Бір иығымда шайтан бар.
Мінезім оң, теріс пе?
Ағайындар, байқандар.
Мініп алсам құр атқа,
Ер-тұрманы келіскен.
Шайтан түртіп күлатса,
Қағып алар періштем.
Ал тұлпарым кей-кейде
Ауыздыққа көнбейді.
Алтын көрген періште
Пәк болғысы келмейді.
Өңшең қидың ішінде
Қайтіп таза боласың,
Түсін, мейлің, түсінбе,
Қайда барып оңасың?
Ит қапты деп, ол қапса,
Ерде қасиет қала ма.
Қария сөзін тыңдатса,
Елде қасірет бола ма?!
Күншіл, кекшіл, кінәмшіл,
Қайран, қандас қазағым.
Көзге түспей шын асыл,
Аз болды ма азабың.
Кетсін сөзге тас иіп,
Сөйлер болсам, айтам дәл.
Періштеме бас иіп,
Шайтанымды байқандар.

Адамға кім бар тең келер

Бір Алла артық жаратқан,
Адамға кім бар тең келер?!
Бас алмай арақ-шараптан,
Хайуан боп кетті пенделер.
Ішкен мәз, жеген тоқ болып,
Құлқынын мүлде тия алмай,
Қанағат тіпті жоқ болып,
Қауымнан жүр ғой ұялмай.
Дельфиндер судан атылып,
Шарқ ұрды көкте шағала.
Құрдымға ойлар батырып,

Түспеді жарық санаға.
Көргендей ажал жебесін,
Тартылып теңіз бара ма,
Киттер де ауыр денесін
Лақтырды келіп жағаға.
Тарылып жердің тынысы,
Ызасы ішке жиналып,
Төгіліп жиған ырысы,
Қаншама жатты қиналып.
Жанартау ақыр атылды
Мұхиттың жатқан түбінде.
Осының өзі ақырғы
Ескертпе шығар бүгінге.
Не беріп, нені аламыз,
Қайнаса өмір базардай,
Базарға кіріп барамыз,
Жанымыз түгел тазармай.
Тағарсың енді кімге айып,
Әзәзіл шықты не түрлі.
Қорлық пен зорлық ұлғайып,
Қарақшы пиғыл жетілді.
Зұлымдар сырын жасырып,
Сыйластық жібі үзілді,
Залымдар қулық асырып,
Замана райы бұзылды.
Жарыққа шығып кесірлер,
Нәпсіге дүлей ергелі,
Көбейіп жетім-жесірлер,
Жер жүзін жоқтау кернеді.
Өнеге болмай өткен іс,
Өлімге өзін байлаған
Жандарды көрсем, теп-тегіс
Миғұла-сынды айналам.
Арамға хақы желініп,
Момындар жүрсе аһ ұрып,
Біреу жүр асып-төгіліп,
Ақшаны судай сапырып.
Ешкіге апа айналып,
Жезде де теке болған шақ,
Харамға барып байланып,
Жаманға тағы алдансақ.
Көк төсі қаққа айырылып,
Жік шықса жердің астынан,
Қарасақ артқа қайырылып,
Біздерде шығар лас күнә.

Бір Алла бәлкім кешірет
Күнәһар болған пендесін.
Келген нұр көктің төсінен
Ендеше бізді емдесін.
Жүректен туып сыр түрлі,
Арылсақ дерттен қауіпті,
Қуантып байтақ жұртымды,
Серпілтер едік халықты.

Қала алмайсың жасырып

Түскен болсаң бақшасына өзгенің,
Көргендерің айтып берер көздерің.
Ауызға да қақпақ қоя алмассың,
Өздеріңе қарсы шығар сөздерің.
Ештеңені қала алмайсың жасырып,
Тәубаға кел!
Жаратқанға бас ұрып.

Мейлің шаруа, мейлің сондай бол дарын,
Білесің бе алда қандай жол барын?
Тырнағың да тиген жерің ұмытпас,
Ұстағанын айтып берер қолдарың.
Ештеңені қала алмайсың жасырып,
Тәубаға кел!
Жаратқанға бас ұрып.

Өткен өмір кеткенімен, түбінде
Еске алынар жақсы, жаман күнің де.
Естігенін айтып берсе құлағың,
Не жаласаң, табы қалар тіліңде.
Ештеңені қала алмайсың жасырып,
Тәубаға кел!
Жаратқанға бас ұрып.

Қайда тұрдың?
Қалай жүрдің?
Не істедің?

Тістегенің айтып берер тістерің.
Барған жерге куә болар аяғың,
Аллаға аян еткен барлық істерің.
Ештеңені қала алмайсың жасырып,
Тәубаға кел!
Жаратқанға бас ұрып.

Сен адамсың!

Ей, Алланың пендесі,
Ғұмыр кешіп келесің,
Қасиетті, қасіретті жерде осы.
Қанатыңды, бәлкім, кеңге сермерсің,
Бәлкім, босқа күшенерсің, терлерсің,

Сені соған мәжбүр қылған кім деші?!

Сен ағашсың!

Тамырың, әттең, қырқылған,

Жапырағың сарғаймай-ақ жыртылған,

Сумандаған жыландардай денеңе,

Оратылған шырмауықтан босамай,

Бұлшық етің бұлқынған жанартаудай жұлқынған,

Шыға алмаған, бірақ, заман ырқынан.

Қылығыңды қоясың ба,

Кемшілікті жоясың ба,

Қанағатқа тоясың ба? –

Бәрі қолдан келеді.

Қиындыққа шыдайтын да,

Өзін өзі сынайтын да,

Күлетін де, жылайтын да,

Сен адамсың – себебі!

Жануарсың аузыменен оттаған,

Арқа етің арша болып,

борбай етің борша болып,

Күндіз-түні тіпті тыным таппаған.

Соғымы үшін біреулердің бір күні

Бауыздалған, бірақ, жаны шықпаған...

Сен адамсың сүйек-еттен жаралған,

Табандарың кара жерден нәр алған,

Балық болып, хайуан болып, құс болып,

Өмір сүріп, ғұмыр бітіп, ақыры

Жер-ананың құрсағына оралған,

Сол құрсақтан қайта туып, жаңғырып,

Тіршіліксін бар әлемге таралған.

Кісі сүймес қылықтардан жиіркенген,

Бауырларың жер қойнына ерте енген,

Өткеніне шүкірлік қып, амалсыз,

Жақсылықты күтесің тек ертеңнен.

Өмір-бақи жақсы атанып жүрмейсің,

Көресінді көрмей жерге кірмейсің.

«Қайтсем екен?» – деп жүргенде ойланып,

Мал секілді қол-аяғың байланып,

Жоныласың ағаштай,

тураласың қалаштай...

Неге, неге?

Оны өзің де білмейсің.

Сен адамсың, өйткені!

Қызыл гүл де жайнап тұрған,

Бұлбұл құс та сайрап тұрған,

Ыстық қан да қайнап тұрған,

Бір күн қатып-семеді.
Мезгілдерің бөлшектеулі,
Барар, көрер жер шектеулі,
Әрбір күнің есептеулі,
Сен адамсың – себебі!

Сәлем – сөздің анасы

Білуге тиіс жұрттың кәрі-жасы,
Ассалаумаһалейкум ! –
Сәлем басы.
Кішіліктен көрінер айнадайын
Саған деген кісінің ықыласы.
Ұлы келсе – атасына,
Қызы келсе – анасына,
Жауынгері – қолбасшыға,
Шәкірттері – данасына
Сәлем берсе – сол дұрыс.
Қонақ келсе, қолын ал таппай тағат,
Сәлем беріп, сәлем ал – болар сауап.
Ілтипатын көрсеткен мұсылманға
Уаһалейкумассалам! –
Дұрыс жауап.
Жасы кіші – ақсақалға,
Аттылысы – жаяуларға,
Келген кісі – отырғанға,
Саны аз кісі – көп адамға
Сәлем берсе – сол дұрыс.

Ғазиз жанның қорегі

Алыс-беріс, барыс-келіс көп дейді,
Жиғаныңды ағыл-тегіл төк, мейлі.
Өмір бойы таусылмайды сый-құрмет,
Тек сәлемге ештеңе де жетпейді.
Ұмытылмас талай қызық көргенің,
Өткен жылдар қалдырады өрнегін.
Сәлем алсаң – ол да сенің алғаның,
Сәлем берсең – ол да сенің бергенің.
«Сәлем – сөздің анасы» – деу себебі,
Сәлем деген ғазиз жанның қорегі.
Сол сәлемдер жадыратып жаныңды,
Сол сәлемдер қартқа қуат береді.

Алақай

Сәті түсіп, қосылғанда сезімге ой,
Ең абзалы – қанағат пен төзім ғой.
«Алақай!» – деп балаға ұқсап қуансам,
«Аллам-ай!» – деп айтып жатқан сөзім ғой.

Қол мен тіл

Іс қылсаң ырзалықпен,
Сөйлесең туралықпен,
Қол мен тіл орындайды көркем істі.
Біреуге қолың тисе,
Біреуге тілің тисе,
Қол мен тіл бәрінен де жиіркенішті.

Бәрі өз мезгілінде

Тұңшығып өз деміме,
Жас толып көздеріме,
Құдай-ау!
Жастық шақтың
Өтерін сезбедім бе?!
Кеш те емес,
Ерте де емес,

Бәрі өз мезгілінде.

Мән бермей езге мүлде,
Ерлерге кез келдім бе,
Тағдырдың салмағына
Майысып, төзбедім бе?!
Кеш те емес,
Ерте де емес,

Бәрі өз мезгілінде.

Бақытқа мәз күнімде
Жетсін деп сөз бүгінге,
Қиялды кезбедім бе,
Жаманнан безбедім бе?!
Кеш емес,
Ерте де емес,

Бәрі өз мезгілінде.

Тоймаса көз көруге,
Қиналсаң сөз беруге,
Жатса да тозып тәнің,
Бола ма өзгеруге?!
Кеш емес,
Ерте де емес,
Бәрі өз мезгілінде.

Бәрі өз мезгілінде...

Аманат

Өткен күнге қарар болсаң саралап,
Тіршілікте кие тұтқан бағалап,
Жер мен ел де, тіл мен дін де бабамыз
Ұрпағына табыс еткен аманат.
Қиналсаң да жол таба алмай қиялап,
Жүректерге ізгі сезім ұялап,
Әлімсақтан қалыптасқан қағида –

Аманатқа жасалмайды қиянат.
Жер бетінде болып жатса жаманат,
Бәйтеректі жатқандай-ақ аралап,
Адал асқа арам тамақ қол салса,
Бұзылғаны сақтап келген аманат.

Шырша

Жаны жоқ, құр сәні бар,
Жылуы жоқ, қары бар,
Төрге шығып кетіпті
Ағаш діни мәні бар.
Баса-көктеп жат ағым,
Қиып кетіп Отанын,
Орнын тартып алыпты
Бата берер атаның.
Үйге кірген ағашты
Дей алмайсың жарасты.
Тамыры жоқ, дәні жоқ
Шырша кімге жол ашты?

Ауыз тию

Аман жетсек атар таңға,
Жетеді ғой, шүкір,ас,
«Ауыз ти!» –
деп келген жанға
Көрсетеміз ықылас.
«Тастама, – деп, – таңғы асыңды» –
Жүрген жанның күші көп.
Құрметтесең жолдасыңды,
Дәмнен үлкен кісі жоқ.
Ауыз тию – дәстүр ғажап,
Мирас болған маған да,
«Дәмім атсын!» –
дейді қазақ
Ренжіткен адамға.
Қарсы алмайтын адам аз-ақ
Қастарын да тас атқан,
«Құдай тапсын!» –
дейді қазақ
Арамзаны ас атқан.

Алла бір, Мұхамбет хақ

Алла жалғыз, бір ғана!
Лә-ил-лаһа-ил-ла-алла!
Лә-ил-лаһа-ил-ла-алла!
Алла жалғыз, бір ғана!
Бар ғаламды тең көріп,
Ілімді елге меңгертіп,

Рахман нұрын төгеді.
Меккедегі Қағбаны
Ұлағат деп сенеді.
Халал менен харамды
Ажыратып береді,
Мұхамбеттің үмбеті
Бақидан бар үміті,
Елжіресе жүрегі,
Тауһидқа бір келеді.
Хадистерге жол салған,
Аяттарға тамсанған
Құран – Алла сөзі еді.

Мұғалім

мұсылманиша иләһи әндерді орындаушы
Сәми Жүсіптің әнінен
(ағылшын тілінен аударылды)

Болды біздің ұстазымыз ұстаздардың ұстазы,
Бұл өмірді жаңартты,
Сеніміне қол артты.
Жаратқанның сүйіктісі, түсіндік,
О, Алла!
Қолды кештеу ұсындық,
Мұғалімнен қысылдық.
О-о-о, қысылдық!!!
Нұрлы Мұхамбет, салаллаху ғалейхи уассалам,
Мұхамбет, адамзатқа мейірімді.
Нұрлы Мұхамбет, салаллаху ғалейхи уассалам,
Мұхамбет, бар адамға мейірімді,
Адамзаттың ұстазы, Әбіл-Қасым!
Ұстазым, менің пірім Мұхамбет,
Сүйікті, мәңгі тірі Мұхамбет,
Жаратқан Алла артық Мұхамбет.
Ия, Мұстафа!
Имам болдың елшілерге,
Ия, Мұстафа!
Ұстаз болдың бар әлемге.

Ел ұйқыға жатқанда, құлшылық қып тұра қап,
Өзгелер ас ішкенде, ол жасады мінәжат.
Қайғырғанда, көздің жасын көл қылды,
О, Алла!
Жүрек отын жандырды,
Жаратқанға нандырды.
О-о-о, нандырды!!!

Нұрлы Мұхамбет, салаллаху ғалейхи уассалам,
Мұхаммад, адамзатқа мейірімді.
Нұрлы Мұхамбет, салаллаху ғалейхи уассалам,
Мұхамбет, бар адамға мейірімді,
Адамзаттың ұстазы.
Менің пірім нұр Мұхамбет,
Мәңгі тірі нұр Мұхамбет,
Жүрек сөзі нұр Мұхамбет,
Күннің көзі нұр Мұхамбет.
Бізге әділ, ізгі болу жолын талмай үйретті,
Қаталдықты, арамдықты, сараңдықты күйретті.
Елді баурап, күлген кезде баладай,
О, Алла!
Ақыл айтқан анадай,
Сөз жүректе қалады-ай.

Нұрлы Мұхамбет, салаллаху ғалейхи уассалам,
Мұхамбет, адамзатқа мейірімді.
Нұрлы Мұхамбет, салаллаху ғалейхи уассалам,
Мұхамбет, адамзатқа мейірімді.
Адамзаттың ұстазы, Әбіл Қасым!
Ұстазым менің пірім Мұхамбет,
Сүйікті, мәңгі тірі Мұхамбет,
Жаратқан Алла артық Мұхамбет.
Ия, Мұстафа!
Имам болдың елшілерге,
Ия, Мұстафа!
Ұстаз болдың бар әлемге.

Елші

Американдық ғалым Майкл Харт адамзаттың бүкіл тарихында пайдалы іс істеген жүз тұлғаның өмір сүру тәжірибесін компьютерге салғанда, солардың ішінен ең соңғы пайғамбар Мұхамбеттің аты-жөні бірінші орынға шыққан.

Осы ғалымның «Адамзат тарихындағы ұлы жүздік» кітабында Иса пайғамбар үшінші, Мұса пайғамбар он бесінші орынға ие болған.

Көз тоқтатар суреті жоқ,
Мүсіні жоқ тым биік.
Болғанымен бейнеті көп,
Білімі оның тұңғыық,
Қалдырмапты ескерткіш те
Тасқа салып бейнесін,
Бірақ, күнде тұрады есте
Оның аты, ей, досым!
Билеген жоқ патша болып,
Көптің сөзін сөйледі.

Ар-намысты тұрды қорып
Оның әрбір сөйлемі.
Қасиетті ұстаз ғана
Бола алады қорғаның.
Өзі дана, елге пана
Ол – елшісі Алланың.

Пайғамбардың есімдері

Пайғамбардың шын есімі – Мұхамбет,
Инжілде айтқан бір есімі – Ахмет.
Ел есінде бір есімі – Мұстафа,
Тағы да бар бір есімі – Махмет.
Дұға оқырда, қол жайғанда, есіңе ал,
Ғалайсалам Мұхамбетке сәлем ет!

Нұр сипатты

Нұр сипатты Мұстафа,
Әбіл Қасым Мұхамбет.
Ол Қасымның әкесі,
Шыншыл, әділ Мұхамбет.
Сүйіктісі Алланың –
Хабибулла Мұхамбет.
Көмекшісі Алланың –
Сағидулла Мұхамбет.
Үмбетіне жол сілтер
Тура жолға Мұхамбет,
Бір Алланың елшісі –
Расулалла Мұхамбет.

Ойландар!

Жақсылықтың тіршілікте істеген
Қарымтасы қайтады ма?
Ойландар!
Көлеңкесі жер бетіне түспеген
Ол – Мұхамбет пайғамбар.
Бір Аллаға мінажат қып, сыйынған,
Намаз оқып, ораза ұстау –
Міндеті.
Зекет беріп, жаман істен тыйылған
Ол – Мұхамбет үмбеті.

Тең келмейді

Я изучил его жизнь – по-моему он удивительный человек – уж никак не антихрист, напротив – его можно называть спасителем человечества.

Бернард Шоу

Есімдері қайта-қайта аталар,
Пайғамбарлар, патриархтар, папалар
Мұхамбетке тең келмейді ешқашан.
Қызметін басқа қонған бақ санар,

Халифалар, хан-сұлтандар, патшалар
Мұхамбетке тең келмейді ешқашан.
Өлгеннен соң талай кітап жазылар,
Мүриттер мен имам, қари, қажылар
Мұхамбетке тең демеймін ешқашан.
Ерліктерін қанша жырлап тауыса алман,
Шейіт болған сахабалар, аңсарлар,
Мұхамбетке теңгермеймін ешқашан.
Сөйлегенде іштің дертін тазалар,
Тарихатқа жеткен сопы, қожалар,
Мұхамбетке тең демеймін ешқашан.
Шүкірлік қыл!
Ернеуіңнен аспасаң,
«Иншалла!» – де,
Бұл сөзімді қоштасаң.

Із

Салақтардан қалған із –
                    сыз,
Надандардан қалған із –
                    мұз,
Жамандардан қалған із –
                    шыж бен быж,
Пайғамбардан қалған із –
                    сіз бен біз.

Хадистер

Алланың қаһарымен қорқытатын,
Сөзінің қызуымен балқытатын
Мұхамбет пайғамбардың хадистері.
Жүректі тастай қатқан жібітетін,
Іштегі мұзды жатқан ерітетін
Мұхамбет пайғамбардың хадистері.
Қылышпен қара түнді қақ тілгендей,
Ошаққа жанбай қалған от бергендей
Мұхамбет пайғамбардың хадистері.
Сөздері найзағайдай жарқылдаған,
Суындай тас бұлақтың сарқылмаған
Мұхамбет пайғамбардың хадистері.
Көрінген ғибраттан кемелдігі,
Білінген әр сөзінен тереңдігі,
Мұхамбет пайғамбардың хадистері.

Мүбәрак түндер

1. Мәуліт түні

Бұл жалғанға келген мезгіл пайғамбар,
Дәм дайындап, қонаққа орын сайлаңдар.
Мұхамбеттің нұры түспей осы елге,

Қиындықтан өтер ме ендер, ойландар,
Мадақ айтып жол көрсеткен көсемге,
Расулдың туған күнін тойлаңдар.

2.Ережеп түні

Жолы түсіп, сапар шегіп жыраққа,
Ғалайсалам ерттеп мінген пыраққа.
Жаратқанның көрмесе де дидарын,
Таңғажайып үні жеткен құлаққа.
Мекке менен Мәдинаның орны зор,
Құддыстың да киесі бар, бірақ-та.

3.Мұғыраж түні

Фатиха оқып, жасап Хаққа қызмет,
«Ықыласты» айтып шықсаң он рет,
Жайнамазға бас тигізіп сан рет,
Аяттарды қайталасаң жүз рет,
Тәуба қылсаң осы көрген күңіңе,
Бағың жанар, іздеп табар Құдірет.

4.Арылу түні

Фәнидегі әртүрлі істен тыйылып,
Күнәң болса, кешу сұрап, күйініп,
Жалғыз ғана Жаратқанға табынсаң,
Дұғанды оқып, мінәжат қыл, сыйынып.
Кеудедегі ауыр ойдан арылсаң,
Жақсы ісіңе жат та тұрар сүйініп.

5.Қадір түні

Жебірейіл жер бетіне келген түн,
Жақсы сөздің жауһарларын терген түн,
Ескі әдетті, жамандықты таста деп,
Исламның ақ жолына сенген түн,
Адамзатты адалдыққа баста деп,
Пайғамбарға Алла аян берген түн.

Күн мен түн

Нұр әкелген күндерім,
Мұң әперген түндерім,
Жылағаным, күлгенім,
Бәрі ойымда жүр менің.
Жар болмаса бір Алла,
Не боларын білмедім.
Тірлігісің бар елдің,
Өзегісің өлеңнің,
Жаратқанның затына
Қажеті жоқ дәлелдің,
Жағаласқан күн мен түн
Екі беті әлемнің.

Жебірейіл мен пайғамбар

(Ислам, Иман, Илхам деген не?)

В законо Мойсея все основано на справедливости, в законо Иусиса – на милосердии, закон Мухаммеда как последнее и самое совершенное откровение соединяют милосердие и справедливость.

В.Бартольд.

Пайғамбарым тұрған кезде дін аман,
Жебірейіл періште кеп сұраған.
Жебірейіл Мұхамбетті жебеген,
«Айтшы маған, Ислам деген не?» – деген.

«Алладан басқа тәңір жоқ,
Мұхамбет оның елшісі,
Құлшылық қылу Аллаға –
Мұсылманның белгісі.

Ислам деген сол!» – деген!

Жауап берсе: «Сақтай көр, – деп, – күнәдан»,

Осы жауап сұраушыға ұнаған.

Пайғамбарым тұрған кезде дін аман,
Жебірейіл тағы да одан сұраған.
Жебірейіл Мұхамбетті жебеген,
«Айтшы маған, Иман деген не?» – деген.

«Аллаға анық илансаң,
Құранның сөзін құп алсаң,
Қиямет күні келер деп,
Қабағың түсіп, қиналсаң,

Иман деген сол!» – деген!

Жауап берсе: «Сақтай көр, – деп, – күнәдан»,

Осы жауап сұраушыға ұнаған.

Пайғамбарым тұрған кезде дін аман,
Жебірейіл тағы сауал сұраған:
Жебірейіл Мұхамбетті жебеген,
«Айтшы маған, Илхам деген не?» – деген.

«Алланы бар деп білгенің,
Көрмей тұрып сенгенің,
Пенденің көрмей тұрғанын
Білесің оның көргенін.

Илхам деген сол!» – деген.

Жауап берсе: «Сақтай көр, – деп, – күнәдан»,

Осы жауап сұраушыға ұнаған.

Сол жауаптан сауап тапқан пендесі
Хақ мұсылман, нағыз мүсілім, шын адам.

Жиырма бес пайғамбар

Алланың тұңғыш елшісі –
Есімі Адам, ер кісі.

Алланың соңғы елшісі –
Көргенде ғажап дер кісі,

Ғалайсалам Мұхамбет,

Ізгілік – оның белгісі.

Жүз жиырма төрт мың пайғамбар

Әрдайым жүрген өрге ісі,

Солардың жүрген ішінде,

Жұмсаған қуат, күшін де

Үш жүз он үш елшісі.

Құранда аты аталған

Жиырма бес пайғамбар –

Адам, Нұх, Һүд, Лұт,

Зүлкәфіл, Салық, Ибраһим,

Әйіп, Ысмайыл, Ысқақ –

Дұғасы қабыл болғандар,

Жүніс, Ыдырыс, Жақып,

Жүсіп, Ілияс, Әлисағ –

Момынға пана, қорғандар.

Дәуіт, Сүлеймен, Мұса, Һарұн,

Шұғайып, Зәкария, Жақия –

Намысын биік қойғандар,

Иса және Мұхамбет –

Қанатын кеңге жайғандар.

Іргесі берік мұсылман,

Кезде де қатты қысылған

Пайғамбарлар көрсеткен

Әділдік жолдан таймаңдар.

Бірдей емес

Бір қалыптан шыққанымен әртүрлі

Жұмыртқаның ағы менен сарысы,

Жұмыс қылса байқалатын қарқыны,

Бірдей емес жасы менен кәрісі,

Бірге өссе де, қасиеті сан түрлі,

Шалқар көлдің қоғасы мен қамысы,

Бірдей емес табиғаттың тартуы,

Бірдей емес өзеннің де ағысы,

Бірдей емес найзағайдың жарқылы,

Бірдей емес домбыраның қағысы,

Бірдей емес шешендердің сөзі де,

Бірдей емес әр адамның әр ісі,

Бірдей болып көрінсе де көзіне,

Бірдей емес әрбір істің мәнісі,

Бірге жүрген жолаушының өзіне

Бірдей емес жақыны мен алысы,

Түсіп жүрген өмір-талқы тезіне,

Бірдей емес жігіттердің намысы,

Қуанса да, қайғырса да езіле,

Бірдей емес жүректердің соғысы.

Әділетсіз

Болып кетсе ыстықта төңірек сыз –

Әділетсіз!

Қалып қойса кедейлер соғым-етсіз –

Әділетсіз!

Сүйгенінен айырылса еңіреп қыз –

Әділетсіз!

Ақын болса жазғыштар қабілетсіз –

Әділетсіз!

Болып кетсе аста да көбірек тұз –

Әділетсіз!

Ішім-жемді тірліктің мәні деп сіз

Түсіңсеніз –

Бұл – тағы Әділетсіз!

Ауыратын адамның тәні депсіз,

Қайда қалмақ жан сонда?

Әділетсіз!

Сауалдар

Уақыт секілді

Сауалдар бітпейді.

Не?

Неге?

Неліктен?

Сұрақтар не түрлі

Парызды жүктейді.

Тамырым тереңде,

Өзіме сай әнім.

Бәйтерек секілді

Түбінде мен елге

Жапырақ жаямын.

Бар болса өлеңім,

Өлмеймін мен ертең.

Ал одан адамға

Тиер ме көмегім,

Түсер ме көлеңкем?!

Жолындай даланың

Сауалдар бітпейді.

Тиеді сауабың,

Аласың жауабын,

Ақырын күт дейді.

Күн шықса күлімдей,

Көңілден, ақыным!

Сағаттың тіліндей

Жылжиды білінбей

Ғұмырың ақырын.
Бұл өмір сый-арман,
Жұмбақтан құралған.
Күдерді үзбейміз,
Шешуін іздейміз
Шыққанша құмардан...

Толған сұрақ

Төңірегім толған сұрақ қоршаған,
Қиын, қиын жауап айту шегелеп.
Мазалайды мені ылғи да сан сауал:
Неге,

неге,
неге??? – деп.

Тіршіліктің жұмбағы көп, дау бар ма,
Адам кейде отқа ұшатын көбелек.
Қайталайды сол сұрақты таулар да:
Неге,

неге,
неге??? – деп.

Сырды ашпақ боп құпиясын жасырған
Ойлар, ойлар... миды талай кемірмек.
Кенет біреу тіл қатады тосыннан:
Өмір,

өмір,
өмір!!! – деп.

Сайран салсаң жастық шақтың бағында
Өне бойың қалар бір сәт жеңілдеп.
Қайталайды сонда санам тағы да:
Өмір,

өмір,
өмір!!! – деп.

Жауабы жоқ

«Жәрдем қыл!» – деп сұраса адам тілеп,
Қай мүшесі болады оған тірек?!
Оң аяғы ілгері ұмтылса егер,
Сол аяғы тұрмай ма табан тіреп.
Бір тууға анадан жараса да,
Бір-біріне ағайын қараса ма?!
Төбелессе бір қолың, екіншісі
Дайын тұру керек қой арашаға.
Бірін білсек жалғанның, бірін білмей,
Тура жолдан өтсе екен сүріндірмей.
Бір мандайға екі көз бітсе-дағы,
Өтеді екен біреуі бірін көрмей.
Дүйім елді сөзіммен ұйыттым деп,

Тауқіметін тірліктің үйішпін көп.
Ауыз біреу болғанмен, ерін екеу,
Үстіңгі ерін мақтанар биікпін деп.
Ағыздым деп жүрсем де жыр бұлағын,
Суын ішкен бұлақтың бірлі-жарым.
Бір құлағым қабылдап алған сөзді,
Жібереді шығарып бір құлағым.
Толған сұрақ жауабын табамын деп,
Қазанына миымның саламын кеп.
Сауалдар көп...

Көбінің жауабы жоқ,
Қылар шара, жасайтын амалым жоқ.
Қайнап-қайнап, сарқылып қала ма деп,
Лүпілдейді кеудемде дара жүрек.

Бітпейді екен тілегім

Не тілейсің десе егер достарым,
Көп қой менің, көп қой айтар тілегім.
Күнім жарық, ашық болсын аспаным,
Ел деп, жер деп соғып тұрсын жүрегім.
Көкірегін ашып жүрген жандарға,
Ту сыртынан оқ атпаса деймін мен.
Жалғыздықтан жапа шеккен жандарға,
Қасіретті жолатпаса деймін мен.

Соғып тұрса кеудемдегі жүрегім,
Бітпейді екен...

Бітпейді екен тілегім.

Еңбегінің оты жанған жандардың,
Бағын ешкім күндемесе деймін мен.
Бірін-бірі құлай сүйген жандардың,
Махаббаты кірлемесе деймін мен.
Қасиетті ата-баба дәстүрін,
Ешқашан да тат баспасын деймін мен.
Ақсақалдар ұмытпасын жас күнін,
Өмірмен тез қошгаспасын деймін мен.

Соғып тұрса кеудемдегі жүрегім,
Бітпейді екен...

Бітпейді екен тілегім.

Екі аяғым аман болса, жалғанды
Жалпағынан басып өтсем деймін мен.
Екі қолым аман болса, алғанды
Игілікке шашып өтсем деймін мен.
Екі көзім аман болса, жап-жарық
Жердің бетін көріп өтсем деймін мен.
Жақсылыққа таңдай қағып, таң қалып,
Жаратқанға сеніп өтсем деймін мен.

Соғып тұрса кеудемдегі жүрегім,
Бітпейді екен...
Бітпейді екен тілегім.

Досқа тілек

Досым, саған қандай бата беремін,
Қабағыңнан тек мейірім көремін.
Жүзеге асып көңілдегі ойларың,
Жүзіңнен нұр тарап тұрсын дер едім.
Өткір көзің, семсер сөзің, байламың –
Жау қашырар жарақ болсын дер едім,
Судың шеті, таудың ұшы болса да,
Жетсем деген талап болсын дер едім.
Алда қандай қиын бөгет тұрса да,
Ізгі істерің сауап болсын дер едім,
Ат мертiгiп, арбаң жолда сынса да,
Жақсы-жаман сабақ болсын дер едім.
Тәлім алған ұл мен қызың санаулы
Жұмсауыңа жарап тұрсын дер едім,
Ғұламалар парасатты, қалаулы
Жүздесуді қалап тұрсын дер едім.
Жомарт атың жалпақ жұртқа жайылып,
Киер киім, тамақ болсын дер едім,
Дастарханға адал асың қойылып,
Қыдыр келіп қонақ болсын дер едім.
Қайырымың таудай болып жиылып,
Жамандықтар талақ болсын дер едім,
Жаратқанның жақсылығы бұйырып,
Қайда жүрсең, жол ақ болсын дер едім.
Аллаһу әкпар!

Абайды оқығанда

Жас тамса көзімнен,
Сөз шықса тілімнен,
Барлығы өзімнен,
Көретін күнімнен.
Кемеңгер Абайдың
Алланы тануы –
Тазартқан талайды,
Жүректің жалыны.
Тер ақса тәнімнен,
Шер туса жүректен,
Сескенсем өлімнен –
Өмірге тілектен.
Ақ сөйлеп ақынның,
Шындыққа келуі –
Жетегі ақылдың,

Ақиқат сенімі.
Жыр оқып сүйіндім,
Жаныма үңілдім,
Аллаға сыйындым,
Ақынға жүгіндім.
Абайға үңілем...
Жанының шуағы
Жүректің түбінен
Шымырлап туады.

Өзгертсе өзгені,
Сананың қаймағы,
Абайдың сөздері –
Хақ діннің айғағы.

Жарты

1.
Жарты деген орта, олқы деген сөз,
Жарты деген жалғыз, жалқы деген сөз,
Жарты деген қызып тұрған базардың
Көрген талқы анық нарқы деген сөз.
Жартыларға жүрсең жақсы күтім қып,
Сол жартыдан құралады бүтіндік.
Бір жартыдан айырылып қалса да,
Екіншіге еткендер көп шүкірлік.
Жарты десе жан-жүйесі жаншылар,
Санасы кем жарыместер бар шығар.
Тұтастыққа жетпей жүрген жартылар
Бұл өмірде емес, сірә, таусылар.
Тумауы үшін кемтар болып жарты өлең,
Тебіреніп, күйіп-жанып, өртенем.
Жартыларға жар болсын деп Жасаған,
Жаратқанға жалбарынам ертемен.
Тіршілікте тоқсан тарау, шарты мың,
Аз болса екен жарлы сезім, жарты ұғым.
Екі жарты бүтін болса болғаны,
Бірлігінің ұйтқысы сол халқымның.

2.
Жұрттың көбі бүтінмін деп мәз екен,
«Бәрі бүтін кім бар?» – дейді қазекем.
Көрген күнге жүргенімен шүкір қып,
Бүтіндікке қол жеткізген аз екен.
Тұтастықтан пана тапса халқымыз,
Сен де жарты, ұл да жарты, жарты қыз.
Әуел баста бізді жұптап жаратқан
Алла бүтін, қалғанымыз жартымыз.

Жалғыз деген күннің де бар сыңары,
Ол жоқ кезде айдан жарық шығады.
Олқылығы жетіп жатқан адамның
Көп қылығы жарты болып шығады.
Тіршілікті неге шақтап өлшеппіз?!
Ризамыз бір жақсылық көрсек біз.
Бір деген сөз тек Аллаға жарасқан,
Қалғанымыз оған ерген бөлшекпіз.

3.

Неге, неге «екі жарты – бір бүтін?»
Құпияны аша алар ма сырлы түн.
Бүтін деп біз нені айтамыз әдетте,
Ішкен су ма бір ұрттам,
Ауа ма әлде бір жұтым?!
Қазы сотта шешім айтса үкім қып,
Пәтуада бар деймісің бүтіндік?!
Қоғам оны қабылдай ма күмәнсіз,
Алғыс айтса бір адам,
Қарғыс айтса бүкіл жұрт.
Жарты десе – әлі де орта болғаны,
Бүтін болса – шарасының толғаны.
Сондықтан да жалқылардың әлбетте
Арқа сүйер қорғаны
Бүтін болу – арманы.
Алға бастар көсем болса ел көшін,
Қалың елдің бүтін қылар іргесін.
Біртұтас боп ұйып тұрған халқымды
Тіл мен көзден сақтасын,
Өзәзілдің оғы тиіп жүрмесін.

Мұсылманмын

Аяқ жүрсе, жұмысқа да қол шебер,
Құлақ естіп, көзім бәрін көреді.
Тіс жармаймын, келер зиян болса егер,
Мұсылманмын – себебі.
Кейде тәнге жалған кірі жайылып,
Қара албасты маған келіп төнеді.
Дастарханға отырамын шайынып,
Мұсылманмын – себебі.
Шайтан кесіп кетпесе егер жолымды,
Тілімнен де, қолымнан да келеді.
Тілді тежеп, қусырамын қолымды,
Мұсылманмын – себебі.
Жан-сарайым аяқ асты бүлініп,
Ауыр ойлар түнгі ұйқымды бөледі.
Тәуба қылам жайнамазға жығылып,

Мұсылманмын – себебі.

Алма бағы

Өмір маған алма бағы секілді,
Алма бақтан ой аулайсың не түрлі.
Қызыл алма ұққандай-ақ ниетіңді,
Қызықтырып, билеп алар еркінді.
Құрт жайлапты өзегін кей алманың,
Шарасыздан бармақ тістеп, өкіндім.
Қызармай-ақ көктей солып кей алма,
Арманда боп қалды көп жан жей алмай,
«Қайтіп үзем?» – десе біреу қия алмай,
Арам қолын созды біреу ұялмай.
Бір делқұлы жемісті әлі піспеген,
Жұлып алып, салды ауызға, ой, Алла-ай!
Адамзаттан артылған ба айла-амал,
Бақша деген берік емес, жай «қамал».
Кезбе көңіл қай мезгілде жайланар,
Ес тоқтатқан кісі болса ойланар...
Бөліп жеген Адам ата, Хауа ана
Ең тәтті алма, бірақ, қазір қайда бар?!

Алауыздық алмасы

Алматыда алауыздық алмасы
Жақсыларды жыққан дейді жарға осы.
Жеп алған соң ала қаптан алмасын
Дұшпан болып шыға келген жан досым.
Жиып алып алауыздық алмасын,
Толтырыпты жолаушының арбасын.
Енді біреу шарап жасап алмадан,
Сасытыпты құт дарыған қамбасын.
Сол шараптың дәмін татып алғасын,
Миың быршып, көңіл құстай самғасын.
Бір нәрсені әп-әдемі бастаған
Ертеңіне таба алмапты жалғасын.
Ішінде оның құрты болса – арға сын,
Алманы жеп алжып кеткен жолдасым.
Сырқаты да, емшісі де жемісті
Бірге жесе, дерттен қалай қорғасын?!
Асағандар алауыздық алмасын
Білсе-дағы бағы қайтып жанбасын,
Алма деген жемісті алып қойған соң,
Басқа жолды қалай ғана таңдасын?!
Алма, шіркін, қолдан қолға барғасын,
Тесіп шыққан қайыршының дорбасын.
Жолдан біреу тауып алып, олжа қып,
Деген болар: «Кейінгі ұрпақ сорласын!»

Қылғытқандар алауыздық алмасын
Енді келіп бірін бірі қарғасын.
Өзгелерді тепкенімен өзекке,
Білмейді ғой түбінде өзі оңбасын.
Байқап қара, қаққа бөліп, жарғасын,
Сырты жылтыр, түбі шикі болмасын,
Қатып-семіп жатып қалған кей алма
Оқ болуы мүмкін кейде қорғасын.
Қызыл алма дастарханға жайғасып,
Қызықтырар қалғандарды қарны ашып.
Құрт, бауырсақ – барлығы да ұмыт қап,
Бөбек алып, тіліне сап, сормасын.
Бұл заманда алауыздық алмасы
Жер шарының жарылмаған бомбасы.
Мыңбасылар қолды қалай басқарар,
Жүзбасыға қарсы шықса онбасы.
Келе алмаса бәйгеде озып жорғасы,
Қатарынан кейін қалса ұрғашы,
Барлығының татқан дәмі белгілі,
Оның аты – алауыздық алмасы.
Қорек болса алауыздық алмасы,
Ауызға алып, көрсеқызар болмашы.
Бір құмалақ қарын майды шірітер,
Өтінемін, қоржыныма салмашы.
Жиылып кеп алауыздық алмасы,
Толтырмай ма бұлақтардың арнасын.
Мұхиттарға асықпай ма содан соң,
Өзен-көлді әбден жайлап болғасын.
Адам ата, Хауа ананың жол басы,
Қыбырлаған тіршіліктің жалғасы,
Көкте, суда, жер бетінде, о, тоба,
Толып кеткен алауыздық алмасы.
Ала шайтан – алауыздық алмасы
Шын мәнінде – түсінбестік таңбасы.
Азғырады, аздырады адамды,
Қара жерге тигенінше жамбасы.
Барлық жерде алауыздық алмасы
Бар дегені шын мәнінде бар ма осы?!
Бақша өсіріп, жеміс жиған бағбан көп,
Жемістері таза болса, арман жоқ,
Құдіретті Алла, соған жар болшы!

Жолда

Біреулердің ашық-жарқын қабағы,
Біреулердің тұнжыраған жанары.
Бірі түсіп, бірі мініп жатады

Вокзалдарда вагондардың қонағы.
Біреулердің көтеріліп ыстығы,
Тонып-жаурап енді біреу қыс күні,
Өзеуресе карта ойнаған жігіттер,
Жолаушының естіледі мысқылы.
Билет барда ешкім жолда тастамас,
Орындардың үстінде – үлкен, аста – жас,
Біреу отыр ағыл-тегіл тамақ жеп,
Біреу отыр жадап-жүдеп, ашпан аш.
Әңгіменің тұрған шақта иі кеп,
Бейтаныстың көршісіне сыйы көп.
Ахуалды барлап-байқап қайтады
Вагонға да погондылар жиі кеп.
Ешкі-сынды елжіреткен лағын,
Телефонға тосып алып құлағын,
Бір келіншек әмір беріп еріне,
Айтып жатыр күтіп алар тұрағын.
Шам жанғанда жарығындай әр үйдің,
Жан жылынар үні естілсе сәбидің,
Тоқсан тағдыр бір арнада тоғысқан,
Мына вагон – айнасындай Фәнидің.

Қайырым

Бұл жалғанда жимай жүрген айылын
Патшалар да жасайды екен қайырым.
Кем-кетіктің мұқтаждары тола ма,
Айту қиын білмей жатып байыбын.
Жуып-шайып фәнидегі айыбын,
Ханымдар да жасайды екен қайырым.
Садақаны қалай, кімге бермекші,
Әрқайсында санасына сай ұғым.
Қайырымда бар әртүрлі айырым,
Кейбіреуі бір-ақ күндік қойылым.
Кедейлерге жомарт болып көрінген
Кеусен берген әспеттейміз бай ұлын.
Тайыз суда жүзбей қойса қайығың,
Төрт түлікке жетпей жатса жайылым,
Жоқтың орнын жаппаса да түп-түгел,
Әлсіздерге әл береді қайырым.

Жарық

Жарық сөніп, компьютер өшіп қалды,
Аяқталмай қанша ісім тосып қалды,
Осы бір жай тап болған тұтқиылдан
Бітпей жүрген жарамды қасып қалды.
Қағып-соғып біреуді, бастан аттап,
Сыртқа шықтым қарамай қас-қабакқа,

Көлік біткен жүрісін баяулатып,
Абыржиды көшеде сасқалақтап.
Бағдаршамдар көздері бақырайып,
Жапалақтай қалыпты жапырайып.
Жарық сөнген үйлер де мөлиеді,
Дегендей-ақ:»Біз сырттан бақылайық!»
Қалалардың шамдары самаладай
Ғажап болып көрінген маған ұдай.
Жүргендер көп ұмытып өткен күнін,
Білте шам мен май шамды бағаламай.

Өшпейтұғын кеудеде отың барда,
Жастық жалын алаудай лапылдар ма?!
Жарық кейде жетпейді үй астына,
Жарық кейде жетпейді шатырларға.
Жарық жанып тұрған соң қорамызда,
Оның құнын білмейтін баламыз ба?!
Қолда барда алтынның қадірі жоқ,
Жарық кейде жетпейді санамызға.
Жарық жетпес жерлердің дерті кімде,
Жарық бар ма, білмеймін, жер түбінде.
Жарық бар ма қараңғы қуыстарда,
Жарық бар ма тұңғиық көл түбінде?
Күн көзіне бар әлем қарық болса,
Жерде, көкте, теңізде жарық болса,
Жаратқанның бір өзі жар болады,
Не болады сол жарық сөніп қалса?!

Қан майдан

Кесілген соң тамырынан қан шығып,
Терек болып жетілмеді тал-шыбық.
Қалың шалғын душар болған жалынға,
Шөбі болып жарытпады малдың да.
Уылдырық жем болғанда балыққа,
Жұмыртқасын таппай қойды тауық та.
Балапандар қанаттары қиылған
Құзғындар мен жыландарға бұйырған.
Арлан болып үлгірмеді бөлтірік,
Үңгірінде кетіпті оны өлтіріп.
Бесігінен белі шыққан жас бала
Мүшелге де жете алмаса – маскара!
Ерте тозып сапасы жоқ бұйымдар,
Теңге болып жиылмады тиындар.
Жатқан шақта жаңа сауған сүт ашып,
Бал орнына улы кейде жұтасың.
Кездеседі деп ойлама сор қайдан?
Мұның аты – фәнидегі қан майдан.

**Өшпесін
шырағың!**

Шырақ жағу – жақсылық, жақсы үміт.

Оны өшіру қазақ салтында – жаман ырым.

Батыстың ырымы,
Шатысқан шылығы,
Туған күн кешінде
Шырақты өшіру –
Үйренген қылығы.
Шырақты сөндіру,
Айтқанға көндіру,
Шуақты жоғалтып,
Қараңғы төндіру –
Жақсылық деймісің?!
Өшкенге шаттану,
Даурығып, мақтану,
Ғұмырым өтті деп,
Өтірік ақталу –
Жақсылық деймісің?!
Жарық боп тұрағың,
Ешқашан, шырағым,
Өшпесін шырағың,
Солмасын жайқалған
Жап-жасыл құрағың.

Он үш

Інжілде Исаны сатып кететін құпия кеңесте он үш апостол жиналғаны айтылады. Он үшінші апостол Иуда опасыз болып шығады.

Шығыс Рим империясының астанасы Константинополь, бүгінгі Ыстамбұл Осман әулетінен шыққан Сұлтан Мұхаммед Фатихтың (Жеңімпаз) қалың қолымен жауланып, он үшін күні алынды. Ыстамбұлдың негізі Ислам бол деген мағынаны береді. Сондықтан да діні басқалар он үш санын ұнатпайды.

Он үш санын шығарғандар санагтан,
Оны көрсе айырылып тағаттан,
Күйіп-пісіп, қалады екен абыржып,
Ит көргендей алып жатқан балақтан.
Мүшел толса төңірегін тазалап,
Он үш жаста мінбесе де қазанат,
Аттың жалын тартып мінген баласын
Біздің қазақ атамай ма азамат.
Он үш деген – туған айдың бір күні,
Емес қой ол толған айдың жыртығы.
Сондықтан да он үшті жек көргендер
Еріксізден келтіреді күлкіні.
Күндер болар қалар көңіл жаншылып,
Қалар кейде кірден жаның аршылып,

Он үш санын жаман жору, шынында,
Жаратқанға, жар болғанға қарсылық.

Өмір

Қабырғаға ілінген секілді өмір тұс кілем,
Күйе жесе, алайда, жүре алмайсың үстімен.
Аяғыңа төселген секілді өмір текемет,
Қыл-қыбыр мен жүн-жыбыр бетінде оның өте көп.
Өмір әлде көрпе ме жаурағанда жамылған,
Әлде асыл бұйым ба қыз-келіншек тағынған?!
Өмір кейде ағын су, тас бұлақтай сарқырап,
Жағасында кейбіреу отырады қалтырап.
Өмір кейде – қос қанат, алып ұшар биікке,
Өмір – алып қашқан ат, ұшыратар күйікке.
Не де болса, әйтеуір, жетегімен көңілдің,
Ащы менен тұщысын татып келем өмірдің.

Ақырзаман

Көріпкелдер, сәуегейлер, балгерлер
Ақырзаман күні тақау қалды дер.
Су тасқынын, зілзаланы көргендер
Жан шығарда ақырзаман келген дер.
Қай пенде де кездерінен ес кірген
Ақырзаман кеп қалар деп сескенген.
Ақындар да алдын, артын барлаған
Ақырзаман болады деп зарлаған.
Мақтымқұлы сөз сөйлеген тақылдап,
Ақырзаман қалды деген жақындап.
Ғалымдар да бұл фәниде қас қағым
Сөз қылыпты ақырзаман жастарын.
Әр ғасырда, әр дәуірде, мысалы,
Болған екен ақырзаман нышаны.
Ақырзаман қашан, қай күн келеді,
Оны жалғыз Алла ғана біледі.

Ауыл наласы

Сөзге сараң, іске бейім,
ұмыт болды кешегіміз,
Ұйқы басып, түске дейін
жиналмайды төсегіміз.
Әзер тауып ішкен асын
сөз бастаған шешеніміз,
Күйттеп кетті қара басын
ел басқарған көсеміміз.
Төрт түліктен тұлдыр қалды,
егін егер тұқым бітіп,
Толып кетті ұры-қары
абақтыда үкім күтіп,

Елдің көбі елтең-селтең,
арақ ішіп, түтін жұтып,
Көрген дұшпан күлмей ме ертең
саусақ кезеп, көзге шұқып.
Мақтау айтса тасынатын,
дертімізді жасыратын,
Қонаққа бос шашылатын
«надан» едік, адам болдық,
Мешіті көп, мұсылманы аз,
пысығы көп, ысылғаны аз,
Арсызы көп, қысылғаны аз
берекесіз қоғам болдық ...

Біліп алғын!

Халал деген – адал,
Харам деген – арам.
Қайсы кімге залал?
Біліп алғың, балам!
Пана болар саған,
Иман – берік қамал.
Таза деген – жақсы,
Лас деген – жаман.

Әл-Бұхари

Әл-Бұхари хадистерді жаттаған,
Одан асқан өсиетті таппаған.
Пайғамбардың айтып кеткен сөздерін
Кеудесінде бұлжытпастан сақтаған.
Көріп жүріп фәнидің де азабын,
Сона шақса тоқтатпаған намазын,
Көзін жұмған жайнамаздың үстінде
Сол имамнан үлгі алсайшы, қазағым!

Топқапы

(Түркиядағы мұражай-сарай)

Көркіне жұртты қаратқан
Сарайдың зәулім басты аты –
Қақпадан шыға оқ атқан
Топ ете қалған Топқапы.
Көңілін толып көл-көсір,
Тізенді бүгер жер осы,
Жүреді жебеп пендесін
Пайғамбарымыздың киесі.
Өткенді кеткен алыстап
Бүгінге енді жалғайық,
Жатырмыз дұға бағыштап,
Құбылаға қарап қол жайып.
Алатын әсер жетеді,

Исламның туы желбіреп,
Жан-жүйең еріп кетеді,
Іші-бауырың елжіреп.
Тілегі қабыл адамның
Жүректен сырын ақтарған,
Киелі ғалайсаламның
Сақал мен мөрі сақталған.
Болса да қиын күн қандай,
Табанды басқын тасқа сәл,
Жап-жарық қылып тұрғандай
Төбеден төнген аспа шам.
Ыстамбұл ғажап жер екен,
Жол түсіп барып, қондың ба?
Дарыған ырыс-береке,
Алланың нұры бар мұнда.
Әзірет Әлі қылышы
Өткізген талай сынақтан
Түріктің түгел ырысы.
Суырылып тұрған қынаптан
Әзірет Әлінің қылышы
Дін үшін өлсе бар ма арман,
Алланың қылған ісіндей,
Фатих та өткен жалғаннан,
Қылышын қолдан түсірмей.
Елі үшін туған арыстың
Еңбегі кетпес еш болып,
Семсері сынды ғарыштың
Дұшпанға тұрар сес болып.
Түркістан мешітінде
Бісімілла-рахман-ир-рахим!
Жаратқанға шүкірлік,
Жасамайық күпірлік,
Бірі қырдан, бірі Сырдан,
Америка, Еуропадан,
Моңғолстан, Түркиядан,
Басын қосқан әр қиядан,
Бір мешітке сыйып тұрған,
Пенделіктен биік тұрған
Халқым, саған жаным құрбан!
Қанша рет жүзім кетілді,
Қайралып, қайта жетілді.
Қазақтың бүгін жұлдызы
Жарқырап жанған секілді.
«Береке басы — бірлік», — деп,

«Жасасын жерде тірлік»,— деп,
Алладан тілек тілеймін,
Құбылаға беріп бетімді,
Жаратқан жалғыз Құдайым,
Қабыл қылсын ниетімді.
Қайталанбай азабым,
Ортаймасын қазаным.
Ат жалында ойнаған
Қартаймасын қазағым.
Жүрмесін ана аңырап,
Қалмасын қора қаңырап.
Жығылмасын туымыз,
Шайқалмасын шаңырақ.
Әумин !

Алланың нұры жаусын!

Екі дүния есігін ашып тұрған,
Ұлы ақынды Мағжандай ғашық қылған,
Жақсылардың көгеріп батасымен,
Жамандардың еңсесін басып тұрған,
Мың бес жүз бе, жоқ әлде екі мың ба?!
Мыңжылдыққа сәулесін шашып тұрған,
Киелі Түркістаным!
Ізгілік саған аусын,
Алланың нұры жаусын!
Әзірет Сұлтан жазған ғазалың бар,
Салдырған Әмір Темір ғажабың бар,
Алаштың алтын туын аспандатқан
Хандар мен билер жатқан мазарың бар,
Солардың ізіне өскен шөп секілді,
Шөп алмас қой аузынан қазағым бар.
Киелі Түркістаным!
Ізгілік саған аусын,
Алаштың бағы жансын!
Өзінсің көмек беріп қысылғанға,
Қыпшаққа кек қылышын ұсынған да,
Қыш қорған, құм төбелер куә емес пе,
Басыңнан бақыт құсын ұшырғанда,
Сансыз бап Түркі елінде басын қосып,
Астана болдың момын мұсылманға.
Киелі Түркістаным!
Ізгілік саған аусын,
Алланың нұры жаусын!
Түркістан – дін мұсылман айтқан азан,
Түркістан – тарихтағы қалың тозаң,

Түркістан – қайнап тұрған жасыл базар,
Түркістан – қасиетті қара қазан.
Бір сүйсең Түркістанның топырағын,
Шер біткен шерменденің дертін жазар.
Киелі Түркістаным!
Ізгілік саған аусын,
Алаштың бағы жансын!

Көк күмбез

Бұл мазарды қанша ғажап десе де,
Әлі толық бітпей қалған кесене.
Бітпей жатса, бітірмей ме ұрпағы,
Бітуде емес, күтуде екен мәселе.
Игерсең де толағайдай табысты,
Ең алдымен бастау қиын әр істі.
Кез келген іс таусылмайтын бәсеке,
Аяқтау да қиын сосын жарысты.
Қос өкпесін сыққаннан соң тар жалған,
Қожа Ахмет жер астында зарланған.
Бұл фәниді қызық көрген пенделер,
Жұртты алдаған, өздері де алданған.
Тұрақ тапқан ата-баба үрдісі,
Зиярат қып келіп жатқан мың кісі,
Көк тастары шексіз көкпен астасқан,
Мына күмбез – алданбаудың үлгісі.

Әзірет Сұлтанның монологы

Алпыс үш жыл тірлік құрдым, бел астым,
Алпыс үш жыл арман құдым, адастым.
Асқаннан соң пайғамбардың жасынан,
Мәңгі-бақи мекен қылдым жер астын.
Әділетке апаратын жол қайда,
Жолдың көбі үзіліп те қалмай ма,
Жаратушы жан бітірген адамға,
Бұл қара жер соңғы тұрақ болмай ма?!
Жердің асты – тереңдегі тамырым,
Сонда білдім зеңгір көктің қадірін.
Дәм таусылып, үзілгенде соңғы дем,
Жер астынан қазылмай ма қабірім.
Жалған дүния мәз қылса да ән-күймен,
Жер-ананың тас емшегі мәңгі иген.
Тіршілікте тербеп тұрған жер-бесік,
Өлгенде де қойнына алар әлдимен.
Жер бетінен тапсам бойға дертімді,
Жер астында бастым жанған өртімді.
Рақым қылып, күдіреті мол Жаратқан,
Ол жақта да жарық қылғын бетімді.

Шығыс моншасы

Шығыстағы мына монша орасан,
Жаныңды да тазартады, қаласаң,
Арам қанды тамырлардан қуады,
Ар-ұяттың сүзгісіндей Арасан.
Жылы суы шайып жатса тәніңді,
Ыстық буы жадыратар жаныңды.
Өмірге де келіп едім жалаңаш,
Беріп кетем жиып-терген барымды.
Балалар да болып жатса туа жат,
Өткінші өмір әкелмей ме кіл азап?!
Түбі бірақ, ұрпағына құт қонар,
Кім Аллаға қылған болса мінәжат.

Есіңе ал!

Жаратушы Алланы
Еске алмасаң – не шығар?!
Болсын десең қорғаның,
Қайта-қайта есіңе ал!
Тіршіліктің тамырын,
Денсаулықтың қадірін
Білген шақта есіңе ал!
Тектен текке серт бермей,
Қол-аяққа дерт бермей
Жүрген шақта есіңе ал!
Несібеңді күн сайын
Тапқан шақта есіңе ал!
Қас қарайып, түн сайын
Жатқан шақта есіңе ал!
Жердің бетін жауынмен
Толтырғанда есіңе ал!
Сұхбат құрып қауыммен
Отырғанда есіңе ал!
Жиылып кеп бар түнек,
Тас төбеден тауқімет
Ұрған шақта есіңе ал!
Бойға қуат, күш бітпей,
Айдалада іс бітпей
Тұрған шақта есіңе ал!
Жаратушы Алланы
Еске алмасаң – не шығар?!
Болсын десең қорғаның,
Қайта-қайта есіңе ал!

Марал ишан

Сөз бастайын «Иншалла!» – деп,
Келген қауым қаншама көп?!

Тыным таппас ізгі рухың
Қалың елің қалса жүдеп.
Құран сөзін хақ көргендер,
Адалдықты жақ көргендер,
Өсіп-өніп жатса бүгін,
Көптен бата ап келгендер.
Бір Алланың құлы болдың,
Кесек сөзді, ірі болдың.
Жаны таза мұсылманды
Қолдап жүрген пірі болдың.
Табыстырып ұрысқанын,
Түзеп беріп тырысқанын,
Жүре берсін күліп-ойнап
Ұрпақтары Жүнісханның.
Қостанайға, Оралға да,
Семейге де, Аралға да,
Қалаға да, далаға да,
Нұрың жаусын, Марал баба!

Мәшһүр Жүсіп

Тақсырлар көп,
Мәшһүрлер аз қазақта,
Безгендер көп, төзгендер аз азапқа,
Салыстырса сегіз пейіш – жұмақпен,
Баратұғын жан аз дейді тозаққа.
Мәшһүр болу – болған жерде аз бірлік,
Еліме ұйтқы болсам деген мәжбүрлік.
Мәшһүр болу – қалған жерде селдір жұрт,
Шалқар көлдей тұнып жатқан мөлдірлік.
Досың түгіл, қарсы алдыңда қас тұрсын,
Барлығыңа сөзің өткен Мәшһүрсің.
Қанша шапса шалдықпаған шайырсың,
Ескі күннен аман жеткен дәстүрсің.
Мәшһүр Жүсіп!
Кішік болсаң – ұлы ісің,
Жаратқанның сеніп өткен құлысың,
Көз жұмсаң да, көп тіріден ірісің,
Ұрпағыңа жетіп жатыр тынысың,
Еңбегіңе баға алатын Маһшарда
Өйткені, сен мәшһүрлердің бірісің.

Мешітбай Сүгірұлының асында

Жаратқан Алла құдірет,
Расул алла Мұхамбет,
Түркістанда – Қожа Ахмет,
Маңқыстауда – пір Бекет,
Төле, Әйтеке, Қазыбек,

Барак, Шоқай, Асаубай,
Жанұзақ пен Жәнібек,
Марал ишан, Мешітбай,
Балқожа мен Наурызбай,
Жүзінде иман ойнаған,
Ұрпақ қамын ойлаған
Көп тілегін қабыл ет!
Баталы құл арымас,
Батасыз құл жарымас,
Өткен күнді ұмытқан
Бүгінгіні танымас.
Жер көгерсе жауынмен,
Ел көгерген батамен,
Халқым қайта қауышты
Мешітбайдай атамен.
Батыр шыққан Сүгірден,
Ақын шыққан Сүгірден,
Әулие мен қажының
Аты шыққан Сүгірден,
Министрі, имамы
Бәрі шыққан Сүгірден,
Жалғастырған батагөй
Өткен күнді бүгінмен.
Дұрыс болар бұл жерге
Азын-аулақ кідірген.
Батаменен бақ дарып,
Жыры туған ақынның,
Шаңыраққа құт қонып,
Жолы болған батырдың.
Жөн білетін баламын,
Киесімен бабаның
Мен де бүгін сіздерге
Қонақ болып жатырмын.
Ашық болсын аспаным,
Ғашық болсын достарым,
Бәйтерек боп жас талың,
Өсе берсін бастарың,
Топтан озып жүлде алсын
Бәйгеге әкеп қосқаның,
Тойға ұласып тойларың,
Қабыл болсын астарың!

Екінің бірі
Күнім мен түнім,
Отым мен күлім,
Есік пен төрім,

Өмір мен өлім –

Екінің бірі.

Піскен мен шала,

Ескі мен жаңа,

Ақ пенен қара,

Қала мен мола –

Екінің бірі.

Мақтау мен мазақ,

Рақат пен азап,

Фәни мен Бақи,

Жұмақ пен тозақ –

Екінің бірі.

Екінің бірі!

Өсиет

Әкемнің айтып кеткен өсиеті

Адамның екен нағыз қасиеті.

Өмірдің өттім талай сынағын да,

Сол сөздер күмбірлеп тұр құлағымда.

«Өзіңді шақырмаған жерге барма!»

«Біреуді жерден алып, жерге салма!»

«Іс жасап абыройсыз, сөзге қалма!»

«Тіленіп, қолың жайма өзге қолға!»

«Қаңғырып, қызық іздеп, кезбе болма!»

«Көз көрмей, естіп қалған сөзге нанба!»

«Абай бол! Дұшпан құрған түспе торға!»

«Кез келсең, айналып өт, қазған орға!»

«Кір-қоқыс толып тұрған жерге қонба!»

«Қайыр қыл бишараға жүрген зорға!»

Әуелі құлақ аспай сіресіп ем,

Кейіннен көрдім Құран сүресінен.

Әкеміз ақиқатты білген екен,

Жан сырын айтып маған жүрген екен.

Тілінің келген алған кәлимасы,

Сөзінің бәрі – Құран қағидасы.

Биікте тұрушы еді Құран-кәрім,

Неліктен?

Енді ғана ұқтым мәнін.

Әке сөзі

Бізді де белге талай апарды өлең,

Әлде де көптен озбай, қатар келем,

Ойымнан еш кетпейді әке сөзі

Сөйлейтін мәтелменен, мақалменен:

«Ешқашан серік болма ұрлықпенен»,

«Тура жүр, қоңсы қонба сұмдықпенен»,

«Аулақ тұр өсек пенен өтіріктен»,

«Тұрмыс құр ынтымақпен, бірлікпенен».

«Сақина тілемесең сау басыңа,
Адамды доспын деген дауда сына».
«Бірге бол, адассаң да, үйіріңмен»,
«Қасқыр да қастық қылмас жолдасына».
«Кетпегін жетегінде көрінгеннің»,
«Жүздерге жүзі күйсін бөлінгеннің»,
«Күймейсің Отан үшін отқа түссең»,
«Өмірі ісі бітпес ерінгеннің».

Сарқырап таудан аққан бұлағымдай,
Асыл сөз таусылар ма, сірә, мұндай?!
Байқасам, әке сөзі сондағы айтқан
Естіген пайғамбардан ұранындай.

Керіс туралы

Егер ұрыс естісең,
Адал болсаң – қорғап тұрар періште,
Жауап қатсаң керіске,
Малғұн-шайтан азғырып,
Ақылыңды аз қылып,
Жол көрсетер теріске.
Керіс емес апаратын жеңіске,
Керіскенді сыба десе – келіспе,
Сабыр қылсаң – қатарыңнан озасың,
Жалақордың тарттырады жазасын
Алла ғана ең үстем.

Есеп

Құран 30 парадан, 114 сүреден, 6666 аяттан тұрады. Москвада жарық көрген Крачковский аудармасындағы түсіндірмеде Құран 6236 аяттан тұрады деген. «Ислам әліппесінде» (Алматы, 2000 жыл, 48 бетте) аяттар 6323, ал осы кітаптың орыс тіліндегі нұсқасында (180 бетте) 6232 деп көрсетіліпті. Москвадан жарық көрген қазақ тіліндегі «Құран» нұсқасына берілген түсініктерде аят саны Басыра көшірмесінде 6204, Куфа, Үнді, т.б. көшірмелерде 6236 болғаны айтылады. Біздің ойымызша, Құран сүрелері мен аяттары керемет есепке құрылған.

Құранда егер отыз пара болса,	
Мекке мен Мәдинадай қала болса,	
Оразаның күні де отызға тең,	
Отыз күн әр ай сайын жаңаланса.	30
Алты мың алты жүз алпыс алты аят болса,	6666
Қосқанда жиырма төртке таяп тұрса,	$6 + 6 + 6 + 6$
Алланың есебінің қатесі жоқ,	=
«Әмин!» – деп барлық сүре аяқталса.	24
Құранда тек жүз он төрт сүре болса,	114
Қосқанда алты екенін білер болсаң,	$1 + 1 + 4$
Оның да қосындысы бұзылмай ма	=

Санатқа басқа сандар кіре қалса.	6
Алтыға алты қосса – күн емес пе,	6 + 6
Алтыға алты қосса – түн емес пе,	6 + 6
Он екі және он екі – тәулік болса,	12 + 12
Күн мен түн тәуліктегі бір емес пе?!	24
Пенденің болғанымен зор талабы,	+
Есептен жаңылғанды дерт алады.	-
Қосу мен Алу, Бөлу, Көбейту де –	:
Алланың ойлап тапқан төрт амалы.	><

Азан

Біріккен араб эмираттарының математик ғалымдары Жер бетінде азан тәулігіне 24 сағат, яғни 1440 минут айтылып тұратынын дәлелдеді. Бұл туралы араб ғалымы Абдул Хамид аль-Фадиль «Аль-ваи аль-ислями» журналында хабарлады. Біздің планетамыз 360 уақыт меридианына бөлінген. Бұл меридиандардың әрқайсысын екіншісінен тура 4 минут бөліп тұрады. Азан да 4 минут айтылады. Сонымен айтылған азан бір меридианда аяқтала сала екіншісінде басталып жатады. Осылайша азан дауысы жер бетінен үзілмейді.

Айтқан кезде азанды,
Алды дейтін мазамды
Адам болса, түбінде
Алла берер жазанды.
Жайнап тұрса базарлар,
Қайнап тұрса қазандар,
Жер бетінде ешуақыт
Үзілмейді азандар.
Азан дауысы қайда да,
Токтайды деп ойлама.
Азан үні естілген
Алыстағы Айда да.
Тыңдап елдің өсегін,
Жаратқанның есебін
Түсінбеген пенденің
Көрген соры бес елі.
Қалмау үшін табаға,
Іштің дертін тазала.
Көкірек керіп жұтатын
Азан – таңғы таза ауа.

Аллаһу әкпар!

Аллаһу әкпар!

Аллаһу әкпар!

Аллаһу әкпар!

Алла биік бәрінен!

Ашһаду алла илаһа илла Алла!

Ашһаду алла илаһа илла Алла!

Алладан басқа тәңір жоқ.

Тұрмын соған куә боп.

Ашһаду ’анна Мұхамбет ар-расул алла!

Ашһаду ’анна Мұхамбет ар-расул алла!

Мұхамбет – оның елшісі.

Хаййа ’ала с-салат.

Хаййа ’ала с-салат.

Намазға барыңдар!

Хаййа ’ала ль-фалах.

Хаййа ’ала ль-фалах.

Табысты болыңдар!

Аллаһу әкпар!

Аллаһу әкпар!

Алла биік бәрінен.

Лә ’илаһа илла алла!

Лә ’илаһа илла алла!

Алладан басқа тәңір жоқ!

Төрт амал

Ақиқаттың ауыр жүгін арқалар

Әлемдегі ең мықты амал – төрт амал.

Жүзеге аспай қалса өмірде төрт амал,

Жердің жүзін топан басып, өрт алар.

Алу, бөлу, қосу және көбейту –

Адамзатты алуан күйге бөлейтін.

Бірін алып, бірін бөліп, жамандап,

Кейбіреулер күн көреді амалдап.

Сол төрт амал жылатар не күлдірер,

Амалының артықтығын білдірер.

Бірақ, ылғи ала берсең, не қалар?

Телегей су болса-дағы, суалар.

Бөле берсең, іргең бір күн сөгілер,

Бөлінгенді талап алар бөрілер.

Қоса білсең, ырысың да қосылар,

Бағың тасып, дәулетіңді асырар.

Көбейткеннен кеңейеді өрісің,

Соның бәрін жаса туған ел үшін.

Төрт амалдың орындасаң барлығын,

Саған алғыс айтары анық алғы күн.

Екпініңді тоқтата алмас бар қамал,

Төрт аяғың тең болсын тек, төрт амал!

Қосу

Бұл амалды сақтар мәңгі ел есте,

Қосылғандар шыға алады белеске.

Бүтін болар екі жарты қосылса,

Жыртық қостың өзі қосу емес пе?!

Қосындылар қос арнадан бас алып,

Өмір жылда келе жатыр жасарып.
Тіршіліктің қос ішегі тәрізді
Қыпшақ бабам таңбалаған қос әліп.
Елді қосқан шығары анық сенімнен,
Қосу деген крест емес керілген.
Төрт құбыла түркілерге жол сілтеп,
Керейлердің таңбасындай өрілген.
Қосу – барлық ұл мен қыздың ерлігі,
Қосу – байтақ ұлыстардың теңдігі.
Төскейде төл, төсекте бас қосылса,
Ел ырысы көбейері белгілі.
Жарым жанға жарты қоссаң – ес кірер,
Қалай шебер ойлап тапқан естілер?!
Қауышқанда қауқылдасқан ағайын
Қош десе де қос дегендей естілер.
Қосу сөзін неге қазақ қош көрді,
Жолдас-жора жұбын жазбай дос болды.
«Қосылғанды қолдай көр, – деп, – Құдайым!» –
Тілек тілеп, тұрмын жайып қос қолды.

Біреу

Бұл жалғанда болған бірге тұрағы,
Пенделердің қоятын көп сұрағы.
Барлық затты атағанда санменен,
Бесеу десем – ойда Біреу тұрады.
Елдің көбі айтқанымды ұғады,
Есебім де дұрыс болып шығады.
Он деп, Жүз деп, оны тағы көбейтіп,
Мың деп жазсам – ойда Біреу тұрады.
Тоссын алдан талай өмір сынағы,
Ешкім Бірге қоя алмайды кінәні.
Бір дегенді Бір Алла деп таныған
Мұсылманның қолындағы Құраны.

Үш саты

Үш сатысы діннің
Ұшында тұр тілдің.
Оның сырын ұқсаң:

Ислам.

Иман.

Ихсан.

Пирамида

(3 + 3 + 3 + 3 = 12)

Пирамида салдырған

Перғауындар кешегі

Жұрт назарын аударған,

Дұрыс болған есебі.

Пирамида – жылгізбе,
Білген кісі көретін,
Әр үшбұрыш – бір мезгіл,
Төрт мезгілге бөлетін.
Пирамида пішіні
Сызып қойсаң – он екі.
Он екі айдың мүсіні
Жылда айналып келетін.
Әр мезгілдің саны бір,
Үш айдан – бір үшбұрыш.
Түгел санның мәні бір,
Шыққан есеп дұп-дұрыс.

Жеті

Көкте – Жеті қарақшы,
Бір аптада – күн жеті.
Көрсен, көзден кетпейді

Жетеуінің суреті.
Сырын терең түсініп,
Жеті шелпек пісіріп,
Жеті санын әспеттеу –
Мұсылманның міндеті.

Дүйсенбай мен
Сейсенбай,
Сәрсенбай мен
Бейсенбай,
Жұма,
Сенбай,
Жексенбай

Деп ат қою қазақтың –
Әрбір күнге құрметі.

Ми туралы

Шолып тұрса көздерім төңіректі,
Кадрлардың мыңы кеп, мыңы кетті.
Шап-шағын ми адамның басындағы
Сақтайды екен миллион мәліметті.
Жиып-теріп соншама мәліметті,
Өзі қысқа ғұмырдың көбі кетті.
Сол білімнің, алайда, арқасында
Алла берген несібе кемімепті.
Қарап тұрсам ой тастап кешегіге,
Еңбек қылмай жиған мал өседі ме?!
Басты куә бәріне мидың өзі
Түзу шыққан Алланың есебіне.

Тыныс белгілері

Белгілер көп шікірейген,

Кейбіреуі кекірейген.
Нүктеге көп алаңдайды
Шыққан кезде үтір үйден.
Орнын тапса тыныс белгі,
Онда жарты ырыс қонды.
Нүкте келіп сөйлемімді
Тоқтатқаны дұрыс болды.
Сұрау белгі бүкірейген,
Леп белгі тікірейген,
Қос нүкте мен сызықша да
Тәуба тоны – шүкір киген.
Тағы бір ой келді деймін,
Көңілімді бөлді деймін.
Тыныс алып, тіл қатпадым...
Оны қалай белгілеймін?

Шара-жүрек

Амандассаң, жаздай жарқын түр-өңі,
Адамдардың шара-сынды жүрегі.
Төгіп алмау лүпілдеген сезімін
Ізгі ниет пенделердің тілегі.
Әжім басып, ақ түссе де самайға,
Жақсы адамның ақ көңілі – шарайна.
Қастық пенен қызғанышын малғұндар
Шарасында жасырады, абайла!
Жақсылық пен қайырымға толса да,
Тар кеудеге сиып тұрар сол шара.
Кімде кімнің бос болса егер жүрегі,
Ондай адам нағыз байғұс, бишара.
Жүз мәртебе мақтаса да асаба,
Қасиетін тығып қойып тасаға,
Көкірегі тек көріктей күмпілдеп,
Кеуде, бірақ, қуыс болса не шара?!

Жәшік

Тарапқа не бір бұрылған
Кетсе де жылдар қашық тым,
Бүгінге жеткен бұрыннан
Сыры көп жұмбақ жәшіктің.
Басыма қонған жыр-бағым
Қай жаққа, неге асықтың?
Жас күнгі балғын сырларым
Ішінде жатыр жәшіктің.
Алшыдан түссе асығым,
Алысқа қарап, елеңдеп,
Қараушы ем пошта жәшігін
Аңсатқан хабар келер деп.

Сайлауға бардым ентелеп,
Қарамай шығар есікке,
Қағазды қолмен желкелеп
Тоғыттым жабық жәшікке.
Сорым ба, әлде бағым ба?!
Үйрендім талай кәсіпке.
Айтар деп нені тағы да,
Қараймын тележәшікке.
Тұрса да асып өнерім,
Қарайлап жүріп батысқа,
Дымқыл мен сыздан көгеріп,
Толыпты жәшік қоқысқа.
Іздеген жоғың табылып,
Құлыптаулы болса, ашып көр.
Қайтеміз кетсе жарылып
Жарылғыш салған жәшіктер.
Өмірдің өзі қан майдан,
Кедеймін десең – көшіп көр.
Қағаздар солған, сарғайған,
Мұрағат толған жәшіктер.
Әкестер тәнді жәшікпен,
Көтеріп салып табытқа.
Шығарың анық есіктен,
Барар жер жұмақ, тамұқ па?!
Таң қалма кейбір адамға,
Жәшікті қойса шегелеп,
Өлген соң, бірақ, наданға
Жәшіктен басқа не керек?!

Тиын

Дүкенге жиі барсаң да,
Қылықты жаман істеме.
Қолыңа жиі алсаң да,
Ерінге тиын тістеме.
Болса да ойған мөрі көп,
Жұқпасын кірі бойға да,
Тиынның жүрмес жері жоқ,
Таза деп оны ойлама.
Қарамай түр мен түсіне,
Бұйымды алған тиынға,
Қымбатқа сатқан кісіге
Шайтан боп кету қиын ба?!
Қойғандар болса сөз беріп,
Тиынға болар керіс көп.
Бағасы кетпес өзгеріп,
Түссе де оң не теріс боп.

Жүргендер болар қимай да,
Тиыннан теңге құралар.
Жұмсай ма, әлде жинай ма?
Тиынмен адам сыналар.
Тиыны көпке жоқ қайғы,
Құлақ сал оның үніне.
Тиындар тыным таппайды,
Қалтаның жетпей түбіне.
Тиынның, бәлкім, арқасы,
Ырду мен дырду, той көпте,
Байғұстар тесік қалтасы,
Айтады қалай байға өкпе?
Кісіге кейде мал қайғы,
Қойсаң да тығып қорғанға,
Тиынға тыйым болмайды
Тойымсыз мынау жалғанда.

Қураған бұтақтар

Жауын жауса қамығады кей бұтақ,
Асығады отқа жанып кетсем деп,
Жауын қойса қуанады кей бұтақ
Күн көзіне қыздырынып, кепсем деп,
Жауын жаумай су болады кей бұтақ
Жаз шыққанша аман-есен өтсем деп,
Қиялдайды, армандайды кей бұтақ
Қайта көктеп, жапырағымды төксем деп,
Жалғыз ағаш жапан түзде дірілдеп,
Естимісің, тұрған-сынды күбірлеп:
«Бұтақтарым, өмір сүрдім тек сен...» – деп.

Құтылмайсың!

Әлсіздердің алдында кекжең қағып,
Майланбаған есіктей сықырлайсың,
Күштілердің алдында безек қағып,
Бауыздалар қой-сынды тыпырлайсың,
Түк пайдаң жоқ жүргенге өзек талып,
Суға бөгіп, ісінген тұқымдайсың,
Қолдан билік, бастан бақ кеткен күні
Жынын шашқан бурадай құтырмайсың,
Жаратқанның жарлығы жеткен күні
Қияметтен, бәрібір, құтылмайсың.

Саясаттың салқын сызы

(5 қараша 2008 жыл)

Медведев қыр көрсетіп,
Сөйлеп жатыр Обама.
Тұрмаған соң көңіл бекіп,
Түсе алмадым сабама.

Патшалар да келер-кетер,
Шайтан кірсе араға,
Есіргенге жыннан бетер
Ел көңілі тола ма?
Өзін биік бағаласа,
Сәуле түспей санаға,
Алла түзу қарамаса,
Пенделері оңа ма?
Салқын сызы саясаттың
Тұз сепкендей жараға,
Жолын қусаң парасаттың,
Жаманатқа жолама!

Қанатты періштелер

Чехияда Карловы Варыда тұрған мүсіндердің көпшілігі қанатты періштелер.

Қоршап жүрсе қанатты періштелер,
Бәлкім, жүрген жолымыз тегістелер.
Тірлік болса, ұшпаққа жетсем деген
Кісі бар ма қанатты теріс көрер?!
Кім қашады Алланың бұйрығынан,
Дәметеміз ұсынар сыйлығынан.
Көгерген із болса егер нәрестеде,
Соққан дейді періште құйрығынан.
Періштені қиялмен мүсіндеген,
Мүсіншіні кісі көп түсінбеген.
Періштелер сәбиді сүрінгенде,
Қағып алып, жерге де түсірмеген.
Болып жатса бұл фәни күнде майдан,
Иықтағы періште шыға ма ойдан?!
Жын-шайтанды жолдас қып жүрген жоқ па
Періште емес, пенделер жолдан тайған.
Періштенің, әрине, қанаты көп,
Соғып тұрса мезгілдің сағаты дөп,
Қанат байлап қолтыққа ұшсам дейтін,
Адамдардың, алайда, тағаты жоқ.

Әйелдер

Әйелдермен көгеріп,
Қалсақ жақсы қартайып.
Бірі жатса еңкейіп,
Бірі жатар шалқайып.
Көлге барып құйған бар,
Сарқылған да бұлақ көп.
Кей әйелде иман бар,
Кей әйелде ұят жоқ.
Жайнамазға жығылған
Келіншекте иман көп.

Еріне ұрсып, бұйырған
Келіндерде иман жоқ.
Ер – әйелдің панасы,
Бірге отырса кемеге,
Әйел – елдің анасы,
Қыздарға үлгі-өнеге.
Әйел деген әдемі,
Жөн сөйлесең, «мақұл!» – дер.
Е, Құдайым!
Әуелі
Әйелдерге ақыл бер!

Қорқу керек

Жасыл түс пен көк аспанның ортасын

Өзге бір түс бұза ма деп қорқасың...

Жүмекен Нәжімеденов

Бойыңдағы толып тұрған үрейді

Күртік қардай кімдер келіп күрейді,
Қайыршыдай көңіл нені тілейді,
Жабырқаған жаның содан жүдейді.
Жазатайым шыққан өрттен қорқасың,
Кездейсоқта жұққан дерттен қорқасың,
Жауыздардан шыққан шектен қорқасың,
Жандайшаптар айтқан серттен қорқасың.
Көшедегі көліктерден қорқасың,
Жуан таяқ жүліктерден қорқасың,
Қаптап кеткен күдіктерден қорқасың,
Жын-шайтаннан күліп келген қорқасың.
Бастық жауға іш тартар деп қорқасың,
Қызметімді қысқартар деп қорқасың,
Өткізгенде біреу жүн мен жұрқасын,
Алтын, күміс өтпей ме деп қорқасың.
Қорқынышты шығара алар кім ойдан,
Ақылы жетіп қайтқандар бар райдан.
Құдайсыздар, имансыздар, тексіздер
Қорқу керек Жаратушы Құдайдан!

Ібіліс

Көрдің бе бұл қырсықты?
Қарсы алдымнан ол шықты.
Шарлағанда қиырды,
Тас төбемнен шүйілді.
Тауды тіліп, жол салдым,
Ту сыртымнан қол салды.
Жырылғанда үйірден,
Тиісті бір бүйірден.
Табаныма тас кірді,

Қара көзге жас келді.
Суға кірді тұз болып,
Ішке кірді мұз болып.
Болса қандай қиын іс,
Болса жолда кідіріс,
Келе жатқан өкшелеп,
Оның аты – Ібіліс.

Азғырынды

Ішкізді,
Жегізді,
Күлдірді,
Мәз қылды.
Жалғанды
шын қылды,
Қалғанды
бүлдірді,
Жүйкені
тоздырды,
Сабырды
аз қылды.
«Бұл кім?» –
Деймісің,
Шайтан
азғырды.

Әзәзілдің әлегі

(шайтанның сөзі)

Адамға не керегін
Бір кісідей білемін.
Ыза қысса, кек қуса,
Айтып берем себебін.
Сол жақтан да келемін,
Оң жақтан да келемін,
Қашқанымен құтқармай,
Жүйрік аттай желемін.
Алдынан да келемін,
Артынан да келемін,
Дау іздеген жау болса,
Тауып берем дерегін.
Соңына оның еремін,
Өсек-аян теремін.
Күйеге бір былғанса,
Жуылмас деп сенемін.
Ой мен қырда жүремін,
Думан-тойда жүремін,
Олар жатқа соғады

Ібілістің өлеңін.
Жабырқатып жүрегін,
Қан-тамырға кіремін.
Таба алмайтын қыламын
Құтылудың бір емін.

Жеті жақсы

(жырышылардың сөзімен)

«Тура жолдан таймаңдар!» –

Деген кезде пайғамбар
Алла пана болатын,
Қамқорына алатын,
Құр қалмайтын батадан,
Жеті адамды атаған.
Біріншіден кім жақсы?
Иілсе де сынбайтын,
Жақынына бұрмайтын,
Дін жолынан таймайтын,
Тура сөзді тыңдайтын
Әділ имам – сол жақсы.
Екіншіден кім жақсы?
Желкілдеген құрақтай,
Сылдырлаған бұлақтай
Жаңа өспірім бозбала
Сырғымайтын сынаптай,
Сәжде қылса – сол жақсы.
Үшіншіден кім жақсы?
Алласыз іс қылмайтын,
Мешіттен еш қалмайтын,
Бар саналы ғұмырын
Жақсылыққа арнайтын
Ізгі пенде – сол жақсы.

Төртіншіден кім жақсы?

Бірін бірі сүйетін,
Отқа бірге күйетін,
Суға бірге түсетін,
Алла атымен жүретін,
Екі ғашық – сол жақсы.
Бесіншіден кім жақсы?
Ұрғашы көз салғанда,
Алдап-арбап тұрғанда,
Бір Алладан именіп,
Қызықпайтын думанға,
Еркек болса – сол жақсы.
Алтыншыдан кім жақсы?
Өтіп жатсын күн неше,

Қайырым қылмай жүрмесе,
Оң қолы не бергенін
Сол қолы да білмесе,
Жомарт болса – сол жақсы.
Жетіншіден кім жақсы?
Жалғыз қалып, жабықса,
Мұқтаж болып, тарықса,
Көзден ыстық жас шығып,
Алланы айтып, қамықса,
Бәрінен де – сол жақсы.

Жеті жаман

(жыраулардың ізімен)

«Тура жолдан таймаңдар!» –
Деген кезде пайғамбар
«Сақтан жеті жаманнан!» –
Деп сұраған адамнан.
Біріншіден не жаман,
Күле қарап молдаға,
Жаратушы Аллаға
Серік қоссаң – сол жаман.
Екіншіден не жаман?
Алдап адам баласын,
Шығарып көз шарасын,
Сиқыр қылсаң – сол жаман.
Үшіншіден не жаман?
Сабыр түбін күтпесең,
Кісі қанын жүктесең,
Қарғыс атар – сол жаман.
Төртіншіден не жаман?
Арды ойламай, пайда ойлап,
Шығын шықса ойбайлап,
Өсімқор болсаң – сол жаман.
Бесіншіден не жаман?
Малын алып жесірдің,
Қақын жесең жетімнің,
Арам болсаң – сол жаман.
Алтыншыдан не жаман?
Жан беріскен шайқаста,
Қан төгілген айқаста
Тұра қашсаң – сол жаман.
Жетіншіден не жаман?
Күнәсі жоқ әйелге
Аузы-басың сүйреңдеп,
Кінә тақсаң – сол жаман.

Жазмыштан артық болмайды...

(шешендерге еліктеу)

Ат қадірін білмеген атқа терлік салмайды,
Жаман ит төбет болса да, күшік аты қалмайды,
Тәрбие көрген ұяда қияларға самғайды,
Биікте ұшқан қыранды кара құзғын қарғайды,
Ат мінбеген жаяулар
Аттылығы ерем деп
Өмір бойы сорлайды.
Терең теңіз, мұхиттың көлге көңілі толмайды,
Иісі шықпай тұрса да, жасанды гүл солмайды.
Өтірікке үйренген ақиқатқа нанбайды,
Кесірі көп қырсықтар жұмсағанға бармайды,
Өнегелі жақсы жар
Құдай қосқан еріне
Бар ғұмырын арнайды.

Уайымшыл пендеге күнде түнек орнайды,

Қанағаты жоқ болса қайғы бұлты торлайды,
Жатып ішер жалқаудың ұйқысы еш қанбайды,
Ошақтағы отыны құрғамаса жанбайды,
Өзгеге бере алмаған өзгеден де алмайды,
Есі кеткен еркектер өз үйіне қонбайды.
Жүзу білмес әумесер тайыз суда жалдайды,
Туғаны жоқ тура би адалдықты қолдайды,
Жаны аяулы жақсылар жақсылықты қорғайды,
Біреуге – жан, біреуге болған кезде мал қайғы,
Бәрін айт та, бірін айт!
Алатауға шықсаң да,
Етекте жатып бұқсаң да,
Жазмыштан артық болмайды...

Алланың еш теңі жоқ

(терме үлгісімен)

Қурап қалған егіннің
Сабағы бар, дәні жоқ,
Көп суарған ағаштың
Жемісінің дәмі жоқ,
Көп сөйлеген мылжыңның
Сөздерінің мәні жоқ,
Сырқат жанның әлі жоқ,
Кәрі адамның халі жоқ,
Өлген жанның демі жоқ,
Көктің ешбір шегі жоқ,
Дерт жайлаған малдың да
Қорасы бар, төлі жоқ,
Ет шайнаған шалдың да
Беделі бар, белі жоқ,

Жігіт көңілі зор болса,
Қалтасында дымы жоқ,
Бір перзентке зар болса,
Арттан ерген ұлы жоқ,
Қоянжүрек жасықтың
Ашып айтар сыры жоқ,
Тұзы жеңіл пысықтың
Жұмысқа еш қыры жоқ,
Дәстүріне сай елдің
Ағайынға зілі жоқ,
Отқа келген әйелдің
Шоғы бар да, күлі жоқ,
Кейбір сараң үйлердің
Қонақ күтер төрі жоқ,
Кейбір жалған билердің
Шындықты айтар түрі жоқ,
Атаққұмар басшының
Жалшысы бар, елі жоқ,
Ақыл-ойға тапшының
Көкірегінде шері жоқ,
Суда жүзген балықтың
Аузы бар да, үні жоқ,
Көнбіс болған халықтың
Құлағы бар, тілі жоқ,
Илеуінде нарықтың
Бірі бар да, бірі жоқ,
Қанша дәурен сүрсе де,
Өлмей қалған тірі жоқ.

Тар жалғанды кең қылған,
Кең дүнияны тар қылған,
Шөлді шалқар көл қылған,
Жоқ нәрсені бар қылған
Алланың еш теңі жоқ!

Насихат

Адамзатқа алдымен
Ықылас қой керегі,
Сабыр түбі – сары алтын,
Тәуба – тізгін дер едім.
Бұл фәнидің алдамшы
Ақиқат қой өзегі,
Сескенгендер Құдайдан,
Жүзін көрмей сенеді.
Көңілінде не барын
Алла түгел біледі.
Насихатпен нұрланған

Шарифатқа келеді,
Кеңестерден құр қалған
Көресіні көреді.
Бай болсаң да, тасыма,
Ырысты Хақ береді,
Не келсе де басына,
Шыдамдылар көнеді.
Аманатқа қиянат
Болса, қайғы төнеді,
Ысыраптан қашыңыз,
Ол шайтанның қорегі.
Бар болғанға құр қызба,
Шалқар көл де кебеді.
Аспандағы жұлдыз да
Күні бітсе, сөнеді.
Алды-артына қарамай,
Жүзер деме кемеңі,
Ажал келіп аямай
Сыбағаңды береді.
Жатқа көрсет мейірім,
Мұсылмансың, себебі.

Ғибрат

Ала жіптен аттама,
Лас жерге тоқтама,
Досты көзге мақтама,
Жауды бекер даттама,
Жақсыға кек сақтама,
Кінәліні ақтама,
Жағымпазды жақтама,
Жоқ нәрсені жоқтама,
Сақтай алмас жаныңды
Басқа қонған бақ қана.

Алланың атымен

Алланың атымен
Күн көріп отыр ем,
Көңілім әп-сәтте жайланды.
Алланың атымен
Асты да татып ем,
Жеген жал, ішкенім бал болды.
Алланың атымен
Төсекке жатып ем,
Төсеніш мамыққа айналды.

Ұқпай қойдым...

Түсінгенмен бұл фәнидің жалғанын,
Таусылмайды мақсатым мен арманым.
«Үлкен ғой!» – деп амалсыздан қол жайдым,
Бата берсе арақ ішкен шалдарым.
Тілемеп ем өмірді де жайлы аса,
Жара қылды тәнді шаққан жай маса.
Көзді жұмып, көрмегенсіп отырдым,
Екі шеке бір қазанда қайнаса.
Шаруа болмай, іші пысқан кешқұрым,
Кемпірлердің өсегін де естідім.
Ессіздердің соңына ерген пенде көп,
Тілін алған адам аз ғой естінің.
Кебек қосып, сапырған сөз қырманын,
Татуы жоқ мылжың сөзін тыңдадым.
Қас талантын мойындатып шын дарын,
Әкесінен озса дедім ұлдарым.
Барлық істі жапырардай сайландым,
Байтал шауып бәйгі алғанда жай қалдым.
Қиқу қосып даңғаза мен дақпыртқа,
Той біткен соң, ел кеткен соң ойландым.
Таңдаған жол бұрылғанда теріске,
Басы айналып, жолдан тайды періште.
Бидайдан да артық болып шемішке,
Жауыздар мен жебір жетті жеңіске.
Тұз болды ма таза су деп ішкенім,
Мұз болды ма мөлдір су деп түскенім?
Толқыса да ерімей-ақ қойды ғой
Қатал қыста қатып қалған іште мұң.
Дәуір мынау қамсыз, қансыз, қатыбас,
Арзан еттің жілігі де татымас.
Жалғыз жеңнен шығып жатса он саусақ,
Бір жағадан шығып жатыр екі бас.
Екі ортада шайтан кіріп араға,
Есі кетіп қашқан жандай молаға,
Егіз туса қуанатын есіл ел,
Жалғыздарын тастап жатыр жағаға.
Болғанда да шапан жыртық, ат арық,
Жүргендер көп шоқты көсеп, от алып.
Ұқпай қойдым...

Шықпай қойды ойымнан
Заманда ма, адамда ма қаталық?!

Ең абзал

Беттің көркі – көз болса,
Дене көркі – қол дер ем.
Жақсы достар кез болса,

Қуанғаннан қол берем.
Түзу жүрер әр кісі,
Гүлдеп тұрса махаббат,
Бірзалықтың белгісі –
Бас бармақ пен шапалақ.
Біреу бармақ шошайтса,
Не кезесе саусағын,
«Неге өйтті?» – деп дос айтса,
Өкпелейсің қанша күн.
Қоғамда да бұзылған
Бола қалса тығырық,
Алақанға жұмылған
Жауап қатар жұдырық.
Танытса кім пейілін,
Болған іске сай ұғым,
Созған қолда – мейірім,
Берген қолда – қайырым.
Төгілмей ме бар күнә
Тату болса саусақтар,
Еңбекқор қол алдына
Жығылады мансаптар.
Ұрыс қаупі басылған,
Атқан сайын жаңа таң,
Алақанға ашылған
Созылмай ма алақан?!
Бәрінің ең абзалы –
Хаққа мойын бұрғаның.
Бірге қосып қолдарын,
Тілек тілеп тұрғаның.

Айтпасам да ар жағын...

Көзі жетпей айта ма

Сырқат адам сауға мін,
Сабыр қылып жүре ме,
Жетегінде тәубаның,
Есер кісі біле ме
Бастан бақтың ауғанын,
Көкке қарап көре ме
Аумалы бұлт жауғанын,
Кім біледі ішінде
Не жатқаның дорбаның,
Уайымсызға түбінде
Жұқпас деме сор қалың.
Өшіре ме өртінді
Тартқан суы қауғаның,
Баса алар ма дертінді

Болғаның мен толғаның.
Кім сыйлайды кезбені,
Болмаса егер салмағың,
Ойланта ма өзгені
Күйгенің мен жанғаның,
Бір кірпіші жетпесе,
Үгітілер қорғаның.
Маңдайдан тер төкпесе,
Орындалмас арманың.
Аққу құс боп оңа ма,
Жұбы болса қарғаның,
Қолда қадір бола ма,
Кем болса бір бармағың.
Түсінерсің, қарағым,
Айтпасам да ар жағын...
Көтересің, қалай да,
Құдай басқа салғанын.

Ибраһим пайғамбар

ұрпақтары

Шарлап жүріп қиырды,
Көрген талай қиынды
Ибраһим пайғамбар
Бір Аллаға сыйынды.
Несібесі үйілді,
Сараны алып сүйінді.
Көгертем деп үйінді,
Ажар да оған бұйырды.
Алла берген нәресте
Түрткіледі бүйірді.
Ажар туған Ысмайыл,
Сара туған Ысқақпен
Қол ұстасып жүгірді.
Аш күзендей бүгілді,
Жақсылыққа ортақ боп,
Жамандыққа күйінді.
Аралары бір жаста,
Тату болған о баста.
Әкесі бір болғанмен,
Шешелері шын басқа.
Бір бірімен екеуі
Дауласпаған құр босқа,
Жүзге жасап қайырым,
Ие болған мың досқа,
Жақсы аттары жайылып,
Сөзі жүрген құрдасқа.

Жебірей мен арабтың
Тегін солай тараттым.
Бірі өскенде желкілдеп,
Екіншісі серпілмек,
Қос бұтағы дарактың,
Бірін бірі үркітпей,
Шаңқылдаған бүркіттей
Арқасында қанаттың,
Жылжып жылдар өткенде,
Бұл ғасырға жеткенде,
Шалқар мұхит – арабтар,
Шағын өзен – жебірей,
Жайы мәлім санақтың.
Енді бірге туғандар,
Ата жолын қуғандар
Арасында өсек сөз
Айыр тілдей жылмаңдар.
Шайтан кірген жел тұрып,
Бірін бірі өлтіріп,
Қас қылуға оқталып,
Жүрген болса еңтігіп,
Отыра алмай тоқтам қып,
Жатқандар бар мертігіп,
Кек алғанын мақтан қып,
Отырған бар желпініп,
Зардап шеккен көп халық
Көшіп жатыр жөңкіліп.
Бірінде бар от-қару,
Бірінде түк жоқ қару.
Не десек те енді олар
Болып кеткен жатбауыр.
Қаламайды екі жақ
Араздықтың тоқтауын.
Ойлары да тоқырап,
Қоя алмайды тосқауыл.
Тоғысқан бір арнада,
Мекке, Құддыс, Шамда да
Әрқайсысы басқа ауыл,
Бірін бірі ұқпайды
Өсіп жатқан жас қауым.
Өтірік те, өсек те,
Шайтан ісі десек те,
Жебірей мен арабтар
Мінгендер бір есекке,
Бірге ішіліп тамақ та,

Жайғасқан бір төсекке,
Бура менен атандай,
Бәйбіше мен тоқалдай,
Бірі біріне кінә артып,
Айта берсе бос өкпе,
Жүк артылған түйеге
Тимей қалмас кесек те.
Олар көрген сұмдықтар,
Ашылатын шындықтар,
Бәрібір, бар есепте.

Тазару

Алдамшы фәнидің
Тартсаң да азабын,
Бола алсаң жаны игі –
Күнәдан тазару.

Кемсіткен дұшпанның
Ұмытсаң мазағын,
Қылмасаң іштарлық –
Күнәдан тазару.

Кешіріп айыбын,
Қайнаса қазаның,
Жасасаң қайырым –
Күнәдан тазару.

Қызықпай мүлікке,
Көп беріп, аз алу,
Кедей боп жүріп те –
Күнәдан тазару.

Жамалған көңілдің
Қыртысын жаза алу,
Өзегі өмірдің –
Күнәдан тазару.

Жауапты

Жаратушы ойлап тапты
Тамұқ пенен жәннатты.
Сенбі күні топырақты,
Жексенбіде тау мен тасты,
Өмірімен жаратты.
Дүйсенбіде бақша-баудың
Өсуін ол қалапты.
Сейсенбіде құрт-құмырсқа,
Түрлі дертті жолатты.
Сәрсенбіде нұр жауғызып,
Бейсенбіде жәндіктерді
Жер бетіне таратты.
Қасиетті жұма күні

Ол Адамды жаратты.
Жүрген аңға аяқ берген,
Ұшқан құсқа қанатты,
Соның бәрін сыйлыққа алған,
Жерде жүрген, көкке барған,
Санасы бар адам ғана
Барлық іске жауапты.

Имандылық санамағы

Бір дегенім – бісімілла,
Бісімілласыз іс қылма.
Екі дегенім – екінді,
Күн жылжыған секілді.
Үш дегенім – үлгі,
Жолатпа еш мінді.
Төрт дегенім –тәпсір,
Жаттап алар жақсы ұл.
Бес дегенім – бесін,
Айта берем несін?!
Алты деген – азан,
Ерте тұрсам, озам.
Жеті деген – жәннат,
Алла жүрсін қолдап.
Сегіз деген – сауап,
Дайын оған жауап.
Тоғыз деген – тәуба,
Шүкірліктен таңба.
Он дегенім – ол
Жаратқанға жол.
Екі қолда он саусақ –
Дұға қылар қол.

Толғамдар

Алла біреу.
Пайғамбар хақ.
Оның айтқан сүннетін
Бұл өмірде орындап бақ,
Мұсылмандық міндетің.

* * *

Құраның қолда бар,
Алланың атынан
Өткенің жөн болар
Жүз он төрт сатыдан.

* * *

Тілегің қалаған
Әр басқан қадамнан.
Жақсылық – Алладан,

Жамандық – адамнан.

* * *

От салса шайтан араға,
Су сеппей оған бола ма?
Дәрет ал таза суменен,
Пәлелі жерге жолама!

* * *

Естуші, тыңдаушы, көруші,
Білуші, алушы, беруші,
Барлығы Алланың арқасы,
Адамның болса егер жеңісі.

* * *

Отанды сүю – иманнан,
Тәніңе иман құйған қан.
Иманың қалса таусылып,
Пайда жоқ терген-жиғаннан.

* * *

Қалса инеге жіп ілікпей,
Күдеріңді үздің бе?!
Түлен түртіп, атың үріксе,
Ие болғын тізгінге!

* * *

Қақ айырылып қара жер,
Аспан түбі тесілер,
Адамға тек сана бер,
Алла бәрін кешіреді...

* * *

Амандасып, қол берсең –
Көрген көзге сүйініш.
Шөлдегенге су берсең,
Бәрінен де кейін іш.

* * *

Шаң-тозаңы күмәннің
Бетін баспас шыдамның.
Созылса да түн ұзақ,
Шықпай қоймас шығар күн.

* * *

Босағаны ұстап тұрса көсігім,
Сықырлайды майланбаған есігім.
Ия, Алла!

Сол есіктен енетін
Таусылмасын несібім.

* * *

Базарда қалдырған ақшаң түк емес,
Мешітте қалдырған ақшаң көп емес.

* * *

Біреулерге туған күн – біреулерге жаназа,
Қайсы бірін айтайын, аузым менің ораза.

* * *

Азайса адал пиғыл, халал тамақ,
Көбейіп кетеді онда арамтамақ.

* * *

Алланың қарсы шықсаң есебіне,
Жалғанның ұшырайсың кеселіне.

* * *

Алланың құлы – періште,
Алланың құлы – пенделер,
Алланың құлы – пайғамбар,
Аллаға кім бер тең келер?!

* * *

Жаратушы аңды, адамды,
Қаратушы бұл ғаламды,
Таратушы сор мен бақты,
Ажыратып қараны, ақты,
Талқан қылар тәж бен тақты.

* * *

Төбеге көтеріп сан ұлтты,
Қазаққа кигізіп қамытты,
Көрсетсе қорлықты халыққа,
Жатса да жұп-жұмсақ мамықта,
Түбінде жанады тамұқта.
Ендеше, қамықпа!

* * *

Жікшіл болма, көпшіл бол,
Кекшіл болма, текті бол.
Ебедейсіз сүрінсе,
Сүйеп қалар епті қол.
Сонда сенің болады
Төрт құбылаң түп-түгел.

* * *

Жол көрсетсе адалдық,
Жүрек – сенім қоймасы.
Сол қоймаға арамдық
Сияр ма екен, ойлашы...

* * *

Жаратқан, ия, Алла!
Фәниде қор қылма,
Бақида зар қылма,
Келемін түбі мен
Өзіннің алдыңа.

* * *

Біліп жасадым,
Білмей жасадым...
Бірде қатайдым,
Бірде босадым.
Раббым!
Ғафу ет!
Тек қана өзіңнен
Жақсылық тосамын.

* * *

Фәни – сынақ,
Тым шолақ,
Келген қонақ
Көбі олақ.
Байқап қара сондықтан
Алды-артыңды шамалап.

* * *

Қылсаң ағат,
Тартсаң азап,
Ең бастысы –
Болсын тағат.

* * *

Неге тайрандап жүрмейсің,
Неге жайрандап күлмейсің?
Өткен күндерің – көрген түс,
Өмір сүрдің бе?
Білмейсің...

* * *

Талай адам тыныс тапты жерімде,
Ау, ағайын, бұл ғажапқа қарашы,
Құдайсыздар көп болса да елімде,
Көрдiңдер ме атеистiң моласын?!

* * *

Газеттердiң жазғанына сенесiң,
Ал Құранға неге сенбей келесiң?!
Роман емес, оқып шыққан Құранды
Адам ғана парасатты, шыдамды.

* * *

Өмiр деген иiрiмi мол бiр ағын,
Толып жатыр шешiлмеген сұрағы.
Сол сұрақтың табам десең жауабын,
Ақиқатқа жақындайсың бiр адым.

* * *

Сан ғасырда, сан дәуiрде сыналған,
Мына жалған сынақтардан құралған.

Сол сынақтан өте алмаған пенделер
Айырылады тәуба менен шыдамнан.

* * *

Адам менен Нұх пайғамбар арасы
Он ғасырдай шамасы.

Содан бері адасқанын қойды ма
Адамзаттың баласы?!

* * *

Молдада да мін болар,
Жайбарақат жүрсе егер.

Дін – қараңғы ін болар,
Уағыз айтса дүмшелер.

* * *

Жамандар жақсы алдында жақ ашпайды,
Шын сөзге дәті жетіп таласпайды.

Адалға ант ішудің керегі жоқ.

Арамға Алла деген жараспайды.

* * *

Бұл жалған бір күн сайран, бір күн ойран,

Ішкізер бір күн шалап, бір күн айран,

Қылышы Әзірейілдің төніп тұрған

Білмейсің келетінін қалай, қайдан?

* * *

Ат мініп, ит жүгіртіп, жар құшқан да,

Фәниде иттей болып тартысқан да,

Тірлікте тәубасына келу керек,

Тәнінде қалмауы үшін қарғыс таңба.

* * *

Қызыққандар жұмақтың қызығына,

Тап болады тозақтың шыжығына.

Жалған тонын жамылып жүрген кісі

Шыдамайды шындықтың қызуына.

* * *

Отқа тастар қорғасындай балқытып,

Тозақты айтып отыр деме қорқытып.

Ескертудің ерсілігі жоқ, бірақ,

Жүргендерге тек өздерін зор тұтып.

* * *

Осы күні заман басқа, жыр басқа,

Фәни-дәурен баста мәңгі тұрмас та.

Момынмын деп мақтануға бола ма,

Мүмінмін деп айтқан болса бір басқа.

* * *

Қазақстан болғанымен ұраның,

Қабірстан – сенің соңғы тұрағың.

Бақида да өмір барын ұмытпа,
Бұл фәнидің өткергенде сынағын.

* * *

Тілегі пайғамбардың үмбетіне
Жатады патшалардың міндетіне.
Бақиға киіп тәжін бара алмайды,
Жарлығын жүргізсе де жер бетінде.

* * *

«Асығыстық – шайтан ісі» дегенге
Адамдардың көбі қазір сене ме?
Күйгелектік, ызақорлық, кекшілдік
Шайтан ісі болмағанда, немене?!

* * *

Көлеңкесі патша дейсің Алланың,
Көтер дейсің Құдай басқа салғанын.
Ол көлеңке сескенбесе Құдайдан,
Сезбей қалар басы қайда қалғанын.

* * *

Шықпаса тау түгілі жай белеске,
Бос ғұмыр жалғанда өткен қайғы емес пе,
Хакімдер мұны жақсы түсінетін
Адамға көздері ашық «қой!» – демес пе?!

* * *

Тіршілікте болғанымен өр-кеуде,
Наласы көп ақын да бір шерменде.
Өзге жұрттан айырмасы, жұрт оқып,
Ырза болса, дұға қылар өлгенде.

* * *

Бісімілла деп бастасам сөз басын,
Қайғы-шерім көңілімді қозғасын.
Мұз боп қатқан қасіретім ерісін,
Ішкі кірді жуып-шайсын көз жасым.

* * *

Адаммын. Пері емеспін, жын емеспін,
Хаққа құлмын! Патшаға құл емеспін.
Ашып ешкім аузымды қарамайды
Не бар деп ар жағында қыл өңештің.

* * *

Көркемдік пен кемелділік Хаққа тән,
Шеберлік пен сабырлылық Хаққа тән.
Соның бәрін сыйласа да пендеге,
Көп адамда сол қасиет жоққа тән.

* * *

Жалғыз жүрсең – Жаратқанды есіңе ал,

Жарлы көрсең – Пайғамбарды есіңе ал.

Үлкен көрсең – ізетті бол, сәлем бер,

Қонақ келсе – қошеметтеп тосып ал.

* * *

Таратқан тіршілікті жер бетіне,

Құдайдың халық куә құдіретіне.

Қызарып күн шыққанда көкжиектен,

Алладан саулығыңды күнде тіле.

* * *

Біреуді даттасаң да, мақтасаң да,

Шындықты айт, дос көңілін таппасаң да.

Аллаға тура сөздің жағары хақ,

Адамға естіп тұрған жақпасаң да.

* * *

Жалғанда өтеген жан бес парызын,

Қалмады деуі мүмкін еш қарызым.

Абайла, алды-артыңа бірдей қара,

Түп-түзу емес барлық басқан ізің.

* * *

Көріп тұр ғой бір Алла қиянатын,

Көрген кісі ісінен ұялатын.

Қалай қабыл қылады біліп тұрып

Иманы жоқ адамның ғибадатын?!

* * *

Бір жерде сел боп жатса, суы кеппей,

Бір жерде өрт боп жатыр, суы жетпей.

Алланың кереметін көре тұра,

Талайдың жүр осыған көзі жетпей.

* * *

Біреу жатса дертті болып, қан құсып,

Біреу жатыр күліп-ойнап, жар құшып.

Бұл жалғанның ұмытпа деп бал күнін,

Шөп бетінде жалтырайды таңғы шық.

* * *

Жаратқан жоқтың өзін бар қылады,

Біреуді зор, біреуді қор қылады.

«Қиқым жеген кісінің сиқын көр!» - деп

Күлгендер түйір дәнге зар болады.

* * *

Таудың беті, жолдың шеті толған тас,

Жинап алып, шайтанға атсаң, таусылмас.

Жер бетінде көбейіпті шайтандар,

Ей, сабырлы пенделерім, байқандар!

* * *

Шайтанға билетіп ғаламның жарымын,

Бұзғысы келгендер адамның қалыбын,
Өзгерте алмайды Алланың жарлығын,
Өшіре алмайды Алланың жарығын.

* * *

Фәнидегі тірлігің ұнамай ма, ұнай ма,
Болса қиын күн бүгін Алла тағы сынай ма?
Айқайлаған дауысың айдалаға кеткенде,
Сыбырлаған дауысың жетеді екен Құдайға.

* * *

Қолайлы қызмет қызғанбай асар белес қой,
Ауыздан кейде айқын боп шықпас көмескі ой.
Ойлары тайыз ұшпаққа шықтым дегеннің,
Бастағы бағың Алланың тағы емес қой.

* * *

Өзі берген өмірін Алла өзі алады,
Жұмақ пенен тозақтың біріне әкеп салады.
Бұл фәниде тірлікті өткізе алсаң бағалы,
Көне тарих бетінде жақсы есімің қалады.

* * *

Тақ болғаны – жалғызға жақ болғаны,
Жұп болғаны – бірге артар жүк болғаны.
Тақ болса да немесе жұп болса да,
Көрінбейтін арада жіп болғаны.
Жаратушы ғаламды жалғыз Алла
Тақ пен жұптың болады нық қорғаны.

* * *

Балықты айдап ауға,
Аңды қуған орға,
Құсты ұстаған торда
Адам!
Басып жүріп шөпті,
Жұлып жеген көкті
Пиғылың қандай
Жаман?!

* * *

Ағып жатқан бұлақ еді.
Суалды.
Жайнап тұрған құрақ еді.
Қуарды.
Көктеп шыққан егін еді.
Су алды.
Келешегі болды ақыры
Күмәнді.
Әрбір пенде көкірегі шерменде
Бұл фәниде осылайша сыналды.

* * *

Қайратым тас уатып,
Тірлік дәмін татып,
Құм-сағаттай сусып
Өтіп жатыр уақыт.
Жұлдыздарды көріп,
Аймен бірге жатып,
Күнмен бірге тұрып,
Ояну да – бақыт.

* * *

Адам көркі – ақиқат,
Өмір көркі – қанағат,
Діннің көркі – шарифат,
Имам көркі – салауат,
Мешіт көркі – жамағат,
Жердің көркі – адамзат.

* * *

Жаратушым!

Саған ғана табынамын,
Саған ғана бағынамын,
Бірақ, зорға табынғандар,
Тіпті, қорға жағынғандар
Қаптап кетті.
Не қыламын?!

* * *

Жүрген жері – өр болса да,
Отырған жер – төр болса да,
Тұрған орны – жер емес пе,
Барар орны – көр емес пе?!

* * *

Құмар болса ерегеске,
Бейім болса төбелеске,
Бостан босқа ерегеспе,
Шайтан тұр ғой қыл өңеште.

* * *

Жүрегінді жылытсаң
Берем десе, кеш көрмес.
Алланы сен ұмытсаң,
Ол да сені ескермес.

* * *

Қаның мен жаның,
Намыс пен арың,
Бағың мен сорың –
Наным мен таным.

* * *

Әр пенденің күткені
Тағдыр десе нанбайсың.
Өміріңді, өйткені,
Қысқарта да алмайсың,
Ұзарта да алмайсың.

* * *

Барлығын естиді,
Барлығын көреді.
Қаласа – алады,
Қаласа – береді,
Теңдесі жоқ оның – себебі.

Екінші бөлім О, Жаратқан!

Барлығыңа өзің болдың себепкер!

*Сайтан қашып асықтан,
Асыл озып жасықтан,
Бейіс болсын бұл жалған,
Жүректен кетіп сасық қан.*

Шәкәрім Құдайбердіұлы

Нышан

Пайғамбардың туған күні жарым шелпек пісіріп,
Күреңітіп піскен нанды табаққа әкеп түсіріп,
Әруақтарды есіне алып, ұлым аят оқыды,
Мұның өзі от басымда болды нағыз кісілік.

Пайғамбардың туған күні қызым құймақ пісіріп,
Алла деген жазу шықты, нышанды ол да түсініп,
«Осы үйдегі арқа сүйер әкеміз!» – деп құймақты
«Сізге келген дәм ғой бұл!» – деп жатты маған ұсынып.

Қатал қыстың кәрі кетіп, шақырады жаз алдан,
Жаным күйбең тіршіліктің күйесінен тазарған.
Алла деген сөз жазылған жұмыртқаны жан-жарым
Аман-есен алып келген еді бірде базардан.

О, Жаратқан!

Барлығыңа өзің болдың себепкер,
Жан-жарыма, ұл-қызыма, ұрпағыма медет бер!
Жасағаннан жеткен хабар деп тұрғандай біздерге:
«Шаршағанды демеп жібер, жабыққанға көмек бер!»

* * *

Пайғамбардың қолына қалам берген періште,
Ол да менің сөзімді шығара алмас теріске.
Сол қаламның қуаты – жетсем ірі жеңіске,
Сол қаламның зардабы – құлдиласам еңіске.
Көктен түскен сөздерді «Оқы!» – деген періште,
«Оқығанды көңілге тоқы!» – деген періште.
Тап болған соң қанша алсаң таусылмайтын кенішке,
«Жыр шығару – ақынның қақы» – деген періште.

Пайғамбардың бүйірін қатты қысқан періште,
Ұлан-байтақ ғарышқа алып ұшқан періште,
Сәжде қылған Аллаға құрмет қылған адамға,
Тұла бойы жаралған сағыныштан періште.

* * *

Көк пен жерді жеті қат алты күнде жаратқан,
Нағыз шебер Құдірет елді аузына қаратқан.
Жан-жануар, өсімдік – бәрін жұптап жаратқан,
Жерге, суға, көкке де демін үрлеп, таратқан.
Судың өзін жасаған сұйық және қатты қып,
Дәмнің өзін жасаған ащы және тәтті қып.
Күн мен айды жалғыз қып, жұлдыздарды молайтқан,
Қара бетті ағартып, ақ жүректі қарайтқан.
Адамзаттың басына ойлап тауып сынақты,
Жеті тозақ жасаса, сегіз қылған жұмақты.
Көріп тұрған баршаның жегені мен ішкенін,
Періште мен шайтанның бақылаған істерін.
Алты күнде жаратқан он сегіз мың ғаламды,
Ғаламаты Алланың – біздер үшін қараңғы.

* * *

Қонақжайлық ежелден-ақ келе жатқан дос амалы,
Қандай ғажап қазағымның киіз үйді жасағаны,
Дөңгеленіп келген үйдің төрі бірдей бар қонаққа,

Біреу төрді қаласа да, жаратпайтын босағаны.
Қызметі емес, жасы үлкенге бас тартатын дәстүрімді
Көріп жүрген дос сүйсінсе, ыза болған қас бүлінді.
Жағымпаздық белең алып, қасиет кеміп жатқан тұста
Ренжітіп алдым білем ойда жоқта бастығымды.
Аузы қисық болғанымен байдың ұлы мылжыңдаған,
Мезгіл жетпей солғанымен қыз-қырқындар қылмыңдаған,
Сүйек салса кеміретін, құйрықтары бұлғаңдаған,
Заман келді ел білетін өсекшілер ыржаңдаған.
Жо-жоқ, досым !

Түңілмегін, өткінші ғой мұның бәрі,
Жаза баспа, шектен аспа,

жұртқа шашпа сырынды әлі.

Жалған дүния бәрі бекер, көрген түстей өтер-кетер
Түзу жолдың бұрылғаны, пенделердің құбылғаны.
* * *

Құлын-тайдай ойнаған жер сатылыпты ақшаға,
Ата-бабам жайлаған жер бұйырыпты басқаға.
Өзен бойын, көл жағасын қоршап апты біреулер,
Енді суға түсе алмай ма біз өсірген жас бала?
Қарап тұрсам, жетпей жатқан ұсақ-түйек үйде көп,
Жердегі тас өңіріме қадалды ма түйме боп,
Өзім еккен бидайдан да нан пісірді әлдекім,
Өзім баққан қой жүнінен неге шапан кигем жоқ?!
Қара жердің асты, үсті – бәрі тегіс тоналды,
Жүрген жолың, оң мен солың – сатылмаған не қалды?!
Шұлық сынды аяқтарға болған мәңгі кіріптар,
Құл секілді жұмсамай ма сатып алған адамды.
Сатылмайды ешкімге де, бірақ, менің жүрегім,
Жалмауыздар жаһаннамға аттанарын білемін.
Ізгі жандар орын алар түбі жұмақ бағынан,
Соны көзге көрсетсе екен – Жаратқаннан тілерім...

* * *

Сағат тілі бірде оңға, бірде солға тербеліп,
Тербелістің арасында талайлар жүр сенделіп,
Қонған құсты кейбіреулер қиқу салып үркітсе,
Ұшқан құсты жерге біреу қондырады жем беріп.
Сағат тілі бірде оңға, бірде солға тербеліп,
Бір секундта-ақ қанжығаға алар сені өңгеріп.
Күн мен түнің, ай мен жылың қайталанып жатқанда,
Он сегіз мың ғалам сырын алған кім бар меңгеріп?!
Сағат тілі бірде оңға, бірде солға ырғалып,
Өтіп жатқан мезгіліңді дәл көрсетіп тұр ма анық?
Аққан судай, көшкен құмдай, тықылындай сағаттың

Тоқтамайтын өмір осы өтіп жатқан бір қалып.
Сағат тілі бірде оңға, бірде солға ырғалып,
Бір қалыптан шықпай қойса кетер ме едік жыңданып.
Олай болса шын беріліп, түрлент, өзгерт өмірді,
Тіршіліктің қызығынан жүрмеу үшін құр қалып.

* * *

Тағдырым дедім өмірдің алуан жолдары,
Тәңірім дедім, Жаратқан мені қолдады.
Тіземді бүгіп, тілімді тартып көрмедім,
Тотыдай болып тұрған кезде де тордағы.
Жеңілді таңдап, жүрмедім ауыр үстімен,
Жеңімді түрдім жағаласқанда күштімен.
Адамға сенген мұрттай боп ұшып жатқанда,
Аллаға сендім, қанатты құстай ұштым мен.
Елімнің ерні кепкенде шөлден қаталап,
Құлыншақ-қырдың кеткенде көзі боталап,
Толқытты мені құдықтан тартқан зәмзәмдай
Жеріме деген, тіліме деген махаббат.
Басқанда қырау даламның көзін мөп-мөлдір,
Күн көзі әсем кетпей ме шайып төккен нұр.
Қызуым жетпей қаңтардың мұзын бұзуға,
Жылуын тағы сағынып жүрдім көктемнің.
Тапсам-ау дедім анамның көңілін сүт емген,
Ашсам-ау дедім бұлақтың көзін бітелген.
Жалғаннан мынау Алла деп қана өтермін,
Таусылып дәмім, жетсе де сағат бітер дем.

* * *

Мұсаға Тәурат, Дәуітке Забур ұсынған,
Исаға Інжіл беріпті кезде қысылған.
Алланың сөзін Мұхамбет түгел қабылдап,
Құранды оқып иманға келген мұсылман.
Оқуың сүннет, тыңдауың парыз Құранды,
Құйылар шуақ фәниде болсаң шыдамды.
Сенімің берік болса да алдың қараңғы,
Серпілтер талай көңілде жатқан күмәнді.

* * *

Бірін көріп, бірін көрмей жатқан мына жалғанда,
Жертөледе жанған шырақ жап-жарық деп алданба.
Аласаны төбе санап, шығамын деп таласпа,
Аспандағы көрікті айды нұрлы күн деп адаспа.
Бағып-қаққан малың болса, сыры мәлім халыққа,
Қос мүйізін көріп тұрсаң, сүзеді деп қорықпа.
Асыр салып жүрген шабақ шығып қалса жағаға,
Суға қайта жібермесе, тірі болып қала ма?!
Су түбінде жүзген адам ауа жетпей жатқанда,

Өзі барып ұрынғандай құрып қойған қақпанға.
Биік шыңға шыққандардың тыныстары тарылып,
Етекте өткен жақсы күнін еске алады сағынып.
Кімде сақал, кімде көрік, кімде биік бой ғана,
Көсем серке қой бастаса, кемеңгер деп ойлама...

* * *

Құбылмалы кей мінезің, ойлап көрші шамалы,
Адам қалай өзіне өзі баға бере алады?!
Жақсы көрсем бөбегіне еміренген ананы,
Жасағанның жаратқанын ұнатқаным болады.
Жақсы көрсем еркелеген, күліп тұрған баланы,
Жасағанның жаратқанын ұнатқаным болады.
Жақсы көрсем жан-тәніммен жайнап тұрған даланы,
Жасағанның жаратқанын ұнатқаным болады.
Жақсы көрсем бал ғана емес, бал жинаған араны,
Жасағанның жаратқанын ұнатқаным болады.
Қағып-сілкіп көнергенді, жақсы көрсем жаңаны,
Жасағанның жаратқанын ұнатқаным болады.
Адам деген жер бетінің уақытша қонағы,
Жарасымды іс жасасаң – Жаратқанға жағады.

* * *

Алтын менен күмісті уыстаған қос қолдап,
Құдайын да танымай, кеткен адам аспандап,
Көкке қолы жетпесе, құсқа айналып кетпесе,
Көкке апарар, бәрібір, таба алмайды баспалдақ.
Қанша байып, марқайып, төлесе де ақыны,
Жаратқанды тануға жетпей жатса ақылы,
Жер үстінде жүргенде дәм таусылып бір демде,
Жер астына түсетін жоқ қыла алмас сатыны.

* * *

Қуаты мықты,
қаһары күшті,
ия, Алла!
Жомартқа ізгі,
жауызға сұсты,
ия, Алла!
Жаратқан түрлі астар мен тысты,
ия, Алла!
Айырар сенсің алтын мен мысты,
ия, Алла!
Сабырлы сенсің,
Мерейлі сенсің,
ия, Алла!
Қадірлі сенсің,
Киелі сенсің,

ия, Алла!

Жебеушім сенсің,

Жүйелім сенсің,

ия, Алла!

Ғаламның жалпақ иесі сенсің,

ия, Алла!

* * *

Жауап таппай жүргендер көп жанды қинар сұраққа,

Он жыл өтсін, жүз жыл өтсін, мың жыл өтсін, бірақ-та,

Адам ата атын алған адам аты жойылмай,

Сенімдімін – қазақ тілі естіледі жұмақта.

Сабыр түбін күте алатын кісі болсаң байыпты,

Жол ашқанда адассаң да, бола алмайсың айыпты.

Қатты сөздер, улы сөздер оралмаса тіліңе,

Тәтті сөздер, сәтті сөздер тек жұмаққа лайықты.

* * *

Күдіреті күшті Жасаған!

Зорайтып көрсет достарға менің сұсымды,

Азайтып көрсет дұшпанға менің күшімді,

Сен жәрдем қылсаң, баса алмас ешкім мысымды,

Сабыр қып тұрсам, бастармын тағы ісімді.

Көбейтіп көрсет көршіге біздің әулетті,

Кемітіп көрсет, қарақшы келсе, дәулетті,

Көріксіз түрді көрсетсең кейде көрнекті,

Жығатын мыңды болармын биік, сәулетті.

Қолыңда сенің – азғантай затты көп қылу,

Қолыңда сенің – байлардың малын жоқ қылу,

Қолыңда сенің – қиналған ашты тоқ қылу,

Қолыңда сенің – қарайған бетті ақ қылу.

Күдіреті күшті Жасаған!

* * *

Жақсы адамның жарасты ісіне жан сүйінер,

Жемісі көп ағаштың басы төмен иілер.

Пенделерден не қайыр мұрнын көкке шүйірген,

Ақылы жоқ желікбас әлем-жәлем киінер.

Көлеңкесін түсіріп, болып жүрген елге құт,

Тамыры терең ағашты құлата алмас жел келіп.

Ұшы көкпен таласқан бәйтеректің қасында,

Майысса да жас шыбық тұрары анық тербеліп.

Ата салтын ұмытпас ақ сүт еміп, арда өскен,

Қиындықта мойымас жалаңаяқ қар кешкен,

Дәніккен мен құныққан аярлықпен күнелтсе,

От пен суда шыныққан морт сынбайды наркескен.

* * *

Құрсақта жатыр бұлқындым, тағы тырбандым,

Күн көзі түсіп, өркендеп, өсіп, бұр жардым.

Аллаға сендім!

Періштелерге иландым!

Пендеге түскен төрт кітапқа да шын нандым!

Пайғамбарлардың үлгісін естіп, нұрландым!

Тағдырға сендім!

Жазмыштың жолын бұрған кім?!

Дәндері қалып, кебегі ұшқан қырманның

Тозаңын жұтып, ішінде талай тұрғанмын.

Қиямет күні болар деп сенген бір жанмын,

Сенбесең, досым,

Иманнан онда құр қалдың.

* * *

Киім киіп асыл жібек, торқа, барқыт, пұлыштан,

Ас ішсең же жалтыраған алтын, күміс ыдыстан,

Кірістерің басым болып жатса-дағы шығыстан,

Үтікпен де жаза алмайсың көңіліңді құрысқан.

Зая кетіп жатқан шақта шаруалардың еңбегі,

Әншілерге ақы төлеп, думан құру жөн бе еді?

Аққа оранған сақал-шашты қап-қара қып бояйсың,

Күтіп тұрса дейсің, бірақ, құрметті орын төрдегі.

Қағба емессің елдің бәрі саған бетін бұратын,

Имамсың ба ол тұрғанда жұрттың бәрі тұратын?

Өзің жатып, өзгелерді тік тұрғызып, кемсітпе,

Бай болсаң да ағыл-тегіл сән-салтанат құратын.

Бөрі тимей, аман қалған жабық тұрған қорада,

Қой-ешкі де есік ашсаң тұра қашар далаға.

Толған айдың қараңғыда өз орны бар десек те,

Күн кеткенде жарықпын деп мақтануға бола ма?!

* * *

Қариялар жасы ұлғайған неге өлім тілейді,

Көрешегі соншалықты емес шығар үрейлі?!

Артта қалған ұрпағына медет тілеп Алладан,

Кеудесіне жақсылықтың асыл ойы түнейді.

Жалғанды ұзақ көргендердің суалғандай көздері,

Ажар тайып, ақыл азып, кебек болар сөздері.

Ұзақ ғұмыр сүргендердің бүгілмей ме белдері,

Фәни-тірлік – жақсылық пен жамандықтың безбені.

Дүния деген керуен-сарай, қайтқан адам қонақтан

Қалмауы анық әрбір күні есептеулі санақтан.

«Болсын!» – десе күн де батқан,

«Болсын!» – десе таң атқан,

Қурап қалған қу сүйекке жан бітірген Жаратқан.

* * *

Қарайсың ба, досым-ау, құйқылжыған көңілге,

Жолаушымыз осынау ұлан-байтақ өмірде.
Жалғыз Алла арқылы тану керек тірлікті,
Жан кірген соң кеудеме болсам керек бір мықты.
Жан пернесін дәл басқан қасиетті Құраным,
От басында жалғасқан айтып жүрген жыр-әнім.
Егер жатқа білмесең әрбір аят, сүресін,
Өзгелерден күнде сен төменшіктеп жүресің.
Пайғамбардың хадисін күнде оқысаң жалықпай,
Өсиеті санаңа құйылады жарықтай.
Жайнамазым – кең дала, бас иемін мен оған,
Сонда келіп жаңарам, кеуде керіп дем алам.
Ойлағаным – өз қамың, дала, сенің тілеуің,
Бойтұмарым – кеудемде тулап соққан жүрегім.

* * *

Шапанды көрсең – қазақы екен деменіз,
Сәлделі көрсең – ақылды екен деменіз,
Ажырата алмай қараңғы менен жарықты,
Тек сөзін жаттап, танымай тұрса әліпті,
Көзіміз жетпей, соңына қалай ереміз?
Шаманы білмей, жатқанда жетпей өреміз,
Өңбесе ісі, сөзіне қалай сенеміз,
Керек пе мақтан көкірек тұрса басылып,
Керек пе киім абырой тұрса ашылып,
Керек пе тарақ жалтырап тұрса төбеңіз?
Қаншама күйіп-жанса да біздің денеміз,
Жалғандық жолмен шындыққа қалай келеміз.
Шағылып күнге жарқырап тұрған алтындай
Сананы жарық, кеудені иман толтырмай,
Қалмай ма қаңсып қайраңға барып кемеңіз?!

* * *

Қорқыт ата өмірдің көрген талай көктемін,
Бірақ, мәңгі ғұмырдың таба алмаған өткелін.
Өткен күндер кеткен соң орны бар ма өкпенің,
Қорқыт, қорқыт дегенде осылай қорқыт деп пе едім?!
Ауыр істен қашқақтап, олжа тапсаң оңайдан,
Жалғандағы бар ісің – алдындағы шарайнаң.
Қорқыт ата аңызы жеткен бізге талайдан,
Бұл есімнің мәнісі – қорқу күшті Құдайдан.

* * *

Айдың нұрын сағынсақ, күннің көзін сағынсақ,
Әр нәрсе өз орнында, оның аты әлімсақ.
Әлімсақтан сақталған ережені бұзуға,
Қағиданы сызуға біреулер жүр барын сап.
Суға жайып жылқыны, қырда өсірген балықты
Көзің жетіп көрдің бе көшіп-қонған халықты?!

Бас төменде, аяғың жоғарыда болса егер,
Өмір сүре алар ма ең тіршілікте қалыпты?
Қандай сезім ойнайды көтеріңкі кеудеде,
Кітап неге симайды ат шаптырым бөлмеге?
Табаныңды жылытар түгі қалың кілемді
Қоямыз-ау төрге іліп қойғандай-ақ көрмеге.
Қылымсыған бойжеткен бай жігітті «арқандап»,
Ажырасқан әйелдер қалтасы бар «шал» таңдап,
Суға кеткен тал қармап, басқа қонған шортан-бақ
Шабактарды қылғытып, жемқорлар жүр талтаңдап.
Қатты керек алаңға жиылыпты көп сұйық,
Бойшандарды ысырып, мықыр отыр түксиіп,
Жылу керек жерде де, жарық керек жерде де
Майшам жатыр жантайып, сығырайып, сықсиып.
Астан-кестен төңірек, жер сілкінген секілді,
Аурудың емі жоқ, ел сергелдең секілді,
Көрген көзде жазық жоқ, айтқан тілде қазық жоқ,
Тек Жаратқан жар болып, қолдай көрсін ниетімді.

* * *

Біреу ән сап, бар дауыспен жатса-дағы мөңіреп кім,
Қатты батты маған сонда селт етпеуі төңіректің.
Бәйгелерде тұлпар қалып, есек озып жатқан шақта
Жұмекен мен Кеңшіліктің жырын жоқтап еңіреппін.
Бұлбұл қашып тырналардың дауысынан қиқулаған,
Үй-үйіне кірді сасып тыңдаушылар күй тыңдаған,
Албастыны сұлу атап, сайтандарды періште қып,
Қандай заман адамдарды ертегідей сиқырлаған?!
Жел көтерген көбелектер отқа қарай ұшып-қонып,
Қуәлары келешектің айдалада түсік болып,
Сатқан удың бағасымен кісі құны бірдей болып,
Жайма базар маңайына кетіпті өңшен «пысық» толып.
Кімдерге алтын, кімге бидай, кімге күміс, кімге көмір,
Жетім-жесір жасын сүрткен көре алмадым пендені бір,
Қайда барған, қайда қонған, әлде жолдан адасқан ба,
Тәңір қолдап келе қалған болса біздің елге Қыдыр.
Өткен өмір – кеткен ғұмыр, мына жалған көрген түстей,
Қайраның жоқ келісе алмай тұрса-дағы зердең іштей,
Бұл тауқимет таусылар ма, азабына жан шыдар ма,
Елмен бірге удан ішпей, сосын барып көрге түспей...

* * *

Жүректегі нала-мұңды көрсеткісі келмесе де ер кісі,
Самайдағы ақ, беттегі әжім – сол қайғының белгісі.
Әзіл сөздер сиреп кетсе – үлкендіктің тұсауы,
Шаш азайып, көз суланса – кәріліктің нышаны.
Жол бойында төгіп-шашқан бар нәрсені малданған,

Түсетіні анық, бірақ, Бақи деген вокзалдан.

Бұл вокзалда жүк те, түк те керек емес пендеге,

Әшекей де керек емес көрсететін көрмеде.

Сескенсең де күнәң үшін қояды деп жазалап,

Бұл араға келу керек жүрегінді тазалап.

* * *

Сопылардай құрмет көрмей ғылым қуған ғұламалар,

Жүрген болса жазмыш деп біл білімдіні сынап алар.

Ұлағатты ұстаздардан үлгілілер сабақ алар,

Сұраған да, үйреткен де, үйренген де сауап алар.

Беделі өсер басшылардың жәрдем берсе жарымжанға,

Қайыр қылса мүсәпірге, қызмет қылса ғалымдарға.

Қара суға қараса да, риза болса табылғанға,

Рақымы түсер Хақтың тәуба тонын жамылғанға.

* * *

Жуылмаған, ашып-быршып, кірі қалған бес елі,

Кесе-аяқты ит жаласа, сындырмай-ақ кесені,

Әбден ысып, қырып, жуып, пайдаланып құм, суды,

Жеті мәрте тазаласаң – дұрыс болар есебің.

Сол секілді достарыңды көңілің қалған кешегі,

Қайтып үйірін тауып жатса, қайтпау үшін меселі,

Көңіл кірін сөзбен шайып, ас-суыңды ұсынып,

Жеті мәрте қонақ қылсаң – дұрыс болар есебің.

* * *

Таңға жақын қаулаған қалың шөпке шық тұрса,

Көңілі күпті кейуана азулыны ықтырса,

Бір кесенің ішінде екі түрлі сүт тұрса,

Қүдіреті Құдайдың – оның сырын ұқтырса.

Кетсе кенет тіріліп түскен балық табаға,

Тұра қашса жаныңнан кірген шайтан араға,

Жақсылардан шыққан сөз шипа болса жараға,

Қүдіреті Құдайдың – сәуле түссе санаға.

* * *

Аңның оры, құстың торы және ауы балықтың

Күнкөріске ойлап тапқан амалы ғой халықтың.

Абақтыда отырғанда қара түнек басым боп,

Анда-санда көрінбей ме жанып тұрған жарық күн.

Неге бұлай?

Жолы қалай?

Айттым талай, алайда,

Қылар ешбір амал болмай, айтудан да жалықтым.

Үйлесімін таба алмадым, болғанымен қол мығым,

Орындалмай айтқан тілек, іштей жүдеп, қамықтым.

Түбі орнына қояры анық ретімен барлығын

Қүдіреті күшті Құдай сырын ұққан ғаріптің.

Қанша күнің батады, итжығыс боп жатады
Адалдық пен арамдық, жақсылық пен жамандық,
Тура сөйлеп, таза жүр, қонсын десең саған құт.
Қап-қара бұлт торлаған бұлтын сырып күдіктің,
Бірақ, тағы атады көкжиектен күліп күн.
Қанша соққы тигенмен желкесінен жігіттің,
Жіңішкерген жіптері үзілмейді үміттің,
Өтіп өмір сынағын, шар болаттай шыныққын!

* * *

Тереземнен көрінеді ай қадалған мұнарасы мешіттің,
Төр бос болса, қажеті не жалтыраған есіктің?!
Қыс та бітті, жаз да жетті, бітпей жатыр жөндеуі,
Таң атарда азан үнгін келіп еді есіткім.
Не тілі жоқ, не діні жоқ адамдарға дүбәра
«Мына мені көрдіңдер ме?»— деп тұрғандай мұнара.
Бір Аллаға жалбарынып, шипа іздейді жанына,
Қаракшы да, қасапшы да, батқандар да күнәға.
Бісімілланы айтса бала белі шықпай бесіктен,
Еткен еңбек қайтса ғана қалар едім өсіп мен.
Жеті қат көк мұнараға тиіп тұрған секілді,
Бірақ, басқа ғимараттар биік боп тұр мешіттен.
Білімсіздер биіктікті кейде қолдан жасайды,
Кеуделері арам ойдан қалай ғана босайды?!
Мешіттегі ай шалқайып тұр...

Көктегі айым еңкейіп...

Шүкір, шүкір!

Аман-есен көргеніме осы айды.

* * *

Қарап тұрсам саралап, өзімді өзім бағалап,
«Жазған сөзі бекер!» – деп кім айтады табалап.
Атақ қуып, төр іздеп, көрмесем де құрметін,
Шыққан том-том кітаптан артық менің бір бетім.
Ақыл баста болмаса қайда апарар құр сезім?
Мылжыңдаған көп сөзден артық менің бір сөзім.
Мадақ айтқан ақыннан артық менің өлеңім,
Көлем қуған ақыннан артық менің сәлемім.
Кем-кетіксіз кісі жоқ,

Қажеті не ақталып?!

Кемшілігім бар менің – кететінім мақтанып...

Шүкір,шүкір!

Алланың сыйлығы ғой – өнерім,

Өлеңімді сондықтан жаннан артық көремін.

* * *

Неше түрлі қулық-сұмдық

кездесе де елде,

Алаяқтар өмір бойы

тұта алмайды перде,

Итермесе тас етектен

шыға алмайды өрге,

Шашылса да тесік моншақ

қалмайды екен жерде.

Акқу-қаздар сұңқылдайды

шалқып жатқан көлде,

Тай-құлындар ойнақтайды

жайнап тұрған белде,

Орны мейлі қайда болсын,

босаға ма, төр ме? –

Өмірімен Жаратқанның

кіруі анық көрге.

Өмір деген нұрын төккен

секілді ғой көрме,

Құлпырса да жалт-жұлт еткен

жылтыраққа сенбе,

Тағдырынның шылауында

шыдамды бол, пенде,

Өзезілдің алдауына,

арбауына көнбе!

* * *

Жанған от пен жалын төніп,

жағаласып, шарпысуда,

Толқындарды толқын көміп,

жанталасып, тартысуда,

Күнәһарлар ұшыраған

момындардың қарғысына,

Тозақ-отқа тоғытылар

айдағандай малды суға.

Құмар қылған фәни-жалған

құралмаған шылқы майдан,

Бітпес тартыс, жетпес арман,

ұзақ шайқас, мәңгі майдан.

Отқа пісіп, суға түсіп,

тірлік үшін арпалысып,

Жақсы үмітті, жақсылықты

күтесің тек бір Құдайдан.

* * *

Тұлпары аттың жолықпады,

мәстек мінгіш боп алдым,

Сырттаны иттің жолықпады,

кандендерге таландым.

Жолдан тосты биігі емес,

аласасы адамның,
Мықты ұры да бұйырмады,
ұсағына тоналдым.
Енді кімді жек көремін,
Неге, несін кектенемін?!
Дәурен жүріп тұрса-дағы,
дәрмені аз олардың.
Дәрігерден дауа таппай,
аузын қасып жарамның,
Айығатын амал таппай,
емшілерге қаралдым,
Жағаға қол жетпегендер,
балағыма оралдың,
Қалың көрпе жоқ дегенде
жамылғыны орандым.

Енді кімді жек көремін,
Неге, несін кектенемін?!
Дәурен жүріп тұрса-дағы,
дәрмені аз олардың.
Жиған-терген қапқа сиса,
қажеті жоқ қанардың,
Ай жарықта жол таба алсаң,
қажеті жоқ фонарьдың,
Ырзық терген бұл өмірден
үлесімді алармын,
Бәлкім мен де тірі жүрген
көптің бірі болармын.

Енді кімді жек көремін,
Неге, несін кектенемін?!
Дәурен жүріп тұрса-дағы,
дәрмені аз олардың.

* * *

От пенен судан, балшықтан тәнім жаралған,
Көктегі нұрдан бейкүнә жаным нәр алған.
Жалғанды жалпақ жалықпай шарлап жүргенде,
Жақсылық көрдім жайымды білген адамнан,
Жамандық көрдім қасымда жүрген адамнан.
Жанса да бағым көгімнен жұлдыз жиі ақты,
Тайғақты жолда біле ме кәпір ұятты?
Ұмтылып алға, ұстадым қолға қияқты,
Жақсылар кетіп, жамандар қалған сияқты,
Адалдар кетіп, арамдар қалған сияқты...
«Жер быт-шыт болып, ай аунап, көкте күн сөнер», –
Деген пікірге, ел аман болса, кім сенер?
Жасар ма еді, жасамас па еді қиянат,

Қыл тұзаққа ілінбеймін деп жүрсе егер,
Ол жаққа барса тірілетінін білсе егер.
Болсын деп барлық ағайын, туыс, дос аман,
Көзіме жас кеп, көңілім талай босаған.
Жаманға, бірақ, түбінде зауал бір келер,
Ал жақсы жанды қолдары таза, асы адал,
Екі дүнияде жарылқай көрші, Жасаған!

* * *

Алланың сыны пенденің мінін көрсетіп,
Шындықтың құнын өтірікпен өлшетіп,
«Арымнан – жаным садаға!» – деген адамды
Келеке қылып, қылығын қойды ерсі етіп.
Дастархан басын билеп те төстеп арамдық,
Олардан аттап келер ме қонар маған құт?!
Мезгілін күтіп жатқанда бітіп дәурені,
Күбіде быршып кеткендей ашып адалдық.
Ақиқат жолын жүргенде күнде арман қып,
Жалғанды жалпақ алыпты жайлап жалғандық.
Көзіміз ашық тұрса да жөнді таба алмай,
Қалтылдап басып, соқырдай сорлы қармандық.
Сабалған жүндей өсектен туған өтірік
Сабынды судай кір жуған жатыр көпіріп.
Ішкенін ішіп, артығын құсып жатса да,
Тәубаға келіп, адам аз жүрген өкініп.
Қиын да қатал болса да күндер кез, мейлі,
Күйректер ғана тауқимет көрсе, төзбейді.
Тар жерде, бірақ, адамдық атын ұмытқан
Тамұққа түсер тамызық барын сезбейді.

* * *

Алла мені жаратса, мен өлеңді жараттым,
Алла берген өнермен елді аузыма қараттым
Ал кей кезде қынынан суырылмаған қылыштай
Еркін ойды кеудеме тұншықтырып қамаппын.
Қызыл тілім буынсыз жүрегімнен жоғары,
Мидан төмен тұрғанын ескерсек те болады.
Қуат алып білімнен, бал ағыздым тілімнен
Жақсыларға тисін деп асыл сөздің сауабы.
Қайрат берді жылы сөз мінгізгендей пыраққа,
Қанат берді ұлы сөз кіргізгендей жұмаққа.
Қамыққанды жылатты, жылағанды жұбатты,
У да тамды сол сөзден ашынғанда, бірақ-та.
Күннің көзі түскендей жер бетіне қараңғы,
Зәмзәм суын ішкендей нұр жайлады санамды.
Арқасында тілімнің айыратын болдым мен
Таза менен ласты, адал менен арамды...

* * *

Әйелім діншіл, көршілер күншіл болғалы,
Алды ғой қамап ойлардың қалың орманы.
Қай жерге түбі апарар екен қажытпай,
Қар басып кеткен даланың қиын жолдары.
Толғанда дөңге көңілдің қызыл қырманы,
Сыншылдан көрі міншілдер көп боп тұрғаны.
Қанатын қағып, асығып жатқан секілді
Жайдары жазға жанымның жасыл жырлары.
Қыраудай қатса кеудені шалған мұң дағы,
Тағдырым мені көріктей басып, шыңдады.
Суырылып бір күн шығарсың күнің туғанда,
Жата тұр әзір қылыштай болып қындағы.

* * *

Төбеге шықсам Аллаға жақын екенмін деп ойлап,
Төменде тұрған жұлдызға қолымды создым абайлап.
Ауасын таудың сімірдім, кідірдім артқа қарайлап,
Басыма киген қалпақты әкетті кенет жел айдап.
Жүрсем де қанша ойланып, сырымды шашпай өлеңге,
Тұрса да басым айналып, көз салып едім төменге,
Талпынсам қайта түсем деп, еріккен жел де бәсеңдеп,
Ілінді барып қалпағым тамыры терең еменге.
Мысыңмен басып тасыңды, жоғары тұрсаң, саудалас,
Қолдары жетпей жүргенде көңілді кімдер ауламас.
Көретін қызық аз емес, жағдай да,бірақ, мәз емес,
Балақта –жантақ, етек пен аспанда – көзім, тауда – бас.
Жадырап жүрген шағыңда қалған соң тауда жалаңбас,
Болмаса сенер қасыңда жанашыр жақын, замандас,
Жаңында жүрген жатқа да жүзіңді бұрып, амандас,
Таудағы басың етекке оралмас деме, қаламдас!

* * *

Базардағы сатушының өтпей қойған гүліндей,
Өрт шарпыған асыл заттың кетпей қойған күліндей,
Отыз күндік оразаның жетпей қалған күніндей,
Көңілімнің олқы тұсы

бір басыма жетеді.

Кәдеге аспай, алып қойған шеті тесік тиындай,
Ескі жұртта қалып қойған бағасы жоқ бұйымдай,
Олжа, жора, үлес, кәде – біреуі де бұйырмай,
Кейде тіпті ағыл-тегіл

жылағым кеп кетеді.

Қиын көшпей ауыр жолда жүгі кеткен ауытқып,
Жиған-терген бойға сіңбей, мақсатыңды қамыт қып,
Пәле-жала, кесір-қырсық, уайымды қауіп қып,
Бәрін тізіп айта бермей,

тоқтай салсам, не етеді?!

* * *

Етпеттеп жатсам көкірегім жерді сүйеді,
Шалқалап жатсам жауырыным жерге тиеді,
Табаным сенен тиянақ тауып тұрған соң,
Сүйеушім өзің, жер-анам, құтты, киелі.
Хош иісті гүл де, дән-дағы сенен өнеді,
Мейірімің жанған оттан да ыстық, себебі.
Бұлағы қайнап, шалғыны қаулап жатса жер
Жаратқан ғана бәріне қорек береді.
Ұйтқыған желге таулары болса қорғаны,
Аңдарға пана емес пе қалың орманы.
Аллаға деген құрметтің шексіз белгісі,
Еңкейіп жерге адамның тәжім қылғаны.
Уақыт, шіркін, атылған оқтай зырлауда,
Оралар жерге, салса да басын кім дауға.
Бұйырсын десең ұрпақтан саған топырақ,
Қадірлі жерді болмайды, бірақ, былғауға.

* * *

Жүгірген аң, ұшқан құс тіресе алмай күштімен,
Өлім құшқан ақыры тырнақты мен тістіден.
Бұғы менен бұлан да аман қалған мың оқтан,
Ажал тапқан орманда мүйіз бенен тұяқтан.
Көресіні көргендер тұмсық және шеңгелден,
Күнге жете алмаған үлестерін тең бөлген.
Қанат қағып, қиқулап ұшып шықса қаз алдан,
Кім құтқара алады тура келген ажалдан?
Ұстағанның қолынан, тістегеннің аузынан
Тартып алар жан бар ма жәбір көрсе жауыздан?
Қуған жетіп, қашқандар құтылғанда қуғаннан,
Қашқан емес, қуғандар көп ақынға жыр болған.
Мергендерді мүлт кетпес, құдіретті Жасаған,
Соқыр қылып қойсайшы аңдып тұрса тасадан.
Көріп, біліп тұрсың ғой адамдардың айласын,
Олар сасық қулығын жер бетіне жаймасын.

* * *

Көңіліңнен шыға алмасам, кешір мені, жан-ана,
Оралмадым жалаңаяқ табанымның ізі қалған далаға,
Жаным менің шырқырады ауға түсіп тосыннан,
Балықтайын қуырылған шоққа қойған табада.
Шынжыр табан трактордың соқасының кеткен жауып тозаңы,
Кешір мені, әруақтарға мекен болған ата-баба мазары.
«Аман сақта ошағымды!» – деп тіледім Тәңірден,
Төңкеріліп кетпесін тек тіршіліктің қайнап жатқан қазаны.
Бала кезден бірге құрған бұл өмірдің жоспарын,

Кешір мені, құрдастарым, жолдастарым, достарым!

Жем түсті ме аяғына,

оза алмады ұлан-асыр бәйгеге әкеп қосқаным,

Көрген түстей капелімде барады өтіп мына жалған қас-қағым.

Фәни-дүния, өткінші өмір, қалдым көріп талайын,

Қу мен сұмға, шайтан, жынға толы болды маңайым.

Айтарымды айта алмасам, түзу жолда қайқандасам,

Сегіз өрім қамшыменен тартып жібер, ағайын!

* * *

Заман осы талайларды аздырған,

Бұл жалғанда болған жоқ қой аз құрбан,

Көрге түсер ақырында адалға ор қаздырған,

Көмусіз де қалып жатыр салт-дәстүрді тоздырған,

Судан дейді теңізшінің ажалы,

Көп қой, бірақ, ванна ішінде көз жұмған.

Өкінсең де күндеріңе даңғазамен бос өткен,

Тіршілікке болмасыншы, дос, өкпең,

Есепшінің есі шықса есептен,

Ұрдажықтар өліп кеткен көздеп атқан кесектен,

Алааяқтар ала арқанға маталса,

Жезөкшелер ажал тапқан төсектен.

Бірде тәтті бал жалатса, бірда тастай мұз берген,

Өмір осы сіздер көрген, біз көрген,

Абақтыда ақымақ болып данышпан,

Кей ессізін ақылды боп шығады екен түрмеден.

Мұрттай ұшар қаңғып келген оқтан да

Құралайды көзден атқан сұр мерген.

Шешендер де, ақындар да елді аузына қаратқан,

Біреу жолдан, біреу қолдан, біреу тәтті шараптан,

Ішіп-қанып, әбден тойып,

қайтқан жандай қонақтан,

Өтіп жатыр...

Кетіп жатыр о дүнияға жаратқан.

Күнде осылай.

Сызып қойған жазуы бар жазмыштың,

Тал түс болған...

Күн байыған,

Түн жамылған,

Таң атқан...

* * *

Болсам-толсам,

барсам-алсам,

қансам-қонсам егер мен,

Анау өйтсе,

мынау бүйтсе,

сонау сүйтсе деген ем.

Еліктіріп, желіктіріп егер деген есер сөз,
Теңестірген аласаны биік тұрған төбемен.

Әкім болсам,

сұлтан болсам,

патша болсам егер мен,

Өйтер едім,

бүйтер едім деп көйітер өлермен.

Бағы жанып, сағы сынбай жүргенімен өмірде,

Арманы жоқ жан көрдің бе рахатқа кенелген?!

Егер сөзін көп қолдансаң неше түрлі желеумен,

Тайынбассың, қарның ашса, есек етін же деуден.

Есің болса, үйір болмай салмағы жоқ жел сөзге,

Егер деген есер сөзді қырып таста егеумен.

* * *

Ата-бабам ұстанған жол мирас болып қалмап па еді,

Төрт түліктің ет пен сүті маған тамақ болмап па еді,

Қой-ешкіден алынған жүн киім-кешек, сырмақ па еді,

Сойған малдың сүйегі де шашқа тарақ болмап па еді?!

Жемтік көрсе жесем деген жорғалаған бүйі емес пе,

Шыбын тор деп есептеген өрмекшінің үйі емес пе,

Дүниеқоңыз жинаған мал домаланған қи емес пе,

Ара ерінбей жинаған бал – Алла берген сый емес пе?!

Бар пайдасын көріп жүріп қанатты мен тұяқтының,

Бұл жалғанның құрдымына батып кеткен сияқтымын.

Соның бәрін беріп тұрған және бәрін көріп тұрған

Тәңіріме алғыс айтпай, Алла алдында ұяттымын.

* * *

Бір қалыпта ұстау қиын тіршіліктің безбенін,

Құс пенен құс айқасқанда шұқиды екен көздерін.

Үйірі үшін айғырлар да шайқасады аяусыз,

Төрт аяқты тең жұмсайды ішке тартып өз демін.

Текелердің от шығарса тасқа тиген тұяғы,

Екі қошқар бір қазанға қалай ғана сияды?!

Жануар да, ұшқан құс та, ең азулы жыртқыш та

Жанын отқа салады екен сақтау үшін ұяны.

Қарап тұрсаң – жерде, көкте, су ішінде – жарасым,

Көлбақа да қорымай ма көлшігі мен қоғасын.

Өзін қойып, тілейді екен ұрпағының саулығын

Қолтырауын азуына қысып алған баласын.

Мәңгі-бақи жалғасатын қан тамыры тірліктің,

Махаббаты, шапағаты, жанған оты бір жұптың.

Бел асса да, адасса да үйірімен бір болып,

Бірге жүру, бірге көру – көрінісі бірліктің.

* * *

Жерде жатқан шегені алған кісі ерінбей,
Алған затын қалтаға салатыны белгілі,
Нағыз жомарт – қол ұшын берген кісі көрінбей,
Берген кісі қарызын алатыны белгілі.
Егін еккен диқанның оратыны белгілі,
Тәтті көрген сәбидің соратыны белгілі,
Кәрлі қыста жалаңаш тонатыны белгілі,
Сынық қанат көбелек қонатыны белгілі.
Аты дардай болғанмен, сәулесі алыс бармаса,
Өлімсіреп жанған шам сөнетіні белгілі.
Айналдырып ауру, дертке шипа болмаса,
Қалт-құлт етіп жүрген шал өлетіні белгілі.
Көрешегін көрген жан көретіні белгілі,
Қиянатқа бармаса – сенетіні белгілі,
Қайғырғанға қара аспан төнетіні белгілі,
Қияметтің баршаға келетіні белгілі.
Періште мен шайтанның орындары белгілі,
Әрқайсысын әрқалай қабылдары белгілі.
Жүзін беріп құбылаға сәжде қылған Аллаға,
Адам-дағы бір күні дамылдары белгілі.
Орның сенің қай жерде,
Қайда ақырғы тұрағың,
Дайын тұр ма ол жақта мінетұғын пырағың?
Өкінгенмен ендігі барар жерің белгілі,
Алға басып бір қадам, кері кетсең бір адым.

* * *

Жолдары болып, қайтқандар барып Меккеге
Отырып төрге, қолдары жетті шекеге.
Жусаннан қанша болса да биік бетеге,
Ойлары жасық бойлары асып кете ме?!
Ауызды тыймай, жақсыны жүрсе өсектеп,
Шайтанға атар қойнында қалған кесек көп.
Әруақты сыйлап, оқитын дұға үйге де
Барады кейде беретін астан жесек деп.
Біреудің басын, біреудің асын сөз қылып,
Орындап жүрсе парыздың өзін көз қылып,
Сақтай көр, Құдай!
Жүрекке қатқан шеменді
Ұлғайтар жанды қалмасын маған кез қылып.

* * *

Еске алып бірде, еске алмай кейде Құдайды,
Туралған еттей тауыстық тағы бір айды.
Бір күнім мәнсіз,
бір күнім сәнсіз болса да,
Тәубаға келген пендесі оған шыдайды.

Еске алып бірде, еске алмай кейде Құдайды,
Жүргеннің өзі көп жанға, бірақ, ұнайды.
Күпірлік қылмай,

шүкірлік қылсақ болғаны,

Көрдiк қой аман жарқырап тұрған күн, айды.

* * *

Күн мен түндей жақсылық пен жамандық
Жағаласып жатады.

Күн көзінен жердің беті өртеніп,
Жел шамданып, астан-кестен төңкеріп,
Дауыл соқса, ол – Алланың қаһары,
Оған аян бар адамның шаттығы мен шатағы.

Қатар келген адалдық пен арамдық
Мына байтақ ғаламда
Күннің көзі сүйсе сені елжіреп,
Аймаласа лебімен жел-жібек,
Ол – Алланың мейірімі адамға,
Махаббаты, шарапаты тиіп жатқан қоғамға.

* * *

Таң сарғайып тағы атпай ма
күн қызарып батса егер,
Жұттан жаман нәрсе бар ма
жиі айналып соқса егер,
Адасқанның айыбы жоқ
қайта үйірін тапса егер,
Таза тыстан пайда бар ма
астар кір боп жатса егер.

Ойлай берсең, уайымға ерсең,
қайғы аз ба көп шегер,
Күнің жетсе, күш сарқылар,
тісің түсер, жақ семер.

Қуаныш кеп ерітпей ме
шемен шор боп қатса егер,
Жақсы атың да жылдам шығар,
ісің жұртқа жақса егер.

Сәті түссе, темірден де
түйін түйер нақ шебер,
Алты атардың шамасы жоқ,
қарсы келсе оқсебер.

Суың мұз боп, терің тұз боп,
күнің түн боп кетсе егер,
Жаратқаннан басқа, бірақ,
жарылқаушың жоқ сенер...

* * *

Бишара етіп байларды, бай қылатын сорлыны,

Жоқтан барды жасайтын – Жаратқанның жарлығы.
Таршылықта байқалып көңіліңнің кеңдігі,
Көрінеді кеңдікте пейіліңнің тарлығы.
Туған ай мен шыққан күн, жанған жұлдыз – барлығы,
Келген жан мен қайтқан жан – Жаратқанның жарлығы.
Жоқшылықта Құдайға жалбарынған адам көп,
Есіне алғын Алланы қолда бәрі бар күні.

* * *

Күлкі арсыз деп күле берсең, жан боларсың семірген,
Ұйқы арсыз деп ұйықтай берсең, бос қаларсың өмірден.
Бұдан басқа арсыздар да толып жатыр, байқасаң,
Арсыздарға көне берсең, жерің осы жеңілген.
Қу нәпсіге ере берсең, таусылмайды құмарлық,
Сене білсең, ізгі сезім көкірегіңде тұрар нық.
Қандай құрмет көрсетсең де, лайықты деп білем
Жүрген жанға тазалық пен адалдықты тұмар қып.
Ақ мақтадай үлпілдеген аспандағы ақша қар
Жерге түсіп, балағыма кір боп қонды, пәтшағар!
Көңілі қара, жаны жара тіршілікте аз емес,
Сырты бүтін, іші түтін, өзін ғана ақ санар.
Көктем мен жаз, күз және қыс.

Барлық тұсын мезгілдің,
Ыстығы мен суығын да ерте көріп, тез білдім.
Тағдыр ғажап!

Тоқсан жолдың торабында тоғысқан
Жақсы менен жаманды да,
Адал менен арамды да кез қылдың.
Ақ киіммен кірген жандай көмір жатқан шахтаға,
Көңіл мөлдір болғанымен, болды сыртым қап-қара.
Тәніңдегі кір-қоқысты, іште жатқан іріңді
Тазалайды таза су мен маздап жанған от қана.
Көңіл шоғы, жан жылуы, жүрегімнің ыстығы
Мұз боп қатқан қардың өзін ерітеді қыс күні.
Адамдардың кеудесіне қайырымнан құр қалған
Түссе деймін татулық пен мейірімнің ұшқыны.

* * *

Пенделерге байланысты жаман әдет жоятын,
Періште емес алтын көрсе тура жолдан таятын.
Қарамин мен Қатибинның істеріне сай аты,
Екі иықтан бірі сауап, бірі күнә жазатын.
Алла менен Пайғамбарға елші болса Жебірейіл,
Татар дәмің бітер кезде жан алатын Әзірейіл.
Мәңкүр менен Нәңкүр келіп көрде сұрақ қоятын.
Жер бетіне жауын суын алып келер Мекайыл,
Ақырзаман болған кезде кернейлетер Ысырайыл,

Мәлік тозақ сақтаушысы надан басты оятын.
Не көрсе де әрбір адам пиғылынан табатын,
Ризван жұмақ күзетшісі қабағыңды бағатын,
Шалынса екен періштенің құлағына деп тілеп,
Өтіп жатыр жылым, айым, күнім менен сағатым.

* * *

Адам ата, Ибраһим, Мұса, Иса – мұсылман,
Олар сабыр сақтаған кездерінде қысылған.
Ғаршы-күрсі мекенді көріп келген Мұхамбет
Бір Аллаға сыйынып, өмір сүріп, ысылған.
Бәрі тегіс мұсылман нәрестенің жаралған,
Көп қой, бірақ, ата-ана сенімдері жоғалған.
Көрсете алмай кісілік, теріс жолға түсіріп,
Жалған дінді қабылдап, имандары тоналған.
Пәле шықса жолынан – қашқан екен машайық,
Өзге дінді түп-түгел жалған десем несі айып?!
Мұхамбеттің үмбеті көрер сый мен құрметін,
Жақсылықты, ендеше, келер күннен тосайық!

* * *

Мешітті халық Алланың үйі десе де,
Шіркеу ғой бетке қайыршы тұрса көшеде.
Мешітті салған адамда емес, мешітке
Қысылып кірген адамда жатыр мәселе.
Ауылың азып, көгермей жатса көсеге,
Күмбездей биік мерейі оның өсе ме?
Тілімен айтып, жүрегі сенбей тұрса егер,
Белгісіз әлі – болары қандай пешене.

* * *

Ұшатын шар, тебетін доп ішіне жел толтырған,
Желі шықса айырылмай ма болған, толған қалпынан.
Ұшса – шарға, тепсе – допқа ұқсайды екен, байқасаң,
Шыққан шектен,
Сөздері өктем,
Ісіп-кепкен антұрған!
Мақтаған сиыр дейді ғой жұрт:
(Айту қиын) ... шелекке,
Желге толса жел сөздерге жол береді желөкпе.
Мергенмін деп атқан оғы нысанаға дарымай,
Бұтақ сынса мәз болады тимесе де терекке.
Жұмыр доп пен боқ қарында бола ма көп айырма,
Жел дегенім шайтан ба, әлде, кіріп алған қойынға?
Болған күтім сырты бүтін, іші түтін жандардың
Іштеріне жел кіргенін қою қиын мойынға.

* * *

Пенделерді сәждеге

жыққан десем күш нендей?

Хадистерді оқысам –

болды миым піскендей.

Бес уақыт намазың –

таза суға түскендей,

Бес уақыт намазың –

адал асты ішкендей,

Ойыңа алған көп жұмыс

жатса-дағы істелмей,

Парызыңнан құтылсаң –

жүректен зіл түскендей.

* * *

Кедей болсаң, жетпейді деп қайғырма,

Айналуы оп-оңай ғой бай құлға.

Адамды егер шыққан десен маймылдан,

Өзің де онда айналасың маймылға.

Мақсат құмай өмір сүру далбаса,

Бақ қона ма басыңда ақыл болмаса.

Кедейге де байып кету оп-оңай,

Тілегіңді егер Тәңірі қолдаса.

Көрген күнге тәуба демей, мін артып,

Көрінгенге жүрген болсаң құмартып,

Қиды жинап үй жасаған өзіне,

Дүниеқоңыз жәндіктерден нең артық?!

* * *

Аспандағы бұлттың өзі әртүрлі,

Бірінде бар найзағайдың жарқылы.

Бірі жатса жұмыртқадай аршылып,

Бірінде бар қатты бұршақ, қар суық.

Әсем болып көрінсе де ақша бұлт,

Әппақ бұлтта нәсер болар жоқ шабыт.

Қап-қара боп түнерсе де қара бұлт,

Құйып өтсе ырза болар оған жұрт.

Бұзып-жарып қара бұлтты торлаған,

Көк жүзінен төгілген нұр – Алладан!

* * *

«Адам басы – Алланың добы» – деген,

Шығарды екен қазағым оны неден?

Тағдыр қайда айдасын, Алланы айтса,

Несібесі ешқашан кемімеген.

Адамды Алла теппеген кері қарай,

Жақындатқан өзіне сеуіп арай.

Сен де Алланы жақсы көр жан-тәніңмен,

Жақсы көрсе Жаратқан сені қалай.

Қанағаты көп жанның жоқ секілді,

Арман-шері әлі де көп секілді.
Біреу тепсе, домалап кететұғын
Ақылы жоқ бас қана доп секілді.

* * *

Мысал үшін алсаң да қай қаланы,
Екі күннің бірінде той болады.
Екі күннің бірінде кісі қайтып,
Жақындары көңілге қайғы алады.
Түнек басып тұрғанда айналаны,
Бітпей жатқан істері жай қалады.
Менің-дағы кезегім келеді-ау деп,
Саналы жан еріксіз ойланады.

* * *

Жаралғалы жерде балшық, көкте күн,
Өтеді екен адам өмір мектебін.
Өніп шықтым, тамыр жайдым, көктедім,
Өттім қиын бөгеті мен өткелін.
Қар түскендей ызғарлы боп көктемім,
Айтқанына көндім кейде өкпенің.
Болды жолда текке шашып-төккенім,
Елемедім дұшпандардың сөккенін.
Ғашықтың да жұтып көрдім от-демін,
Болды,болды...

Болған жоқ қой деп пе едің?!

Азды қойып, тағып жүрдім көпке мін,
Ақымаққа ақыл айттым теп-тегін.
Көппен бірге дайын жолдан өтпедім,
Қыңырайып, жол жоқ жерге беттедім.
Сол мінезім тәннен кетпей тұра ма
Сүйегімнен бөлінгенше еттерім.

* * *

Өлдік-өштік, бос қырылдық, атылдық,
Қайтқандарды жоқтағанда аһ ұрдық.
Ішімізге майдай жақты өтірік,
Адалдықтан алыс кетті жақындық.
Екіжүзді шығарам деп атын нық,
Сатқынды да көрсетіпті батыр қып.
Күлдібадам шығармалар жұлде алып,
Жазғыштардан қалып қойды ақындық.
Гүл жайнаған жердің бетін тақыр қып,
Көрік болған ағаштарды отын қып,
Жықпаймын деп ағайынның көңілін
Қатты айтуға жетпей жатыр батылдық.
Сөзі қалса кейінгі жұрт оқырлық,
Оқып қоймай, көңіліне тоқырлық,

Ақ сөйлеген ақындарды еске алып,
Қоярсыңдар кейін құран-хатым қып.
* * *

Ұйып тұрған өзге ұяны ластаса,
Жұмыртқасын тапқанымен, баспаса,
Көкекке де берер ме едік кешірім,
Өзі салған ұясынан қашпаса.
Көрсеқызар алып кетсе жетектеп,
Жар бола алмас жүрген көкек секектеп,
Кір көйлегін жуып-шайып қойса да,
Қысқа күнде үлгере алмас өтектеп.
Фәни-жалған алдаса да ұнап тым,
Есі барға, қысылғанға сынақ бұл.
Басқа құсқа ұқсамайтын көкектің
Теріс ісін тәрік етіп, сабақ қыл.
* * *

Қысастық, аштық, қастық – тете заман
Қазаққа болған екен өте жаман.
Сабыр мен қанағаты барлар ғана
Тағдырдың тауқіметін көтере алған.
«Шыққыр көз бәрін неге көре қалған»
Деген сөз ел аузында неге қалған?
Қарақшы көрге кіріп құтылмаған,
Артынан қаңқу сөздер ере барған.
Жұрты үшін жанын қиса талай құрбан,
Жақсының жақсылығы көп айтылған.
Қиын ғой ел аузына қақпақ қою,
Жайсаңды жайсыз деген қай антұрған?
Ақырдан әркім орнын тапқан шығар,
Өсек те жамбасына батқан шығар.
Дұғасы шын ниеттен оқылғандар
Молада аунап түсіп жатқан шығар.
Қабірдің болсын жарық іші деймін,
Жаманды тұрсын басып мысы деймін.
Қазақтың өлгенінің жаманы жоқ,
Тірісінің жаманнан аманы жоқ,
Неге олай?
Соны ғана түсінбеймін...
* * *

Нәрестеге шыға сала құндақтан,
Жақсы менен жаман сөзді тыңдатқан
Кейде асып, кейде жетпей жатады
Өлшеп қойған бір мысқал мен бір батпан.
Ақ қой десе қара бетті ұн жаққан,
Арзанды да биік қойса қымбаттан,

Жалғыз тамшы у секілді астағы,
Бір мысқалдың ауырлығы – бір батпан.
Бой жазылса кездерінен құрысқан,
Қараңғыда қамалса егер мың мыстан,
Періштелер көтергендей жүгіңді,
Бір батпанның жеңілдігі – бір мысқал.

* * *

Адал жар ер жігітке табылғасын,
Деген сөз «Құдай қосты» таңылғасын,
Ұмтылсын екі жарты бүтіндікке,
Жартысын сыңарым деп қабылдасын.
Қиындық кездесе де не тірлікте,
Болмасын бір бірінен сөзі басым,
Қалмасын ұрыс шықса, жадап-жүдеп,
Ұзаққа керістері созылмасын.

Айтқанмыз екі жасты қосылды деп,
Қосылса – жұбы мәңгі жазылмасын.
Шаршаса, қалжыраса – болып тірек,
Сүйеніп бір біріне, дамылдасын,
«Алла!» – деп,
«Махаббат!» – деп соғып жүрек,
Пәле менен жалаға ұрынбасын.

Жастарға жаным ашып айтар тілек:
Алланың ақ жолынан бұрылмасын!

* * *

Жас бала ойнақтаған тай емес пе,
Ата-ана алақаны май емес пе,
Тәлім мен тәрбие алса жас күнінен,
Бәрінен білімді адам бай емес пе,
Болмаса көсем серке қой бастайтын,
Жай халық топырлаған қой емес пе,
Жыршылар толып жатыр той бастайтын,
Оқ бойы озып тұрған ой емес пе,
Өнерлі өрге жүзіп, жанса бағы,
Шәкірті ұстазына сай емес пе,
Аспанда сансыз жұлдыз жанса-дағы,
Шын ғалым толып тұрған ай емес пе,
Құдайға сенбей ғалым, болса залым,
Сорайған, құр қалқиған бой емес пе,
Атағың сүйтіп жұртқа болса мәлім,
Шатыспа «ғалыммын» – деп,

Қой, егеспе!

* * *

Адамға өмір үшін ең керегі –
Жүректің бола ма екен бөлмелері?

Достардың жүрегіне жол таптым ба,
Шығарса құшақ жайып, төрге мені.
Жүректің төрін достар жайламаса,
Қайтер ем табандарым тайғанаса.
Жарымның жүрегіне жол таптым ба,
Жаным деп құшып-сүйіп, аймаласа.
Басыма қауіп-қатер төнді неше,
Жер басып несін жүрмін көнді десе.
Елімнің жүрегіне жол таптым ба,
Мен десе ет-бауыры елжіресе.
Алдынан кездесе де мың сын, мейлі,
Сабырлы тоқтам қылған күрсінбейді.
Жол тапса жүректерге Алла атымен,
Жүректер бір қалыпта дүрсілдейді.
* * *

Анықтап айтар болсам мәні-жайын,
Жаратқан бәрімізді бір Құдайым.
Исаны пайғамбар деп танысам да,
Құдай деп Христосты танымаймын.
Жаса деп жоқ нәрсені бұйырмаймын,
Пұттарға қаптап кеткен сыйынбаймын.
Жебірей дінін мүлде жат көрсем де,
Мұсаны пайғамбар деп мойындаймын.
Хақ дінді Ислам деп пайымдаймын,
Сол дінді қорғаудан еш тайынбаймын.
Мұхамбет пайғамбардың ақ жолынан,
Алланың бағытынан айырылмаймын.
* * *

Қүдіретті Алла-Тағала!
Бар әлемді құзырына қараттың,
Әр хайуанды түрлі қылып жараттың,
Сұр жыланға керегі жоқ аяқтың,
Көртышқанға қажеті жоқ қанаттың.
Жер.Көк.Мұхит.
Әрқайсысы бір әлем,
Сырын ұғып болған жоқпын, сірә, мен.
Бу боп ұштым, қайта қарға айналып,
Жерге түстім, су боп ақтым жырамен.
Бақа-шаян суда есімді жиғызбай,
Көкке шықсам, қаракұстар сиғызбай,
Жер бетінде қоршап алып бөрілер,
Айдалада күңірендім байғыздай.
Ұшқан құстай көк аспанда жалықпай,
Тұңғыықта еркін жүзген балықтай,
Жүрегіме асыл сезім сыйлаған

Алла ғана ұлылығын танытты-ай!
Бұл жалғаннан саналы жан түңілет,
Ақын болсам – Хақ сыйлаған құдірет.
Біреуге бақ, біреуге атак, ал маған
Талант берген, шүкір саған мың рет!!!

* * *

Есік тесіп кез келген қабырғадан,
Жол салады баратын қабірге адам.
Өмір сүру Бақиға қақпа екенін
Түсінбейді тек қана тобыр надан.
Ашып тастап тұрғындар терезесін,
Толтырады ауаға кең өңешін.
Сол ауамен бірге енген шыбын-шіркей
Алады екен аямай сенен өшін.
Үйде отырып сырт жаққа алаңдайсың,
Бірақ, сырттан жұбаныш таба алмайсың,
Төрт қабырға ішінде жата берсең,
Төрт бұрышына дүнианың бара алмайсың.
Көрем дейсің, барлығын білем дейсің,
Білу үшін бәрінен үнемдейсің.
Үзілмесе үмітің келешектен,
Ат тізгінін еркіне жібермейсің.
Біреу оқтан, қаза боп біреу оттан,
Атады екен талықсып ғаламат таң.
Өгейсітпес, байқасаң, өмір осы,
Сабыр менен құралған қанағаттан.

* * *

Гүлзар бақты айналдыру тақырға,
Алтын тақты айналдыру қоқымға,
Бәйтеректі айналдыру отынға,
Алыс жолды айналдыру жақынға,
Бұл өмірдің қызығы мен шыжығы –
Қасиетті Құдіреттің құзыры.
Қару сайлап, қайрат беру батырға,
Қанат байлап, шабыт беру ақынға,
Адасқанды алып келу ақылға,
Жанарының нұрын беру соқырға,
Бұл өмірдің қызығы мен шыжығы –
Қасиетті Құдіреттің құзыры.
Көк пен жердің кілтін берсе қолыңа,
Гүл өсірсе жайнап тұрған бағыңа,
Ағыл-тегіл нұрын төксе жолыңа,
Елжіретер шуақ құйса жаныңа,
Бұл өмірдің шыжығы мен қызығы –
Қасиетті Құдіреттің құзыры.

Жолықтырса құлай сүйген жарыңа,
Несібесін беріп жатса тағы да,
Өріс кеңіп, мал қосылса малыңа,
Төмендетсе тигендерді шамыңа,
Бұл өмірдің шыжығы мен қызығы —
Қасиетті Құдіреттің құзыры.

* * *

Жанған жалын қап-қара күлге айналар,
Жап-жарық күн қараңғы түнге айналар,
Ел басына күн туса сор қайнаған,
Көкірекке сол кезде шер байланар.
Санасымен сарғайып жапа шеккен,
Үміті жоқ ертеңнен ерлер өткен.
Қиянатын өмірдің көріп көптен,
Ақ қағазға жүректің сырын төккен.
Бұл тағдырдың сыны да аз ба, сірә,
Тиіп жатыр бір шеті өз басыма.
Жапырақтай күздегі қалтыраған
Сарғыш қылған қағазды көз жасы ма?!

* * *

Тірлікті түйткілі көп ұғынғалы,
Бұлақтай жылжымалы,
Сынаптай сырғымалы,
Уақыт ағып жатыр құбылмалы...
Заманның құбылғаны ештеңе етпес,
Адамның қиын екен құбылғаны.
Дүния бір қалыпта тұрмайды екен,
Ұршықтай дөңгеленіп зырлайды екен.
Дұшпанның кемсіткені кем қылмайды,
Достардың сырт бергені қинайды екен.
Таппасаң бірге жүрген үйірден мін,
Сезбейсің сүйінген кім, күйінген кім?!
Кетесің бірте-бірте ұсатылып,
Тасына түскен дәндей диірменнің.
Риза болса болды елім бұған,
Жұбантар аш қарынды желінген нан.
Өмірдің бұлжымайтын заңы осындай,
Қайтадан көктеп шығар егілген дән.

* * *

Бейнеткер ағып тері, тырбаңдаған
Еңбегі ғұмырында бір жанбаған.
Жем болған біліктілер білімсізге,
Сұрқылтай заман болды ыржаңдаған.
Төрелер төлеңгітке төзе алмаған,
Қожаға қожа ғана қожаңдаған,

Тұлпарлар есектерден оза алмаған,
Күйкентай заман болды көз алдаған.
Шындықты айтар тұста сөз алмаған,
Жыланды ұстап бастан езе алмаған,
Жалғанның күнәсінен безе алмаған
Алланың кеңшілігін сезе алмаған.

* * *

Күн сайын жазылатын тарау жаңа,
Секілді Өмір-дастан сауалнама.
Тілейсің жалбарынып Жаратқаннан
Оң жақтан ашылса деп амалнама.
Кеш тұрып, елден және бұрын жатып,
Иманды түсінбесең бұрын да түк,
Жан тәннен ажыарда Өзірейіл
Алады шыбын жанды шырылдатып.

* * *

Жүрек пен ми арасында
Ерік бар,
Тері мен ет арасында
Желік бар,
Жүріп, тұрып, отыратын пенделер
Қасиетті Құдіретке кіріптар.
Құлақ пен көз құрал болса бақ сынар,
Екі аяқтың арасында
Нәпсі бар.
Ішсе, жесе – абай болып аузына,
Нәпсісіне тұсау салған жақсылар.
Кірпік пен қас арасында
Ғұмыр бар,
Ерін мен тіл арасында
Қыдыр бар.
Ағзаң түгел сау болмаса, ағайын,
Өкпе, бауыр арасында ірің бар.
Келер, кетер мал-мүлікті жиғандар,
Үш-ақ құлаш қазған көрге сиғандар.
«Әумин!» – деп қолыңды жай,
Тілек қыл,
Екі қолдың арасында
Иман бар.

* * *

Шеберлерден көреді ағаш қорлық,
Жиһаз болып түскенше жарасымға,
Ұсталардан көреді темір зорлық,
Балғалар мен төстердің арасында.
Тастар қорлық көреді қалаушыдан,

Гимаратты әдемі қалап бітпей,
Сандар зорлық көреді санаушыдан,
Кірісі мен шығысын санап бітпей.
Қазан қорлық көреді жанған оттан,
Ішіндегі тамағы әбден піспей,
Адам зорлық көреді жалған соттан,
Әділдіктің тізгіні қолға түспей.

* * *

Басыңа келген бақты басқа теппе,
Жау келсе қасарысқан қашпа шетке.
Көп түйме жауар бұлттай қабағыңды,
Қарап қой анда-санда аспан-көкке,
Жабысып, былғамасын балағыңды,
Түкірме аяғыңды басқан шөпке.
Жәрдем қыл қиналғанға шамаң жетіп,
Дәуренді кім сүрмейді аста-төкте.
Қалмасын жұрт алдында бағаң кетіп,
Кісімсіп, жыныңды да шашпа көпке.
Тигізбе кішілерге залалыңды,
Алдынан үлкендердің қиып өтпе.
Ел жина беріп жүріп тамағыңды,
Ерінің қасын сұрап, достан кетпе,
Ұмытпа түбі қайда барарыңды,
Құдайға құл,
Үмбетсің Мұхамбетке.

* * *

Көңілің тағы неге алып-ұшты?
Жоғалтпа Хаққа деген сағынышты.
Адам да, жын-шайтан мен періште де
Барлығы Жаратқанға жалынышты.
Сенімнің қай жерде де бағы күшті,
Әзәзіл бөгей алмас қабыл істі.
Адам да, жын-шайтан мен періште де
Барлығы Жаратқанға бағынышты.

* * *

Жең ұшында қылмысын жасырған бар,
Ел алдында ұяты ашылған бар,
Момындарды күйзелтіп, тасынған бар,
Пайғамбардан дауысын асырған бар.
Қияметтің кәрінен шошынғандар,
Азғырынды сөздерге қосылмандар.
Нағыз шыншыл, ең әділ мұсылмандар –
Тәуба қылып, Аллаға бас ұрғандар.

* * *

Күмбездер шуақ түссе жарқылдаған,

Қоңырау күмбір қағып, саңқылдаған,
Тіріліп келсе кенет қайтер еді
Осыны көзбен көрсе алтын адам.
Көрмеген теріс сөйлеп, артық басып,
Имамдар жүрсе поппен қолтықтасып,
Қазақтар кіріп жатса өзге дінге,
Сөз таппай қапелімде қалдық сасып.
Ұмытып басқа төнген бес пәлені,
Түсінбей жүрміз, тәйір, ештеңені,
Шіркеулер жерімізді алды жайлап,
Деген сөз «бетке шіркеу» еске келді.

* * *

Төнге торқа, жанына жұмақ тілеп,
Айтамыз марқұмдарға бір-ақ тілек.
Орынды оның бәрі болса-дағы,
Тұрады көмейімде сұрақ тіреп.
Өлімнің жуықтығы жасытпай ма,
Кетеміз сұм-ажалдан қашып қайда,
Шынымен торқа болса көрдің іші,
Баруға ол жаққа жұрт асықпай ма?!
Тергейтін көр ішінде сұрақ барда,
Жанға да дайын тұрған жұмақ бар ма,
Артында қалғандарға алаң болса,
Шыбын жан жайлы орынға тұрақтар ма?!
Болатын ара-тұра қақтығысы,
Адамның Алланы айтпай жоқ тынысы.
Бәріміз баратын жер – жердің асты,
Түбінде қалатын жер –
Хақтың ісі.

* * *

Өшкен жанды, өлгенім тірілді деп,
Шаша берме ашылып сырыңды көп.
Ырза қылам өліні деп жүргенде,
Гүлің солып, қалмасың ұлың жүдеп.
Фәниде бір күн базар, бір күн мазар,
Сабырсыз төзім жетпей, азып-тозар.
Тәубашыл үмітін де тірек қылар,
Қамқоршы пендесінің дертін жазар.

* * *

Дос боп жүрген жас кезде жырындының,
Жылдар өтіп, білсек те сырын бүгін,
Алдансақ та, талайға арбалсақ та,
Ыстық, бірақ, жаныма бұрынғы күн.
Ұл мен қыздың, одан соң немеренің
Қызық көріп қылығын, не дегенін

Жүргеннің де өзі бір рахаг қой,
Жарагушы, не деген шебер едің?!

* * *

Өмірдің асқан талай белесінен,
Адам да құр қалмаған үлесінен.
Танауға қиқым-сиқым кірмесін деп,
Мұрынның ішіне де қыл өсірген.
Жүрсін деп алаң болмай есі кіре,
Қарауыл қойғандай қып есігіне,
Қап-қалың шашпен жауып басымызды,
Құлақтың қалқан салған тесігіне.
Болғанда қас пен кірпік көзге қорған,
Қажет пе қарашыққа өзге қорған.
Байқамай тіл ұшынан шығып кеткен,
Білмеймін, кім болады сөзге қорған?!

* * *

Арықтар күжірейсе жалы бардай,
Семіздер артық еттен арыла алмай,
Аңқасы кепсе байғұс шөлі қанбай,
Дарын жүр талантымен таныла алмай.
Болса да тілі тәтті, сөзі балдай,
Жолдасты жаныңа ертпе, танып алмай.
Қастың да қалпын байқа, қатал болма,
Кісіде не ақың бар жауығардай?!

* * *

Келмейді өткен қайтып аһ ұрса да,
Келмейді жастық дәурен шақырса да,
Қалыпқа салып тұрар көңіліңді,
Адамды адам қылған ақыл-сана.
Тағдырың мұзға салып, қатырса да,
Өзіңе Жаратқанды жақын сана.
Не пайда оттап, орып, күйсегеннен,
Адамды адам қылған ақыл-сана.

* * *

Айтқан сөздің асылдарын терсеңіз,
Жамандарға берген ғұмыр мөлшерсіз.
Жақсылардың ғұмыр жасы тым қысқа,
Тіршіліктің құнын қалай өлшерсіз?!

Қанша адамның қабірлері қазылды,
Қанша өлеңім құлпытасқа жазылды.

Келген жанның заңды екен ғой қайтуы,

Осы жағдай ғұмыр бойы созылды.

* * *

Борышын өтеп жүрген сапардағы,
Біз де бір жауынгерміз қатардағы,
Қолбасшы қолындағы жіптің ұшы
Белгісіз қай араға апармағы.

Жолама іздеп пана сорға батпақ,
Тығылма жар түбінде қорғалақтап.
Оң-солға, алды-артыңа бірдей қара,
Қарусыз жауға шаппа далбалақтап.
Болады жол бойында талай майдан,
Алдымен оққа ұшады сорайған жан.
Қыратқа шықпақ болсаң терең сайдан,
Ұмытпа келгеніңді қалай, қайдан?!

* * *

Айдары желбіреген күркетауық
Жауыннан тығылса да күрке тауып,
Бағусыз өмір сүре алмайды ғой,
Іргеден төніп тұрса күнде қауіп.
Жүрген соң көбінесе орайы кеп,
«Жарайды!» деушілердің «қалайы?» жоқ.
Күтпесе өсімдік те қисық өсіп,
Бақпаса мал кетпей ме жабайы боп.
Тумайды жыр ұйқассыз, ән жүйесіз,
Қаншама бастамалар қалды иесіз.
Қорытынды бұдан шығар біреу ғана:
Адам да өсе алмайды тәрбиесіз.

* * *

Жаратқанның жарлығы бұлжымайды,
Тұр ғой көріп – кім күліп, кім жылайды?!

Сылдырласа естиді қазан-аяқ.

Кемшілікті кездескен бірлі-жарым
Жасырсаң да біледі оның бәрін,

Жамандығың болса да тозаңдай-ақ.

Білген дұрыс – күнә не, жаза қайсы?

Жүрегіңнің түкпірін тазалайсың,

Болса жақын жаныңа азан, аят.

Пәле-жала, айтылған өсек қалып,

Игі ісіңді қояды ол есепке алып,

Жақсылығың болса да тозаңдай-ақ.

* * *

Көтерілгің келсе-дағы аспандап,
Көкке апарар табылар ма баспалдақ?
Бәрі, бірақ, Жаратқанның еркінде,
Тілер болсаң екі көзден жас парлап.

Сол жағыңнан карап тұрған періште
Жөн ісінді шығара алмас теріске.
Оң жағыңнан жазылмаса сауабың,
Айырмаң не жүрген малдан өрісте?
Көңіл кейде көгершіндей қалықтап,
Көк жүзінде қанат қағар шарықтап.
Көңіліңе өмірің де сай болсын,
Сол арасын белгілеп қой анықтап.

* * *

Сағат қанша тықылдасын тілі ұзын,
Токтата алмас минуттардың жүзуін,
Тыным таппай сөйлесе де күнұзын,
Байқай қоймас секундтардың қызуын.
Әр минуттың алпыс секунд қызығын,
Әр сағаттың алпыс минут шыжығын,
Айдан айға жалғап мерзім үзігін,
Он екі деп анықтаған тізімін.
Ай мен тәулік айналымы бетінде
Жолы жатыр уақыттың ізінің,
Ұмытсаң да жүз сағаттың жұмысын,
Ұмытпайсың бір минуттың қылығын.
Бірі естіртсе әсем әнін бұлбұлдың,
Еске салар бірі шыбын ызыңын,
Біреулерге шуағы көп көктемнің,
Ызғары бар ерімеген мұзының.
Тәтті дәмін татса біреу балының,
Кермек дәмін сезбей қалмас тұзының,
Жүрген сағат ағып жатқан бұлақтай,
Жауып қояр болмайды оны тығының.
Шырт ұйқыдан оянғанда таң атпай,
Ризамын, қалдырса да жұғынын.
Көре-көре шынығарсың болаттай,
Берік болып тұрсын десең тұғырың.
Атқан оқтай зулап кеткен мезгілге
Алаң болған пенделердің бірімін,
Ұғынарсың мәнін жақсы кездің де
Салған күні уақыттың құрығын.
Мөлдір судың қанып ішкен тұнығын,
Ыстық күннің кім қайтарар жылуын.
Келер күннің кім береді қарызын,
Кеткен күннің кім төлейді шығынын?
Келешекке артып тұрса ел сенім,
Міні қалың, сыры мәлім, қыры мың,
Әр сағаттың белгілеген мөлшерін
Мен де, жаным, Жаратқанның құлымын!

* * *

«Жасы жетіп, қартайып, алжыған жан
Арылады, – дейді жұрт, – бар күнәдан».
Ол да жауап бермей ме қияметте,
Қия бетте кете ме қарғып одан?!
Тіршіліктің ішсе де бал-бұлағын,
Көрдім талай кісінің алжығанын.
Алжымаудың амалы – құлшылық, –деп,
Қайта-қайта айтудан қалжырадым.
Өткен өмір бітпейтін қасіреттей,
Көп кісі жүр көзінің жасы кеппей.
Босай алмай тірліктің құрсауынан,
Алжығаннан сақтасын жасы жетпей.

* * *

Жер-анаға кім сені жақындатқан,
Сенім отын кеудеңде лапылдатқан.
Өсіп-өніп, тұқымын таратсын деп,
Жаратқан ол адамды топырақтан.
Терің неге маңдайдан бұршақтады,
Қиналғанда қауіптен кім сақтады?!
Жаратушы адамды содан кейін
Бір тамшыдан жаратқан құрсақтағы.
Өтсе-дағы неше қыс, неше көктем,
Ауырады жүрегің не себептен?!
Сырқыраған сүйегін қорғасын деп,
Жаратқан ол адамды кесек еттен.
Шашады ағаш ұрығын атырапқа,
Қалтырайды бұтақ та, жапырақ та.
Ораламыз қайтадан келген жерге,
Сүйек пен ет айналып топыраққа.

* * *

Жан-тәніңмен сенген болсаң Аллаға,
Басыңды иіп қайтқан дұрыс Қағбаға.
Бірақ, елден қайыр жинап дорбаға,
Қасиетті қажылықты қорлама.
Жаяу жүрсең тас табанды қинаған,
Денсаулықты Алла саған сыйлаған.
Көлік мінсең берген дұрыс төлемін,
Табан ақы, маңдай термен жинаған.

* * *

Ақымаққа ұқсас десең ақынды,
Ақымақтар боп шықпай ма ақылды.
Бірақ, сырттан тұрсаң жиі бақылап,
Ақылдылар болар кейде ақымақ.
Ессіздік пен көріпкелдің арасы

Бар болғаны бір-ақ қадам, шамасы.
Ұқсас болса балалық пен даналық,
Кім қоғамға әкеледі жаңалық?
Күйіп-жанып сүйген адам ғашығын,
Ғұмыр сүре алмайды ғой жасырын.
Тартқан жүгі кете алмаса жеңілдеп,
Құл сұлтаннан биік болып көрінбек.
Жүрегіне түскен майдан ауырлап,
Тұрған кісі отырмай ма дамылдап?!
Жердің бетін кезіп жүрсе бір сұмдық,
Қылғындырып сол шындықты жүр сұмдық.
Жүректе кір болмайды ғой десек те,
Өкпе оны да қосады екен өсекке.
Ақылды мен ақымақты тербеткен
Сол жалғанды көріп жүріп ер жеткем.
Егде тартып қалса-дағы жасымыз,
Әлі біздің піспей жатыр басымыз.
Көрген қызық, тартқан бейнет әлі аз ба,
Жан сырымды ақтарамын қағазға.
Ертең біреу атап менің атымды,
Деуі мүмкін: «бұл не деген ақылды.»
Енді біреу екі көзі шатынап,
Сол ақынды санары анық ақымақ.
Таңдап алған қайта алмаймын жолымнан,
Қаламымды тастамаймын қолымнан.
Сол қаламда жүрегімнің қаны бар,
Ақ қағазда өмірімнің мәні бар.
Жаным күйіп жазған барлық өлеңім
Ақиқаттың ақ сөзі деп сенемін.
* * *

Мұсаны тәттіні алмай, от жалаған,
Жанымен жақсы көрген Хақ-Тағалам.
Бөленіп мейірімге сан пайғамбар,
Бір сәт те тарих көші тоқтамаған.
Сақтаған Алла жерді жарылыстан,
Исаны зеңгір көкке алып ұшқан.
Жақсылық адамзатқа жасаймын деп,
Жүздескен Мұхамбетпен сағыныштан.
Сондықтан мұсылманның үмбетіне
Шапағат жаудырсын деп күнде тіле.
Жақсылық дәнін егу жер бетіне
Жатады адамдардың міндетіне.
Сарғайған сағыныштан күзгі ормандар,
Сақалын жасы жуған ізгі жандар.
Алланың лайықты құрметіне,

Артында үлгі қылар із қалғандар.

* * *

Күннің айдан озуына болмайды,
Түн күндізді басып оза алмайды.
Мезгіл жетпей таң ешқашан атпайды,
Қызу кетпей күн де ұяға қонбайды.
Күнәһарлар есіне алса Құдайды,
Істеріне кешу сұрап жылайды.
Демі бітсе өлмейтұғын пенде жоқ,
Күні жетсе, таудың өзі құлайды.
Адамдардың ақылынан алжасқан
Қылша мойнын қиып түсер алдаспан.
Тән жер болып, оған қайта гүл шығар,
Өмір осы мәңгі-бақи жалғасқан.

* * *

Қысылып отырса да елі мүлде,
Пайдаға жүн қырқатын желіннен де,
Монтиып, момақансып, мүләйімсіп,
Жақсы боп жұрт алдында көріне ме?!
Қу бастан қуырдақтық ет алатын,
Жоғалтса ел-жұртына махаббатын,
Ойлаған мақсатына жете алатын,
Адам ба қыл көпірден өте алатын?!

* * *

Жаудыра алған қара бұлттан бұршақты,
Алдыра алған су түбінен моншақты,
Кесек етке жан бітірген, дем беріп,
Күмәнім жоқ, көре алады құрсақты.
Жаманшылық жасағандар тозаңдай,
Қасіретке жолығады қазандай.
Көрмейді деп көмескілеп қойсаң да,
Алла түбі бермей қоймас жазанды-ай!

* * *

Құрылықта, көкте және теңізде
Жүрсең, ұшсаң, жүзсең – соған негіз не?
Қара жердің, жел мен селдің міндетін
Тапсырған кім?

Ақылға сал!

Соны ізде!

Киіп алып құлдық сезім ноктасын,
Жауып алып жүрегінің қақпасын,
Ішкенге мәз, жегенге тоқ, ақылы аз
Хайуан-сынды надандардан сақтасын.

* * *

Түйе өткенше иненің көзінен кеп,

Кім айтады тірліктен безінем деп.
Иман тапқан бар шығар, аз да болса,
Жоғалтқанға сенімін кезігем көп.
Алдымызда тұрса да мұнартқан күн,
Тіршілікке қалайша кінә артқанмын.
Адасқанға айып жоқ, қайтып келсе,
Тапқандар көп бұл күнде жоғалтқанын.
Түзу іс пен қисық іс араласып,
Харам қоссаң халалға қара басып,
Періштенің жанына шайтан келіп,
Ғұмыр бойы өтеді жағаласып.

* * *

Ұзақ жолда арып-ашып, нәр татпай,
Шалдыққанда кепсе-дағы кенезе,
Дастарханға отырғызбас дәм тартпай,
Құран сөзі – бұлжымайтын ереже.
Қожайыны ұмытқанын кеш біліп,
Ашық қалса есік пенен терезе,
Рұқсатсыз кіргізбейтін ешкімді,
Құран сөзі – бұлжымайтын ереже.

* * *

Жәннатқа кірем бе деп үміт қылып,
Тамұққа түсем бе деп күдік қылып,
Жүргенде күнделікті күйбең тірлік
Кетеді қорқынышты ұмыттырып.
Жәннатқа кірем бе деп үміт қылып,
Тамұққа түсем бе деп күдік қылып,
Шайтанның сап ете қап сапалағы,
Кетеді одан әрі былықтырып.
Жәннатқа кірем бе деп үміт қылып,
Тамұққа түсем бе деп күдік қылып,
Жүргенде жанды иманға бағындырып,
Тәніңді алу керек шынықтырып.

* * *

Мал-мүлікті жалғанда босқа құмай,
«Бісімілла!» – де бір істі бастарында-ай.
Жиғаныңның оп-оңай шашылуы
Жібі үзілген тасбихтың тастарындай.
Қойғаныңмен ыдысты жамап-жасқап,
Ала алмайсың басқаға айырбастап.
Қолда бардың қадірін білген жақсы,
Жүргендерге тірлігін жаңа бастап.
Көзге түскен барлық зат мүлкің емес,
Жай ойнамай күн-дағы күркіремес.
Ақтарылған шарадан судың өзін

Қайта жинап алуың мүмкін емес.
Жұлдыздарды тарыдай шашып тастап,
Кердейгеннің кеудесін басып тастап,
Құдіретін танытқан Жарықтыққа
Басын имей қай пенде асып-таспақ?!

* * *

Бір төбеден асып түссең, бір төбе,
Бәрін басып, таптап өту мәртебе.
Бізден бұрын бабалар да осылай
Ұзақ жолдан өткен шығар ертеде.
Ұшақ мінсең, құзар шыңнан үш аттап,
Ақша бұлтты алғандайсың құшақтап.
Жерге қайтып оралған соң, алайда,
Соның бәрі секілденер түс әппақ.
Мақсат айқын, үміт үлкен, арман көп,
Өмірге де тұр ғой солар қорған боп.
Күні кеше өзім еккен жас шыбық,
Өссе деймін жайнап тұрған орман боп.
Жерді басып жүргеннен соң жалғанда,
Қол созамыз көкке, биік арманға.
«Таудан биік жұлдыз» – дейді адамдар,
Бірақ, оған барып жеткен жан бар ма?
Кезек көріп күрсініс пен күлкіні,
Тазыдай боп қуып жүрген түлкіні,
Жетем деумен, жетсем деген желеумен,
Өмірмен де қоштасармыз бір күні.

* * *

Қалың елдің қабырғасы қайысып,
Жатқан шақта бұғанасы майысып,
Жайбарақат жүре аласың қалайша,
Ауа жұтып, етті күйсеп, шай ішіп.
Мың адамның тоғыз жүзі мүсәпір,
Бір шаттықтың жанында жүз құса тұр.
Ізет қылмай үлкен менен кішіге,
Қалай ғана жей аласың кісі ақын?
Қуанамын қыран көрсем қиядан,
Соны ілмей ме, кім не көрсе ұядан.
Бірақ, басқан жұмыртқасын шірітіп,
Ұясын да ірітеді кей адам.
Жануарлар түр-тұлғасы келіскен,
Оттап жүрсе, тойып қайтып өрістен,
Хайуандардан айырмасы бар ма деп,
Қарайлаймын кісілерге көріскен...

* * *

Алғандай көп нәрсенің сырын біліп,
Иманды деп айтады түрінді жұрт.
Түсі игі адамды да алған дұрыс
Өкініш сабынымен жуындырып.
Тәубаның мөлдір суы тәнін шайып,
Тазарып, сергіп жатса, болмас айып.
Жаны мен тәні таза адамдардың
Кетуі мүмкін емес жолдан тайып.
* * *

Бісімілла-рахман-рахим!
Әуелі Алла тұрса сөз басында,
Сөзің де, зая кетпес көз жасың да.
Құранның сырлы үніне құлақ қойсаң,
Жүреkte жатқан шерді қозғасын да.
Алланың кешірмейтін күнәсі жоқ,
Бірде бір қатесі жоқ өз басында.
Табаның тызылдасын басқандай шоқ,
Жатпайды қисық ағаш тез қасында,
Қара тас шаршағанда мамық болса,
Бағады кейде тары жамбасыңа,
Жалғаны бұл дүнианың анық болса,
Шыққаннан пайда бар ма тау басына,
Пенде көп пәле қуған, Құдай ұрған,
Сақина тілеп алған сау басына,
Қолымен бар қылығын жасап алып,
Өкінген кейін барып аз ба, сірә?!
Ілгері қарай қадам баса алмайды,
Салғандай үйіп тасты арбасына,
Темірден түйін түйіп соқса-дағы,
Кім кепіл киген киім тозбасына,
Күтпеген мүлде қауіп жебір құрттың
Түбінен бәйтеректі қазбасына,
Айнаға қарағанмен не табасың,
Тарағын апарғандай таз басына.
Одан да назар салмай болмашыға,
Қызықпай біреулердің жорғасына,
Көз сүзбей әлдекімнің дорбасына,
Өмірдің сенсең болды жалғасына...
* * *

Адамды дәм таусылмай өлер деме,
Қазылған көр болса да кірер деме.
Зырылдап бұл дүнияды жүрсе-дағы,
Қай жақтан Әзірейіл келер деме.
Мүмкін, ол – жолға шыққан сапарыңда,
Мүмкін, ол – ұйықтап жатқан жатағыңда,

Мүмкін, ол – балықтың бір қылқанында,
Мүмкін, ол – қарбыздың бір шопағында.
Мүмкін тас, мүмкін судан, мүмкін оттан,
Өлімнің келсе қайттың бір апаттан.
Кетерсің, мүмкін, ажал құшағына
Бір күндік, бір-ақ сәттік рахаттан.
Мүмкін, ол – көзді арбаған дүкенінде,
Мүмкін, ол – қызыл гүлдің тікенінде.
Ажалға тура келген бар ма шара,
Кісінің ақтық демі бітерінде.

* * *

Өткергенде талай-талай мерзімді,
Тағдыр қандай таукіметке кез қылды?!
Күннің көзі елжіретсе көктем кеп,
Қуанасың Алла нұрын төккен деп.
Торқа киген адамдардың азғыны
Тонып-жаурап жүреді екен жаз күні.
Кеудесінде күмбірлесе ізгі үні,
Адам жеміс тереді екен күз күні.
Жүрегінің басылмаса ыстығы,
Жалаңаш та тоңбайды екен қыс күні.
Келсе-дағы биіктермен теңескің,
Суға батпас, отқа жанбас жоқ ешкім.
Мезгілдің де қыры менен сыры бар,
Мезі қылмай, мағынасын ұғып ал!

* * *

Бейіттерге биыл жолым көп түсті,
Ойлап тұрсаң, ажалыңнан жоқ күшті.
Замандастар, әріптестер, көршілер
Ажал-мерген көздеп атқан оққа ұшты.
Көбімізді тұрмыс-шіркін биледі,
Таукімет те таусылмады үйдегі.
Заман азып, адам тозып жатқанда
Шаш секілді қатарымыз сиреді.
Қыршындар да мезгіл жетпей қаза боп,
Жатқан кезде тұла бойым аза боп,
Байлығы асып, мейманасы тасқанға
Бұл жалғанда берілмейді жаза көп.
«Топырағы торқа болсын!» – дегенде,
Жайлы жерге жатарына сенем бе.
Жұртпен бірге қиналсам да, амалсыз
Жан-сырымды ақтарамын өлеңге.
Жүрсең-дағы жақсылардың қасында,
Тұрсаң-дағы Алағаудың басында,
Тумақ, өлмек – өмір заңы осындай,

Қайт райдан!

Өлемін деп шошынба...

* * *

Балдан тәтті жалған сөздер қорегі,
Ақиқат па адамдарға керегі?
Шындығыңның тамыры терең болса да,
Өтірік сөз көктеп шыға береді.
Қартайғанда қорқып жалғыз Құдайдан,
Тәубаға кеп, қайтқандар бар райдан.
Шыңырудан шындық алып шығады
Өтірікті шығарса да кім ойдан.

Қатар қойған ащы менен тәттіні,
Қатар қойған сұйық пенен қаттыны,
Қатар қойған қайғысы мен шаттығын,
Кім-кімнің де баса алады аптығын.

* * *

Адамсың ғой жаралған сүйек-еттен,
Кетсін десең жағылған күйе беттен,
Ниет қылып, тазалап іштің кірін,
Аман өткін сүрінбей қия беттен.
Жер бетінде гүлденсе тамаша бак,
Бақтың ішін бүлдірме қора санап.
Қияметте күн туса есеп берер,
Ешкім сені алмайды арашалап.

* * *

Қолыңдағы от тұтатқан шырпыдан
Ойлап тұрсаң, серпілмей ме бір күмән.
Білмеген жұрт текке қолын жаяды,
Күндеген жұрт не демейді сыртыңнан.
Сөніп қалса аспандағы шырағың,
Көрге айналып кетпес пе еді тұрағың.
Құдай ісі – алға бассаң бір адым,
Қолда барға қанағат қыл, шырағым!

* * *

Тар құрсаққа ұрпақ біту – Алладан,
Туғаннан соң оны күту – анадан,
Көргені жоқ, тәрбиесіз өскен ұл
Мал секілді шықпай қойған қорадан.
Бұтақ түзу өсіп жатса – тамырдан,
Нан әдемі пісіп жатса – қамырдан,
Болған нәрсе – аузыңнан не қолыңнан,
Асқақтайсың – айырылмасаң арыңнан.

* * *

Бұл фәниде жүрдің біраз сауық қып,

Қалтқы құсап керегі не ауытқып,
Мың күн тұрған құты бір күн сынбай ма,
Ойланбасаң келешектен қауіп қып.
Бір орында байыз тауып тұрмаған,
Өзгелердің несібесін ұрлаған.
Ақылдыны ақымақ деп ойлайды
Ақыреттен хабары жоқ кіл надан.

* * *

Күнде тәтті бере берсе, жерісің,
Күнде ащы келе берсе, не жейсің?
Су болсаң да, кейде мұздай қатасың,
Мұз болсаң да, кейде судай ерісің.
Күннің айдан озуына болмайды,
Түн күндізді басып оза алмайды.
Мезгіл жетпей таң ешқашан атпайды,
Қызу кетпей күн де ұяға қонбайды.

* * *

Қараңғыдан келсек біздер жарыққа,
Қараңғыға әкетеді табыт та.
Жарық дүния жалған болса, ендеше,
Нұрыңды сен құйып кеткін халыққа.
Бұл жалғанның тазасы мен тозаңы
Бірін бірі кезек басып озады.
Қандай ғажап азаптан соң рақат,
Қандай тозақ рақаттан соң азабы.

* * *

Жас та кетер өмірден, кәрі де өтер,
Әзірейіл келгенде әлі бітер.
Бұл жалғанның қызығын тауыса алмассың,
Жинағаның қасықтап – бәрі бекер.
Байлар да өтер өмірден, кедей де өтер,
Барлығына сұм ажал келіп жетер.
Десек-дағы ол жақта бәрі тегін,
Шығайбайлар айтқанға сенбей кетер.

* * *

Қуаныш қасіретті ұмыттырса,
Пендесі келешектен үміт қылса,
Өмірге қалай ғана кінә артасың,
Бір ыстық, бір суықпен шынықтырса.
Жасадық досқа жапа, қасқа жәбір,
Тәніңді елжіретпес басқа бауыр.
Сөздің де неше түрін сапырыппыз,
Күнәміз таудан үлкен, тастан ауыр.

* * *

Мұртқа өкпелеп жүргенде сақал шықты,

Кісі сыйлап көрмеген «тапал» шықты.
Адам емес, шайтандар ойлап тапқан,
Жамандықты жақтайтын мақал шықты.
Алдампаз пен алааяқ сөз беріп құр,
Зұлым заман, әйтеуір, кез келіп тұр.
Көз астына томпайып сүйел шығып,
Берген жүзі Алланың өзгеріп тұр.

* * *

Білім іздеу – мұсылмандық міндетің,
Сауаты жоқ адам ғана шын жетім.

Оқып қоймай, айтқан сөзді тоқысаң,
Сол болады Құранға еткен құрметің.
Білім жина, ғылым сыйла, бар болсаң,
Халық үшін кәдеге асар күнбе-күн.
Дін жолынан бұрылмаған жан болсаң,
Құр тастамас Мұхамбеттің үмбетін.

* * *

Жүректе жоқ нәрсені сөзбен айтып,
Жүргендерді саламыз тезге қайтіп?
Нұры кірмей иманның кеудесіне,
Шыға келер өзгеріп өзгені айтып.
Миында жоқ нәрсені жаттап алып,
Көлгірсіген жігітті ақтамалық,
Әсіре қызыл тез оңар, сыртын бояп,
Жанын аяп жүргеннен сақтаналық.

* * *

Дәрет алсаң, судың басын былғама,
Таза суды лайлауға бола ма.
Дәрет алма қарап тұрып құбылаға,
Жол бойына, ағашқа да жолама.
Астамсынба басқаларды қор санап,
Өктемдікті ысырып қой бір шетке.
Құман алтын, леген күміс болса да,
Тізе бүксең, байлығыңды көрсетпе...

* * *

Жалғанды жалпағынан «екі бүктеп»,
Жүргендер келешектен нені күтпек?
Көп нәрсе тең екені білініп тұр,
Болғанда жеті қат жер, жеті қат көк.
Болса да бірі салақ, біреуі олақ,
Адамзат жер бетіне келген қонақ.
Жақсының көп екені көрініп тұр,
Өйткені, жеті тамұқ, сегіз жұмақ.

* * *

Білімін бұл дүнианың ғапыл қылған

Тым кештеу кейбіреуге ақыл қонған.
Мұсылман болып жатса кәпірлерің,
Аз емес мұсылман да кәпір болған.
Тілінің амандасар ұшынан кіл,
Дінін де сатып кетер қысылған күн,
Кей жанның ісі шикі, іші жаман,
Киімін жамылғанмен мұсылманның.

* * *

Бір Аллаға сенбей өткен шерменде,
Ажал бұлты басына кеп төнгенде,
Иман қылса жан алқымға келгенде,
Фибадаты қабыл болмас өлгенде.
Жаратқанның кереметін білгенде,
Өз көзімен ғаламатын көргенде,
Иман қылса жан алқымға келгенде,
Көкірегі болғаны оның көр-кеуде.

* * *

Ажалдың аран ашқан себебі көп,
Тажалды күнде ойлаудың керегі жоқ.
Өлімді жиі ойыңа алар болсаң,
Өмірдің бұл жалғанда беделі жоқ.
Жетпейді тірлікте адам жиі арманға,
Алайда, ол өмірді қия алған ба?!
Пендеге есі кірген жараспайды
Өлімді мүлде ойынан шығарған да.

* * *

Бұл фәниде не нәрсе бар нық сенер,
Қазынасын жер қойнына тықса егер,
Кемелерді су құрдымға жұтса егер,
Адал пиғыл арамзаны жықса егер,
Күші кемдер күштілерді ұтса егер,
Айтар сөзді емеуріннен ұқса егер,
Лас жерде тәтті жеміс шықса егер –
Сыры мәлім – Жаратушы нақ шебер.

* * *

Құранның әр сөзінің маңызы бар,
Өтейтін мұсылманның парызы бар,
Өмірді босқа өткізбе далбалақтап,
Пенденің Алла алдында қарызы бар.
Тілегің бірде естілсе, бірде естілмей,
Болсаң да ілдебайлап күн кешкендей,
Құранның бетін ашсаң қайғың қашар,
Алланың өзі келіп тілдескендей.

* * *

Сопайып жұртта қалса ел көшкенде,

Немесе мықтылармен белдескенде,
Жазықсыз жапа шексе жалғыздықтан,
Бәрібір, күні бітпей өлмес пенде.
Болғанмен бір күн бие, бір күн түйе,
Көрінер аққа әдейі жаққан күйе.
Болады жыртық үйдің бір Құдайы,
Жалғызға жәрдем қылар Жаппар ие.

* * *

Ібіліске ғазиз деп ат қойғандар,
Келісе ме есімі, қатты ойландар.
Аты басқа болғанмен, заты басқа,
Табасына тарихтың қап қоймаңдар!
Барам деме пейішке, құр қаласың,
Жатқан қиға тиіспе, былғанасың.
Жалғаншы кім фәниде, алдамшы кім,
Қап қоймасын түбінде құмда басың?

* * *

Ғафілдің екі көзін бақырайтып,
Ойлашы, керегі не ақыл айтып.
Айтылған ақиқатқа сенбеген соң,
Жолама жанына оның енді қайтып.
Болғандар асып-тасып, өзі дүрдей,
Мансұқтар қолмен ұстап, көзі көрмей.
Бәрібір бұл фәнидің қайшылығын
Түсінбес демі бітіп, көрге кірмей.

* * *

Пейіш, жәннат, жұмақтан дәме қылған,
Фәнидегі қызықты және қуған,
Суға батып кетпес деп үміт етіп,
Бала-сынды қағазды кеме қылған.
Жаһаннамға барам деп жиналғандар,
Күнәларын мойындап, иланғандар,
Бір жақсылық түбінде болмай қоймас,
Мейірім бар Алладан, қиналмаңдар!

* * *

Періштелер жаралғанда жарықтан,
Жын жаралған шыққан оттан тамұқтан.
Жынның да бар мұсылманы, кәпірі,
Өз бағасын алған олар халықтан.
Сапар шексең, шайтанды ертсең жолдасқа,
Түзу жолдан бұрылады жол басқа.
Періштенің бәрі Аллаға иланған,
Ібілісті періште деп алжаспа.

* * *

Христиандар Христосты пір тұтып,

Буддашылар тек Будданы зор тұтып,
Иудашылар көне еврей елінде
Өз дінімен жүрген жұртты қорқытып.
Діннің аты – пірдің аты дегендер
Ғылым таппай, жан-жағыңа елеңдер.
Ислам ғана Алла еркінен шықпаған,
Нұр-Мұхамбет болған нағыз кемеңгер.
* * *

Кісі көп жолдастарын қарақтайтын,
Түсіме әк кіріпті үй ақтайтын.
Осы түстен айырылғым келмей отыр,
Бір сабақ жіптей ине сабақтайтын.
Мешітте жатқан шақта азан айтып,
Ой да көп жанды еріксіз мазалайтын.
Жарық нұр, әппақ қар да әкке ұқсайды,
Шаң басқан жердің бетін тазалайтын.
* * *

Қысылғанда шығар шақта қиыннан,
Бір Тәңірге ата-бабам сыйынған.
Жарылқады Тәңірім деп түсінген
Алған кезде несібесін бұйырған.
Тәңір десем – табылғанда қорегім,
Тәңір десем – сұрап оның көмегін,
Тәңір десем – туған кезде өлеңім,
Тәңір десем – жалғыз Алла дегенім.
* * *

«Бісімілла!» – деп жазсам сөз басына,
Көп нәрсе қажет емес өз басыма.
Қасырет шеккендердің жүзін көрсем
Болады құс жүзгендей көз жасына.
Сол көлде масайраған қайықпенен
Жандарды күнде көріп «тойып» келем.
Қайықтың ескегі жоқ, түбі тесік,
Қарайық осы жайға байыппенен.
* * *

Не табады жалғаннан қаңғып адам,
Құтыла ма пенделер бар күнәдан?!
Түскен кезде тағдырдың тәлкегіне,
Құдіретті Иса да зар жылаған.
Адамзаттан қашады қадір неге,
Көнгенменен илеуге қамыр-дене,
Қиянаттан қамкөңіл қиналмасын,
Әлсіздерді ешқашан жәбірleme.
* * *

Қара мысық екі көзі жайнаған

Қараңғыда тышқанды да көреді.
Пенделер де қарын қамын ойлаған
Ырза болар табылғанға қорегі.
Жеген асы халал ма, әлде харам ба?
Байқап тұрсаң – толып жатыр себебі.
Қараңғыға көзі үйренген адамға
Жарық шамның болмайды екен керегі.

* * *

Жарық нұрдан жаратып періштені,
Жаратыпты шайтанды жанған оттан,
Хайуан мен жануардың ең үстемі
Жаратыпты адамды топырақтан.
Жер басқанда жаратқан Алланы ойға,
Айырмаң не есірген ақымақтан?!
Жасыл ағаш түбінде сарғаймай ма,
Ғибрат ал үзілген жапырақтан...

* * *

Диқан баптап өсіреді егінді,
Жылқы тауып жайылады тебінді.
Жібек, торқа жамылса да тірлікте,
Қайтқан кісі таңдай алмас кебінді.
Табыстарын күннен күнге еселер
О, Жаратқан!

Бай пиғылын кеше көр!
Бұйым, киім жер астында шіриді,
Тек топырақ жамбасыңа төселер.

* * *

Уақыттың мыңнан бір бөлігінде
Ғажайыптар болады өміріңде.
Уақыттың жүзден бір бөлігінде
Өзгерістер туады көңіліңде.
Тіршіліктің сан қилы тегі, күнде
Көріп жүрміз ауырын, жеңілін де.
Жүрегіңді кірлетпей сақтай білсең,
Өміріңді жалғайды өлімің де...

* * *

Жаудан қорқып, сасқаны білінбеген,
Алланы айтса, жүрегі дірілдеген,
Шүкір деген адымын басқан сайын,
Имандылар жығылып, сүрінбеген.
Аттары үркіп, кездейсоқ жығылғандар,
Түлен түртіп, оң жолдан бұрылғандар.
Өзін емес, өзгені кінәлі қып,
Тыныш тұрмай, пәлеге ұрынғандар.

* * *

Мұқтажбыз киер киім, ішер асқа,
Қажетпіз от басына, туыс, досқа.
Бес күндік ғұмыр үшін мал жинаймыз,
Жалғанда не қызық бар бұдан басқа.
Болған соң ұпай түгел, қиналмаймыз,
Алланы қуанғанда ойға алмаймыз.
Төрінен көрі жақын қалған шақта,
Түсінер ақиқатты сормаңдаймыз.

* * *

Ойлағаның бола бермес ойдағы,
Еске түсер қайдағы мен жайдағы,
Шаруа бітер, сай келсе егер сайманы,
Пышақ өтер, дайын тұрса қайрағы,
Сорпа қатса, майы қалқып алынса,
Сүт қатқанда, бетке шығар қаймағы.
Жиған дәнің салдыр-салақ қойылса,
Тышқан мен құрт жайлайды екен қойманы,
Тартқан арқан ағытылмас түбінен,
Өрімі нық, берік болса байламы,
Нағыз аңшы алып шығар інінен
Түлкіні де алпыс екі айлалы,
Ауыртпалық сала ала ма арқаға
Жер бетінің келіп-кетер мейманы,
Ақыреттің азабынан қорқа ма
Бітпей тұрса жанбағыс пен үй қамы,
Ойлай ма әлде қалады деп байқалмай
Момындарға салып кеткен ойраны.
Қыл көпірден өте ала ма шайқалмай,
Көзін жұмып, тура жолдан тайғаны,
Дәм таусылса, өмір туы жайқалмай,
Жаназаға жұмсалмай ма той малы,
Айт десе де, айтар сөзін айта алмай,
Қирамай ма тастан қалап қойғаны?!
Іштің кірін тазаламай жүргенде,
Кіріп алса, шайтан шықпас мидағы,
Естен шығып кетер сонда бір демде
Жаратқанның тоқтамы мен тыйғаны,
Тек мәз болар аузын ашып күлгенде
Жадыратып Хақтың берген сыйлары.
Күн шыққанда жасырынар ай-дағы,
Күн ысыса еріп кетер май-дағы,
Таудың тасы шеттерінен ірі емес,
Ұсақ емес тастың бәрі сайдағы,
Абыройға жеткізе ме құр егес,
Болған кезде ғарасаттың майданы,

Алыпсатар саудагердің өмірін
Сақтап қалмас тергені мен жиғаны,
Адамзаттың орнықтырар көңілін
Жүрегіне серік болса иманы.

* * *

Шыдап келген сел мен тасқын, жасынға,
Тасты да Алла жаратқан әу басында.
Қолға ұстадым, көзім көрді демесең,
Артықшылық бар ма таудың тасында?
Тасы жүріп тұрса-дағы базарда,
Талай мықты айналғанда тозаңға,
Ақырында жермен-жексен болатын
Артықшылық бар ма салған мазарда?
Киелі деп атағанда мекенін,
Ұмытамыз жер киелі екенін.
Адам болып өсіп-өніп жүрген соң,
Барлық жерді киелі деп өтемін.

* * *

Бірі шығып, бірі батып, күн мен түн
Итжығыс боп жағаласып келеді.
Адамзаттың тауыспайтын үмітін,
Ол Алланың құдіреті – себебі.
Тіршілікте нәсіл, ұлтын таңдамай,
Жер де, көк те ырыздығын береді.
Бірдей емес туған ай мен толған ай,
Ол Алланың құдіреті – себебі.
Жер бетінде момын менен жауызға
Ай да, күн де нұрын бірдей төгеді.
Бар әлемді сиғыза алар қауызға,
Ол Алланың құдіреті – себебі.
Кейде сені құшаққа алса қуаныш,
Кейде тосын қайғы бұлты төнеді.
Екеуі де бір біріне жұбаныш,
Ол Алланың құдіреті – себебі.

* * *

Қызық дәурен баста мәңгі тұрмайды,
Көп күніңді уақыт келіп ұрлайды.
Жыр бағында қоңыс тапқан бұлбұл да
Гүл қауызын ашқан шақта жырлайды.
Би түсетін үй жоқ болса, жолаушы
Аттың басын ауылға да бұрмайды,
Мағынасыз мылжың сөзді тыңдаушы
Айтушының қабағы үшін тыңдайды.
Жағымпазға болғанымен кім қарсы,
Жағымды сөз айтқаны үшін қумайды,

Бір ауыз сөз алжастырса адамды,
Қарын майды бір құмалақ улайды.
Ақылға сап, ұмытпағын тобаңды,
Бір жағыңнан жетіп келсе бір қайғы,
Үміт үзбе, жіпке тізбе жаманды,
Хаққа сыйын!

Сонда сағың сынбайды.

* * *

Ата-бабам сыйынған Тәңіріне,
Бағыт берген сол сенім өміріне.
Құран сөзі нұр құйып көңіліме,
Мен сенемін Алланың әміріне.
Жаңа туған сәби де алғашқыда
«Іңгә!» десе, дегейсің: «Хал жақсы ма?»
Бісімілланы айт ол көзін ашқан кезде,
Алла десең – сол бөгет албастыға.
Нышанына көрсеткен сенесің бе?
Мұсылман боп туғанды жебесін де.
Құйрығынан періште ұрған кезде
Ізі қалған көгерген денесінде.

* * *

Көлік жоқта жүк тасисың дорбалап,
Ет аз болса, ас жасайсың салмалап,
Шам жоқ болса, жүре алмайсың сұрамай,
Қараңғыда жан-жағыңды қармалап.
Таңдамаса, түбі тесік ұрадай
Бірте-бірте батып кетер сорға бақ,
Дос көп болса, қарғып кетер жырадай
Арғы бетке өткізбейтін жарқабақ,
Қанып ішкен шайдан артық тағам жоқ,
Еңбек етсең маңдай терің сорғалап,
Қарап тұрсаң, кір жұқпайтын адам жоқ,
Судан мөлдір, сүттен таза, қардан ақ,
Оның бәрін болдырмайтын шамаң жоқ,
Жұқтырмасаң болды жалғыз арға дақ.

* * *

Екі қолды қосқанда он болады,
Он саусағың қос бірдей қол болады.
Қос қолыңның арасын қосып қой да,
Тілек тіле Алладан, жол болады.
Алланы алсаң аузыңа, құр қалмайсың,
Сенбегендер Құдайға қор болады.

* * *

Көріп жүрміз неше түрлі пішінді,
Көріп жүрміз неше түрлі мүсінді,

Мұның бәрі, бірақ, сыртқы көрініс,
Кім көріп тұр ішінді?
Қабат-қабат, бұдыр-бұдыр қыртысың
Білген жанға – осы өмірдің сұрқы шын.
Көп адамның ішіндегі жықпылы
Жасырады түр-түсін.
Кей адамның түсі бұжыр, іші әппақ,
Күлген кезде көрінеді тісі әппақ.
Тілегімен қараңғыда шам жағып,
Жүрегімен тұрар сені құшақтап.
* * *

Қазанда бүлк-бүлк етіп тамақ қайнап,
Балалар құлын-тайдай күліп-ойнап,
Дәм татып берекелі дастарханнан,
Атасы бата берсе жүзі жайнап,
Отырсаң ойың шалқып, бойың балқып,
Фәниде қызық бар ма бұдан артық?!

Торғайлар ұшып-қонып тал басында,
Ағын су толқып жатса арнасында,
Құдайдың бергеніне шүкір қылып,
Жымиып жарың тұрса дәл қасыңда,
Отырсаң ойың шалқып, бойың балқып,
Фәниде қызық бар ма бұдан артық?!

Сақталып бабамыздың мол мұрасы,
Қазақтың күмбірлесе домбырасы,
Жарық қып қараңғыны шұғыласы,
Алланың ауса саған ықыласы,
Отырсаң ойың шалқып, бойың балқып,
Фәниде қызық бар ма бұдан артық?!

* * *

Алла, сенің өзгермейді қалыбың,
Төккен нұрың, бізге берген жарығың,
Бейнет көрсем – жақсылықтың өтеуі,
Саған ғана беріп келген салығым.
Өткен сайын өмірдің әр бекетін,
Ұмытылмас көрген қызық жететін.
Айтқан сөзім көрген көздің әсерін
Саған ғана төлеп келген зекетім.
Дүния қамын көп ойласа кір сезім,
Фәни менен Бақи деген қол созым,
Құлағына жетсе болды пенденің
Жиған малым, өскен талым – сол сөзім.
* * *

Не нәрсе адамдарды сүйікті еткен,
Немесе мәртебесін биіктеткен,

Барлығы бір қамырдан жасалса да,
Ыстықтан кейбіреулер күйіп кеткен.
Ешкімді, шамаң келсе, іренжітпей,
Істеп қал тірлігіңді қыну кетпей.
Кейбіреу сырты қатты, іші шикі,
Кейбіреу шала піскен жылу жетпей.
Наубайшы сырттай ғана бақылаған,
Тұзы да кейбірінің татымаған,
Болса да тәтті тоқаш, майлы шелпек,
Иленген қамыр деген аты жаман.

* * *

Тамырларын жайласа да мың қайғы,
Жас шыбықтар майысса да, сынбайды.
Күні бітіп, қурап қалған ағаштың
Өсиетін кімдер барып тыңдайды?!
Жауын жауса жас өскінді суарар,
Қатқан мұзды көз жасындай қуалар.
Жылдың барлық мезгілінде адамдар
Тірлік үшін ойлап табар бір амал.
Жайнап тұрған жапырақты көргенде,
Күрсінеді шемені бар шерменде.
Қайта көктеп шығарына сенеді ел,
Қара жерге ұрықтарын көмгенде.
Қырға біреу көшет ексе апарып,
Жатыр біреу бәйтеректі қопарып.
Әрқайсысы өзімдікі жөн дейді,
Менде де бар, сенде де бар қаталық.
Әр пенденің кезі келер бақ сынар,
Сәті түссе, қанат жаяр жақсылар.
Шын жыласа, соқыр көзден жас шығар,
Құдай берсе, тақыр жерге шөп шығар.

* * *

Екі аяқпен, төрт аяқпен жүргендер,
Жылжығандар, су ішінде жүзгендер,
Көк жүзінде қос қанатпен ұшқандар,
Жаратқаннан күдеріңді үзбендер.
Қиын емес қанаттардың қайырылуы,
Қиын емес тұяқтардың майырылуы,
Қиын емес жұп боп жүзген аққудың
Қапияда сыңарынан айырылуы.
Бастап жатқан іс орайы келмесе,
Шара бар ма қалауыңды бермесе?!
Таң атқаннан кешке дейін ниет қыл,
Бір Алладан жәрдем сұра ендеше.

* * *

Алладан сый мен құрмет дәметкенге
Дер едім: «Бостан босқа әлектенбе!»
Бұлдама бола қалса жақсылығың,
Түсінсе керек мұны зерек пенде.
Бір Алла оны солай зор еткен де,
Қаласа – қатарынан кем еткен де.
Жаратқан мүлкінің бір бөлшегісің,
Бүлініп, бөле жарып, бөлектенбе.

* * *

Шаш өссе де қас пен кірпік өспейді,
Бұйрық болмай жан денеден көшпейді.
Тіршілікте таңдап қонған бақ құсын
Біреу ерте, енді біреу кеш дейді.
Жиғаныңды ағыл-тегіл төк, мейлі,
Несібенді Тәңір өзі реттейді.
Елге істеген жақсылығың мол болса,
Қартайсаң да жүректен нұр кетпейді.

* * *

Оң қолыммен бастаған ісім менің
Сол қолды да жұмсарын түсінемін.
Әр жұмыстың болғаны қандай жақсы
Тірегі нық, сәні мен түсі керім.
Жақсы менен жаманды күрестіріп,
Білектерді жүрсек те тірестіріп,
Оң аяғым ілгері басқан сайын
Сол аяқты әкетер ілестіріп.
Оң-терісі кей істің байқалмайды,
Оңды жауап кейбіреу қайтармайды.
Оң көзбенен қарасаң дүнияға,
Онбаған деп ешкім де айта алмайды.
Көріп жүрміз қоғамның көп шылығын,
Қанағат пен қайырым тапшы бүгін.
Оң жағымнан жазылып тұрса болды
Аз да болса жасаған жақсылығым.

* * *

Пенделердің алуан түрлі тілегі,
Кездеседі балықтың да сан түрі.
Бал ара мен көбелектер біледі,
Гүлдің иісі, шөптің түсі әртүрлі.
Әр адамның жарық күнді көргені,
Жауын суы, найзағайдың жарқылы,
Терезеге түскен аяз өрнегі,
Жауған қардың түйіршігі әртүрлі.
Саусақтардан түскен таңба секілді,
Жұмыртқаның жаралуы әртүрлі.

Жақсылыққа бұрған болсаң бетінді,
Ақиқатты таны Алла арқылы.

* * *

Жақсы көрдім сөзі сұлу ақынды,
Жақсы көрдім бітік шыққан дақылды.
Жақсы көрдім былжыраған сөздердің
Арасынан шығып жатқан ақылды.
Жамандықтан жақсылықты кім күтті?
Жақсы жемді жайын балық қылғыпты.
Жақсы көрдім суайт айтқан өсектің
Арасынан шығып тұрған шындықты.
Көрген сайын сұм-тірліктің ортасын,
Жек көремін деп айтуға қорқасың.
Жақсылардың болғанымен жүзі игі,
Жақсы көрем кей адамның арқасын.
Жайын біліп арып-ашқан халықтың,
Іргесінде жүргендеймін тамұқтың.
Сүттің өзі ірігенін көрдім де,
Жақсы көрем дей бергеннен жалықтым.

* * *

Жер мен көктің арасында тақ болса,

Тақтағы орын періштеге шақ болса,
Жаратқанның жарылқауы емес пе,
Жебірейіл Мұхамбетке тап болса,
Жебегені Жебірейіл періште,
Пайғамбардың үмбетіне бақ қонса.

* * *

Ұлым-ау, кіріп тұр ма бүгін есің?
Шындыққа, қайда барсаң, жүгінесің.
Тұсауы кесілмеген жас баладай
Кей кезде тегіс жерде сүрінесің.
Үстіңді қағып-сілкіп, абыржисың,
Алақтап жан-жағыңа, кідіресің,
Жұбату айтса біреу ашып жаны,
Арқаннан сипағандай семіресің.
Қапастан кең дүнияға шыққандайын,
Тұп-тұнық таза ауаны сіміресің,
Тексеріп болған істің ақ-қарасын,
Түбіне жүрегіңнің үңілесің.
Көргенде ата-анаңды арсалаңдап,
Сәбидей алға ұмтылып, жүгіресің,
Оң-солын әлі танып үлгермеген
Алданғыш жеткіншектей көрінесің.
Алдыңда бөгет болса – бөгелесің,
Амалсыз кері қарай шегінесің,

Жалғанда жаза баспас пенде бар ма,
Несібең Алла берген кемімесін.

* * *

Пенде бар ма фәниде мәңгі қалар,
Қазған ордан өте ме қарғып адам?
Шөп секілді киімге жабысатын
Жақсыларды жамандар аңдып алар.
Ескерткіштің бетіне таңба салып,
Ойда жоқта кетіпті қарға саңғып.
Төңірегін еріксіз былғамай ма
Тірі жәндік қойсаң да торға салып.
Ісіміз көп, әйтеуір, келіспеген,
Адамдар аз қылығың теріс деген.
Аквариумнан балықты алу оңай,
Ау, қармақсыз, жай ғана шөмішпенен.
Жайнап тұрса бөлмеде жасанды гүл,
Алдар дейсің көзіңді қашанғы бұл?
Нағыз гүлдің ғұмыры қысқа болса,
Қайғыменен өтер ме Асан-ғұмыр.
Ақиқат пен өтірік салғыласып,
Иықтағы басыңды жарға ұрасың.
Қорқыт баба секілді болар істен
Құтыласың шынында қайда қашып?
Бірте-бірте өмірде кіреді есің,
Жаяу жүрген кісіні кім елесін.
Тайбурылдың үстінде отырғандай,
Қобыланды батырдай шіренесің.
Күздің күні сарғайған ормандайсың,
Алдаркөсе секілді байды алдайсың.
Үйге түскен ұрылар мүлік таппас
Қожанасыр секілді сормандайсың.
Қалдырам деп көп жүктің жолда қайсың,
Абай-сынды қартайып, қайғы ойлайсың.
Тілін алсаң кей кезде періштенің,
Шайтанға еріп кей кезде ойбайлайсың.
Кейде достық көресің, кейде қастық,
Бірде жалшы боласың, бірде бастық.
«Бері жүріп, әрі отыр, мұнда жат?» – деп
Жазып қойған заң бар ма бұлжымас қып?
Талай күнім босқа өтті желікпенен,
Болған шығар кездерім еліктеген.
Бабам мен атам тартқан мехнаттың
Бұйырғанын мен-дағы көріп келем...

* * *

Жаратушы жанды әкеп тәнге салар,

Дем біткенде қараңғы көрге салар,
Кейде төмен, кей кезде өрге салар,
Бұдан басқа бола ма өзгеше амал?!
Пенде көп пе көргенін тәуба санар,
Тапқаны мен баққанын алға салар.
Ақынның да қиналып айтқан сөзін
Жүрегіңе әкеліп Алла салар.

* * *

Жаратса да жауырынын бүкір қып,
Аз емес қой жүрген жандар шүкір қып.
Маңырайды ақсақ қозы секілді
Енесінен қалып қойған бұл тірлік.
Көздері ашық, көңілі соқыр пенделік
Жер бетінде адасып жүр сенделіп.
Шайтан кіріп, алжастырған дертінен
Шыққандар аз құлан-таза емделіп.
Әрбір жолдың табылғандай ұйқасы,
Әрбір дерттің болады екен шипасы.
Бірақ, соны түсінбейді көп адам,
Әбден тозып, шыққанша ұйпа-тұйпасы.

* * *

Жапырақтар тербелгенде самалдан,
Бұтақтарым тамырлардан нәр алған.
Өсімдіктей жауын суын ішетін
Мен адаммын топырақтан жаралған.
Сен шайтансың өзегінде тұрған от,
Тілдің өзі күйдіретін қызыл шоқ.
Ағыл-тегіл суға, бірақ, жолықсаң,
Өшпейтұғын, сөнбейтұғын шамаң жоқ.
Көп қорқытып, үрейді алып келді дер,
От пен судың мықтылығын ел білер.
Ақырзаман болғанда да топан су
Жердің жүзін басқан өртті сөндірер.

* * *

Қайсысы оң ісіңнің, қайсы теріс,
Түсінбейсің тірлікте бәрін тегіс.
Төңірегін телегей су қылмай ма,
Еріп кетсе жүректен кішкене мұз.
Мезгілінде жемесе пайдасы жоқ,
Іріп-шіріп кетпей ме піскен жеміс?
Ібіліске бой берме айласы көп,
Ізгілікке арналсын істелген іс.

* * *

Зор тынысты,
Жасап берген жалықпай жарқын істі,

Бар әлемді жарылқап, нұрын берген,
Жер мен суды толтырып тірілермен,
Көк аспанға ұшырған көркем құсты,
Шындық сүйгіш, қаһарлы әрі күшті,
Жүрегімде туғызған толқынысты,
Құдіреттің алдында есеп беру –
Қорқынышты.

* * *

Адамға танытатын асқан жігер,
Әйтеуір, бір ерегес бастап жүрер,
Дейді жұрт: «Қолдан келсе, жарқыным-ау,
Аспанның бір бөлігін тастап жібер!»
Тұрғындар күнін кешсе өлмешінің,
Жасайды Жаратушы елге сынын.
Қара жер қақ айырылып кетсе-дағы,
Қолынан түк те келмес пендесінің.
Мән бермей келе жатқан ажалына,
Мәз болса ас түскенге қазанына,
Сол пенде қайтер еді қапелімде
Кез болса ұлы күннің азабына.

* * *

Өлген жердің құлпырғанын көргенбіз,
Семген жерде гүл тұрғанын көргенбіз,
Батқан кеме ішіндегі бейбақтар
Жағалауға ұмтылғанын көргенбіз.
Бұлтты қалай аудырғанын көргенбіз,
Қалай жауын жаудырғанын көргенбіз,
Сап-сау жанның аяқ асты дертті боп,
Дел-сал болып ауырғанын көргенбіз.
Жапырақтың сарғайғанын көргенбіз,
Адамдардың қартайғанын көргенбіз,
Қамбаларды толтырғанын көргенбіз,
Несібенің ортайғанын көргенбіз.
Тағы-тағы көрдік десек, кім сенер,
Жасалған іс маңызымен өлшенер.
Соның бәрін бақылаушы бар десем,
Ақылға сал – түсінігің болса егер.

* * *

Биік таулар, жасыл баулар, қызыл гүл,
Ащы тұз бен тәтті суы жүзімнің,
Шыбын-шіркей мекен қылған көк шалғын,
Құлағыңа естілуі ызыңның –

Бір Алланың белгісі!

Шалқар көлдер жалтыраған айнадай,
Күнге бойлап тіп-тік өскен қарағай,

Аспандағы жалтылдаған найзағай,
Жайдың оты жерге түскен найзадай –
Бір Алланың белгісі!

Ара ұясы, құмырсқаның илеуі,
Өрмекшінің өз жемтігін сүйреуі,
Мемлекеттің жермен-жексен күйреуі,
Әрбір ұлттың өз тілінде сөйлеуі –
Бір Алланың белгісі!

Ұшқан ұшақ, жүзген кеме, ескен жел,
Жер бетімен бір тоқтамай көшкен ел,
Кейде адамның болатыны көрсоқыр,
Кейде адамның болатыны таскерен –
Бір Алланың белгісі!

* * *

Хабар беріп мыңдаған шақырымнан,
Жерді кілем, аспанды шатыр қылған,
Қаһарынан жақпар тас жапырылған,
Мұхит суы қымыздай сапырылған.
Қар мен суды көтерген бұлтты қуған,
Жер бетіне қонатын шаңды жуған,
Жел жіберіп сілкілеп текеметтей,
Көкке буды апарған ағын судан.
Жерге көмген тұқымнан дән шығарған,
Жұмыртқадан тірілтіп жан шығарған,
Нәрестеге дем салып құрсақтағы,
Несібесі ұсынған таусылмаған.
Жанды, жансыз – барлығын үйлестірген,
Имандыға саналы күй кештірген,
Тілі басқа болса да табыстырып,
Адам менен адамды сөйлестірген
Құдіретке қалай шәк келтіресің?!

* * *

Су ішсең де, тұз түспейді көзіңе,
Сүт ішсең де, май түспейді көзіңе,
Жарқын жүзін көрмедім деп Алланың,
Қалай ғана иланбайсың сөзіңе?!
Қабыл болса деп ойласаң тілегің,
Неге сонша лүпілдейді жүрегің.
Ел, деп, жер деп соғып тұрса, кеудеде
Алла нұры бар екенін білемін.
Боркемік боп үгілсе де сүйегің,
Болуы анық жанды қорғар Киенің.
Өзгеде жоқ талант болса бойыңда,
Сыйы емес пе қайырымды Иенің?!

* * *

Түнгі ұйқыдан оянсаң мазаң болмай,
Таң намазын оқырсың қаза қылмай.
Кешу тілеп Алладан, рақым күт,
Дәме қылма кетем деп жазаланбай.
Азғындарға кеткенде тілің тиіп,
Қиналасың ел үшін жаның күйіп,
«Алла берсін жазанды!» деген сөзді
Айта аласың болса егер арың биік.
Тілі тәтті болса да, діні қатты
Пәле жапқан жалақор тірі қапты.
Шайтандарға тас атқан шәйіт болса,
Кәпірлердің қауымы құрымапты.

* * *

Жолаушымыз ішінде бір кеменің,
Сауап болар көптің қамын жегенін.
Бірақ, менің миыма еш қонбайды
«Бар күнәні кешіреді!» – дегенің.
Садақаны көп бергендер күнәні
Шаяды деп айтушы да кінәлі.
Кей дүмшенің жасағаны көзбояу,
Айтқан сөзі өтірік болып шығады.
Кедей айтып тауысады қай мұңын,
Құрбан шалса, түгел жұмсар айлығын.
Таныстарын жинап алып, ас беріп,
Байпатшалар көрсетеді байлығын.
Тойындырсаң – көзіңді сал аштарға,
Қайырым қыл халі мүшкіл достарға.
Ас берсең де, «көп бердім» – деп сөз қылма,
Күнәлі деп айтып жатса, жасқанба.
Үстіңдегі көрпең жетсе басқа әрең,
Келер күннен үмітіңді тос дер ем.
Жуылмайды күнә деген аспенен,
Қуылмайды киім және ақшамен.

* * *

Теріс көрген істерін қате десе,
Жақсылыққа тек қана жетелесе,
Бағыт берсе шындық пен тура жолға,
Көкірегін біржола бітемесе,
Ақыл менен көңілдің нұры болған,
Рақат қой Алланың құлы болған.
Бір атадан таратып адамзатты,
Жаратпа деп үйретсе жаман затты,
Ататпаса адамды ала жіптен,
Жасатпаса адалға арам затты.
Ақыл менен көңілдің нұры болған,

Рақат қой Алланың құлы болған.

Жағынады көп адам патшаға да,
Бағынады мүлік пен ақшаға да,
Нағыз пенде Аллаға бас иеді,
Мағынаны иманнан тапса ғана.

Ақыл менен көңілдің нұры болған,
Рақат қой Алланың құлы болған.

* * *

Екі көз бен екі қолдың арасын
Өлшей білсең – таба аласың жарасым.

Екі жақ пен екі аяқтың арасын
Ұстай білсең – абыройлы боласың.
Екі ерін мен отыз тістің арасын
Жұмсай білсең – халық берер бағасын.
Екі қолдың қосып көрсең арасын,
«Әумин!» – дегін.

Жақсы бата аласың.

* * *

Аң мен құсты адамдарға азық қып,
Тауды жерге қағып қойған қазық қып,
Құдіреттің қайран қылған қауымды
Қасиетін неге біздер аз ұқтық?!
Малдың жүнін, аң терісін киім қып,
Сүтін ішіп, етін жедік, сүйіндік.
Неге сонша қызығамыз ендеше
Боқтышаққа небәрі бір тиындық.
Жоғалтпаған ешқашан да сенімін,
Пайғамбардың зерттеп көрші өмірін.
Жайламаған тәкәппарлық көңілін,
Таңдамаған жұмыстың да жеңілін.
Алла біреу, пайғамбар шын, ол рас,
Сенбеген жұрт жалғанда да жарымас.
Құдай бар деп шын көңілден зар қылсаң,
Тоның тозып, мінген атың арымас.

* * *

Бажайлап, жіті қара жан-жағыңа,
Кір емес, сия жұқсын бармағыңа.
Құлақ сал Ыбырай, Ахмет сөздеріне:
«Аллалап!» ал кітапты қолдарыңа.
Кітаптың бетін ашсаң «Бісімілла!» – деп,
Жол болып, миың толып, ісің өңбек.
Өтетін дариядан құстай ұшып,
Көзі ашық білімді адам бәрін жеңбек.

* * *

Үлкендердің кейбірі дал қып көпті,

Дәстүрімді «күні өткен қалдық» – депті.

Жас кезінде үлкенсіп жүретіндер
Жасы келмей қартайып алжып кетті.
Шалдың көбі сөзінде пәтуа жоқ,
Шыға кепті құдайшыл, тақуа боп.

Сахна бар – ойлайтын адамы жоқ,
Адамы бар – ойнайтын сахна жоқ.
Молданы да мақтаса ысылған деп,
Момынмын деп айтуға қысылған көп.

Мұсылман бар – кіретін мешіті жоқ,
Мешіті бар – кіретін мұсылман жоқ.

Қыңыр шалдан не пайда жата берер,

Бұл сөзімді шауқандар қата көрер.

Етті жейтін ауыздар көбейсе де,

Аз қалыпты ақсақал бата берер.

* * *

Қой – жәннаттың малы екені белгілі,
Жылқы – елшінің пырағы, Һәм дүлдүлі.

Сиыр сүтін қанып ішкен пайғамбар

Түйе мініп жүргендігі белгілі.

Тыңдағандар уәжіме қосылар,

Дос көбейтер сүйіп жейтін асы бар.

Сүт пен айран, қымыз, шұбат, ірімшік –

Мұсылманның адал асы осылар.

* * *

Берілгенде күдік пенен күмәнға,

Қайта-қайта үнілемін Құранға.

Удан,

судан,

қудан сақта,

о, Алла,

Сөзден,

көзден,

безден сақта,

о, Алла!

Ордан,

тордан,

сордан сақта,

о, Алла,

Оттан,

оқтан,

соттан сақта,

о, Алла!

Таңға қарай періште кеп оятты:

«Сақтанып жүр, – деді ол, – жолға шығарда».

* * *

«Құлағына шалынсын, – деп, – Алланың»,—
Кейде сөзін сөйлейміз біз жалғанның.
Періштенің құлағына естілсе,
Алдағы істің Алла білер қалғанын.
«Көзі түзу болсын дейміз Алланың!»
Бұл сөздің де сезінбейміз салмағын.
Түзу іске Алла тура қарайды,
Түсіндіріп жатпасақ та ар жағын.
Ескі айға да есірке деп жатамыз,
Жаңа айға да жарылқа деп жатамыз.
Есіркейтін, жарылқайтын бір Алла,
Бүгінгі күн түзететін қатамыз.
Анық-қанық айтылған жай Құранда:
Адассаң да қараңғыда, тұманда,
Тазалайтын,
Өсіретін бір Алла!
Жазалайтын,
Кешіретін бір Алла!

* * *

Мекке менен Мәдинаға жол салған,
Сахабалар, мухаджирлар, аңсарлар.
Шейіт болып дін ислам жолында,
Алла бір деп жаһанға олар жар салған.
Жатқа біліп, дәріптеген Құранды,
Іс жасаған мұсылманға ұнамды.
Әбубәкір, Омар, Оспан және Әли
Хақ жолында болған құлдар шыдамды.
Миыңдағы қыртысыңды жаза алар,
Хазіреттер, имамдар мен қожалар
Аяттар мен сүрелерге сүйеніп,
Насихатпен іштің дертін тазалар.
Құл Қожахмет өткен өмір сынағын,
Тапқан ақыр мінәжаттан мұрадын.
Алла деген аз болмаған ақындар,
Ал, әлеумет, соларға бір дұға қыл!

* * *

Адам болсаң парасатты, байыпты,
Алла жолы адалдарға лайықты.
Арғы бетке өткел таппай қиналса,
Жаратушы жібереді қайықты.
Алға бастап қанағатшыл қауымын,
Ұсынғанда көлігі мен сауынын,
Қара жердің кетсе беті жарылып,
Өмірімен жібереді жауынын.

Адал дос па, ғашық жар ма аңсаған,
Жарық шам ба көшелерде самсаған.
Түйір дән бе, тілім нан ба, сусын ба,
Бәрін, бәрін жібереді ол саған.
Жаратқанда он сегіз мың ғаламды,
Барлығынан артық қылған адамды.
Мойыныңды кезек бұрып, сәлем қыл,
Шайтан билеп кетпеуі үшін санаңды.

* * *

Ата-бабам жаралғаннан мұсылман,
Бақыт құсын қолдарынан ұшырған.
Дұға жасап, бет сипаймын әлбетте,
Өткен кезде мазарлардың тұсынан.
Амал жоқтан өткен күнге кінә арттық,
Таусылмайтын уәдені ұзарттық.
Кім біледі, қашан, қайда, қай жерде
Сол сенімді қалай, қайтіп жоғалттық?!
Адамзаттың атасы деп маймылды,
Босқа өткізген Алла берген ай, күнді,
Ақ-қараны ажырата алмаған
Әлі күнге әспеттейміз Дарвинді.
Құдай жоқ деп тәрік қылған сенімді,
Құдайсызға қарық қылған елімді,
Қолын созған ескерткішін пұт қылып,
Әлі күнге дәріптейміз Ленинді.
Албасты мен Ібіліске құрметті
Көрсеткендер елді де әбден індетті.
Мінін айтпай, қалай ғана жүреміз
Қырын қарап, қап-қара қып бір бетті.
Құдайсыздар жайлап алған жер-көкті,
Қашан болсын елге теңдік бермепті.
Қалай жуып тазартамын, білмеймін,
Ұн жақса да ағармайтын сол бетті.

* * *

Белді будың, мақсат қудың, көкседің,
Жидың-тердің, күйдің, түйдің, екшедің,
Жетпей қалған ойың емес тек сенің!
Құрмет көрдің, басты мұжып, жамбас жеп,
Бата да алдың еш жамандық болмас деп.
Өткен күннің орны толық толмас тек.
Тұнық судан, кәусар, зәмзәм, шәрбаттан,
Кезің болған шөлің қанып, дәм татқан.
Тірлігіңе болмас, бірақ, ол мақтан.
Ойлап қара, қандай едің сен кеше,
Түнде ұйқың, күндіз күлкің келмесе,

Жүрегіңде ауыр мұң бар ендеше.
Бұл фәниде басылса да желігің,
Қанша қызық болса-дағы өмірің,
Келешекке жетелейді сенімің.

* * *

Айтар сыры мәлім болған хатынан,
Адамдар бар ат үркетін атынан,
Жамандар бар жалмауыздай жабысып,
Айырылмайтын ұсақ-түйек затынан.
Ес кірмесе естияр боп жүргенше,
Сескенбесе мүлде тамұқ отынан,
Өтірікке әбден еті үйренсе,
Өте алар ма қияметтің сотынан?!

* * *

Ұйқы қашты, басты келіп албасты,
Күдік-күмән жағама кеп жармасты.
Бұл жалғанда көп керек пе адамға,
Сақтау үшін, ақтау үшін бір басты.
Жастық дәурен құйрығындай түлкінің
Бір-ақ сәтте көтерілген кірпігің,
Көз алдыңнан жай отындай жалт етіп,
Жоқ болмай ма талындай боп шырпының.
Өткен өмір қызып жатқан қырмандай,
Қызық бітпей мәңгі-бақи тұрғандай.
Бағалап та үлгермейсің сен оны,
Қас-қағым сәт – көзіңді ашып-жұмғандай.

* * *

Осы неге құмармыз біз егеске,
Бас қой дейміз сақтау үшін ел есте.
Алма-кезек алмаспаса тіршілік,
Шыға алатын адам бар ма белеске.
Айдың соңы айдың басы емес пе,
Айдың басы айдың соңы емес пе?!
Жақсы-жаман, адал-арам арбасар,
Досың көп пе жан сырыңды дәл басар.
Жолдың ұшы шорт қиылмас, сау болсаң,
Жолдың басы жол шетіне жалғасар.
Тығырыққа тірелдім деп тұрғанда,
Жол шегінен соны соқпақ алға асар.
Адамның да басы менен аяғы
Бір денеге қызмет қылса жарады.
Олай болса, бас болғанды бос мақтап,
Көңіліңді көтерме құр жоғары.
Бас шалқайып, аяқ жатса еңкейіп,
Қатар жүрер обалы мен сауабы.

* * *

Құдық қазып, үй салып, дән еккен де,
Кеудесінде жандары бөлек пенде.
Алдан тосып тұратын жақсылығы
Даяр бола бермейді дәметкенге.
Бітсе мұрын сорайып көз қасына,
Мұрны барда сіңбірген аз ба, сірә?!
Болмай қоймас дейтұғын жамандық та
Сақтана алсаң, жоламас өз басыңа.
Қолдан келсе, басатын қонышынан,
Жалғасатын немесе жең ұшынан,
«Астым-тастым, байлықты шаштым» – десе,
Құтыла алмас, бәрібір, борышынан.
Мал мен дәулет, бақ тайса, құралмаған,
Жақсылық пен кеңшілік бір Алладан.
Құдайға да келеді кінә артқысы
Тау басына талпынып шыға алмаған.

* * *

Кедей жүр бағым жанса бай болам деп,
Байлар жүр Құдайға да сай болам деп,
Тұқым жоқ, тұқым болса, күтімі жоқ,
Жер үшін жаға жыртар байбалам көп.
Шамасы аз болса да егін сеппек,
Қазақты кім айтады еріншек деп?!
Қалтада ақшасы бар, басқасы бар,
Жеріңді игермей ме келімсек кеп.
Қара жер қазына ғой баға жетпес,
Жер үшін төккен терің текке кетпес.
Сол жерді ту-талақай қылғандарға
Қанша айқай салсаң-дағы, сөзің өтпес.
Менің де басылмайтын бар-ау шөлім,
Даламның ұлымын деп санаушы едім.
Саудагер бидай сатқан толып жатыр,
Алқаптың кім жүлады арам шөбін?!
Жайқалған гүлдері де, орманы да,
Жеміс пен жусаны да, қаңбағы да,
Жас күннен көзге жылы ұшырайтын
Жер – бізге бабамыздан қалған мұра.
Өмірдің құжынаған илеуіндей,
Тірліктің шеше алмайсың күрмеуін кей.
Қарағым!
Қара жерді жамандама,
Қадірін түсінбейсің көрге кірмей...

* * *

Бар тілекті айтсақ біздер тілменен,

Ат қоямыз бұйымға да білмеген.
Құлын-тайлар кісінесе шұрқырап,
Сақаулар да ұғысады ымменен.
Бар тілекті айтсақ біздер сөзбенен,
Жетіп жүрміз нысанаға көздеген.
Адамдар бар – ықыласын до сына
Сөйлемей-ақ, көрсететін көзбенен.
Біреу зорды басып тұрса мыспенен,
Тіл ашпай ма еріндерді тістеген?
Адамдар бар – жақсылығын кісіге,
Сөйлемей-ақ, көрсететін іспенен.

* * *

Үлгіліден қалмайды ғой із бекер,
Әдепті адам айта қоймас сөз бөтен.
Аздап қоссаң, астың дәмін келтірген
Тілдегі әзіл тамақтағы тұзбен тең.
Жақсы сөзге естіген жан семілер,
Көңілдері көмекейден көрінер.
Әзіл түбі зіл боп жатса, сол асты
Ешкім жемей, ысырап болып, төгілер.

* * *

Талай кісі қайтып кетті Бақиға,
Қарақшы да, қайыршы да, сахи да.
Фәнидегі көрген қызық, сайраны
Жұмақтағы жалғыз күнге тати ма?!
Қарынбайлар мал мен мүлкін жинаған,
Кедейлерге тышқақ лағын қимаған,
Жер бетіне келсе қайта тіріліп,
Сарайларын көрер еді қираған.
Патшалар да алжаспаған ақылдан,
Ажыраған тірліктегі қоқымнан,
Жер бетіне келсе қайта тіріліп,
Ескерткішін көрер еді шашылған.
Ойламаған қара бастың құр қамын,
Құлшылықпен қарсы алатын нұр-таңын,
Жер бетіне келсе қайта тіріліп,
Көрер еді өсіп-өнген ұрпағын.
Тоқал ешкі дәмекенде жұмақтан,
Мүйіз сұрап, айырылған құлақтан.
Иманды бол!

Сабырлы бол!

Берік бол!

Тіршілікте өту үшін сынақтан.

* * *

Арып-ашып жүдеген ел тілегі,

Әділетті қалпына келтіреді.
Сол асудан асарда зымияндар,
Талай жанды жазықсыз өлтіреді.
Асқынғаннан ұлғайған дерт бораны,
Қорғансызды тағы да мерт қылады.
Жағаласқан жалғандық ақиқатты
Аяғынан шалсам-ау деп тұрады.
Шайтан менен бейкүнә періштенің,
Көрген жоқпын табысып, келіскенін.
Итжығыс боп жататын бұл өмірде,
Туар ма екен жететін жеңіске күн?!
Өтіріктің шылбыры қылғындырып,
Жасап жатыр біреулер қырғын бүлік.
Абыл – Қабыл дәуірі басталғалы,
Жердің бетін кетті екен кім бүлдіріп?
Біреу түсіп жауыздың пышағына,
Шыдай алмай біреулер құса-мұңға,
Бармақ шайнап жақсылар кетіп жатыр,
Қара жердің тойымсыз құшағына.
Екі дүния қызығын көрсем дейтін,
Ақ тілекпен тек қана өлсем дейтін,
Жаны жайсаң адамның ниеті пәк,
Бір өмір бар...

Бірақ, көп ел сенбейтін.

* * *

Жаратушы тарту қылған көрікті
Әркім қалай түсінсе де ерікті.
Сұлу қыздың сымбатынан не пайда,
Баса алмаса бойындағы желікті.
Өмірінің сақтау үшін шаттығын,
Қара түннен қорғау керек ақ күнін.
Жас жігіттің қайратынан не пайда,
Баса алмаса бойындағы аптығын.
Іске аспаса – ақылыңнан не пайда,
Жаман болса – жақыныңнан не пайда,
Бұл өмірдің қызығынан шет қалсаң –
Ғұмыр-жіптің ақырынан не пайда?!
Абайла, дос!
Алды-артыңды абайла,
Өмір сүру түспейді әсте оңайға.
Жақсылыққа жақсы қызмет етпесе,
Жамандықты өңмеңінен теппесе,
Жер басқаннан не пайда бар?
Соны ойла!

* * *

Аң мен құсты жер жүзіне таратқан
Жаратушы түгел жұптап жаратқан.
Біреу сүйіп, біреу тіпті сүймесін,
Табиғатта бар ғажайып үйлесім.
Жұп болмаса тірлік оты жанбайды,
Жыртқыштар да сыңарларын қорғайды.
Балапанға жем тасыған торғайды
Көрген кезде көңіл көкке самғайды.
Ғашығынан айырылған шерменде
Аққу құс та тебіренер көргенде.
Жерде қоңыз, суда жүзген балық та,
Жұптаспаса шыға алмайды жарыққа.
Үйіріне ие болған айғырды
Жаратушы байталдарға сай қылды.
Жұмыртқасын жат ұяға тастаған
Көкек неге қаймықпайды басқадан?
Отыз қатын алып жүрген қоразға
Осы күні еліктейтін жан аз ба?!
Мұның бәрі пенделерге ескерту,
Аң мен құстың қылығымен сескенту.
Көкті, жерді, суды көр де – тәлім ал,
Тәлім алсаң – маңдайыңның бағы бар.
* * *

Азуына сенген болса тістілер,
Қанаттылар тырнағымыз күшті дер.
Домаланған кірпікшешен дұшпанын
Инесімен піскілер.
Тұяқтылар аяғына сенсе егер,
Мүйізділер басын қорғап теңселер.
Ал сен, адам, айтшы, кімге сенесің,
Күн туғанда жол шегер?
Ақыл, қайрат қатар біткен адамға
Жаратушы жар болады ғаламда.
Біреу миға, біреу күшке сенеді,
Сенсе біреу табанға.
Бұл жалғанда екі аяқпен тік тұрып,
Тістілер мен күштілерді ықтырып,
Адамдықтың шын сипатын ұқтырып,
Тіке жүру – мықтылық!
* * *

Ия, Алла, қажет деп жиған жүгім,
Тисе болды қолына имандының.
Түсінсе екен ұрпағым қанағатқа
Төрт бұрышы әлемнің сиғандығын.
Кең әлемді шарлаған сөзім дара,

Алды-артымды барлаған өзім дана.
Қызығуын қоймайтын көңіл арсыз,
Құмартқанға тоймайтын көзім ғана.
Көз ашқан соң әлемді көрсе жақсы,
Жер басқан соң алшаңдап жүрсе жақсы,
Тіршіліктің ғажабын ұққан адам
Ақыреттің азабын білсе жақсы.

* * *

Көбінесе еңбекшінің ақын жер,
Ел алдында есеп берсе әкімдер,
Тілге тиек жүзеге асып жатқаны
Жұғымы жоқ жарлықтар мен өкімдер.
Тауқиметін тартып жүрген қамыттың,
Жайын ұққын арып-ашқан халықтың.
Халық деген бір есімі Алланың,
Жүзін қалай жаба аласың жарықтың.
Берген уәде бос сөз емес ұмытылар,
Өтіріктің перделері жыртылар.
Саналарын жауласа да мың күмән,
Хақ алдында есеп берер күн туар.

* * *

Көкжиектен келе жатса күн шығып,
Бой көтерсе жатқан шөптер тұншығып,
Жел тербетіп иілсе егер бір шыбық,
Мәнін білмей, жүре берме қырсығып.

Алла берген тіршілік!

Азан айтса, жалбарынған үн шығып,
Күнәні ойлап, өкіне алсақ күрсініп,
Таза жүрсек кетпей бойға кір сіңіп.
Ұятты істен тұрар болсақ қымсынып,

Алла берген тіршілік!

* * *

Үйлеспейтін зат бар ма икемдесе,
Шықпайды ғой ұшқын да үйкелмесе.
Құбыла түгел, барлығы бар секілді,
Көңіліңді алдамшы күй тербесе.
Адамдардың кейбірі мал секілді,
Жүре алмайды кездейсоқ сүйкенбесе.
Түнеретін тосыннан «сый» келмесе,
Сенбейді олар тозақта үйтер десе.

Әзәзіл кеп килігіп, азғырса егер,
Шыдамайды біреуді итермесе,
Қорықпасаң, қайтпасаң райыңнан,
Шайтанға ер де, сен-дағы сүйт ендеше.

* * *

Тас төбемде тұрған шақта күн күлген,

Қуаныш та, мұнайыш та үлгергем.

Көрер көзге жиіркенішті соншалық

Күштілерге жалбақтаумен күн көрген.

Қасарысқан қас дұшпанның алдында

Тілім тартпай тұрдым мен,

Пагшалардың бетін шайған суына

Аяғымды жудым мен.

Талай пәле, қуғын менен сүргіннен

Алла жар боп, аман қалып жүрдім мен,

Жаратушы бір Аллаға тек қана

Құлақ кесті құлмын мен!

* * *

«Атыңнан айналайын, пәруәрдігер,

Күлген мен ойнағанды кешіре көр.

Бар дейді қияметте қиын тозақ,

Су сеуіп біз барғанша өшіре көр!»

Есімде осы жолдар шалдар айтқан,

Шамасы, барар жерін барлап айтқан.

Арнайы діни білім алмаса да,

Хабардар болғаны ғой барлық жайттан.

Сол шалдар байлап жүрген белді бекем,

Көрсек деп құмартпаған жерді бөтен.

Қорықса Қияметтің азабынан,

Өшер деп тозақ оты сенді ме екен?!

Атыңнан айналайын, пәруәрдігер,

Сана бер, түзу болса есім егер,

Жүретін тіршілікте алданыш қып,

Пендеңе жетерліктей несібе бер!

* * *

Жүгінбесе қу түлкі айласына,

Айналмай ма аңшының пайдасына.

Ұртын көрсең, жолама қабағанға,

Бара көрме арт жақтан тай қасына.

Көмегіңді аяма жаралыдан,

Нас адамның ас алма табағынан.

Саусағына кетпесін тікен кіріп,

Гүлді алам деп ұстама сабағынан.

Құлаш ұрма өткелсіз айдындарға,

Ыржақтама қатігез қайғың барда.

Ұқтырам деп сөз айтпа надандарға,

Қуамын деп тас атпа маймылдарға.

Елсіз жерге түнеме жайлы екен деп,

Берген асты көп жеме майлы екен деп.

Аңдып жүрген Ібіліс адамдарды

«Қуанышты, – айтпай ма, – қайғы етем!» – деп.

Аман жүрген болсаң да оттаң қайсың,
Не де болса, адамзат, сақтанғайсың.
Соның бәрін бір өзім білдім демей,
Алланы айтып, тек қана мақтанғайсың.

* * *

Сақина тілеп алса сау басына,
Батады жұмсақ төсек жамбасына.
Адал жеп, өсек айтпай, таза жүрсе,
Түседі қалыпты өмір арнасына.
Нәжісі ішіндегі сыртқа шықса,
Ауыздан сасық нәрсе бар ма, сірә?
Көлемі кетеді екен кішірейіп,
Шаққанда жақсылықты жан басына.
Өзіңе өзің қарап қойған дұрыс,
Көргенде мін таққанша жолдасыңа.

* * *

Жақсылық аса алмаған өз басынан,
Аяйды қайырымын жолдасынан,
Көрсек тек танауының астын ғана,
Еркектің айбыны аспас ұрғашыдан.
Ағайын толып жатыр астамсынған,
Қышыған жерін көріп, құр қасыған,
Жаңалық, не болса да, жастан шығар,
Олардың табылады кім қасынан?
Сондықтан жан аямай құрдасыңнан,
Сескенбей ірілердің тұлғасынан,
Кедей мен кемтарларға жәрдем жасап,
Қанып іш ізгіліктің тұнбасынан.

* * *

Көз тастасаң шыққан кезде кезеңге,
Менікі емес тау да, тас та, өзен де,
Менікі емес ит пен құс та, балық та,
Сонда қалай,
Бұл тірліктен безем бе?!
Менікі ме көкейдегі тілегім,
Менікі ме соғып тұрған жүрегім?
Менікі деп меншіктеген мүліктің
Барлығының иесі бар, білемін.
Артық айтқан жерім болса, кеш, елім,
Менікі ме астымдағы төсегім?
Менікі ме елдің айтқан өсегі,
Тек Жаратқан біледі оның есебін.
Менікі тек аялаған арманым,
Менікі ме қолымдағы бармағым?!

«Сенікімін!» деген сүйген жарым да
Мына маған тартқан сыйы Алланың.

* * *

Қазағымның сөзі қызық, қалайда
Ғұмыр жетсе, жердің жүзін көр дейді.
Жер үстінде жүрген пенде, алайда,
Көре алмайды, көп нәрсені көрмейді.
Қазағымның сөзі қызық, осы елде
Жердің астын, қабірді де көр дейді.
Жатқан жері жарық болсын десең де,
Қараңғы деп жұрттың көбі сенбейді.
Туған жердің ойы менен қырында
Көргенді де, көргенсіз де жүр дейді.
Екі дүния жақсылығын, шынында,
Көрер болсақ, қайғы бұлты төнбейді.

* * *

«Мешіт салған – Алладан алғыс алған» –
Деген сөздің, меніңше, көбі жалған.
Нәпақанды адалмен тапқан болсаң,
Мың есе артық иыққа салған дорбаң.
Жанын салып Алла үйі – мешіт десе,
Бес намаздан еш уақыт кешікпесе,
Мұсылман сол – Жаратқан ерік берсе,
Қаражатын игі іске көсіп берсе.
Алып шығар баттасқан батпақ-сордан,
Құтқаратын құрған тор, қазған ордан,
Бұрылмайтын еш жаққа тура жолдан,
Дін Ислам – жүрекке болған қорған.

* * *

Тізе қосса жалғаншы мен алдамшы,
Өтпейді екен міскіндерге ар-қамшы,
Өтіріктің ұшы найза болса егер,
Қалқан болар ақиқатпен қорғаншы.
Десе біреу: «Не көрсем де, шыдайын!»
Дейді біреу: «Молдаларға ұнайын».
Елге көз қып міңгірлесе мүләйім,
Мінәжатын місе тұтпас Құдайым.
Таукіметті мойындағы қамыттай
Көтерсе де, қияметтен қорықпай,
Жүргендердің құлшылығы, шынында,
Өлімсіреп жанып тұрған жарықтай.

* * *

Жар басында жарбияды жапалақ,
Құй сен, сенбе, онда да бар махаббат.

Бәдәуилер мекені үшін соғысқан,
Ыстық құмды сүйеді екен жата қап.
Жұмыртқасын шоқып жеген тауықты
Асыраған мына заман қауіпті.
Адам қалай аулайды екен ұялмай,
Уылдырық шашып жүрген балықты.
Ұялмайтын, жиі алдайтын пенде көп,
Бақ пен байлық сенде бар да, менде жоқ.
Көрсеқызар, инабатсыз жалғандық
Екі ортада тұрған-сынды перде боп.
* * *

Омартада – ұясында араның,
Қалың шөпте – арасында даланың,
Биік өскен ағашында орманның
Қой жүнінде – ақ малында адамның
Нышаны бар Алланың!
Алма ішінде – жемісінде жұмақтың,
Су бетінде – толқынында бұлақтың,
Жүрек пенен қалқанында құлақтың,
Жанып тұрған жалынында шырақтың
Нышаны бар Алланың!

Арыстанның «Алла!» деген үнінде,
Балықтың да жүзген судың түбінде,
Суырдың да тыныш жатқан інінде,
Тіпті кескен ағаштың да тінінде
Нышаны бар Алланың!

Алла ұлы!
Жан-тәніңмен сезін де,
Алланы айтпай іс жасама, көз ілме.
Алла есімі айдай анық жазылған
Дөңгеленген жұмыр жердің өзінде.
* * *

Алла адамға көрсетті жол даңғылын,
Тәлкегіне тастаған жоқ тағдырдың.
Ел көркейді теріп еңбек жемісін,
Жер көгерді суыменен жаңбырдың.
Бірақ, адам көрсе көзі тоймаған,
Хақтың сыйын өз мүлкім деп ойлаған.
«Дүнияда не көрдің?» – деп кемсіткен
Мұсылманды тура жолдан таймаған.
Тірлігінде бәрін жиып, қарманған,
Осы опасыз дүнияға алданған.
Табыт тесіп, қолын жайған Ескендір
Дәлелдеген бос қайтқанын жалғаннан.
Алтын аптап, күміс күптеп талайлар,

Жермен-жексен тастан салған сарайлар,
Сен де ендеше кеуде керме, ей, адам,
Кезің келді алды-артыңа қарайлар.

* * *

Өсиетті өнеге етер өскен ел,
Шоқ басқандар от басудан сескенер.
Тайыз судан балақ түріп өте алмас
Дәті жетіп терең суға түспеген.
Тұщы судың қасиетін білмейді
Шөлдегенде ащы суды ішпеген.
Жаяулардың шаршағанын көрмейді
Ғұмыр бойы ат үстінен түспеген.
Сырты тозып, асты озып тұрса да,
Астар бірдей бола ала ма тыспенен,
Тірлігінде сән-салтанат құрса да,
Бақа-шаян теңесе ме құспенен.
Тіл мен ерін көмекке егер келмесе,
Тамақты да жей алмайсың тіспенен,
Жүрегінді ашу-ыза кернесе,
Мақсатыңа жете алмайсың күспенен.
Қысты өткерген мезгілдің де жазы бар,
Алтын бірдей бағаланбас мыспенен,
Түбі, бірақ, сауап болып жазылар
Титтей ғана жақсылығың істеген.

* * *

Тірі адамға көп нәрселер жетпейді,
Өліге де жетпейтін зат көп дейді,
Көр үстіне орнатса да көк күмбез,
Көрдің іші жарық болып кетпейді.
Жатқан жерде бой көтерсе кесене,
Одан ердің атақ-даңқы өсе ме?!
Өзгере ме қалыбынан бастапқы
Маңдайыңа жазылатын пешене.
Құл-құтанның арасында күн көрген,
Сайран салып, думандатып үлгерген.
«Өлдің, Мамай, қор болдың!» – деп хан айтса,
Қарашының не дейтінін кім білген?!

* * *

Жыл мезгілін көбінесе танимыз
Көктем мен жаз, күз бенен қыс арқылы.
Тіні берік, сауабы мол, жаны игі
Әрбір күннің бояулары әртүрлі.
Ұлы Ұрымға, қызы кетіп Қырымға
Жүрсе де адам келмейді ғой өлгісі.
Күн қызуы, мұз суығы, шынында,

Жұмақ пенен тозақтың бір белгісі.
Тіршілікте қимылдап қал, қалайда,
Болар талай жеңіс пенен жеңіліс.
Аққан су мен соққан жел де, алайда,
Фәни менен Бақиға ортақ көрініс.
Көрген түстей көрдің өмір ғажабын,
Шүкірлік қыл, аман жетсең бүгінге.
Тәнін сезген рақаттың азабын
Көтеретін жан қиналар түбінде.

* * *

Жатқанда жарыс қызып, бақ сыналып,
Адам аз көрсететін жақсы қалып.
Жақсы істі жан-тәнімен қылғанға да
Қояды жаман деген ат шығарып.
Мұңайып оған, бірақ, керегі не,
Барлығын бір Аллаға тапсыралық.

* * *

Әр мүліктің, әр заттың орны басқа,
Қызмет қылар бірі түз, біреуі аста.
Белгіленген белгілі міндеті бар,
Серт еткендей адамға айнымасқа.
Тұрмаса да көп мүлік өсім тілеп,
Бола ала ма адамға тосын тірек?!
Шып-шып етіп самайдан тер шығады,
Кеткен кезде бөкебай бөсіңкіреп.
Өзгелерге менсінбей қараса да,
Майлық болу сулыққа жараса ма,
Су құятын қонаққа құманменен
Қол сүртетін орамал таласа ма?!
Жайлы болар қонаққа бөстек неге,
Су болмаған ескекті ескек деме.
Іліп қойған сән үшін, текке тұрған
Беті жылтыр бұйымды әспеттеме.
Кірген затқа үйіңнің есігінен,
Тозғанынша қарайсың кешіріммен.
Алтын-күміс ыдыстан пайда бар ма,
Өтпеген соң тамақтың тесігінен.
Есің болса жолама жаман затқа,
Кір-қоқысты үйіңе маңайлатпа,
Жаратқанның тек қана жарлығымен
Қызмет етер бұйымдар адамзатқа.

* * *

Отырып тіршіліктің күймесіне,
Біреу мәз жалтылдаған түймесіне.
Біреу мәз сыртта жүріп құрмет көрсе,

Алмайды туып-өскен үйді есіне.
Қол созып қайта-қайта табағына,
Біреу мәз алдындағы тамағына.
Бай менен бағыланды қонақ қылып,
Салмайды, бірақ, көзін шамалыға.
Өткізіп сауықпенен кешті күнде,
Біреу мәз мақтау сөзді естігенге.
У-шудан, ашымалдан басы айналған
Адамға ажал жетпей ес кірер ме?!
Біреу мәз елді қойдай иіргенге,
Біреу мәз әлем-жәлем киінгенге.
Бабамыз: «Ер жігітті кебенектен
Таны» – деп айтса керек күйінгенде.
Фәниден татар дәмі аз қалғанда,
Он екі мүшесі әзер қозғалғанда,
Сөз қылып киген киім, ішкен асын,
Тірлікке таң қаламын мәз болғанға.

* * *

Аздан көпті шығаратын кім дейсің,
Жан сырыңды ұға алатын кім дейсің,
Азғырғанға еріп кеткен адамның
Кінаратын жоя алатын кім дейсің?
Бар тізгінін ұстап тұрған ғаламның
Кім екенін білмейсің ғой, білмейсің...
О, ғажайып!
Жерде туған көкке ұшып,
Көкте ұшқандар жерге кірген өлгенде.
Биік таулар аласарса шөккесін,
Өнім шыққан түйір дәнді көмгенде.
Қатты қызса балқиды екен құрыш та,
Қатал қыста үсіп қалған көбелек,
Шыбын-шіркей, қыбырлаған құмырсқа
Күн жылынса, тіріледі – не керек?!
Келбетіне таң қалсам да, сеземін,
Кейде тіпті биік өскен қарағай
Өртте қалса, не құрт шалса өзегін,
Қалуы анық тіс шұқуға жарамай.
Табиғат та от пен суда шыныққан,
Өрттен кейін күл орнына гүл шығып,
Жұмыртқадан, уылдырық, ұрықтан
Жер бетіне тарап жатыр тіршілік.
Аздан көпті шығаратын кім дейсің,
Жан сырыңды ұға алатын кім дейсің,
Азғырғанға еріп кеткен адамның
Кінаратын жоя алатын кім дейсің?

Бар тізгінін ұстап тұрған ғаламның
Кім екенін білмейсің ғой, білмейсің...

* * *

Ақымаққа тойып алса жоқ қайғы,
Кейбіреудің ішіне май жақпайды,
Кеңкелеске кеңес беріп, сөз айтсаң,
Көргенсіздер түгін қоймай боқтайды.
Кеуек басты көбік ауыз мақтайды,
Жағымпазды жатыпішер жақтайды,
Жануарлар шүйгін шөпке жайылса,
Көзі тоймай, тоқ болса да оттайды.
Ағын сулар теріс қарай ақпайды,
Жеңіл бұйым су түбіне батпайды.
Тізгінге ие болған адам асау ат
Қай жаққа алып қашса-дағы, тоқтайды.
Азаматтар жақсылығын сатпайды,
Адал адам арам астан татпайды.
Қолда барда қадірі жоқ алтынды
Шетте жүрген шаммен іздеп таппайды.
Лас жерге пәле, қырсық қаптайды,
Жаманат та жерде ұзақ жатпайды.
Ар ұялар, абырой бермес қылықтан
Қысылғанда ақыл ғана сақтайды.

* * *

Жаман әдет-қылығымды тастадым,
Кір-қоқысқа толған жерді баспадым,
Құдай айдап келген жаннан қашпадым,
Есерсоққа есігімді ашпадым.
Жақсылыққа құмарланып жас жаным,
Шайдай ашық болды зеңгір аспаным,
Ізгілердің ізіне еріп, қоштадым,
Өлең жазсам өтірікті қоспадым.
Жүріп өткен әп-әдемі жолыма
Әлдекім кеп, басып, құсып...
  ластады.

Бәрінен де осы бағты жаныма,
Енді маған не дейсіңдер, достарым?!

* * *

Тақ санынан жұп санына құт қонған,
Алла жалғыз.
Басқалары жұп болған.
Өсімдікті, жануарды, адамды
Жалғастырар көрінбейтін жіп болған.
Адамзаттың болып келген жақтасы
Жіп дегенім – Жаратқанның ноқтасы.

Жіптің ұшын келістіріп байласа,
Сол бір жіптің нық түйіні – отбасы.
Алланы айтып таңда және кешқұрым,
Ала жібін аттамаған ешкімнің,
Саған қарап қысыламын кейде мен,
Ренжіткен жерім болса, кеш, күнім!

* * *

Көкейімде жүрген сауал көп, тегі,
Әр жұмыстың кезеңі бар өтпелі.
Жылдың өзі он екі айға созылса,
Бар оның да жаз, күз, қыс пен көктемі.
Құр жауынмен біте қоймас іс дейді,
Күн көзінсіз шыққан егін піспейді.
Бидайдан ұн, ұннан қамыр шықпаса,
Нанның өзі ауызға кеп түспейді.
Түсінбейтін құпияның саны жоқ,
Білгенімнен білмейтінім әлі көп.
Жүн түтіліп, қаншама жіп иірілер,
Шыққанынша әп-әдемі шәлі боп.
Сөз шыға ма сөздің түбін қумаса,
Бұлақ бастан былғанады уласа,
Харам болып шығуы да оп-оңай,
Халал астың өзін дұрыс жумаса.
Пенделердің уайымы көп дейді,
Кейде қаржы, кейде уақыт жетпейді.
Тойымсыз көз, бітелмейтін құлқынды
Белгіленген мерзім ғана шектейді.

* * *

Алған жары махаббаты алғашқы
Болған болса – отбасында хал жақсы.
Алған жары болған болса екінші,
Аузы күйген мақсатына жетсінші.
Алған жары болған болса үшінші,
Тұрақтай ма, жырақтай ма – түсінші.
Алған жары болған болса төртінші,
Қарғамай ма алғашқы үшеу дерт іші.
Алған жары болған болса бесінші,
Дәті жетіп жинар ма екен есін шын?!
Алған жары болған болса алтыншы,
Алған шығар жай әншейін салт үшін.
Алған жары болған болса жетінші,
Кешірімді тек Алладан өтінсін.
Жеп жүргендер әйелдердің хақысын
Пайғамбардың хадистерін оқысын.
Санасы бар жігіт қана тұрақты

Өте алады қиналмастан сынақты.

* * *

Ауырса қиналатын кішкене еті,
Көрмеймін деген жерін үш көретін,
«Ол жақты көріп келген кім бар?» – деген
Қазақтың реті жоқ тістенетін.
Жүзіне аярлықты перде қылар,
Пенделер мансап қуған, шенге құмар,
Мешітке жол түспеген ақ киіммен
Шығарда жаназасы келгені бар.
Жарасар не десек те сүйген кезде,
Байқамай сөйлесек те күйген кезде,
Еріксіз еңкеймей ме тоңмойын да,
Өлгенде басы жерге тиген кезде.
Жалғанда не көрсең де төзгенің жөн,
Нышанын көрсетсе де көзге кілең,
Көзі жоқ көкірегінің адам ғана
Білмедім, ештеңені сезбедім дер.

* * *

Жөні келмей кей кезде текке амалым,
Мәнін білмей жүретін ақ-қараның,
Олпы-солпы біреуді көргенімде,
Қамыр екен иленген деп қаламын.
Не нәрсе екен адамды сүйікті еткен,
Мәртебесін өзгеден биіктеткен.
Сол қамырды ыстықта ұстағанда,
Қалаш-сынды кейбірі күйіп кеткен.
Бұл жалғанда алмайтын сүймей тыным,
Көп нәрсені ғұмырда білмейтұғын,
Жаратса да адамды саз балшықтан,
Пластелин емес қой илейтұғын.
Хайуан емес айдаса бара берген,
Құрдым да емес не келсе, ала берген,
Тән мен жанды жаратқан пәруардігер,
Адамзатқа әдейі сана берген.

* * *

Келген күннен кете алады қарғыш кім,
Білген кісі шығары анық сенімнен.
Қызметі түрлі-түрлі тәуліктің,
Уақыты жылға бірдей бөлінген.
Келген жерің тұра алмайды бүктеулі,
Кеткен күнде кегің болса жасырма.
Жылдардың да қызметі шектеулі,
Тепе-тең қып бөліп қойған ғасырға.
Әр сағаттың тілі әртүрлі болса да,

Бірдей қылып көрсетеді уақытты.
Өтер айлар, өтер жылдар қаншама,
Мезгіл мәнін түсінгендер бақытты.
Қадіріне жетпей күннің сыйлаған,
Жүре алмайтын алтын, күміс, жақұтсыз,
Киім киіп, жеуді ғана ойлаған,
Уақытын босқа өткізген бақытсыз.

* * *

Бұл жалғанды жайлап алып «пысығы»,
Көп болып тұр әйелдердің түсігі.
Халал асқа харам жиі қосылып,
Көбейіп тұр еріннің де ұшығы.
Өтіріктің бойлары өсіп, зорайып,
Қара көздің ақтары өсіп, алайып,
Тура айтатын адал адам азайып,
Қулық-сұмдық бара жатыр молайып.
Әзәзілдің жүрген жолы кеңейіп,
Жын мен шайтан кеткен кезде көбейіп,
Алла!

Бізді кесапагтан сақтай көр!

Одан басқа не дейік?!

* * *

Іштегі ауыр ойдан арылғым кеп,
Қағазды жайып қойып, сарылдым көп.
Көргенде ойы таяз пенделерді,
Кетеді қаным қайнап, жаным жүдеп.
Дін күтпей жүргендер бар залыммын деп,
Асылық қылғандар бар ғалыммын деп,
Өнерге қолы жеткен неге айтпайды
Алланың арқасында таңылдым деп.

Сопы айтар:

«Ғұмыр бойы жалындым!» – деп,

Дүмше айтар:

«Жаратқанға не қылдым?» – деп,

Жасаған құлшылығын міндет қылмай,

Айтпай ма:

«Хақтың жүзін сағындым!» – деп.

* * *

Мақтағанға басы айналып, мастанып,
Қолындағы тізгіні де бос қалып,
Даңғырлаған тесік шелек секілді
Жатқандар бар күресінге тасталып.
Болса жолдың қысқасы мен ұзағы,
Кездеспей ме құрып қойған тұзағы.
Шайға қантты шамадан тыс қосқандай,

Тәтті сөз де жиі адамды бұзады.
Туған-туыс, дос-жарандар сыралғы
Қиындықтан аман өтіп, сыналды.
Кемшілікті көрсетті деп жауықпа,
Кісі болса бетіңе айтқан кінәңді.
Саналылар өз қатесін жөндейді,
Бір сүрінген жерге қайта келмейді.
Сырқат ішкен ащы дәрі секілді
Қатқыл сөз де кейде адамды емдейді.

* * *

Ия, Алла!

Нұрыңды құй жүрегіме,
Жеткізгін көкейдегі тілегіме.
Түсірмей қайғы бұлтын реңіме,
Қуат бер аяғыма, білегіме.

Ия, Алла!

Нұрыңды құй оң жағыма,
Жеткізгін аңсап күткен арманыма.

Ия, Алла!

Нұрыңды құй сол жағыма,
Көнейін тағдыр басқа салғанына.

Ия, Алла!

Нұрыңды құй қаныма да,
Қамқоршым дәл өзіндей табыла ма.
Нұр құйғын көздеріме, тіліме де,
Қалмасын арым жүдеп, жаным жадап.

* * *

Мыжымай жүйке жеген жұлын-құртты,
Кешіре алмай жүрмін зұлымдықты.
Қалпына ұзақ уақыт келе алмайды
Көңілім болып тұрған бұрын күпті.
Сабаға түспей алмас, сірә, тыным,
Демеймін шектен шыққан бұзақымын.
Сасыған ауыз болса, сол ауыздың
Мұрынды үстіндегі бұзатынмын.
Шындықтың ат байлайтын жоқ тұрағы,
Маған да есер жөнсіз соқтығады.
Көргенді көзіне айтып көргенсіздің,
Тиіскім көр-кеудеге кеп тұрады.
Білмеймін, кімге не деп айтарымды,
Жегулі тұрған атым қаңтарылды.
Байлатып босағаға қойсам ба екен
Мойнына шынжыр салып шайтанымды.

* * *

Білесің бе тірілердің қадірін,
Білесің бе өлгендердің қабірін?
Өлім деген мейірімсіз, тасбауыр,
Барша жұртқа орындатар әмірін.
Бірақ, ажал аңдаусызда келмесе,
Мәңкүр-Нәңкүр алдына алып, тергесе,
«Осы қысқа ғұмырыңда, әй, пенде,
Не тындырдың?
Жауабыңды бер!» – десе.

«Білмеймін!» – деп, бәлкім, басты шайқарсың,
Бәлкім, ішің пысқаныңды айтарсың.
Кигеніңді, сүйгеніңді айтарсың,
Ішкеніңді, құсқаныңды айтарсың.
Атажұртқа бір тал шыбық ектің бе,
Белді буып, ғылым қуып кеттің бе,
«Қылмысымды қайсы байқап қалар?» – деп,
Әлде артыңа алаңдаумен өттің бе?
Азаматы көркейтпесе ауылын,
Ауырды ма ет-жүрегің, бауырың?
Жатқанда да торқа болар топырағың,
Туған жерден үзілмесе тамырың.

* * *

Қайыршының түбі тесік дорбасын
Көрген кезде қатты күлді жолдасым.
Күлме, досым!
Дүнияға келгенде
Сен де осы қайыршыдай болғансың.
Әке-шешең саған берсе қарызын,
Оны өтеу де мойындағы парызың.
Ел ішінде жоғалмайды мейірім,
Жаратқанға жетіп жатса арызың.
Қайырымды қаталатқан патшалар
Тақ пен тәжді басындағы бақ санар.
Сараңдардың көзі өмірі тоймайды
Сарайында үйілсе де ақшалар.
Алтындатқан ғимаратқа кір, мейлі,
Ешбір пенде артық өмір сүрмейді.
Тек байғұстар Алла берген ғұмырдың
Байлықпенен ұзармасын білмейді.

* * *

Ия, Раббым!
Саған ешкім бола алмайды тосқауыл,
Саған сенген жоғалмайды еш қауым.
Түбі сенің жығылады алдыңа
Көтергендер зұлымдардың шашбауын.

Жайын біліп алпыс екі тамырдың,
Түсіндіріп қасиетін сабырдың,
Сақтаушы сен кесірінен жалғанның,
Сақтаушы сен азабынан қабірдің.

* * *

Орманды өрт, мұхитты дерт басса да,
Өзен суы арнасынан асса да,
Жер сілкініп, қанша зұлмат төнсе де,
Талай боздақ мезгіл жетпей өлсе де,
Неге қанға тоймайды екен адамзат?!
Жеген асы жал мен жая болса да,
Жалт-жұлт еткен ақ сарайға қонса да,
Бал татыған тәтті сусын ішсе де,
Жақсылардың ортасына түссе де,
Қанағаты болмайды екен адамзат?!
Бала күнгі арманына жетсе де,
Атақ-даңқы алыс жаққа кетсе де,
Шаңыраққа ырыздығы толса да,
Есі түзу, ғұмыры ұзақ болса да,
Қызығуды қоймайды екен адамзат?!
Дәурен өтіп, жасы жетіп, қартайып,
Қайрат кеміп, буын семіп, әл тайып,
Жүру қалып, бір бүйірге жантайып,
Екі көзден жатқан шақта нұр тайып –
Үзілуді ойлайды екен адамзат.

* * *

Кісі қайтса елемейтін кез емес,
Құран оқу мал табудың көзі емес.
Айтылған сөз қара бастың қамы үшін,
Молда айтса да, шариғаттың сөзі емес.
Күмбез салған әруақтарды қадірлеп,
Өз ісіне уақытша семірмек.
Жермен-жексен болып жатқан бабасы
Басқаларды алмайды ма жәбірлеп?!
Тірі адамдар не іздейді моладан,
Айыға ма тағдыр салған жарадан?
Өлгендерге қажеті жоқ түктің де,
Жалғыз ғана дәме қылар дұғадан.

* * *

«Көл беретін несібені тауыса алман!» –
Деп жағалау тұрғындары жар салған.
Балықтарға қармақ салған азайып,
Көбейіпті тереңдерге ау салған.
«Жауған қар да таусылады» – демей ме,
Маңыз беріп жатыр, бірақ, кім соған?

Шабактарды қылғып жатса қомағай,
«Жарайсың!» – деп соғып жүрміз қол соған.
Уылдырық баршамызды қарық қып,
Жеп те жүрміз жеңсік асты аңсаған.
Қарғысы ма деп ойлаймын балықтың,
Адам көрсем абыржыған, шаршаған.
Азық қылсаң қажетіне халықтың,
Қиын күнде ашылады жол саған.
Балық сатып, пайда қылса, анық бұл,
Қияметте құрылады тор соған.

* * *

Ораза айы. Ауыз берік тағы да,
Қалай айтам батқан жайды жаныма.
Ойладым ба орта жолда қалам деп,
Жабысқанда жүйрік аттың жалына?!
Алдамшыны алдамшы деп айтпасам,
Жалғаншыны жалғаншы деп айтпасам,
Жауын жаумай, қурап кеткен орманды
Жайпап жатқан басылады өрт қашан?!

* * *

Жүрген жерің бұдыр ма, әлде тегіс пе,
Ажал үшін пенделер де шемішке.
Дәнін сорып, шағып-шағып тастайды,
Ең әуелі қуырып ап шөмішке.
Ыза буып, құмар болсаң керіске,
Адам қарғап, лағынет айтар періште.
Тірлігіңде тура жолдан тайқысаң,
Түсің қашып, ісің кетер теріске.
Мал емессің жайылатын өрісте,
Ықылас қыл ізгілік пен жөн іске.
«Ексең нені, соны орасың» – деген бар,
Ырза болғын өсіп шыққан жеміске.

* * *

Орман еді пәленшенің атында,
Сая болған бірге туған жақынға.
Жылдар өтті, тамырлары қырқылды,
Бұтақтары айналды енді отынға.
Сондай әсем көрпе көрдім жақында,
Отырды оған талай ғалым, ақын да.
Уақыт озды, тысы тозды, жыртылды,
Қиқымдары айналды енді қоқымға.
Күні бітсе, патша ма, әлде пақыр ма,
Кетер сиып үш-ақ құлаш ақырға.
Кекжең қағып кердеңдеме ендеше,
Мықтымсынып, басты бекер қатырма!

* * *

Ымырт түсті, тағы да қас байланды,
Сағат тілі деймісің босқа айналды.
Балаларым ер жеткен уайым болып,
Ғашық жарым жанашыр досқа айналды.
Дос-жараннан қашан да көмек көп-ті,
Оларды да бұл жалған дедектетті.
Әрқайсының мақсаты, міндеті бар,
Туыстардың жолдары бөлек кетті.
Жігіт болдық кезінде жан қызығар,
Қалағанын алыстан алғыза алар.
Күн жақындап келе ме, кім біледі,
Алла алдына жалынып жалғыз барар.

* * *

Жалған жолы қай кезде тегістелер,
Күн туар ма төрт жақты тегіс көрер?!
Әрбір үйге сұм қайғы соқпай кетпес,
Қанша қорғап жүрсе де періштелер.
Қабырғаға түссе егер ауыртпалық,
Құдай оны берген жоқ алып барып.
Көп іс сенің өзіңе байланысты
Екендігі жатады анықталып.
Мына жалған алдамшы қызық, майдан,
Жазмыш жалғыз жол емес сызып қойған.
Түзу жолда адасып кеткендер бар,
Қайтып келе жатқанда қызып тойдан.
Басқа түспей ел мұңды түсіне ме?
Барлық істі Алланың ісі деме!
Абайласын алды-артын, ойлансын деп,
Ақыл берген сол Алла кісіге де.

* * *

Жапанда елден безіп жалғыз жатқан,
Жалғандық Шәкәрімге қатты батқан.
Түбіттей жұмсақ сөздер елжіретсе,
Балғадай қатты сөздер тасты уатқан.
Сезініп жан-тәнімен нұр-тынысын,
Түсінген ақыл-оймен тылсым ісін,
Жалғаннан жалғыздықты артық көрген
Ақынның естіп тұрмын күрсінісін.
Босатып өзін ерте шытырманнан,
Бас алған ақиқаттан бүкіл арман,
Шәкәрім бұл өмірдің мәнін ұғып,
Тіршілік батпағынан құтылған жан.

* * *

Қателесем, Жаратушы кешірсін,

Ел басына төнді талай тосын сын.
Жерін қорғап шейіт болды боздақтар,
Жауған оққа тұрған тосып төсін шын.
Сол соғыста бұғып, аман қалғандар
Батыр атын берсе екен деп армандар.
Шындық терең көмілгенде, бетіне
Қауыз болып шығады екен жалғандар.
Кеудесіне орден таққан ардагер
Емес пе екен арын сатқан саудагер?
Босқынды атып, батырсынып жүрген бар,
Теперішті көріп жатса ауған ел.
Опасыз деп елін сүйген батырды,
Қаншама арыс жала жауып, атылды.
Қанды қолдар келер ме екен тәубаға,
Жұтар сәтте алған демін ақырғы.
Көре алмаған жанашырын аңсаған,
Жетім-жесір қақын жеді қанша адам.
Кемшілігін бетіне айтсаң, жақтырмай,
Әлі күнге қазып жүр ғой ор саған.
Нағыз адам қарсы жүзер ағысқа,
Құрақ ұшпас дәрежелі танысқа,
Өректімес жүлде бер деп жарыста,
Кеуде кермес қатыстым деп соғысқа.
Сатқындықтың бетін ашар аз ақпар,
Айран-асыр осы жайға қазақтар.
Тірі жүріп құрмет көрсе кәззаптар,
Күн туады түбі оларды азаптар.

* * *

Мінәжатын айтып жатыр мұсылман,
Жасын төгіп, жалбарынып, жылаған.
Бұл фәниде елге қысым жасаған
Арылуы қиын шығар күнәдан.
Жарты әлемге жүрсе-дағы ие боп,
Тілді қорлап, мемлекеттер құлаған,
Пайғамбарға тіл тигізіп, күйелеп,
Дінді қорлап, дінбұзарлар жүр аман.
Қарайламай жүріп өткен ізіне,
Сүрінгенге күліп жатса құлаған,
Ырза болса ісіне емес, сөзіне,
Бұл да, бәлкім, біреулерге ұнаған.
Абыржиды астамсынған қамкөңіл,
Келешекке осы күні кім алаң?!
Жаратқанның әмірі ме әлде бұл,
Жер бетінде пенделерін сынаған...

* * *

Болғандар бар қиындықтан зәрезап,
Тартқандар бар бұл фәниде кіл азап.
Тәубаға кеп, болған іске шүкір қып,
Жаратқанға жасап жатыр мінәжат.
Өкінішің өзекке енсе сыналап,
Өткен күнді керегі не кінәлап?!
Мына тірлік жарылқаған қауымды
Күйініш пен сүйініштен құралат.
Туысың да болып жатса жүре жат,
Басқа түскен тауқиметтен кім азат?!
Қысылғанға қамқор болған мұсылман
Жаратқанға жасап жатыр мінәжат.
* * *

Баласына берілсе араб аты,
Тисін деген шығар-ау шарапаты.
Есімдердің өзі де елжіретсе,
Бұл да болса Құранның ғаламаты.
Тыңдап өсіп имамның уағыздарын,
Өтеп жүрсе құлшылық парыздарын,
Үміт қылып баладан тәлім алған,
Білген шығар Аллаға қарыздарын.
Түсінген соң аяттың мағынасын,
Жаратқанның еркіне бағынасың.
Тек сол ғана төгіліп келген нұрдай
Жүректерге құяды шұғыласын.
* * *

Айналайын атыңнан,
Хақ-Тағалам!
Тірлік көшін жарылқа тоқтамаған.
Қияметтің сақтай көр азабынан,
Шамам келер міндетті жүкте маған.
Ата-ананың борышын ақтамаған,
Абырой мен намысты сақтамаған,
Кезім болса, ғафу ет, кеңшілік қыл,
Айналайын атыңнан,
Хақ-Тағалам!
Адам болсам өтірік мақтамаған,
Адал болсам арамды жақтамаған,
От басыма жетерлік несібе бер,
Одан басқа керек жоқ түк те маған.
* * *

Пайғамбарды дегендер жын жайлаған,
Күйіп тозақ отына, ойбайлаған,
Жандарынан күн сайын көрген жанды
Елшісі деп Алланың кім ойлаған?!

Біреулер бар аттарын борбайлаған,
Алдындағы малын да зорға айдаған,
Не өзіне сенбесе, не Құдайға,
Дейді халық оларды: «сор қайнаған».
Күлкі болар Хаққа да нанбай надан,
Көзі жетсе ақ жолды таңдайды адам.
Көзің көріп тұрғанды шындық дейсің,
Көрмей тұрып сенбеген қандай жаман?!
* * *

Өмір үшін, тірлік үшін таласта
Дем алады өсімдік те, ағаш та.
Тамырынан жұлып алса жел келіп,
Қаңбақ шіркін кетпейді ме сенделіп.
Көкке бойлап биік өскен қарағай
Қалар кейде кәдеге де жарамай.
Ақ қайыңды күннің көзі аймалар,
Кей бұтағы сыпырғышқа айналар.
Жапырақтар шаң-тозаңнан аршылып,
Жайқалады кеткенінше жан шығып.
Ыстық келіп ұрынғанда салқынға,
Дем алады аласұрған толқын да.
Су аяғы айналғанда құрдымға,
Қабырғасы қайысады шыңның да.
Бірі етекте, бірі заңғар асқарда
Дем алады қатып жатқан тастар да.
Тастың беті десем неге тайғанақ,
Оны да күн жатады екен аймалап.
Денесінен ауыртпалық тастарда
Шомылады бұлттан тамған жастарға.
Тас мұжылса, ұсақ құмға айналар,
Соны көріп адам ұзақ ойланар...
* * *

Көз суланып, шулағанда құлағың,
Бітелсе егер ағып жатқан бұлағың,
Бір Алла ғой бұлақ көзін ашатын,
Неге соны түсінбейсің, шырағым?
Жарамаса бір кәдеге жарағың,
Аяғыңа оратылса балағың,
Бір Алладан тілек тіле күні-түн,
Неге соны түсінбейсің, қарағым?
Орны толса ойсыраған олқының,
Бүтінделсе ақыл-есі жартының,
Бір Алла ғой бәрін жөнге салатын,
Неге соны түсінбейсің, жарқыным?
* * *

Күнді көрсе күлімдеп күндей күлсін,
Түнді көрсе демалсын, көзін ілсін,
Теріс ісін содан соң жалғастырса,
Көзі көрген пенделер өзі білсін.
Күнді түнге кей кезде алмастырса,
Сынағаны адамның төзімін шын,
Мақсат-мұрат жалғанда іздемесе,
Көрінгенге тіленген көзі құрысын,
«Құдай қырын қарайды бізге» – десе,
Әзәзілдің ант атқан сөзі құрысын!

* * *

Басшыларды құлы дейміз халықтың,
Шынында олар Аллаға құл, анық бұл.
Құл екенін ұмытады мырзалар
Шығып алса биігіне даңқтың.
Алдын алмақ болып келер қауіптің,
Айтқандарын істегендер тәуіптің,
Күйін кешер жұмыртқалар жер таппай
Шыр айналып, қыт-қыттаған тауықтың.
Қадірін біл күнде көрген жарықтың,
Салмағын біл мойындағы қамыттың.
Тазалауды құйрығынан бастайды
Шіріп жатса егер басы балықтың.

* * *

Есіңе алсаң Алланы тұрған сайын,
Ораза мен тарауық, құрбан сайын,
Мойынға алған жүгің де азаймай ма,
Жаратқанға құлшылық қылған сайын,
Сол мойынды жан-жаққа бұрған сайын.
Күн әдемі көрінер атқан сайын,
Семірмей ме жайған мал баққан сайын,
Қос тізеге сары су ұяламас
Бес намаздың қадірін тапқан сайын,
Жайнамазға тізелер батқан сайын.
Ми қыртысы жазылар білген сайын,
Қатайады жүрегің күйген сайын,
Маңдайыңа жазылған тағдыр болса,
Тағдыр жүгі жеңілдер күн-күн сайын,
Сол маңдайың сәждеге тиген сайын.

* * *

Айтқан сөзің өте ме ақымаққа,
Күймеймін деп барады жақын отқа.
Аман-есен жаратқан бір Құдайым
Тұр ғой сені сынап та, бақылап та,
Ойландың ба, қалайша егін болды

Жалғыз түйір түскен дән топыраққа?
Жусаң кетпес күнә ма бір шақтағы,
Маңдайыңнан неге тер бұршақтады,
Жаза бастың, жаңылдың, қаталастың,
Көп қауіптен тірлікте кім сақтады?
Ойландың ба, қалайша адам болдың,
Жалғыз тамшы қан едің құрсақтағы.
Бұлтты жиып, қайтадан айыратын,
Жайған қойдай иіріп, қайыратын,
Жүндей түтіп тауларды қияметте,
Кімнің қайда барарын бұйыратын,
Сәжде жасап, бас иіп, мінәжат қып,
Есіне алғын Алланың сүйіп атын.

* * *

Бұлбұлда сайрап тұрған талға қонып,
Таласар тоты құспен бар ма көрік?
Үйрек пен қаздан өзін кем көрмейді
Қыт-қыттап жүрген тауық зорға қонып.
Жапалақ тұрады екен жалбалақтап,
Жанына қарқылдаса қарға келіп.
Ұшқан құс мәз болады қанатына,
Білмейді тұтыларын торға келіп.
Қосады өзін кісі санатына,
Жүргендер аз олжаны пайда көріп.
Уақыт өте келе басылмай ма,
Адамға пайда болған тойда желік?!
Көп асқан түбінде бір тосылмай ма,
Құр қалған түйе жылдан бойға сеніп.
Кісінің өңі жылтыр, тілі майда,
«Келбеті ақылына сай ма?» – дедік.
Жаратқан жақпар тасты биік шыңнан
Құлатып, кетеді екен сайға көміп.
Аптығын басады екен асау толқын
Екпіндеп соғылғанда жарға келіп.
Тұсауды аяқтағы үзіп шығар
Атылса жанартаудай бойдағы ерік.
Тасынба бармын деп те, зормын деп те,
Отырмын осындай бір ойға келіп...

* * *

Алтын көрсе, жолдан тайса періште,
Өрге тартқан тасың түссе еңіске,
Мезгілің кеш, еткен еңбек еш болып,
Өмір неге жол береді теріске?
Қиналмаймын жауыздарды жай ұрып,
Надандардың жүрген жері ойылып,

Өсекшінің өңешіне от түсіп,
Жағымпаздың жағы кетсе айырылып.
Жол үстінде тұрғаннан соң шошайып,
Пәлекеттен қашқан екен машайық.
Бет пердесін сылып тастап арамның,
Жәдігөйді жақтан ұрсам, несі айып?!

* * *

Әкем қайтты мені жетім қалдырып,
Шешем қайтты ішімді оттай жандырып.
Көкжиекке жанарымды талдырып,
Көкіректе қалды күдік, қалды үміт.
Өзім де енді әке болып қалғанда,
Тағдыр басқа тауқиметін салғанда,
Жүре тұрсам деймін мына жалғанда,
Ұрпақтарым қалмасын деп арманда.

* * *

Шіркін, дәурен, ғажап-ау жасымдағы,
Қызықтырып баланы қасымдағы,
Темір торға дәл көздеп түсіруші ем
Тұрған допты аяқтың басындағы.
Өңімде де дәл келсе түсімдегі,
Мені кейде көп адам түсінбеді.
Жең ішіне ешқашан жасырмадым
Кәмпитті де қолымның ішіндегі.
Қолдады ма бақ дарып, Қыдыр мені,
Жақыным да жаныма үңілмеді.
Жайып салдым ақтарып сойған қойдай,
Жатқан сырды жүректің түбіндегі.
Аз емес қой қазақтың мұсылманы,
Жанға батты солардың қысылғаны.
Амалсыздан жұттым мен кері қарай
Тұрған сөзді тілімнің ұшындағы.
Бауыры бар жұрттың да өкпесі көп,
Өлеңімнің оты бар, бүкпесі жоқ.
Жаратқаннан тілеймін күндіз-түні
Сол бір сөздер без болып кетпесін деп...

* * *

Бұл жағдай әсер етер кімге қалай,
Күтпейді саналы адам түннен арай.
Күнбағыс бойлап өссе күнге қарай,
Ұшады бал арасы гүлге қарай.
Жыртқыш аң ұзақ жатпас ін түбінде,
Аунарын түлкі білер кірпінің де.
Оқталған мылтық түбі атпай қоймас,
Жатпайды алмас қанжар қын түбінде.

Бермесе ақ төсінен анасы ырыс,
Жата ма бесігінде бала тыныш.
Барлығы байланысты бір-біріне,
Тәртіппен жаратылған жаратылыс.
Таудың да күні келер бүгілетін,
Тастың да кезі келер үгілетін,
Бар адам алдына кеп жүгінетін,
Ұмытпа Жаратқанның күдіретін.

* * *

Сойған малдай бездері алынбаған,
Кей адамның жағдайы мәлім маған.
Қолға түскен тамақты қуырдақ қып,
Өкпені де бауыр деп қабылдаған.
Адамдай-ақ барлығын жаңа көрген,
Не берсе де талғамай ала берген.
Тазалыққа мән беріп жатпаса да,
Олар-дағы жар сүйген, бала көрген.
Кейбіреуге болғанмен қоқсық пайда,
Лас жерден, алайда, нас шықпай ма,
Борсып жатқан шалшықта лайлы су
Барар дейміз атылып, шапшып қайда.
Дәрет сенің үйіңді күзетеді,
Көңіліңді шаң басса, түзетеді,
Дәреті бар адамнан шайтан қашар,
Таза болып жүргенге не жетеді.

* * *

Қоңыз жүр қыбырлаған қи ішінде,
Доңыз жүр қорсылдаған ми ішінде.
Діні жат әйел алған азаматтың
Болмайды берекесі үй ішінде.
Басылмай алып-ұшқан көңіл шері
Ойламас кате бар деп бұл ісінде,
Қитықтан ситық тауып келіншегі,
Дау туса, сыртқа қашар түн ішінде.
Жем түскен аяғына қысырақтай
Көп болар кем-кетігі жүрісінде,
Қоймайды бір пәлеге ұшыратпай,
Сайқалдық бұғып жатар күлісінде.
Еркегін ер секілді санамаса,
Мін болмай тұрса-дағы мінісінде,
Болуға үйге тұтқа жарамаса,
Бұл бір жай мысал болар кім үшін де.
Болса да туысына қандай жақын,
Тікендей өсіп тұрған гүл ішінде,
Сүйелдей көзге шыққан мұндай қатын,

Әйтпесе, басқа әйелде жұмысым не?

* * *

Алла бізді жаратса да жалаңаш,
Киім берді тәнімізді жабуға,
Тамақ берді қалмасын деп адам аш,
Сана берді өзгелерді тануға.
Бұл фәниде тосып талай кедергі,
Кезігесің тоқсан түрлі сұрауға.
Шайтанды да арамызға жіберді
Пендесінің беріктігін сынауға.
Өткен жолға назарын сал кідіріп,
Зәмзәм су ма тілегені таңдайың?
Сол сынақта қалған болсаң мүдіріп,
Тайқы болып жаралғаны маңдайың.

* * *

Жынды десе ақылы ауысқанды,
Азғын десе жаманмен қауышқанды,
Түлен десе адаммен алысқанды,
Малғұн десе жақсыны жанышқанды,
Кәззап десе қырсығып, қарысқанды,
Кәпір десе мақтаншақ «данышпанды»,
Тіл ұшында тұратын ауыр сөздер
Сағыз болып тіліме жабысқан-ды.
Адасқанның алды жөн, арты соқпақ,
Үйренгендер баяғы қалпын сақтап,
Алдыңғылар жүре алмай тартыншақтап,
Шыдамсыздар тұра алмай сабыр сақтап,
Өзін дағтап, айтылған сөзін таптап,
Надан жұртқа кемеңгер қалай жақпақ?
Сөз түзелмей ел іші түзелер ме,
Ханнан қазық болмаса, биден тоқпақ...

* * *

Жарық болмас жұлдыздар айды мақтап,
Дәулет бітпес жүргенмен байды мақтап,
Өзендерді алмай ма өгейсітіп,
Тұрған кісі жыра мен сайды мақтап.
Келмей жатса орайға істің жөні,
Қоятұғын қазанға қайда қақпақ?
Тағасы жоқ ат болса қыстың күні
Мұз үстінде жүре алмас тайғанақтап.
Байқап-байқап сондықтан сөйлеген жөн
Сұлуларды дегенде айдан әппақ,
Болсын десең қонымды иленген тон,
Айту керек әр сөзді бойға шақтап.
Тілден шыққан сөйлемде болмаса сөл,

Айырман не хайуаннан жүрген оттап,
Таза жүрсең – ешқашан таба алмас жол,
Пәле-жала соңына ерген қаптап.

* * *

Жер бетінде барлық зат
– Алла мүлкі,

Ля-ил-ля-ха ил-ла-ла!

– Жұмақ кілті.

Мұхамбет-расулалла

– Алла елшісі,

Иланбаған адамдар болар күлкі.

Құлқу-Алла-Бу ахад!

– Алла біреу!

Сондықтан осы күнге аман жеткен

Аузында Алласы бар қазақ жұрты.

* * *

Түнде көріп шырақтарды жағылған,

Кейбір надан жұлдыздарға табынған.

Көрген кезде жарқыраған күн, айды

Көріп тұрмын деп ойлаған Құдайды.

Енді біреу қалың елге жиылған

Пұтты әкеліп, соған ғана сыйынған.

Кеткеннен соң шайтан өтіп арадан,

Пайғамбарды біреу тәңір санаған.

Бір Алланы Құран кәрім түсірген

Қалай ғана шығарасың есіңнен?!

Күн мен айды, жұлдызды да жаратқан,

Адамзатты жер бетіне таратқан.

Түйсік берген төрт аяқты малға да,

Сыйын жалғыз жаратушы Аллаға!

* * *

О, ғажап-ай, кейбір титтей құмырсқа,

Ұрты томпақ, қол-аяғы тым қысқа,

Аузына әкеп біреу асты салмаса,

Жарамайды екен мүлдем жұмысқа.

Қолқабыссыз сала алмаса илеуін,

Отыра ма күтіп бәрі күйреуін.

Сол құмырсқа тіл табысып басқамен,

Білсе керек кімді, қалай билеуін.

Қызметті санамайтын қоршылық,

Құмырсқаның басқа түрін жалшы қып,

Бейімделіп құлдыққа да сол тобыр,

Көрсетпейді екен тіпті қарсылық.

Адамдар бар асты шайнап бермесе,

Ас ішпейтін алдына алып келмесе.

Мына біздер көріп жүрген өмір де
Құмырсқаның илеуіндей ендеше.
Құмырсқаның көбі, бірақ, бейнетқор,
Мәңгі-бақи құлдық кебін кимек пе ол?
Терін төксе, еңбек етсе ерінбей,
Тіршілікте көреді екен зейнет мол.
Қиындықты жеңіп шығар күрескен,
Су бұзбай ма қатқан мұзды сірескен.
Өзгеге еткен жақсылық та қайтады,
Қыбырлаған құр қалмайды үлестен.
* * *

Шын жүректен жазған менің өлеңім
Кез келгенге қолдан келмес дер едім.
Нағыз ақын сөз қадірін бағалар,
Бірақ, оған ұқсас ұйқас таба алар.
Қазақ айтқан мақал менен мәтел де
Сәл басқаша айтылады жат елде.
Сүттің қандай ұқсас болса қаймағы,
Ұқсайды екен ғалымдардың ойлары.
Бірақ, небір ғұламалар сый алған,
Сүрелерді шығара алмас қиялдан.
Ақиқаттан аттап ешкім оза алмас,
Періште де аятты ойдан жаза алмас.
Барлық адам, барлық жындар жиналып,
Шығара алмас бір аятты қиналып.
Хаққа сенсең, айта берме босқа өкпе,
Құран сөзі – естілерге ескертпе.
* * *

Жамылғанда балшықты өлген кісі,
Мақтасады жиналып көмген кісі,
Еске алады марқұмның ізгілігін,
Жақсылығын, әрине, көрген кісі.
Көнген адам өмірдің жарғысына,
Ие болар ел-жұрттың алғысына,
Қайтқан кісі жаман деп айтқан кісі
Ұшырайды туыстың қарғысына.
Жауызбен де жауласқан аталарым
Қайтқан кезде кешірген қаталарын,
«Жаны тыныш болсын деп жатқан жерде», –
Қолын жайып, жасаған баталарын.
Жақсы сөзге жан иіп, жылынамын,
Алла түбі тағады құлына мін.
Кешіре ме, білмеймін, кешірмей ме,
Қияметте болады сыры мәлім.
* * *

Ағузу-биллахи-мина-шайтан-ражим!

Құран сөзін ақиқат деп қабылдар,

Пенде ғана көз ілгенде дамылдар.

«Аз нәрсеге алданба!» – деп азғырар

Шайтанға дос пасықтар мен залымдар.

Бісімілла-рахман-ир-рахим!

Алдыңда асың, қасыңда адал жарың бар,

Сүтін ішіп, сойып жейтін малың бар,

Өзің тойып, бірақ, көзің тоймаса,

Амал нешік, сонда сорың қалыңдар.

* * *

Қаншама зор болғанымен көлемі,

Заңғар тау да күні бітсе өледі.

Білімсіздің күні қараң ілімсіз,

Күнде үстіне қара албасты төнеді.

Пәле табар іздеп жүрген пәлені,

Сырқатқа ем – сау кісінің сәлемі.

Ары таза, сенімі нық адамдар

Иланады болмаса да дәлелі.

Кейбіреулер сый күтеді кәделі,

Кейбіреулер хор қызынан дәмелі.

Қияметтен үміт еткен жан болса,

Көкірегін тазаласын әуелі.

* * *

Қалғып жатса азанда қала тыныш,

Алып жатса жапанда дала тыныс,

Гүлден гүлге қонғаны көбелектің

Мұның бәрі – әдемі жаратылыс.

Жаратқанның ісінен мін таба алмай,

Отырасың ешқандай сын таға алмай.

Тыңдап тұрсаң, ұшқан құс, жүгірген аң

Көп дауыспен бір әнді шырқағандай.

Жер жүзіне таралып адам аты,

Құт боп келсе төккен тер, табан ақы.

Жарық жұлдыз, жаққан шам, ойнаған жай,

Мұның бәрі – Алланың ғаламаты.

* * *

Тап болсаң да фәнидің қорлығына,

Кез келсең де мықтының зорлығына,

Нәпақанды күн сайын беріп тұрған

Шәк келтірме Алланың барлығына.

Кейбіреудің таң атса күні үрейлі,

Бишараны жаны ашып, кім елейді?!

Дінсіздердің сыйынған бұзауы да

Сиыр болып қазір де мөңірейді.

Кірген кезде пұт қойған храмдарға,
Ұмытпассың қоюды шыдамды алға.
Қатқан бейне жүгіңді жеңілдетпес,
Тастан ауыр бойыңда күнәң барда.
Құдай көрген пенделер пайғамбарды,
Бұл деректі, білмеймін, қайдан алды?
Босқа бөсіп, Аллаға серік қосып,
Қорасына жалғанның жай қамалды.
Тап болсаң да фәнидің қорлығына,
Кез келсең де мықтының зорлығына,
Нәпақанды күн сайын беріп тұрған
Шәк келтірме Алланың барлығына.

* * *

Астар мен тыс ауысып жатқан кезде,
Жүн-жыбырды пұл қылып сатқан кезде,
Таба алмайсың жаныңды қоятын жер,
Жәдігөйдің қылығы батқан кезде.
Мейманасы зұлымның тасқан кезде,
Шындығың да шыңғырып қашқан кезде,
Тұру қиын сілкініп жатқан жерден,
Тұла бойды албасты басқан кезде.
Арзан менен қымбатың бір болғанда,
Жақсыларды иектер жын болғанда,
Болып жүрсе тұрғындар күнде арманда,
Қалай ғана сенесің бұл жалғанға?!

* * *

Күн нұрындай шұғыласын төккенде,
Бәйшешектей қаулап шыққан көктемде,
Жұлдыздардай жанып тұрған көгімде,
Асыл тастай жатқан мұхит түбінде
Құран сөзі көкірегіме құйылды.
Әр аяттың мағынасын тексеріп,
Елеуіштен шыққан әбден екшеліп,
Қазағымның күмбірлеген күйіндей,
Қара өлеңде айтылатын түйіндей
Құран сөзі көкірегіме құйылды.
Тіршіліктің бастауына айналған,
Зәмзәм судай қайнап шыққан қайнардан,
Жер мен көктің екі арасын босатпай,
Жауыннан соң шыққан кемпірқосақтай
Құран сөзі көкірегіме құйылды.

* * *

Кеткен ғұмыр қайта айналмас десек те,
Өткен мезгіл тұрады екен есепте.
Түйе тартар ауыр жүкті, әлбетте,

Жараспайды артып қою есекке.
Тіршіліктің салған жүгі зіл-батпан,
Пенделер көп күтетіні кіл мақтан.
Бос мақтанды малданғандар алданар,
Көздің жасын көрген қызық құрғатқан.
Табан ақы, маңдай термен жиған мал
Құтқара ма кезің туса қиналар?!
Қас қағымдай қысқа ғұмыр ішінде
Күнәларың таудай болып жиналар.
Арың таза, жаның асыл болса да,
Кір баспай ма бармай жүрсең моншаға.
Сол ласқа әбден тәні үйреніп,
Дәрет алмай жүрген кісі қаншама?!
Жүріп-жүріп жеткен жерің – осы ара,
Фәни деген – Бақиға енер босаға.
Босағадан аттаған соң жан-тәні
Кір-қоқыстан босамаса, не шара...

* * *

Ебін тауып, жеті жолдың бірімен
Шайтан кірсе адам шошыр түрінен.
Оның айтқан жылы-жылы лебізі
Айнымайды достарыңның үнінен.
Шайтан келсе жауып қояр көзіңді,
Талқан қылар қалқан болар төзімді.
Теріс қылар оңға басқан ісіңді,
Керіс қылар ойнап айтқан сөзіңді.
Шайтан көрсе қай жүрек те шайлығар,
Ұшқан құстың қанаттары қайырылар,
Шапқан аттың тұяқтары майырылар,
Бісімілланы айт– сонда ғана қаймығар.
Қиын да емес жын-шайтаннан сақтану,
Адалдықтың арқасында бақ табу.
Жамандықты жолатпаудың амалы –
Таза жүру, тура сөйлеу, ақ болу.

* * *

Бірде достың, бірде қаскөй дұшпанның,
Көресің сен ажал қолын қысқанын.
Сезбейсің тек қашан, қалай, қай жаққа,
Шыбын жаны кеудесінен ұшқанын.
Сол шыбын жан, бәлкім титтей кеудеде,
Шырқырайды жақсы адамдар өлгенде.
Оның неге болғандығын шерменде,
Аңғармайды тек надандар көр-кеуде.
Сол шыбын жан ойнап тұрған қанымда,
Қалар қорғап адалдардың арын да.

Жақсылыққа шырылдаса шыбын жан,
Сүріп қалғын дәуренінді барыңда.
Ұзақ жолда арып-ашып жол шегер,
Тәнім қынап, жаным қылыш болса егер,
Сілте мені Әзәзілге арбаушы,
Жарылқаушым – Жаратушым ең шебер!

* * *

Ішкен асым, киген киім қанша таза болса да,
Сапар шықсам, жүрген жолым таза емес.
Жын-ойнақ пен ашық-шашық қыз тәнін
Күнде көріп жүрген көзім таза емес.
Былапытты естіп жүрсе құлағым,
Барған, болған лас орын аз емес.
Жүрегімді таза ғой деп ойлаймын,
Бірақ, оның соғысы да мәз емес...

* * *

Жан-жағыңа аңдап қарап, байқашы,
Бұзылып жүр неге жырдың ұйқасы?
Қара бұлттан арылады көк аспан,
Шайтандарды ұрған кезде жай тасы.
Жүріп жатыр түзу жолдан адасқан
Имансыз бен имандының шайқасы.

Үшінші бөлім

Барлық мадақ жалғыз Хаққа тиесі

*Хаққа құлсың тисе де төбең көкке,
Қалаусыз іс болар деп жүрме текке.
Ажал уақыты жетпесе сақтар Алла,
Төсіңді ашып шапсаң да зеңбірекке.*

Нұржан Наушабайұлы

Алланың көркем есімдері

- 1. Алла – Алла Тағала, Жаратушы*
- 2. Ар-Рахман – Қайырымды*
- 3. Ар-Рахим – Мейірімді*
- 4. Әл-Мәлік – Ғаламның қожасы*
- 5. Әл-Құддыс – Жетілген, кемшіліксіз*
- 6. Ас-Салам – Бейбітшіл, ізгі ниетті*
- 7. Әл-Мүмін – Жан сақтаушы, береке беруші*
- 8. Әл-Мухаймин – Қамқоршы*
- 9. Әл-Әзіз – Құдіретті*
- 10. Әл-Жаппар – Қуатты, еркімен билеуші*
- 11. Әл-Мутақяббир – Шексіз ұлылық иесі*
- 12. Әл-Халық – Жаратушы*
- 13. Әл-Бари – Тірілерді жарылқаушы*
- 14. Әл-Мусаввир – Баршаға түр беруші*
- 15. Әл-Аввалу – Барлығын бастаушы*
- 16. Әл-Ақыр – Ақырғы, қияметте жаза беруші*
- 17. Аз-Захир – Нышаны анық көрінуші*
- 18. Әл-Батын – Жасырын, құпияны білуші*
- 19. Ас-Сами – Барлығын естуші*
- 20. Әл-Басыр – Барлығын көруші*
- 21. Әл-Мовла – Қолдаушы*
- 22. Ан-Насыр – Көмекші*
- 23. Әл-Қадыр – Қуатты, қолынан бәрі келуші*
- 24. Әл-Ләтиф – Игі жүзді*
- 25. Әл-Хабир – Барлығын білуші*
- 26. Әл-Витр – Біртұтас*
- 27. Әл-Жәмил – Көркем*
- 28. Әл-Хайй – Қысылып, қымтырылушы*
- 29. Ас-Ситтир – Қалқалаушы, жабушы*
- 30. Әл-Кабир – Ең ұлы*
- 31. Әл-Мутаали – Мәртебелі*
- 32. Әл-Уахид – Жалғыз, дара*
- 33. Әл-Қаһар – Үстем, жоғары тұрушы*
- 34. Әл-Хақ – Ақиқат*
- 35. Әл-Мубин – Анық*
- 36. Әл-Кави – Аса күшті*
- 37. Әл-Матин – Қуатты күштің иесі*
- 38. Әл-Хайй – Мәңгі тірі*
- 39. Әл-Каййум – Мұқтаж емес*

40. *Әл-Әли – Бәрінен биік*
41. *Әл-Әзім – Аса ұлы*
42. *Аш-Шақур – Жақсылық сыйлаушы*
43. *Әл-Халим – Шыдамды*
44. *Әл-Васи – Бар жерде болушы*
45. *Әл-Әлім – Барлығын білуші*
46. *Ат-Тавваб – Мінәжатқа құлақ қоюшы*
47. *Әл-Хакім – Кемеңгер*
48. *Әл-Ғани – Бай әрі барлығы сай*
49. *Әл-Кәрім – Ең жомарт*
50. *Әл-Вахид – Біртұтас*
51. *Әл-Муджиб – Тілекті қабыл қылушы*
52. *Ас-Самад – Өзін өзі қамтамасыз етуші*
53. *Әл-Ғафур – Барлығын кешіруші*
54. *Әл-Вадуд – Өзі жаратқанын түгел жақсы көруші*
55. *Әл-Вали – Жақын дос, тәуба қылғандарға көмектесуші*
56. *Әл-Хамид – Абырой, атаққа лайықты*
57. *Әл-Хафиз – Сақтаушы*
58. *Әл-Маджид – Ар-намыс, абырой иесі*
59. *Әл-Фаттах – Жанды рақатқа бөлеуші*
60. *Аш-Шахид – Баршаның куәсі*
61. *Әл-Мухаддим – Қалағанды алға апарушы*
62. *Әл-Муаххир – Қалағанды кері кетіруші*
63. *Ан-нұр – Жарық беруші*
64. *Әл-Мухтадир – Өлшеусіз күш пен қуат иесі*
65. *Әл-Мусаир – Бағалаушы*
66. *Әл-Кабид – Игілікті ұстаушы*
67. *Әл-Басит – Ырыздық үлестіруші*
68. *Әл-Ырзық – Ырыздықты сыйлаушы*
69. *Әл-Кахир – Баршаның тірегі*
70. *Ад-Дайан – Қазылық етуші*
71. *Әл-Маннан – Кешірім беруші*
72. *Әл-Қадыр – Қабілетті*
73. *Әл-Халлах – Желеп-жебеуші*
74. *Ар-Рақыб – Бақылаушы, байқаушы*
75. *Әл-Вакиль – Бағып-қағушы, асыраушы*
76. *Әл-Мухси – Игілік беруші, жарылқаушы*
77. *Әл-Хасиб – Есепке алушы, есіркеуші*
78. *Аш-Шафи – Емдеуші*
79. *Ар-Рафи – Дос, жолдас*
80. *Әл-Муати – Қалауды беруші*
81. *Әл-Мукыт – Ас-суды беруші*
82. *Ас-Сайид – Жар болушы*
83. *Ат-Тайиб – Тамаша, керемет*
84. *Әл-Хакім – Жоғарғы сот, үкім шығарушы*

85. *Әл-Әқрам – Ең жомарт*
86. *Әл-Барр – Шапағатшыл*
87. *Әл-Ғаффар – Күнәні кешіруші*
88. *Ар-Рауф – Мейірбан, қамқоршы*
89. *Әл-Ваххаб – Несібе беруші*
90. *Әл-Жавад – Ақкөңіл, кенпейіл*
91. *Ас-Суббух – Мақтауға лайықты*
92. *Әл-Варис – Мирасқор*
93. *Ар-Раб – Жалғыз ие*
94. *Әл-Бақи – Мәңгілік*
95. *Маликуль-Мульки – патшалардың патшасы*
96. *Әл-Жәлил – Жоғары мәртебелі, толық сипатты*
97. *Ар-Рашид – Басшылық етуші*
98. *Ас-Сабур – Сабырлы*
99. *Әл-Әділ – Қарапайым, әділетті*

Мұхамбет пайғамбар: «Жаратушының 99 есімі бар. Оны жаттап алғандарға жұмақтың есігі ашылады» – деген.

Күдіретті!

Қасиетті!

Сенімді!

Ескертуші!

Есіркеуші!

Төзімді!

Рахман!

Дархан!

Қайырымды!

Қайратты!

Тыңдата алған,

Тыңдай білген

сөзіңді.

Жаратушы!

Жарылқаушы!

Рақымды!

Кешірімді!

Мейірімді!

Ақылды!

Шарапатты!

Нұрлы!

Ардақты!

Қамқоршы!

Ақыл берген

пайғамбарға ақырғы.

Мәртебелі!

Нұр сипатты!

Қадірлі!

Теңдесі жоқ!
Әділетті!
Қажырлы!
Бар әлемнің
Куәгері!
Қожасы!
Дара!
Дана!
Ұлы!
Білгір!
Сабырлы!
Аялаушы!
Айқындаушы!
Ақтаушы!
Дем беруші!
Мүсіркеуші!
Сақтаушы!
Азғырынды
шайтандарға
Қаһарлы!
Адалдықты,
ізгілікті
Жақтаушы!
Жұлдыздардың,
Ай мен Күннің
Иесі!
Кеудесінде
жаны бардың
Киесі!
Ләй-ла-ил-Алла!
Тәңірім менің бір Алла!
Барлық мадақ
жалғыз Хаққа тиесі.
Ләй-ла-ил-Алла!
Ар-Рахман! Ас-Салам!
Ләй-ла-ил-Алла!
Ләй-ла-ил-Алла!
Ар-Рахим! Әл-Әкрам!
Ас-Сабур! Әл-Жәмил!
Ләй-ла-ил-Алла!
Ләй-ла-ил-Алла!
Ас-Самад! Әл-Хабир!
Аш-Шахид! Әл-Мәлік!
Ләй-ла-ил-Алла!
Ләй-ла-ил-Алла!

Аз-Захи! Әл-Халық!

* * *

Әрі жомарт,
Әрі дана,
Әрі қожа,
Әрі пана,
Әрі көне,
Әрі жаңа,
Жолы сара,
Өзі дара,
Жаратушы
Бір Алла!

* * *

Пенденің қашан да
түп-түзу шықпайды есебі,
Содан соң туады жала мен өсегі.
Алла қаласа,
Су да жанады, от та өшеді,
Алла қаласа,
Қорлар зор болып,
Зорлар қор болар кешегі.
Алла қаласа,
Қиын күрмеудің түйінін шешеді,
Алла қаласа,
Тас болар жұп-жұмсақ төсегің,
Алла қаласа,
Тозаққа түскеннің соры бес елі.

* * *

Жазықсызды шапқыншыға қырғызған,
Намыстыны қорғанысқа тұрғызған
Мына фәни – тас қамал.
Өкініші жерге маңдай ұрғызбай,
Тізелерін қара жерге сырғызбай,
Кейбіреудің қызықтары таусылып,
Азаптары басталар,
Ал фәниден бақиға кеп өткенде,
Көздің жасын төккенде
Кейбіреудің азаптары таусылып,
Ғажаптары басталар.
Күнің келер қияметтен жасқанар,
Болған іске ұялатын шақ туар,
Қылған іске қиналатын сәт туар,
Арамзалар жанған отқа тасталар,
Адал жандар ақталар.

* * *

Қазағымның ежелден
Аты айналған аңызға,
Домбырада – күлкісі,
Қасіреті – қобызда.
Бәрін айтсақ біз енді,
Өнері де өте көп.
Шіренгені – үзеңгі,
Түрленгені – текемет.
Ақ киізді төсеуге
Отауы да татиды, ә?!
Күйгендігі – көсеуде,
Сүйгендігі – сақина.
Жүрген жері салтанат,
Ол кірмеген майдан аз.
Шалқайғаны – шаңырақ,
Еңкейгені – жайнамаз.
Бала кезден түсінген,
Тиек салмай есікке,
Өз есебі – ішінде,
Келешегі – бесікте.

* * *

Байлық мұрат па,
Жоқтық ұят па,
Неге өгейсің?!
Болса иман аз,
Ішкен, жиған мәз,
Кімге не дейсің?!
Әр күн қалаулы
Жастық жалаулы –
Дәурен кезені.
Жаңа тарихым,
Дана дәстүрім –
Өмір өзегі.
Шығып майданнан,
Көңіл жайланған,
Көпке ой тастар
Берік байламдар,
Сыртқы толғамдар,
Ішкі ұйқастар.
Арым – тұғырым,
Жаным – жылуым,
Тілім – тірегім.
Жырым – жарығым,
Ділім – дабылым,
Дінім – діңгегім.

* * *

Кейде қарық боп,
Кейде жарымай,
Айға қарадым
Тілген қауындай.
Көрдім жұлдызды
Шашқан тарыдай,
Күнге көз тіктім –
Көзім ауырды-ай!
Күнде жаға ма
Ішке сары май,
Тоным тоза ма
Атым арымай.
Мұнды ұға ма
Шынды танымай,
Қайрат шыға ма

Намыс жанымай?!
Байқап жүрсем де,
Жолдан жаңылмай,
Илеп көрсем де,
Ойды камырдай.
Өмір сәнді ғой
Маржан, лағылдай.
Өмір мәнді ғой
Көздің ағындай.
Өмір мәңгі ғой
Атқан таңымдай.
Қалай заңына
Кетем бағынбай.
Жүрсең жалынбай,
Жансаң жалындай,
Тұрар көпіршіп
Кейде сабындай.
Тірлік қас қағым,
Қонған бағымдай,
Алдар алыстан
Көшкен сағымдай.
Кетпес бастан ой,
Мақсат – тауымдай,
Ғұмыр қысқа ғой
Қамшы сабындай...

* * *

Қиратып қаласын,
Қаздырған моласын,
Адамның есіне

Алдырған тобасын.
Өшкенді жандырып,
Жанғанды сөндіріп,
Бір Алла әлемге
Кең жайған құлашын.
Бірде мұң, бірде бақ
Алмасып шертілген,
Өліні тірілтіп,
Тіріні өлтірген,
Жоқ затты бар қылған,
Бар затты жоқ қылған
Сол Алла пендені
Тәубаға келтірген.

* * *

Оттаған хайуаннан,
Аң-құстан қозғалған,
Күн кешкен адамнан,
Ішіп-жеп мәз болған,
Әр жерді үй қылған,
Жәндіктен жиналған,
Бәрінің артында
Байқасаң, қи қалған.
Болса егер ізгі арман,
Жақсыдан із қалған,
Ғалымнан ой қалған,
Данадан сөз қалған.

* * *

Ажал айтып келмейді,
Оған ешбір дауа жоқ.
Өлген қайтып келмейді,
Қайтаратын шама жоқ.
Әкеледі ақырға
Жүректегі нала көп.
Содан кейін тақырда
Қаласың қу мола боп.

* * *

Кұдайға құлай сенсе де,
Ағайын, туыс, дос, бауыр.
Жұмаққа кіргің келсе де,
Күнәнің көбі – тосқауыл.
Өткенге жүрсең өкініп,
Тозаққа дайын кімің бар?
Беліңді бекем бекініп,
Кәнекей, алға шығыңдар!

* * *

Болса да қоңыз, күні боқ,
Білмейтін тіпті ұятты,
Жүр қанша пенде тірі боп,
Илеген қамыр сияқты.
Жасырын сыр бар, біл, нендей,
Несі артық оның қаңбақтан?
Пендеге өмір түрмедей,
Құлқыны үшін жан баққан.

* * *

Әр тәуліктің бір сағатын,
Он екі айдың бір айын
Құзырына алса Алла,
Таукіметін салса Алла,
Деген шығар: сынайын.
Бүтін болса ақыл-есім,
Жалғастырып жылдар көшін,
Жеткізе көр, Құдайым!

* * *

Басыңа қонған бақ сана,
Жүректің болса кеніші,
Ағаштың еккен бақшада
Ұрпаққа қалар жемісі.
Қызығын көрген өмірдің
Бар болса адам сенімі,
Фәниде еккен егіннің
Бақида болар өнімі.

* * *

Жаяу жүрген Мұса,
Есек мінген Иса,
Түйе мінген Мұхамбет
Болған бәрі құса.
Малдың жем мен суы,
Ел-жұртының мұңы
Жүргеннен соң ойда,
Болған олар ұлы.

* * *

Сене алмаған Аллаға,
Иланбаған молдаға,
Көп құдайға табынса –
Мұның өзі зор күнә.
Ата тілін алмаған,
Ана тілін алмаған
Перзентті де күнәнің
Ауыр бұлты торлаған.

Болғаннан соң тірі адам,
Құлшылық қып шын оған,
Рақым тіле Рахманнан,
Арыласың күнәдан.

* * *

Қаншама кекшіл болсаң да,
Қайтқаның дұрыс райдан.
Адамнан секем алсаң да,
Қорыққын жалғыз Құдайдан.
Атадан қалған бар кеңес,
Тартсаң да бейнет күні-түн.
Адамға жағу – шарт емес,
Аллаға жағу – үмітің.

* * *

Бұл дүнияда жеңіл не?
Ол – есімі Алланың!
Бұл дүнияда ауыр не?
Ол – шешімі Алланың!
Бұл дүнияда не биік?
Ақыл-ойы Алланың!
Бұл дүнияда не терең?
Құпиясы Алланың!
Бұл дүнияда не тәтті?
Мейірімі Алланың!
Бұл дүнияда не қатты?
Ол – қаһары Алланың!
Адамзаттың тілеуі –
Кеңшілігі Алланың!
Екі дүния тірегі –
Кешірімі Алланың!

* * *

Ұры қолы қалтыраса,
Қояр деме ұрлығын,
Залым сырты жылтыраса,
Ішке сақтар сұмдығын.
Өтірікпен шындықты ұрса,
Майдаланбас шындығың.
Ақиқатпен жалғанды ұрса,
Ашылмай ма түндігің.
Дүрсілдеген жүрегіңнен,
Сүттей таза тілегіңнен
Туар болса жыр бүгін,
Болса да ауыз қалған сөйлеп,
Көлгірсіме жалған сөйлеп,
Өз сөзінде тұр мығым.

* * *

Жалаңашты киіндіріп,
Тойындырған аштарды,
Ғалымдарды сүйіндіріп,
Балқыта алған тастарды.
Аяқ берген, қанат берген
Жүгірген мен ұшқанға,
Ұмтылғанға талап берген,
Сабыр берген сасқанға.
Рахман нұрын төгіп тұрған
Көктен түскен Құранға,
Аузыңа аты келіп тұрған
Алла!
Алла!
Бір Алла!

* * *

Намазға барсаң мешітке,
Ертерек қамдан, кешікпе,
Кірген мен шыққан белгілі,
Адымың әрбір есепте.
Қарамас ешкім желкеден,
Сәждені қылсаң ертерек,
Мойныңда болса қарызың,
Мерзімін созбай бер төлеп.
Тілекші болса жамағат,
Жұқпайды саған жаманат.
Түбінде отқа күйеді
Жүргендер нақақ қаралап.
Ниетке қауым сүйсінбек,
Санаға солай нұр сіңбек.
Маңдайың жерге тигенде,
Жүрегің тұрсын дүрсілдеп.

* * *

Кірмесе шайтан араға,
Жүрегің дерттен босайды.
Құрсақта жатқан шарана
Аллаға тәжім жасайды.
Алдамшы мына фәниде
Тік жүріп кету – мұрады,
Еңбектеп жүрген сәби де
Аллаға тәжім қылады.
Ұрпағы толған артында,
Жырласа көл боп етегі,
Еңкейіп қалған қартың да
Аллаға тәжім етеді.

Кездеспес күнде өңкей төр,
Тосқауыл қояр тіршілік,
Кісіні түбі көркейтер
Аллаға деген құлшылық.

* * *

Білмейміз дейміз жалғанда

Анасыз туған баланы,
Көрмедік дейміз жалғанда
Атасыз туған баланы,
Білеміз, бірақ, тарихтан,
Шешесіз туған Адамды,
Әкесіз туған Хауаны.
Анасы болып тұрса да,
Әкесіз туған Исаны,
Қырық жыл қаңғып жүрсе де,
Артына ұрпақ қалдырған
Есіне алғын Мұсаны,
Сүйікті жары болса да,
Көп әйел тумап құсалы.
Қолынан бәрі келетін,
Тілесен, перзент беретін
Алланың бұл да мысалы.

* * *

Тозбайтұғын киім жоқ,

Азбайтұғын бұйым жоқ,
Ерімейтін қатты жоқ,
Бұзылмайтын тәтті жоқ,
Жанған оттың өшкені
Қабырғама батты көп.
Көп нәрсені мәңгілік
Деп ойлайды әңгүдік.
Ішінді оттай жандырып,
Өмір жатса жаңғырып,
Бар ғаламды жаратқан
Алла ғана мәңгілік!

* * *

Ұстасаң адамдық қалыбын,
Ешқашан сарқылмас сабырың,
Нық болып басқан әр адымың,
Кеңейер түсінік-танымың.
Сыйласаң өмірдің тамырын,
Көресің күннің де жарығын.
Адамның ұға алсаң қадірін,
Алланың орында әмірін!

* * *

Аспан – Алланың қағазы,
Қаласа бүктейді,
Қаласа жазады.
Тасада қалмайды
Тірліктің титтей де тозаңы.
Түн күннен, күн түннен озады,
Алмасып жатады рақаты, азабы,
Мұхиттар сарқылып,
Таулар да тозады,
Күпірлік жасаса, адам да азады,
Дөңгелек жер шары –
Ғарыштың тамшысы,
Алланың керемет ғажабы.

* * *

Әлпештеген ұл-қызы

Ата-ананың алдында
Басын иіп, қол қусырып тұрса егер,
Беташарда келін сәлем қылса егер,
Жолаушылар алыс жақтан оралған
Туған жерге тәжім қылып жатса егер,
Ер еңкейіп, бұлақтан су татса егер,
Көкірекке ізгі сезім ұялап,
Әруақтарға қылса ұрпағы зиярат,
Аты аталса пайғамбардың, әулиенің,
«Серік қосты Аллаға!» - деп,
Таға алмаймын елге мін.
Кім-кімнің де таңды күліп қарсы алған,
Жаратушы кеудесіне жан салған,
Бірақ, бәрін Алла атымен бастасаң,
Оған серік қоспасаң,
Бұл Аллаға сыйынғаны пенденің.

* * *

Сұйық затты қатты қылып,
Қатты затты еріткен.
Адам жолын сәтті қылып,
Тар құрсақты кеңіткен.
Аналарды мейірлі етіп,
Ақ төсінен емізген,
Балаларды пейілді етіп,
Бал мен мейіз жегізген.
Еңкейгенді тік тұрғызып,
Тік тұрғанды еңкейткен,
Имандыға құт кіргізіп,
Шаңырағын көркейткен.
Жасырмайтын қылған ісін,

Жаратқанға ризамысың?

Иншалла!

* * *

Жан көрмедім байлықтан

Жүректері шайлыққан.

Кедей болса айып па

Жаратқаннан қаймыққан.

Алланы алып есіне,

Алдыңда болса құбыла,

Есіктен кіріп несібе,

Төбеден түсер шұғыла.

* * *

Ай, күннің жарығы,

Ағаштың тамыры,

Адамның қадірі,

Пенденің сабыры,

Жарлығын жүргізген –

Алланың әмірі.

Жердің де дүбірі,

Көктің де гүрілі,

Жүректің дірілі,

Құрттың да қыбыры,

Алланың бұйрығы –

Жаратқан ең ұлы.

Дауыл мен желің де,

Жауын мен селің де,

Құлпырған көгің де,

Жайқалған егін де –

Алланың еркінде,

Рабыңның деміңде.

* * *

Алла атымен аузымды ашып,

Дидарына болсам ғашық,

Тебіреніп, судай тасып,

Жадыраймын, күлемін.

Кәлимаға тілім келсе,

Жаратқанға құлай сенсем,

Қалауымды Алла берсе,

Жүзеге асар тілегім.

Ағылшынша, арабша да,

Орысша да, қазақша да,

Алла деген сөзді естісем,

Кетер толқып жүрегім.

* * *

Солдан оңға оқысаң,

Шығады екен бір Алла!

Оңнан солға оқысаң,

Шығады екен бір Алла!

Жоғарыдан оқысаң,

Шығады екен бір Алла!

Төмен жақтан оқысаң,

Шығады екен бір Алла!

Төрт құбыласы жалғанның

Қолында екен, бір Алла!

Болсын десең қорғаның,

Шын иланғын Құранға!

* * *

Қыран құс та ұшқан биік,

Жүректерге салған күйік,

Басын кейде жарға соқса,

Тұрар кейде көкке тиіп.

Қанат қақсаң ішің пыспай,

Бұл дүния – қыран құстай.

Тауға шығып керегі не,

Құр әншейін тұрсаң ұшпай.

Пенделер көп қапа болған,

Опа көрмей, жапа болған.

Көш тоқтамай жүре берген,

Сізден қалған, бізге барған...

Бұл дүния – алтын балық,

Әуре болдым қармақ салып.

Енді отырмын сілем қатып,

Ұстай алмай өліп-талып.

Бұл дүния – қашқан киік,

Мертіктірер оғың тиіп.

Жанға ләззат таба алмасаң,

Керегі не дүние жиып?!

Қызықтырып дүркін-дүркін.

Көзді арбайды өмір, шіркін.

Қалар жиған мал мен мүлкің,

Бастан дәурен өтер бір күн...

* * *

Өмір өтіп кетеді

Қонса-дағы бақ қанша,

Өмір өтіп кетеді

Шындықты іздеп тапқанша.

Өмір өтіп кетеді

Төсегіңе жатқанша,

Өмір өтіп кетеді

Күн батып, таң атқанша.
Өмір өтіп кетеді
Есікті ашып-жапқанша,
Өмір өтіп кетеді
Кірпігіңді қаққанша.
* * *

Баптаған асыл гүлің
Сабақтан қырқылса да,
Жанында ғашығыңның
Азғырып жын тұрса да,
Жүре алмай көңіл бекіп,
Өтетін сын тұрса да,
Шегіртке жайпап кетіп,
Егінің құртылса да,
Қойғандай біреу сөтіп,
Көйлегің жыртылса да,
Күндерің жылдам өтіп,
Қараңғы түн тұрса да,
Жақсылыққа ұмтыл, жаным!
Не нәрсе қаласаң да,
Жаныңа жара салма,
Кетесің бір күн, жаным...
* * *

Әлпештеген ұл мен қызың
Ай мен күнді аман көрсе,
Ғұмыр жолың болып ұзын,
Жақсылығын саған берсе,
Түзу болсын айтқан сөзің,
Гибрат қалдыр, шамаң келсе.
* * *

Түссе де жарық төбеден,
Жазғанды біреу теріс оқыр,
Шындықтың көзі көреген,
Жалғанның көзі көрсоқыр.
Болғанмен берік қорғаның,
Жетпейтін кейде шыдамы,
Құлағы төртеу жалғанның,
Шындықтың керең құлағы.
Шын сырын ашса сұмдықтың,
Қылмысты тапса кім сенбес.
Иісшіл мұрны шындықтың,
Жалғанның мұрны дым сезбес.
Алысқа сермеп құлашты,
Жатамыз досқа бақ тілеп.
Шындықтың тілі тым ащы,

Жалғанның тілі тәттірек.

* * *

Тік тұрғаныңды,
Нық тұрғаныңды,
Бүк қылғаныңды,
Шік қылғаныңды,
Еңкейгеңінді,
Көркейгеңінді,
Аманат сөзді
Ұқтырғаныңды
Көріп тұрады.

Қалқайғаныңды,
Шалқайғаңыңды,
Жантайғаныңды,
Ортайғаныңды,
Шіренгеңінді,
Тіленгеңінді,
Жасыңа жетпей
Қартайғаңыңды
Біліп тұрады.

Сенем дегенді,
Сәлем дегенді,
Ерем дегенді,
Көрем дегенді,
Барлық қарызын
Берем дегенді,
Соңғы парызым –
Келем дегенді
Ұғып тұрады.

* * *

«Азғындар ереді ақынға!» –
Дегенді оқыдым жақында.
Жалғанды құндаса ақын ба,
Шайтанды тыңдаса ақын ба,
Жылтырды сырласа ақын ба,
Нәпсіні жырласа ақын ба,
Жақсылық қылмаса ақын ба,
Сабыр қып тұрмаса ақын ба,
Айтқаны далбаса ақын ба,
Бақиға нанбаса ақын ба?!
Болады ақынның азғыны,
Барарын білмейтін ақырға.
Көңілі мөп-мөлдір шыныдай,
Әр сөзі аспанның нұрындай
Сеніңдер тек нағыз ақынға!

* * *

Кімнің көзі тоймайды,
Кімнің соры қайнайды,
Кімнің бағы жанады,
Кімнің жүзі жайнайды,
Кімнің бетін торлайды,
Кімді қолдап, қорғайды,
Кімді жіпсіз байлайды,
Кімді отқа айдайды,
Кімге көзін салмайды,
Жалынса да бармайды,
Таразыға тартқанда,
Ажыратпай қоймайды,
Шын мұсылман сондықтан
Айтқан серттен таймайды.
Үміт гүлі солмайды,
Көңіл көлі толмайды,
Көзің көріп тұрса да,
Басыңда ерік болмайды.
Жаратушы таңдайды,
Бізде тағат қалмайды,
Ілікпесең таңдауға –
Бәрінен де сол қайғы.

* * *

Аллаға жақпайтыны –
Залымды ақтайтыны,
Өздерін мақтайтыны,
Өзгені даттайтыны –
Байлығын жер жұтқандар.
Алланың сүйіктісі –
Ерекше иықтысы,
Жақсыға жұғыстысы,
Кетпейтін қиып кісі –
Еңбекпен тер жұққандар.

* * *

Қияметтің күнінде
Қайғы бұлты қалыңдар,
Зауал табар түбінде
Жауыздар мен залымдар.
Айтсақ сөздің расын,
Жанды қинар азап бар.
Имандының күнәсін
Көтере алмас кәззаптар.
Жағдай болса төзе алмас,
Құтылмайсың шынында,

Көмек қолын соза алмас
Әйелің мен ұлың да.
Пәк едім деп мен кеше,
Айта алар ма жан адам,
Бара алар ма ендеше
Мекеніне қалаған.
Қала алмайсың тасада.
Болса қандай үлесің,
Өз ісіңе жасаған
Өзің жауап бересің.

* * *

Қайырсыз мына жалғанға

Жақсылық іздеп барғанда,
Өсекке тағы қалғанда,
Төбеден жала жауғанда,
Аяқтан пәле алғанда,
Орғытып өтпей ордан да,
Сытылып шықпай тордан да,
Қол созым жерде тұрсаң да,
Жете алмай қалсаң арманға,
Сабыр қыл,
Онша таң қалма!
Жалғанға босқа алданба!

* * *

Бұл фәни – ермек,
Дәмі бар кермек.
Бір көрген түстей
Жүргенің төрлеп.
Кетсең де өрлеп,
Қалмай ма сел кеп.
Мың емес, бір күн
Сынады шөлмек.
«Менікі жөн!» – деп,
Ажал да төнбек.
Шырағың жаққан
Бір күні сөнбек.

* * *

Бұл күнге жеттік,
Аман-сау өттік
Өмірдің қыс пен жазынан.
Жыр болып құтты
Сыр болып шықты
Кеудемде жатқан қазынам.
Барсаң да қайда,
Жүрсең де тойда,

Қорқыттың көрі қазылған.
Тұратын жерің,
Кіретін көрің
Лаухулмахбұзда жазылған.
* * *

Ұмыт қалып күнә бар,
Не де болса құп алар,
Адам аз ба жәннаттың
Есігінен сығалар.
Кірбің-кірі байқалар,
Көңіл көлі шайқалар,
Адам көп пе тозаққа
Барамын деп айта алар?!
Фәнидегі жалған ба,
Күйіп кеткен орман ба?!
Пенделер көп, әйтеуір,
Жетпей кеткен арманға.
Тозақтағы азап па,
Жұмақтағы ғажап па?!
Әғрафқа келгенде
Таңдау түсер қазаққа.
* * *

Жүрген жандар сағы сынбай,
Үкім айтса, әділ болған.
Сенімдері кәміл болмай,
Шайтан жолдан жаңылдырған.
Әлімсақтан белгілі жай –
Қабылдықі қабыл болмай,
Әбілдікі қабыл болған.
Өтіп солай дүния жалған,
Көп адамнан көңіл қалған.
Мұның бәрі – өмір заңы,
Кеше болған, бүгін болған.
Әділ жандар шығып тордан,
Аман қалған қазған ордан,
Бақ дарыған, Қыдыр қонған.
* * *

Әр нәрсенің мөлшері,
Әрбір заттың өлшемі,
Таразыға тартқанда
Құтқарады сол сені.
Көрінбесе жол шегі,
Күнде күтпес төр сені.
Сабыр қылсаң бәріне,
Құтқарады сол сені.

* * *

Пайғамбар хақ!
Алла бір!
Құран кәрім – ұлы!
Ойлап тұрған ел қамын
Аят – шындық жыры.
Кімге керек құр егес,
Бұл сөзімнің шыны.
Иса Алланың ұлы емес,
Ол – Құдайдың құлы.
Сырыңды айтсаң жақынға,
Кетер көңіл кірі.
Мұны жазған ақын да
Көп пенденің бірі.

* * *

Жүрегі болса да сенбесе,
Көздері болса да көрмесе,
Соқырға әліпті таяқ деп
Ұстату керек пе ендеше?!
Айтқан сөз құлақтан енбесе,
Су ішіп жатса да, шөлдесе,
Мылқауға сөзіңді шығын қып
Тұрғаның қажет пе ендеше?!
Соңыңнан қалың ел ермесе,
Абайла!
Кім едің сен кеше?
Жаратқан жар болды, бар қылды,
Аллаға басыңды іи, ендеше.

* * *

Түнде – өлі, күндіз – тірі,
Адам – Хакқа құлдың бірі.
Тіл – көңілдің кілті болса,
Айтса кетер көңіл кірі.
Бұл фәниде алған орын,
Танығандар оң мен солын,
Сөз арқылы ұқса керек
Ақиқаттың тура жолын.

* * *

Сен күнді жараттың,
Күннен қуат таптым.
Сен түнді жараттың,
Сен берген шамды жақтым.
Көрген соң ісін
жақын мен жағтың,
Қуанып тұрдым.

Қиналып жаттым...

* * *

Күрмеуі көп, баяны жоқ,
Дүрмегі көп, тұрлауы жоқ,
Бұл фәнидің дөңгеленіп
Ұршыққа ұқсап зырлауы көп.
Сүрінсең де, кідірсең де,
Тіршіліктің жүгі сенде.
Бақида өмір жалғасады
Жалған жібі үзілсе де.

* * *

Тілі бар мен мылқау тең бе?

Тілді тілін тұрмас тартып.
Маңызы жоқ мылжыңдардан
Үндемеген мылқау артық.
Кұлақты мен керең тең бе?
Естігенді көрем артық.
Өсек сөзді тыңдағаннан
Естімейтін керең артық.
Көзі бар мен соқыр тең бе?
Көзі барлар оқыр артық.
Оқымаған қараңғыдан
Зейіні бар соқыр артық.

* * *

Жақсы мен жаман тартысып,
Тоқтамай айқас, жанталас,
Бал қосқан удан сарқа ішіп,
Жүректің шері тарқамас.
Күн көзі нұрын құйғанмен,
Түспесе сәуле санаға,
Төбесі биік болғанмен,
Үй іші жарық бола ма?!
Өткеннің болсақ жұрнағы,
Алдымыз тұман, қараңғы.
Күдіктің өткір тырнағы
Қасиды келіп жарамды.

* * *

Адамға сәжде қылмаған
Бүгілсе патша алдында,
Олардың бойын созуға
Шамасы жоқ қой дардың да.
Шайтанға ерген азғынның
Бет-жүзін қойса перделеп,
Қырандар қонған асқарға
Шықпай ма жылан өрмелеп.

Әзәзіл келіп арбаса,
Санаулы демің бітерде,
Жүректе қорқу болмаса,
Көңілдің кірі кетер ме?!
Өздерін өзі алдаған
Бағасын түбі кемітпек.
Арамға тыйым салмаған
Алладан қандай сый күтпек?!
* * *

Адамның көбі ашқарак,
Газеттің көбі аш та жап.
Өмір де бүгін басқарак,
Көңіл де бүгін басқарак,
Сөздердің көбі алдамшы,
Көздердің көбі жалғаншы.
Іштегі шайтан шыға ма,
Болмаған жерде ар-қамшы?!
* * *

Елдің аққа сенетіні,
Қараны ақтың жеңетіні,
Қап-қараңғы түннен кейін
Жарық күннің келетіні –
Осыдан-ақ белгілі.
Көпшілікке мәлім сыры,
Аққу құстың қауырсыны,
Ағашпардың гүл ашқаны,
Биік таудың қарлы шыңы –
Осыдан-ақ белгілі.
Ақ сүт болса көп ішкенің,
Аппақ дәні шемішкенің,
Ақша бұлттай, ақ мамықтай
Ақ қанаты періштенің –
Осыдан-ақ белгілі.
Қуып жүріп бар арманын,
Қара шаштың ағарғаны,
Кірлеп кеткен қабырғаның
Аппақ әкпен тазарғаны –
Осыдан-ақ белгілі.
Көздің ағы жанардағы,
Жап-жарық нұр санандағы,
Бұл дүниядан көшкендердің
Ақ кебінге оранғаны –
Осыдан-ақ белгілі.
* * *

Қара қылды қақ жарып,

Келер болса ақ жарық,
Күдіреті ол Алланың!
Күнәһарлар тозақта
Душар болса азапқа,
Күдіреті ол Алланың!
Түндер күнмен алмасса,
Ұлы тірлік жалғасса,
Күдіреті ол Алланың!
Көл шөл болып суалса,
Шөл көл болып қуанса,
Күдіреті ол Алланың!
Алып таулар теңселсе,
Көзі көрмей ел сенсе,
Күдіреті ол Алланың!
Қанат берсе біреуге,
Талап берсе біреуге,
Күдіреті ол Алланың!
Білімсізді зор қылса,
Білімдіні қор қылса,
Күдіреті ол Алланың!
Не де болса көрерміз,
Уақытында білерміз
Тағдыр басқа салғанын.

* * *

Арманда болған жалғанда бес күн,
Дегені түгел болмайды ешкім,
Біреуден қалдың, біреуге жеттің,
Дүнияға келдің, дүниядан кеттің...
Қайратың тасып қай жерге келдің,
Біреуден алдың, біреуге бердің,
Кімдерге ердің, кімдерге сендің,
Өмірде сонда не қызық көрдің?!
Бір жұтым ауа, сәулесі күннің,
Дәмі жай судың, иісі гүлдің
Арбаған көзді алдамшы екен,
Асықпай жүріп осыны білдім.
Өкініп жүріп ғұмырды кештің,
Жарқ етіп жандың, жалп етіп өштің,
Арманда болған жалғанда бес күн
Дегені түгел болмайды ешкім.

* * *

Барымды кидім, жарымды сүйдім,
Қызығын көрдім құрмет пен сыйдың,
Тіліне ердім жүрек пен мидың,
Жақсының сөзін көңілге түйдім,

Шүкірлік қылған кез де бар!

Кей жерде терең теңіздей тастым,
Ернеуге сыймай, арнадан астым,
Баспайтын жерді бірнеше бастым,
Асып та састым, пәледен қаштым,

Тоқтамай қойды сөзге олар.

Бақ берген Алла тақ бермеді деп,
Мандайға тайқы тап келмеді деп,
Киімім киген шақ келмеді деп,
Аз болып қалды, көп бермеді деп,

Күпірлік қылған кез де бар!

Бойында, бірақ, қайратың болса,
Астында мінер жайлы атың болса,
Жасқантар жауды айбатың болса,
Дегенің болса, көңілің толса,

Өлімнен басқа тез болар.

* * *

Ауызға келген түкірік,
Қайтып жұтсаң – мәкүрік.

Жалған сөзден бастасаң,

Қалғаны да өтірік.

Суайт адам лепіріп,

Сөйлей берер көпіріп.

Бір қария қадірлі

Тоқтатпаса жекіріп.

Шешендігің жетіліп,

Қалмау үшін өкініп,

Кезек күтіп тұрсын сөз,

Отыз тіске бекініп.

* * *

Аттанғанда сапарға

Оң аяқты басқан жөн.

Тұрып қалсаң қатарда,

Сабыр сақтап, тосқан жөн.

Мешітте де, білесің,

Дәстүр сырын ұғасың,

Оң аяқпен кіресің,

Сол аяқпен шығасың.

Тергер әділ қазы бар,

Иман – сенер қамалың.

Оң жағыңнан жазылар

Қылған жақсы амалың.

* * *

«Құдай үшін, ырза бол!» –

Десең егер адамға,

Көрсеткенің тура жол,
Көп тағылым бар онда.
«Құдай үшін, жолдан кет!» –
Десең егер арамға,
Жолдан шықса пәлекет,
Көп тағылым бар онда.
* * *

Судан безген құландай,
Дала кезген бұландай,
Тұяғы жоқ тұлпардай,
Қанаты жоқ қырандай
Ижтиһадқа көне алмай,
Шариғатқа ере алмай,
Мағрипатқа бара аламай,
Тариқатқа келе алмай,
Хақиқатқа сене алмай,
Ғибадатты жасамай,
Басы қатып жүрген көп,
Жәрдем берші, ой, Алла-ай!
* * *

Жарасымды іс, білсең,
Жұмыс көрсем, жең түрдім.
Арғы бетте түшкірсең,
Бергі бетте мен тұрдым.

Жәрәкімалла!

Шаруа күтіп тұрғанын
Көрген кезде қаштың сен.
Көңілімнің қырманын
Табаныңмен бастың сен.

Астапыралла!

Көз қорқақ та, қол батыр,
Бар аяғы бұл істің.
Алда талай олжа тұр,
Не де болса, кірістім.

Бісімілла!

* * *

Қораз таңда шақырса –
Періштелер келген шығар.
Есек қатты ақырса –
Ібілісті көрген шығар.
Мысық тұрса үрпиіп –
Бәлкім, біреу жүрген шығар.
Жатса түнде ит үріп –
Ол да мұны білген шығар.
Мұндай сәтте адамға жол –

Бір ғана.

Сұбыханалла!

Сыйын жалғыз Аллаға.

* * *

Адам болып жаралсам,
Еске келер бір Алла.

Сөзім жұртқа таралса,
Еске келер бір Алла.

Ел қатарлы саналсам,
Еске келер бір Алла.

Жақсы тұрақ таба алсам,
Еске түсер бір Алла.

Алыс жолдан оралсам,
Еске түсер бір Алла.

Қарақшыға тоналсам,
Еске түсер бір Алла.

Дәрігерге қаралсам,
Еске түсер бір Алла.

Үлде-бүлде орансам,
Естен кетпес бір Алла.

Қалғып кетіп, оянсам,
Естен кетпес бір Алла.

Саған теңеу табуға
Тілім жетпес, ей, Алла!

* * *

Сөйленген сөз көпіріп
Болса шылғи өтірік,
Кім іздейді әділет?!

Қапа болмай аһ ұрып,
Істің күтіп ақырын,
Тіршіліктің қамын ет.

Сөзін сөйлеп кесірдің,
Қолын қағып жесірдің,
Қақын жесең жетімнің,

Тазара алмас жаны кір,
Пайдасы жоқ, бәрібір,
Өкінбе, не өкіндің.

Ойнасаң да, күлсең де,
Сыр білдірмей жүрсең де,
Болмағандай ештеңе,

Көрген куә танбаса,
Жасырғаның – далбаса,
Қылықтарың – әшкере.

* * *

Фәниді жалған ермек деп,

Өмірге ендік еңбектеп.
Ішсек те жиі кермек көп,
Қоқымды жидық тірнектеп.
Сөксе де сырттай бірбет деп,
Жалғадық істі ілмектеп.
Шешуі қиын болса да,
Түйінді түйдік күрмектеп.
Алмасып жатқан дүрмек көп,
Өмірдің өзі – бір мектеп.
Ғұмырың зайғы өтпесе,
Шығарып салар құрметтеп.

* * *

Ғылым сырын ұқсаң да,
Шың басына шықсаң да,
Өміріңнің маңызы
Тіреледі Ихсанға.
Болса-дағы адам аш,
Қалса-дағы жалаңаш,
Кеудесінде нұр болса,
Азғын шайтан жоламас.
Түске дейін Имам боп,
Түстен кейін Иван боп
Жүргендердің, мен білсем,
Жүрегінде иман жоқ.
Адассаң да тұманда,
Берілсең де күмәнға,
Жақтаушың да –
Бір Алла,
Ақтаушың да –
Бір Алла.

* * *

Фәни – сынақ,
Өмір – тұрақ.
Көрген қызық
Жүрген ұнап.
Қалсаң құлап,
Тұрсаң шыдап.
Жол көрсетер
Жанған шырақ.
Жастық – бұлақ,
Жасыл құрақ.
Жан-жағыңда
Толған сұрақ.

* * *

Берсең ел үшін,

Білім – жемісің,
Өнер – өрісің,
Ғылым – жеңісің.
Күннің жарығы,
Оттың жалыны,
Ата тағылымы –
Тірлік тамыры.
Көңіл өкпелі –
Сезім көктемі,
Кезің өтпелі –
Өмір мектебі.
Туған тіліміз,
Ислам дініміз –
Атқан таңымыз,
Шыққан күніміз.
* * *

Аллаға құл болып,
Қазаққа ұл болсаң,
Кетерсің жын болып,
Иманнан құр қалсаң.
Өзіңді сайлап ал
Тек адал ұғымға.
Көзіңді байлап ал,
Құлақты тығында.
Жүрсең де қай жақта,
Аш қақпа ізгі үнге.
Тұсау сал аяққа,
Тіліңді тізгінде.
Кетсін де кемірген
Арам ой не түрлі.
Тап-таза көңілден
Қабыл қыл ниетімді!
* * *

Дертім жайылып,
Болсам жаралы,
Алдым айырып
Ақ пен қараны.
Күнәм көп дедім,
Көзге жас тұнды.
Асты шектедім,
Тидым нәпсімді.
Еркін елдегі
Берік сенім кеп,
Тәнім жердегі
Қалды жеңілдеп.

Жаным көктегі
Аңсап құрманы,
Тағы көктеді
Асыл жыр дәні.

* * *

Түлен түртіп, былыққан бар,
Көздерін шел торлаған,
Қоймай қылқып, құныққан бар,
Қу бастан жүн қырыққан бар,
Қанағаты болмаған.

Неше түрлі шылықтар бар,
Адам айтса нанбаған.

Соның бәрін біліп болған,
Әбден тойған, ісіп, толған,
Толып жатыр онбаған.

Шәрбаты мен құйған балын

Қанша ішсе де қанбаған,

Дүния қамы – жиған малы

Ағып кетер ақырында

Түбі тесік дорбадан.

* * *

Мал дәметіп, бала тілеп,

Жидық дүние-тезекті.

Болғаннан соң шала тілек,

Көп күндерім бос өтті.

Бұлты қалың тұрған биік

Көрсетпесе тұмшалап,

Мансап қуып, шекпен киіп,

Жүрдік жұртты қор санап.

Сайран бағың, аста тағың –

Бәрі түгел тоналды.

Жақын қалды өлер шағың,

Астамдықтан не қалды?!

* * *

Түзудің қисық болуы

Сенбейтіндей көргенде.

Қисықты түзу қылуы

Қиын емес білгенге.

Қисық болса жазуың,

Қара қол мен көзіңе.

Тура жолды табуың

Байланысты өзіңе.

* * *

Сабыр қылып ашу, қайғы, қазаға,

Іштің дертін тазала.

Елге болар қадірің!
Жазатайым жаза басып қойсаң да,
Кінәнді біл, тартылсаң да жазаға,
Көп ашытпа өкініштің қамырын!
Табылса да себеп-салдар жүдейтін,
Ашудың бойын ірейтін,
Қайғының қарын күрейтін,
Қазаның орнын бітейтін
Сары алтындай сабырың!
* * *

Болғанмен кейпі оңды аса,
Жаралған адам балшықтан
Алласы демін салмаса,
Шықпауы анық шалшықтан.
Бас иіп түгел періште,
Алланың сөзін тыңдаған,
Болса да қанша ол үстем,
Ібіліс сәжде қылмаған.
Тозақтан табар тұрағын,
Киген соң лағнет қамытын,
Бұзуға дайын тұрады
Адамның жүрек сауытын.
Ашып та кетер ми қалың,
Инесін тұрса піскілеп,
Иманың – берік қалқаның,
Шайтаннан, бірақ, күштірек.
* * *

Бетін ашып Інжілдің,
Түсіне алмай қынжылдым.
Құран ғана ақиқат,
Кітабы екен мың жылдың.
Ойлап тұрсақ, шынында,
Білсек өмір жалғанын,
Жаратқанның құлын да,
Ұлы дей ме Алланың?!
Адам біздің ағамыз,
Алған жұмақ жемісін.
Болмасын деп қатамыз,
Алма деген сол үшін.
Адам ата қаншама
Берілсе де сезімге,
Белгілі аты баршаға
Қалған қазақ сөзінде.
Өмір, шіркін, келісті,
Түсінгенге бал-шырын.

Пісіп тұрған жемісті
Алмағанға қарсымын.
Татса дәмін алманың,
Ары таза жігіттер.
Көрер басқа салғанын,
Баққа келген үміткер.

* * *

Тауларға әмір жүргізген
Білеміз мықты Дәуітті.
Дәуітке ақыл кіргізген
Танымау Хақты қауіпті.
Тағында тұрса Сүлеймен,
Желдер де долы бағынған.
Ол-дағы жүрген үреймен,
Алланы жалғыз сағынған.
Көтеріп көкке Исаны,
Мәдіні жерге жасырған,
Ұққандар тірлік нышанын,
Аллаға жалғыз бас ұрған.
Жауынан қашқан Мұсаны
Теңізді жарып өткізген,
Пендені талай құсалы
Мақсатқа Алла жеткізген.
Жүрсең де қанша тоқ болып,
Әлемді кезіп жалықпай,
Кетерсің бір күн жоқ болып,
Жүністі жұтқан балықтай.
Ажалға қимай баланы,
Қошқарды қылса құрбандық,
Жақсыға жауып жаланы,
Сауаптан талай құр қалдық.
Бұл жақтан тиер үлес те,
Ол жақтан алар орын да,
Түссең де қанша күреске,
Бәрі де Алла қолында.
Татармын, бәлкім, зәмзәмнан,
Тартармын, мүмкін, кіл азап.
Түңіліп мына жалғаннан,
Етемін Хаққа мінәжат!

* * *

Ұят пен иман сарқылып,
Жегендер болды арам ас.
Теңіздер терең тартылып,
Кіндіктер қалды жалаңаш.
Өткенге етіп қанағат,

Бүлінбей жетіп бүгінге,
Жүрсең де қанша бал жалап,
Татасың кермек түбінде.
Көкейге үміт қонған соң,
Кетпей ме еріп нала көп.
Мақсатың таудай болған соң,
Артыңа қарар шама жоқ.
Пейілі тұрса артылып,
Адамға ешбір жаза жоқ.
Жүрсең де қанша малтығып,
Көңілің қалсын таза боп.
Болмайды кейде күй сенде,
Десең де қанша күтім көп.
Жамаулы киім кесең де,
Жүрегің қалсын бүтін боп.

* * *

Патша тозып алтын тақта,
Жүзік солып тар лахатта.
Жауап таппай қиналмай ма
Мәңкүр-Нәңкүр келген шақта.
Өтіп жатса заман ептеп,
Азғын тұрса амал көп деп,
Кім айтады көрешекте
Қылған іске зауал жоқ деп.

* * *

Адамзаттың жасығын да
Жермен-жексен қылады ажал.
Адамзаттың асылын да
Аш бөрідей қырады ажал.
Қас дұшпандай жағаласқан,
Тас төбеңнен ұрады ажал.
Жайын-сынды аран ашқан
Қарсы алдыңда тұрады ажал.

* * *

Пендеге бұйырса топырақ,
Арызын айта ма жатып ап.
Тозақтан төгілсе жапырақ,
Қалтырап кетпей ме атырап.
Бес күндік тірлікке мас болған
Бұл адам не деген ақымақ?!

* * *

Сақтанамын дұшпаннан,
Сырттан қанжар салар деп,
Сақтанамын «достардан»,
Аяғымнан шалар деп.

Болғаннан соң күн басқа,
Аша берме сыр досқа.
Атам айтқан сөз есте:
«Қастық қылма жолдасқа!»
Сақтанамын көздерден,
Көзі тиіп кетер деп,
Сақтанамын сөздерден,
Тілі тиіп кетер деп.
Қонғаннан соң жыр басқа,
Тұра алмайсың құр босқа.
Әжем айтқан сөз есте:
«Тіфә, тіфә, тіл тасқа!»
* * *

Шайтан басты айналдырып,
Шырмап алса еркінді,
Жалған сөздер иландырып,
Ұмытарсың сертінді.
Өліп-талып жиған мүлік
Өшіре алмас өртінді,
Болса бойда имандылық,
Тек сол жазар дертінді.
* * *

Белді бекем бекініп,
Парызын кім өтесе,
Айтса, бірақ, өтірік,
Азабы оның екі есе.
Көздеріне шел тұрып,
Құлақтарын бітесе,
Толтыра алмас кемтігін,
Азабы оның үш есе.
Арлы жанның бақшасын
Арам келіп өртесе,
Жұмсаса да ақшасын,
Азабы оның төрт есе.
Аярлықпен мал жиып,
Досқа қанжар кезесе,
Жата бермес шалжиып,
Азабы оның бес есе.
Құдайды да алдаймын
Деп ойлайтын қазағым
Тіршіліктің арбайтын
Тартпай қоймас азабын.
* * *

Дауа болмай жауызға,
Дүния сыйса қауызға,

Көздер шығып шарадан,
Жүрек келер ауызға.
Берік болсаң дініңе,
Үңіл жүрек түбіне.
Өліп бара жатсаң да,
Алла келер тіліңе.

* * *

Көктен жерге дейін
Берген Тәңір сыйын.
Соны да ұқпай жүрсең,
Ашып кеткен миың.
Жан-жануар күйін,
Әр жәндіктің үйін
Жасап берген Хаққа
Иланбау да қиын.
Бұдан шығар түйін:
Харам болса – тыйым.
Халал асқа асық,
Алла ісіне сүйін!

* * *

Үзіліп өмір соқпағы,
Үміттің сөніп оттары,
Апаттар неге қаптады?
Диканның толмай қаптары,
Аңшының болмай оқтары,
Бос қалып жатса қақпаны,
Қазанның кетіп қақпағы,
Ерлердің жетпей тоқтамы,
Әйелдің бітпей жоқтауы,
Кеменің суға батқаны,
Ұшақтар құлап жатқаны,
Жетім мен жесір көз жасы,
Қарғыстың, бәлкім, атқаны.
Жылымшы татып татқаны,
Басқаға кетіп баққаны,
Қуарып жасыл бақтары,
Еңбегі жанбай, өзіне
Бұйырмай жатса тапқаны,
Тотыдай торға түсірген
Зауалдың, бәлкім, оқпаны.
Күйелеп әппақ мақтаны,
Шимайлап таза тақтаны,
Сабырлы деген ердің де
Сазарып, санын соққаны,
Киіз қазықты кіргізсе

Мықтының соққан тоқпағы,
Өзеннің теріс аққаны,
Жамандық майдай жаққаны,
Қайратың қайтқан шақтағы
Тұрмыстың, бәлкім, ақпаны.
Қаламым неге тоқтады,
Көңілім неге соқпады?
Залымды кімдер соттады,
Намысты кімдер таптады,
Сөреге барып жайғасты
Суайттың жазған шатпағы.
Мазалап тағы ұйқы ашты
Тірліктің қатпар-қатпары.
Өмірдің көрсең ақ таңын,
Басына кимей ноқтаны,
Сыншының күтпей мақтауын,
Дұшпанның күтпей даттауын,
Таза боп қалған дұрыс қой
Кеткенде жауып сыртынан
Тіршілік деген қақпаны.

* * *

Зырлаған мына заманда
Үйірсе өмір ұршықтай,
Пәле мен жала адамға
Жабысады екен қылшықтай.
Түбіттей жұмсақ күнің де,
Қылшығын алсаң қырсықпай,
Үнілсең жүрек түбіне,
Түбінде қалмас жыр шықпай.

* * *

Тәні саудың жаны сау,
Жаны саудың қаны сау.
Тазалықтың ауылы
Әлі бізге алыс-ау.
Жан денеге қонақ болса,
Ренжітпе мейманды.
Жұрт сыртыңнан қарап тұрса,
Шаша білгін жиғанды.
Болса тәнің жаралы,
Көп қой елдің амалы.
Болса жаның жаралы,
Бітірерің шамалы.
Тән – жанына қынап болса,
Таза ұстағын тәніңді.
Жан – жанатын шырақ болса,

Тазартады қаныңды.
Тән – үйренген қалыбың,
Жан – жебесі арыңның.
Тән менен жан дос болса,
Алда көрер жарығың.
Жүрек соған сендім десе,
Жан мен тәнің үйлесер.
Жан тәніңді елжіретсе,
Тән рақат күй кешер.
* * *

Аспаның шайдай ашылып,
Күн көзі түссе түндіктен,
Сырыңды жүрме жасырып,
Болмасын жағдай жың күткен.
Жүрсең де жиі төтелеп,
Теңізбен, көкпен, құрылықпен,
Үкідей жанды мәпелеп,
Қондырма қоңсы сұмдықпен.
Басталған қаннан тіршілік,
Жалғасып жатса кіндікпен,
Сүйсініп, сүйіп, күрсініп,
Дүниядан көшкін шындықпен.
* * *

От пенен суға түссе де,
Береді дейсің кім тілек?!
Қазандай қайнап іш кейде,
Қайтамын күндей күркіреп.
Көз жастай мөлдір жырларым
Жауындай тұрса сіркіреп,
Ашылып сонда сыр қалың,
Көк шалғын өсер дүркіреп.
Алланың өзі жар болса,
Даламның желі – бір тірек,
Текемет-сынды, шаң қонса,
Алады мені сілкілеп.
Кеткендей кернеп сүт төсін,
Інгендей иісе бүгін көк,
Жырымның қойып нүктесін,
Тұрамын күндей күлімдеп.
* * *

Көк пенен жерді жаратып,
Пенденің мейірін қандырған,
Хайуанды не бір таратып,
Ғарыштан хабар алдырған.
Аспаннан жаңбыр жаудырып,

Жоқтардың өзін бар қылған,
Қанатын құстың талдырып,
Жанбайтын затты жандырған.
Егіннен өнім шығарып,
Өзенге суды толтырған,
Қолынан келер, бұл анық,
Сарайлар салса алтыннан.
Пиғылың күнде өзгеріп,
Малыңды жисаң арамнан.
Бір зауал түбі кез келіп,
Шықпасын көзің шараңнан.

* * *

Билеп жарты әлемді,
Бағындырсаң қылышпен,
Алтынменен апталып,
Қапталсаң да күміспен,
Көйлек киіп жібектен,
Орансаң да пүлішпен,
Өмір барда қаза бар.
Құтылмайсың бұл істен.
Қанша көсем болсаң да,
Сен жоқта да таң атқан,
Қанша шешен болса да
Елді аузына қаратқан,
Тақтан түспей тұрсаң да,
Қанша күйіп-жансаң да,
Келген жерден қайтадан
Алып шығар Жаратқан.

* * *

Аққан суды қатты қылған,
Жемістерді тәтті қылған,
Бісімілланы айтқан жанның
Жүрістерін сәтті қылған
Кім екенін білесің,
Жадыңда жүрсін ұлы есім!
Астың дәмін келтіре алған,
Сөздің нәрін келтіре алған,
Хайуанды да, адамды да
Тірілте алған, өлтіре алған
Кім екенін білесің,

Жадыңда жүрсін ұлы есім!

Ауыр тасты жеңілдеткен,
Көңілсізді көңілді еткен,
Сәбилерді күлімдеткен,
Қарияны ғұмырлы еткен

Кім екенін білесің,
Жадыңда жүрсін ұлы есім!
Көкірегінді көріп тұрған,
Жабыққанда келіп тұрған,
Иман болса берік қорған,
Несібесін беріп тұрған,
Кім екенін білесің,
Жадыңда жүрсін ұлы есім!

* * *

Көкірек қуыс, ішім бос,
Ащысын татып жалғанның,
Қайсысы дұшпан, қайсы дос,
Айырмай, сірә, қалғанмын.
Жанымда жүр ғой талайлар,
Секілді көбі тірі өлік,
Төгейін тілден қалай зар,
Қара қобыздай күңіреніп.
Өңмеңдеген өктем күш
Жармасқанмен жағаға,
Аллаға аян еткен іс,
Ескерусіз қала ма?!

* * *

Даттап асыл дананы,
Шырылдатып ананы,
Ақтап алып қараны,
Досты қылсаң жалалы,
Көрмейді ешкім деймісің?!
Жұмып алып көзінді,
Сыбырлаған сөзінді,
Қиды жағып алғандай
Тілде тұрған безінді
Естімейді деймісің?!

Аузыңдағы өсекті,
Қойныңдағы кесекті,
Ішіндегі есепті,
Денеңдегі шешекті
Білмейді ешкім деймісің?!

* * *

Ниетінді білуші,
Ізгілікті теруші,
Несібені беруші,
Қылығыңды көруші,
Түзелуге сенуші,
Оны шексіз сүйеміз.
Өлілерді тірілтіп,

Тірілерді өлтірген,
Ырыздығын кемітіп,
Тәубасына келтірген
    Жаратушы иеміз.
Мейірімді таңдаушы,
Жақсылықты жолдаушы,
Адалдықты қолдаушы,
Қасіреттен қорғаушы,
Тіршілікті жалғаушы
    Оны шексіз сүйеміз.

Жүрегінді тазалап,
Мейірлерін қандырған,
Қылмыстыны жазалап,
Тозақ отын жандырған
    Жаратушы иеміз.

* * *

Бұлақтар сарқылып,
Тау шөгіп, құт кеміп,
Өзендер тартылып,
Қауымдар жіктеліп,
Алжасқан ақылдан
Шайтанды дос көріп,
Дән сепкен тақырға
Еңбегі еш болып,
Көк аспан бүктеліп,
Теңіз көкбеттеніп,
Көктеген егіннің
Өнімі шектеліп,
Жерге де нәр тамбай,
Мал өліп, жұт болып,
Жүдеген пақырың
Келсе егер өлгісі,
Бұл – заманақырдың
Ең анық белгісі.

* * *

Ұлы дейміз патшаны
Болса істері ірі.
Ұлы дейміз батырды
Келіскен соң түрі.
Ұлы дейміз ақынды
Ұнатқан соң жырын,
Ұлы дейміз ғалымды
Ашқан ғалам сырын.
Барлығы да солардың
Тірілердің бірі.

Көк пен жердің нұры –
Алла ғана ұлы!!!

* * *

Аспан шеті тұңғиық,
Теңіз түбі қараңғы.
Тауларға да тым биік
Жетпейді адам жанары.
Күдіреттің анығы:
Толып жатыр амалы.
Жаратқанның жарығы
Жарық қылар моланы.

* * *

Күнді өткізбе босқа,
Келер сәтті шағың,
Шектен асып, таспа,
Ойла тірлік қамын!
Қайырым қыл досқа,
Күл болмайды жалын,
Бу болмайды тас та,
Су болмайды сағым.
Сол секілді баста
Қонбас мәңгі бағың,
Есте сақта: аста
Тұрмас мәңгі тағың.
Текке күйіп, саспа,
Бір Аллаға табын,
Қиындықтан қашпа,
Жаратқанға бағын!

* * *

Әуелі әлсіз жаратып,
Қуат берген бойыма,
Ізгілігін таратып,
Елді аузыма қаратып,
Ақыл салған ойыма,
Тауқіметін тірліктің
Артып қойған мойныма,
Қамқа тонды кигізген,
Асыл жарды сүйгізген,
Басу берген қайғыма,
Самай-шашты ақ қылып,
Түрлі кепке тап қылып,
Деген: «Бірақ, мойыма!»
Жаман істен жерітіп,
Қуатымды кемітіп,
Жүр дегендей жайыңа,

Күндердің күні болғанда,
Жүрсең де қанша жалғанда,
Ақыл-есті кіргізген,
Ақ төсінен сүт берген
Анаға қарап күлгізген,
Тік тұрғызып жүргізген,
Дүния сырын білгізген
Салар жердің қойнына.
* * *

Олқының орны тола ма,
Сүннетсіз парыз бола ма?
Көрсетпей жұртқа күнә қып,
Садақа бермей дұға қып,
Бір қарап, екі шоқыған,
Дәретсіз намаз оқыған
Ойлашы, түбі оңа ма?!
Пайданың көзін білгендер,
Қанағат қылмай жүргендер
Пәлені көрсе қашатын,
Азанда ауыз бекітіп,
Кеш түсе ауыз ашатын
Кісімен қоңсы қона ма?!
Өсегін айтқан қоймаса,
Нәпсісін ғана ойласа,
Жүректе шыққан жауқазын
Көктемей жатып сола ма?!
Айналып басы шәрбаттан,
Тірлікте, сірә, қана ма?!
Не болар айтқан жан-жақтан,
Түспесе сәуле санаға,
Асырып жұрттан айласын,
Өліктен тапқан пайдасы
Өзін де бір күн сүйретіп
Әкеледі ғой молаға.
* * *

Мойындағы салық –
Алынбаған қамыт,
Төртеу куә болса,
Кете алмайсың танып.
Өтелмеген парыз –
Төленбеген қарыз.
Сұрау салар күні
Кімге айтасың арыз?!
Болмай дәрет таза,
Бес намазың қаза.

Оразадан қашсаң,
Қалай болсын маза?!
Фәниді де қимай,
Нәпсіні де тыймай,
Маһшар болған кезде
Маңырайсың қойдай.
* * *

Үйден шыққан мүсәпір
Жегісі кеп кісі ақын,
Арамдыққа бет бұрса,
Атанады кісәпір.
Айт намазға кешіккен
Төр дәметсе мешіттен,
Құр қалғаны деп түсін
Алла берген нәсіптен.
* * *

Абыройы артық патшадан,
Өмірден озды жақсы адам.
Жақсының нұры тасысын,
Алла да болар жақ соған.
Қалды артында мал басы,
Үкілеген жорғасы,
Жерге тиіп жамбасы,
Иман болды жолдасы.
Орындады міндетін,
Былғаған жоқ жер бетін,
Жаны болсын жәннатта,
Қылсын елі құрметін.
* * *

Келген болсаң балиғатқа,
Құлағың сал шарифатқа.
Кім қызығып дүние-боққа,
Кім барады жанған отқа?
Кім күйеді жанған шоққа,
Кім азады алтын тақта?
Сәулет беріп жасыл баққа,
Дәулет беріп ақымаққа,
Кім қалады топырақта,
Кім теңейді барды жоққа,
Маһшар күні болған шақта,
Кім ашады бізге қақпа?
Жақ болады көңілі аққа,
Сабыр қылып, енді тоқта!
Ойлап көрсең, сауалдарда
Көп ғибрат жатқан жоқ па?!

Осылардың барлығына
Дұрыс жауап – жалғыз Хақта!
* * *

Сенделдім.

Сандалдым.

Алдандым.

Емделдім.

Таң қалдым.

Аңғардым.

Алдамшы екенін арманның,

Өткінші екенін жалғанның.

Қыдырым.

Ұрындым.

Кідірдім.

Сүріндім.

Жығылдым.

Мүдірдім.

Зардабын тарттым мен сыбырдың,

Күбіртке секілді күбірдің.

Өртіндей бықсыған шылымның,

Түңіліп түсінен зұлымның,

Шыға алмай ішінен жылымның,

Шыңғырған дауысымын құлынның.

* * *

Ойлап тұрсам, бар тағы

Таптырмайтын тақырып,

Тәнім жерге тартады,

Жаным көкке шақырып.

Бала күнді аңсаймын,

Тіршілікке мен алаң,

Ұйықтап жатып шаршаймын,

Тұрып жүріп демалам.

Жазда шалқып ағатын

Су да қыста қатады.

Санағандай сағатын

Ғұмыр өтіп жатады.

Тәнім қуат алар ма

Жиып-терген бар малдан,

Жаным тұрақ табар ма

Айнымашыл жалғаннан?!

Кесірінен кесектің,

Көздеп атқан тасадан,

Құрығынан өсектің

Сақтай көрші,

Жасаған!

* * *

Тырнап көңіл жарасын,
Жанды тәнге билетіп,
Көп адамның санасын
Кеткен шайтан күйретіп.
Ұққан сөздің киесін,
Алла деуден танбайды.
Ондай тілдің иесі
Жамандыққа бармайды.

* * *

«Өмір мәңгі берілді!» – деп,
Сенген кісі бар ма екен,
«Жан көзіме көрінді!» – деп,
Көрген кісі бар ма екен?!
Қалжыраған тәннің өзі
Болар жанға тар мекен.
Бұл жалғанда жая жесе,
Ол жақта жал жер ме екен,
«Е, Құдайым, ая!» – десе,
Шығар жері төр ме екен?!
Жан қысылса тар болмай ма
Ұлан-байтақ кең мекен.

* * *

Ауызбен айтқанды
Бекітпей көңілмен,
Көргенмін қайтқанды
Өкініп өмірден.
Қолменен қылғанды
Көтермей мойынмен,
Көргенмін тұрғанды
Жабысып уайыммен.
Адамның баласы
Жүрмей-ақ таласып,
Тазарса санасы,
Алланың жолы ашық.

* * *

Кемірсе жаныңды
Қайғының қашауы,
Жанарға жас тұнса –
Көңілдің босауы.
Көз алдың сейіліп,
Құйылса жарығы,
Қағазға түскен сөз –
Жүректің жалыны.

* * *

Көпті аң-таң қылсам да,
«О!» –
десетін күн қайда?!
Қатты қорқып тұрсаң да,
Айқай қоспа
«Ойбайға!»
Алданғанды ұққанда
Өкінгеннен
«Қап!» – дедім.
Іштен жалын қысқанда,
Қысылғаннан
«Аһ!» – дедім.
Қиналғанда
«Уһ!» – дедім,
Сабыр қылып, жұбандым.
Болған кезде күткенім,
«Алақайлап!» –
Қуандым.

* * *

Бірге жүріп, бір қонған,
Ел ішінде кім болған,
Нәпсілерін тыймаған,
Өсек-өтірік жинаған
Шайтан менен жын болған.
Күн жаумай-ақ су болған,
Жігеріңді құм қылған,
Қылшығы көп түбіттей,
Намысы жоқ жігіттей
Сұрқия мен қу болған.
Өнегеден құр қалған,
Жүрген жері кір болған,
Қалмай жүрген мың тойдан,
Мақтаншақ пен даңғойдан
Жанған өрттей күл қалған.

* * *

Киген киім,
Көрген сый,
Болған жиын,
Салған үй –
Бәрі қалады.
Істелген іс,
Жиған мал,
Көрінген түс,
Өскен тал –
Бәрі қалады.

Қазған кенің,

Жазған жыр,

Қалған көңіл,

Айтқан сыр –

Бәрі қалады.

Ішкен шәрбат,

Татқан бал,

Келген қонақ,

Сүйген жар –

Бәрі қалады.

Қалады,

қалады...

Алайда, болады

Обалы,

Сауабы.

Сондықтан өзінді

Көтерме жоғары.

Сырды бүккен мақпал түн,

Түнді түрген алтын күн

Бәрі қалады.

Қимаса да қалың ел,

Бауыры суық қара жер

Қойнына алады.

* * *

Алдымда асулар, өткелдер,

Ну орман, көп белдер...

Өттім.

Қақпасы тас жабық қорғандар,

Сағымдай армандар...

Жеттім.

Жай оты секілді жас шағым,

Бұл фәни – қас қағым...

Кеттім.

* * *

Алдымнан ақ күн туғызып,

Таңертең ерте тұрғызып,

Шайтанды келген қуғызып,

Қолымды күнде жуғызып,

Балақты жаста жырғызып,

Басымды тасқа ұрғызып,

Жақсымен сұқбат құрғызып,

Мойнымды Хаққа бұрғызып,

Ілгері басқан аяқты

Әдемі жолмен жүргізіп,

Сөздерді жақсы естіртіп,

Істерді ізгі көргізіп,
Жетсем-ау деген талаптың
Тұлпарын жүйрік мінгізіп,
Жүрекке жылу енгізіп,
Санаға білім кіргізіп,
Тағамды халал жегізіп,
Ғаламның сырын білгізіп,
Көңілге бәрін сиғызып,
Жалғанда дәурен сүргізіп,
Жүргеннің өзі – бір қызық.

* * *

Көрсең де жалғанның қызығын,
Жесең де майы мен шыжығын,
Кетеді беттегі көркің де.
Момынды жағадан алмасаң,
Ешкімді аяқтан шалмасаң,
Тұра біл айтылған сертіңде!
Сабырды тосуың тым ұзақ,
Жиғанды шашуың бір күнде,
Ашудың келуі қазір-ақ,
Су сеуіп, басуың мүмкін бе?!
Салғанды қирату оп-оңай,
Қайтадан жарату мүмкін бе?!
Ақты да қарайту оп-оңай,
Қараны ағарту мүмкін бе?!
Кемені батырған толқын да,
Орманды жайпаған өртің де,
Барлығы – Алланың еркінде!
Алланың еркінде!

* * *

Сұлуды көрсем көз алмай,
Жүріп ем көптен озардай.
Болды ғой жиі ерегес,
Өмірдің мәнін сезе алмай.
Қиянат, пәле жоқ емес,
Қалатын жаным төзе алмай,
Қиналған күнім көп емес,
Ат арып, тоным тозардай.
Өткен соң дәурен басыңнан,
Салмағың қалмас тозаңдай,
Жақсылар кетіп қасыңнан,
Уақыт берер жазанды-ай.
Қуырылып бір сәт жатарсың
Табаға түскен сазандай.
Іріңнен, бәлкім, татарсың

Қайнаса тозақ қазандай.
Тасаға кетіп тайталас,
Көкірек кірден тазармай,
Көңілдің шері тарқамас,
Құрысты бойдан жаза алмай,
Жегідей жеген жебір ой
Алды ғой менің мазамды-ай.
Санамыз қашан сілкінер,
Зор дауыс келіп оятпай
Таңертең айтқан азандай.

* * *

Жасөспірім бала кезім,
Сезімге мас, шала кезім.
Ол күндері білмеймін де
Қайда екенін Қағбаның.
Мені саған құмар қылған,
Сені маған сыңар қылған,
Жазуы ғой Алланың.
Жамандықпен күрескенде,
Арамдықпен тірескенде,
Не түссе де басымызға,
Бір көтердік салмағын.
Екеумізді серік қылған,
Несібесін беріп тұрған,
Жазуы ғой Алланың!

* * *

Күңгей менен теріскей де
Тіл табысса, келіспей ме?!
Адал болсаң, келеді екен
Ойда жоқта жеңіс кейде.
Бірақ, қимыл жасамасаң,
Шағылмайды шемішке де.
Толып жатыр жатыпішер,
Түсінігі теріс мүлде.
Ер жігіт те аз емес қой,
Өмірі өткен ер үстінде.
Болсың десең қайғыма ортақ,
Қуанышты бөлістің бе?
Кері серпіп керкеткенді,
Ізгілікпен көріс күнде.

* * *

Атамның мейірі,
Анамның пейілі,
Ішті оттай жандырдың.
Жарымның сенімін,

Баламның көңілін
Келмейді қалдырғым.
Үйдегі мүлкімді,
Қағаз бен қиқымды,
Жұпыны жұртымды,
Күндізгі күлкімді,
Түндегі ұйқымды
Қимаймын біртүрлі...
Бұл жалған, өйткені
Соншалық сүйкімді.

* * *

Орнында тұрса егер ай, күн,
Жұлдыздар көрінсе айқын,
Болмаса апаттар жойқын,
Құлшылық қылсаң да мың рет,
Мақтауға лайықты Құдірет!
Ағаштың өзгертсе түрін,
Ағызса жемістен шырын,
Қалдырса сарайдың күлін,
Құлшылық қылсаң да мың рет,
Мақтауға лайықты Құдірет.
Адамның аласын көрсе,
Ғалымның бағасын білсе,
Залымның жазасын берсе,
Құлшылық қылсаң да мың рет,
Мақтауға лайықты Құдірет.
Болса да қандай бір сынақ,
Азаптың бәріне шыдап,
Жүре алсаң еліңе ұнап,
Құлшылық қылсаң да мың рет,
Мақтауға лайықты Құдірет.

* * *

Орылған шөп, жанған от,
Жерошақта қалған шоқ,
Құрт жайлаған дүние-боқ
Бүгін бар да, ертең жоқ.
Қалған намыс қанымда
Менде бар да, сенде жоқ,
Сары алтындай сабыр да
Елде бар да, менде жоқ.
Жабырқаған шағымда
Жадыратар ем де жоқ.
Ашу келсе – ақыл кем,
Кемшіліксіз пенде жоқ.
Ойда жоқта табанға

Қадалса бір шөңге кеп,
Тозақ па деп ойлайсың
Жердің шарын дөңгелек.
Әлің бітіп, бұқсаң да
Қос қолыңды сермелеп,
Демің жетіп, шықсаң да
Қия шыңға өрмелеп,
Жан-жағыңа қарайла,
Алды-артыңды абайла,
Мәңгі тұрар жер ме деп.
Қысылғанда жыр шығар,
Бізден бұрын жыршылар
Айтып кеткен термелеп.

* * *

Беретін күзде жемісін жиып,
Діңгегі мықты ағаштар биік
Қоштасып, шіркін, құлайды бір күн,
Тұрса да көкке төбесі тиіп.
Тас болған мұз да қатса да қанша
Мерзімі бітсе болады сұйық.
Болғанмен құнды, тамыры берік,
Жүргенмен нұрлы ертеңге сеніп,
Жапырақ құрап, жүрегі тулап,
Дәурені өтсе, қалады семіп.
Телегей су да айналып буға,
Жыл өткен сайын жатпай ма кеміп.
Толағай тау да, жайқалған бау да,
Сырқат пен сау да, дос пенен жау да,
Ұшатын құстар қанатын жайып,
Балықтар суда қамалған ауға
Тағдырға көніп, тәубаға келіп,
Сұрайды түбі жанына сауға.

* * *

Құдайға қылып құлшылық,
Намазын қаза қылмайды.
Өткен соң солай тіршілік,
Дейді ғой: «жаза болмайды!»
Жақсының бағын көре алмай,
Жетсем деп соған сорлайды.
Өзіне өзі келе алмай,
Күдіктің бұлты торлайды.
Біреуге жапа тілесе,
Болса да сопы – сол қайғы.
Кеудеге ыза түнесе,
Тілегі қабыл болмайды.

* * *

Болса да бүгін бас аман,
Көңілім неден босаған.
Күнәм көп біліп істеген,
Күнәм бар білмей жасаған.
Тосқанда өмір сынағы,
Тұрғанда жетпей шыдамың,
Басқаға артсаң кінәні,
Боласың содан күнәлі.
Айтсаң да кейде жорта сын,
Құдайдан, бірақ, қорқасың,
Мойынмен бәрін көтеріп,
Азабын кейін тартасың.

* * *

Раббым Алла!
Үміт алда.
Баста мені
Тура жолға!
Қазған орға,
Құрған торға
Түсіп қалсам,
Өзің қорға!
Отқа салма,
Суға малма,
Аман жеткіз
Ағар таңға.
Өзің қолда!
Раббым Алла!

* * *

Тор ма?

Тұзақ па?
Ор ма?
Қақпан ба?
Әлпештеген ұл-қыздың
Салма басын көкпарға,
Қалдыра көрме көп дауға,
Түсіре көрме шырғауға,
Апара көрме оқпанға! –
Деп тілеймін Тәңірден,
Күн батқанда,
Таң атқанда.

* * *

Қыңырайып – нығмет көрсе,
Бағы тайып – бейнет келсе,

Жарылқаған Хақтың өзін

Есіне алар азап берсе

Бұл пендеге не қыл дейсің?!

Асып-тасып бақ қонғанда,

Болып-толып шаттанғанда,

Жалбарынар Жаратқанға

Пәле-жала тап болғанда

Бұл пендеге не қыл дейсің?!

Ақша жинап, босқа тұрып,

Мансапты ойлап бас қатырып,

Есірке деп елеңдейтін

Кетсе көзі жасқа тұнып,

Бұл пендеге не қыл дейсің?!

* * *

Жасуындай иненің,

Тесігіндей түйменің,

Шұңғылы көп жалғанның

Көрдiк талай илеуiн.

Өтер бәрі басыңнан,

Артта қалып күйгенің мен сүйгенің.

Бірақ, соны кезің болса жасырған,

Аз болғаны көргенің мен түйгенің.

* * *

Зиян шекпей кәпірлер,

Пайда көрмей мұсылман,

Олжа тапты жебірлер

Зекет, кеусен, құшырдан.

Болса ғалым қолбала,

Бай мен бастық күпінген.

Тіпті дүмше молдаға

Кіріс кірген пітірден.

Сауаты кем жан бағар

Жыртыс алып мәйіттен,

Қалды деумен қолда бар,

Күліп қайтар бейіттен.

Күйін, мейлі, күйінбе,

Дәмегөйлер дұғадан

Отыр әлі үйінде

Арыла алмай күнәдан.

* * *

Ұйқыға жатар кезде,

Жұлдыздар батар кезде,

Тал түсте – күн шыққанда,

Ақшамда – кеш түскенде,

Және таң атар кезде

Өткізбей бекер жасты,
Сәждеге қойғын басты!

Ақ таңда, нұрлы кеште,
Шыға алсаң бұл белеске,
Алланы алсаң еске,
Айналар өнегеге,
Бала мен немереге
Көрсеткен үлгі емес пе?!

Өткізбей бекер жасты,
Сәждеге қойғын басты!

* * *

Темір тағаны тебендей,
Темір шегені инедей
Қылатын уақыт,
Түзу белді бүгілтіп,
Күлген жүзді егілтіп
Қоятын уақыт,
Қырық жыл болған қырғынды,
Қатыгез қуғын-сүргінді

Жоятын уақыт,
Патшаның өзін қаңғыртып,
Жалғанды жалпақ жаңғыртып,
Келетін уақыт,
Керемет қызық, сайранды,
Күтпеген жерден ойранды
Беретін уақыт

Барасың өтіп басымнан,
Уайымым көп шашымнан,
Ілгері кетіп барасың,
Қалмаймын десем қасыңнан...
Не істейін?!

* * *

Толып ұртың, жүрсең шылқып,
Қарғыс айтар өскен жұртың,
Ақыретті ойламасаң,
Иманыңды сайламасаң,
Жиғаныңды кетер құртып.
Жуса кетпес көңіл кірі,
Секілденіп еттің сүрі.
Көзден қанша жас ақса да,
Қаншама адам тас атса да,
Малғұн-шайтан жүр ғой тірі.

* * *

Таң сарғайып атқанда,
Күн қызарып батқанда,

Күндіз түнді тапқанда,
Түн күндізді жапқанда,
Көктен жұлдыз аққанда,
Аспан алқа таққанда,
Отты ошақта жаққанда,
Жайнап тұрған бақтарда
Жеміс дәмін татқанда,
Аман-есен өткізген
Селден, судан, оттан да,
Осы күнге жеткізген
Қүдіретке шәк бар ма?!
* * *

Құран кәрім – тап шыным,
Жаныма ең жақыны.
Сөзі де емес бақсының,
Жыры да емес ақынның.
Адамзаттың арманын
Алып шығар нақ сыннан,
Құран кәрім – Алланың
Аманаты тапсырған.
* * *

Бір күн өшеді
Шырақ жағатын,
Бір күн тоқтайды
Жүрек – сағатың.
Болсаң сабырлы,
Күнің қадірлі,
Ұйқың – демалыс,
Түнің – жамылғы.
* * *

Ай тұтылып, күн шағылып,
Пана таппай пенделер,
Жұлдыз сөніп, мұз жарылып,
Ес жия алмай сенделер.
Зауал келер қас дұшпанға,
Арам қалмас құтылар,
Қанат байлап көкке ұшқан да
Жаһаннамға жұтылар.
Ондай жайды білмедім деп,
Жайма бекер қолыңды.
Түзу өмір сүрмедім деп
Мойындаған орынды.
Тасың өрге жүріп тұрса,
Өткізбегін күн босқа.
Айтпай-ақ та біліп тұрса,

Неге тәуба қылмасқа?!

* * *

Таулар жүндей түтіліп,
Аспан құлап жатса да,
Шығамын деп сытылып,
Сенеді жұрт ақшаға.
Жүген-құрық тимеген,
Аттан құлап жатса да,
Елді ақылмен билеген
Табынады патшаға.
Құдайға олар нанбайды,
Арқасында ғылымның
Шығамыз деп ойлайды
Арасынан жылымның.
Дәме қылар нөсерден
Су болмастан өтем деп,
Ғарышқа ұшып кемемен,
Жерден жырақ кетем деп.
Адам болса соны ұққан,
Түспей-ақ қой егеске.
Ғылымды да дамытқан
Хақ бұйрығы емес пе?!

* * *

«Зәмзәмнан ішем!» – деп,
«Кәусарға түсем!» – деп,
Білімсіз фәниде
Күпініп, күшенбек.
Мешітке барғанмен,
Құрбанын шалғанмен,
Тілегі бола ма
Дос болса жалғанмен.

* * *

Екі қол мен екі аяқ
Бір бірінсіз жүрмейді,
Қимылдаса бір қолың,
Екіншісі сермейді.
Ашылмаса екі ерін,
Тіл ауызды кернейді.
Өкпе жұтса ауаны,
Қарын суға шөлдейді.
Бастың айтқан сөзіне
Жүрек кейде көнбейді,
Жүректегі сезімге
Ақыл кейде ермейді.
Бәрін айт та, бірін айт,

Қатар қоңсы қонса да,
Көз қабақты көрмейді,
Баста бірге тұрса да,
Құлақ көзді білмейді.
Көз көрмесе естіген
Сөздеріне сенбейді.
Он екі мүшең сау болмай,
Іштерінен жау шықса,
Алла ғана емдейді.
Осы мысал неліктен
Саналарға кірмейді.

* * *

Неге екі қол, екі аяқ
Бір бағытқа нұсқайды,
Екі құлақ бастағы
Бірін бірі құшпайды.
Бір біріне екі көз
Қас қағып, көз қыспайды,
Неге бір тіл, екі ерін? –
Ерін тілді ұстайды.

* * *

Өзекке теппей өзгені,
Тағдырым мені көздеді,
Тасада жатқан мергендей.
Теп-тегіс жерде құладым,
Құладым, бірақ, шыдадым,
Болса да ауыр шер нендей.
Көзіміз бәрін көрді ғой,
Ұмытпас кездер болды ғой,
Ақырын ғана желгендей.
Жасымыз жетпей оқыдық,
Көп оқып, аздау тоқыдық,
Ғаламның сырын меңгермей.
Төбеміз жетіп төбеге,
Сөзіміз ұқсап жебеге,
Басқаны жүрдік тең көрмей.
Орныма құрбы таласып,
Жайлауым тұрды жарасып,
Төрт түлік түгел өргендей.
Сүйінші сұрар дос қаптап,
Айбыным тұрды асқақтап,
Қас дұшпанды жеңгендей.
Қылышым кейде өтпейді,
Өкініш ойдан кетпейді,
Уақытында сермелмей.

Кей шақта қара албасты
Жағама менің жармасты,
Үстіме келіп төнгендей.

Кезім де емес алқынар,
Басымнан жетіп артылар
Істерім жатқан жөнделмей.

Жан-жақты тағы абайлап,
Қарасам бүгін бажайлап,
Алжуға жақын қоғамда
Қадірсіз болып барам ба,
Ішінде жүріп бай елдің,
Күйеуге шыққан әйелдің
Артынан еріп келгендей.

Рақаты мен азабы,
Мехнаты мен ғажабы
Кезегін алып кеп тұрар,
Жүйкені түбі жеп тынар
Маңызы аз да, сәні көп,
Өзгерген өмір әлі жоқ,
Баяғы өзің көргендей.

* * *

Іске аспай білім,
Қысқарып тілім,
Жыртылды
Жаға.

Түн болып күнім,
У болып суым,
Ақ болды
Қара.

Ор менен опа,
Жала мен жапа,
Қалды ғой...

Тоба!

* * *

Теріс жолды кесіп өтіп,
Шын иландым Құранға.
Ізгілікті нәсіп етіп,
Қайырым қыл, ия, Алла!
Періштелер келіп кейде,
Құлағыма сыбырлап,
Естіген сөз көмейімде
Тұрып алды жыбырлап.
Алла қолдап, түзулігін
Түсінген соң ісімнің,
Сол жолдарды күні бүгін

Қағазыма түсірдім.

* * *

Күн артынан күн озды,

Көп адамға білінбей.

Заман азды, жер тозды

Текеметтің түріндей.

Қыздың шашы құбылды

Қырғауылдың жүніндей,

Тегіс жерде жығылды

Жүрген кісі сүрінбей.

Түбітті де қыл қылды

Пәле-жала қаптаған.

Даналарды құл қылды

Сөз түсінбес көп надан.

Үйренді жұрт күйелеп

Көйлек кисең мақтадан.

Қарғамын деп мақтанды

Шыққан үйрек шахтадан.

Түнеріп күн қабағы,

Жауын суы кілкіп көп.

Қырқылған жүн жабағы,

Сауылған сүт іркіт боп,

Ақша жетпей жаңаға,

Киген киім жыртық боп,

Қашыр тұлпар атанса,

Құзғын шықты бүркіт боп.

Жүйрік жылқы тұсалып,

Мылжың шешен болғанда,

Қас таланттар құсалы

Кетті көбі арманда.

Жандайшаптар тайрандап,

Жағымпаз шен алғанда,

Отырасың қайран қап

Опасы жоқ жалғанға.

* * *

Айдын көлге қонбаса қаз,

Кісі көп пе мін көрген,

Сұлтан, мырза болды ма аз

Ел үстінен күн көрген?!

Дұрыс болса көптің назы,

Танымаған оң-солын,

Қазы-қарта жеген қажы

Ұстады ма дін жолын?!

Төбең көкке тиіп тұрса,

Қара халық еліктер.

Би сөзімен биік болса,
Бек салтына берік пе?!
Еркін елде намыс болса,
Жасанған жау құрта алмас.
Хан сөзінде қазық болса,
Қарашасы бұлтармас.
Тегі мықты жүйрік болса,
Шапқанынан бір танбас.
Ақын жыры шындық болса,
Жұрт кітабын жырта алмас.

* * *

Жаратқан Ием!
Киелім!
Өзіңді шексіз сүйемін.
Жалғанның көрсем қызығын,
Ойларға кетем күнұзын.
Жаратқан Жаппар Құдайым!
Жалынып сенен сұраймын!
Қарттыққа дейін жастық бер,
Уайымға дейін шаттық бер,
Жоқтықтан бұрын байлық бер,
Сырқаттан бұрын саулық бер,
Өлімге дейін өмір бер,
Таусылмас нұры сенім бер!
Бақиға дейін... зейін бер,
Қалғанын өзің кейін бер!

* * *

Бұлақтар да суалады,
Мұз ериді жел өтінде.
Жасыл орман қуарады,
Бәрі Алланың құдіретінде.
Қалаларды су басады,
Өрт қаулайды жер бетінде.
Данышпандар алжасады,
Бәрі Алланың құдіретінде.
Кеткен сайын күн ілгері,
Жаратқаннан күнде тіле.
Өлгендер де тіріледі,
Бәрі Алланың құдіретінде.

* * *

Рахманға бөлеп жер үстін,
Қандырған оның шөлін кім?
Жайқалып тұрған жемістің
Уыздай сорған сөлін кім?
Жігіттің жауын шанышқан

Атынан алған ерін кім,
Сұлудың талдай майысқан
Қайыстырған белін кім?
Санамен ойды көркейтіп,
Ғаламның сырын білгізіп,
Иілген басты еңкейтіп,
Қоясың қайта тұрғызып.
Ақыл да берген, көрік те,
Жаратқан жалғыз Құдайым!
Нәсіпті берген кемітпе,
Деп қана саған жылаймын.

* * *

Шындықты жалғаннан,
Жақсыны жаманнан,
Адалды арамнан,
Халалды харамнан
Айыра алмасаң,
Ұлтыңның бағы үшін,
Алаштың қамы үшін,
Тірліктің мәні үшін,
Адамның ары үшін,
От болып жанбасаң,
Мынаны ескергін:
Нәпсіні қош көрдің,
Шайтанмен дос болдың,
Өмірден бос қалдың,
Мұсылман болмасаң...

* * *

Қазысы бітіп, сіңірі қалған,
Жемісі бітіп, түбірі қалған,
Қадірі кетіп, күбірі қалған,
Айтарын күтіп, сыбыры қалған
Тап болдық қандай қоғамға?
Қаскөйлер құрған шыға алмай тордан,
Қараумен жолға көздері талған,
Көргенге жәбір бола алмай қорған,
Өткенше жалған таусылмас арман
Не дейміз енді адамға?!
Болса да нәубет тағы да сынар,
Тартса да азап, сабырлы шыдар,
Пенденің қашан көңілі тынар?
Алланың берген әмірі шығар,
Сілкініс болса санамда.

* * *

Әр жерден шұқып, жеп көрсе,

Табады жемін қарға да.
Залымнан жәбір көп көрсең,
Сабыр қыл, қатты қарғама.
Жимайды дос та айылын,
Әзәзіл кірсе араға,
Сараңнан күтпе қайырым,
Арамға мүлде жолама.
Көңілдің қарын күреумен,
Өтеді өмір тез неге?
Жақсылық тоссаң біреуден,
Қамқорлық жаса өзгеге.
Қызығың көрген әр үйде,
Бір тамшы суға тати ма?
Пенде боп келсең Фәниге,
Адам боп аттан Бақиға.

* * *

Құбылаға қарап құбылған
Сәждеге түбі жығылған.
Сөз басқа, ісі бір басқа,
Шошимын заман сұрынан.
Абайды қатты қынжылтқан,
Толстойды да алжытқан
Түбіттей жұмсақ бұл жалған
Арылып бітпес қылшықтан.
Санамыз кірден тазармай,
Қайнайды ішім қазандай.
Бозарып атқан ақ таңнан
Отырмын тағы көз алмай.

* * *

Жер шары бізді көтеріп тұр ма,
Тұрмыз ба ұстап жерді біз?!
Ғажайып, тылсым сыр жатыр мұнда,
Шешуі әлі белгісіз.
Бақыттың досы, сірә, бұл қайғы,
Бұлақтар болмай теңіз жоқ.
Күлген кісілер еш жыламайды
Деуге де берік негіз жоқ.
Бас болды дейміз еркекті біздер,
Күн бар ма, бірақ, әйелсіз?!
Өмірдің мәні – бір бірін іздеу,
Болмайды адам тәуелсіз.
Күн менен түннің жазылмас жұбы,
Серігі кештің таң атқан.
Астары жаздың – тірліктің күзі,
Теңі жоқ жалғыз Жаратқан!

* * *

Сөздің сөлі таусылып,
Көздің майы таусылып,
Тура келген ажалға
Жасай алмай қарсылық,
Топырақтың астында
Жатыр адам жаншылып.
Шағылысқан күн көзі,
Басындағы күмбезі
Білдіргендей ұрпаққа
Болғандығын баршылық.
Өмір деген өтпелі,
Өтіп жаз бен көктемі,
Болар соңғы өткелі,
Байқамаймыз тек соны
Кеткенінше біржола
Кеудемізден жан шығып.

* * *

Қараңғы түн шашын жайып,
Сығырайған шам сөнді.
Кеткен кісі жолдан тайып
Түн қойнында теңселді.
Қара киім жерді сүйкеп,
Қара басты албасты
Қарақан бас қамын күйттеп
Жүрген жанға жармасты.
Бәлкім, бұл да ар сынағы,
Кетпеу үшін төмендеп,
Пеңде үмітті таң шуағы
Терезеден енер деп...

* * *

Тағы да жыл келеді
Көзіме жылы ұшырап,
Күндерді ай жатыр турап
Қолына қылышын ап.
Көк жүзі мөлдіреген
Қойғандай елге сынақ,
Жұлдыздар селдіреген,
Көбісі жерге құлап.
Азанның үні естіліп
Жатқандай құлағыма,
Жақындап келемін мен
Баратын тұрағыма...

* * *

Жақсы орынды төр дейміз,
«Жақсылықты көр!» – дейміз.
Бірақ, кейбір жайларды
Көре тұра көрмейміз.
Соқырды неге көр дейді,
Моланы неге көр дейді?
Көр дегені – көресі,
Көрмей кісі сенбейді.
Көйлек жиі кірлейді,
Көрмегендер білмейді.
Көресісін көрмесе,
Көрге де адам кірмейді.

* * *

Кетті талай күн,
Қалмай еш белгің,
Бірі ерте кеп,
Бірін кеш көрдім.
Бірде шірендім,
Бірде төс кердім,
Алды мазамды
Көкей тескен мұң.
Сезіп жазамды,
Қатты сескендім.
Мың рахмет,
Раббым!
Елеп-ескердің.

* * *

Шаққанда үрейдің білтесін,
Еріксіз ат басын іркесің.
Жүні жоқ тауықтай үрпиіп
Іздейсің күдіктің күркесін.
Жайнаса жап-жасыл жер төсі,
Алысқа бастайды ел көші.
Адалдық – иманның іргесі,
Тазалық – сенімнің серкесі.
Қазақтың кең-байтақ өлкесі
Секілді жомарттың көрпесі.
Жолатпа ласты тазаға,
Бүгінгі айтатын серт осы!

* * *

Ыза бойды кернесе,
Санаға ырық бермесе,
Көздің алды тұман боп,

Ақиқатты көрмесе,
Кеткенше жұрт мезі боп,
Ақылға кел тезірек!

Күйік ішті тырнаса,
Байыз тауып тұрмаса,
Қасиетті сезімді
Күдік келіп ұрласа,
Кеткенше жұрт мезі боп,
Ақылға кел тезірек!

Тілің сөйлеп үлгірсе,
Қолың барып бүлдірсе,
Езу тартпас жерде де
Шайтан түртіп, күлдірсе,
Кеткенше жұрт мезі боп,
Ақылға кел тезірек!

* * *

Тіл ащы да болады,
Тіл тәтті де болады,
Қол жұмсақ та болады,
Қол қатты да болады.
Тек жүрегі адамның
Өзгерместен қалады,
Ол өйткені Алланың
Атын атап соғады.

* * *

Ара түспей жұлысқанға,
Сына қағып ұғысқанға,
Ешбір жанды теңгермедің
Дәтің жетіп ұрысқанда.
Жұртпен қатар тұрысқанда,
Қаштың қиын жұмыстан да,
Бөгет болдың өз бетімен
Күнелтуге тырысқанға.
Пәлені іздеп дұрыстан да,
Күле қарап жылысқанға,
Ойға алмадың өкінішті,
Тамырларың құрысқанда.
Адалдармен алысқанда
Қалай келдің сол ұстамға?!
Кейін, бәлкім, опынарсың,
Барған кезде Көрстанға.

* * *

Ұсынсаң – қолың жетпейтін,
Ұмтылсаң – жолың жетпейтін,
Қарасаң – көзің жетпейтін,

Мақтансаң – сөзің жетпейтін,
Санаға салсаң салмақты,
Жадыңнан мүлде кетпейтін,
Ғалымның ойы жетпейтін
Ғаламның сыры көп дейтін.
Болсаң да қандай данышпан,
Жұлдызды аққан ғарыштан,
Дыбысты артқан дабыстан,
Сәулені келген алыстан,
Үрейді бойды жанышқан,
Ғажапты тосын болысқан,
Айтуың қиын дәлелдеп
Кезде де ақыл толысқан.
Әлемді кезіп шарласа,
Айғағы айқын болмаса,
Қинамай ол да жанды аса,
Шындыққа, бірақ, нанбаса,
Жан-жаққа бұрып көңілі,
Сенімі ешбір қалмаса,
Иланбай өткен өмірі,
Міне, сол – нағыз далбаса.

* * *

Ішпейтін, жемейтін,
Ұйқыны білмейтін
Періште емеспін.
Адамға сенбейтін,
Өмірі өлмейтін
Ібіліс емеспін.
Бел байлап бұрыннан,
Сәждеге жығылған
Сопы да емеспін.
Кеудеде нұры бар,
Жарыққа жылынар,
Ашатын сыры көп,
Алланың құлы көп,
Солармен келеді кеңескім.

* * *

Әлхамдулила, мұсылманбыз,
Кекіреймей, көркейген.
Тәкәппарға шалқайса да,
Жайнамазға еңкейген.
Ақ жол тілеп жамағатқа,
Кешу сұрап Иемнен,
Тұрған кезде бірге сапқа,
Бір біріне сүйенген.

Сүтке суды қоса алмаған,
Қызығып аң атпаған,
Теріс қылық жасамаған,
Абыройын сақтаған.
Қанша қызық көргенімен,
Ұмытпаған өлімді,
Жүрген Алла пәрменімен,
Мұсылманбыз төзімді.

* * *

Мақсатқа жылдам жеткізген
Мейірімі басым ашудан,
Түйенің өзін өткізген
Иненің көзі – жасудан.
Алламыз жолды оңғарса,
Күмән мен күдік шегінер.
Қалса да қатып тоң қанша,
Көңілдің мұзы сөгілер.
Тұрсаң да желдің өтінде,
Сабыры басым күнәдан,
Мырзалық қылған сәтінде
Ырзалық қылар тірі адам.
Тозақтан алыс кетсем деп,
Жұмаққа жақын келе алмай,
Мойнымда жүрген қарызды
Отырмын түгел бере алмай.

* * *

Біреу өсіп, біреу өшіп,
Біреу қалып, біреу көшіп,
Бара жатыр өмір өтіп
Күн соңынан күн ілесіп.
Қиын жолда кідіресің,
Ойда жоқта сүрінесің,
Қатпар-қатпар шың-күздардың
Қойнауына үнілесің.
Тар асуда бүгілесің,
Өсекке де ілінесің,
Тумақ, өлмек – өмір заңы,
Бұдан басқа не білесің?!
Күмписем де емендей боп,
Төзім қалды тебендей боп.
Көң терідей көңілімді
Шамам келсе, көрем илеп.
Болмаса да заман ақыр,
Ауыр ойлар санада тұр,
Менен қалар, саған барар,

Өмір өтіп бара жатыр.

* * *

Киім азып-тозады,
Қарайтады көңілді,
Білім алға озады,
Ағартады өмірді.
Мал өледі, өшеді,
Қарайтады тілекті.
Ғылым күнде өседі,
Ағартады жүректі.
Алтын-күміс қалады,
Жер астына кетеді.
Жер бетінің қонағы –
Адамға не жетеді?!

* * *

Тірелер жер ат басы,

Ол – Тәубаның қақпасы.
Мұсылманның жақтасы,
Ол – Тәубаның қақпасы.
Қысылғанда тап басып,
Ашсаң Тәуба қақпасын,
Көз алдына әкелер
Лаухулмахбуз тақтасын.
Тұрсын ашық қақпасы,
Қатты серпіп жаппашы.
Рақым тілеп Рабыңнан,
Сабыр етіп, тоқташы.
Жақсылықтың аттасы,
Жолыңды ашар бақ басы,
Жанға байыз таптырған
Ол – Тәубаның қақпасы.

* * *

Еңбегі еткен ақталып,
Табанға салса биікті,
Елермес текке мақтанып,
Алланың құлы сүйікті.
Күйедей түскен кілемге
Кеудесін жеген күйікті
Шамасы келер күреуге
Алланың құлы сүйікті.
Жақсыға мойын бұрған соң,
Көтеріп ұстар иықты,
Шүкірлік қылып тұрған соң
Алланың құлы сүйікті.

* * *

Кісілерге кішік болса,
Жүрегі де жұмсақ болса,
Мейірімі түсіп тұрса,
Бұйырғанға ынсап болса –
Міне, нағыз тақуа сол!

Қауіп бұлты төнгенде де,
Қорқынышқа мән бермесе,
Асыл бұйым көргенде де
Пиғылы еш өзгермесе –
Міне, нағыз тақуа сол!

Азап шеккен күнінде де
Амал жасап, ниет қылса,
Тілі менен жүрегінде
Ең әдемі тілек тұрса –
Міне, нағыз тақуа сол!

* * *

Қабір – өмір аяқталып,
Төмен түсер саты ма,
Әлде ақырет таяп қалып,
Көкке кетер саты ма?!
Біреу кетер, біреу келіп,
Өмір деген – сахна.
Кір келтірме күнде өзгеріп,
Адам деген атыңа.

* * *

Ызасына азықсыздың
Қарсы тұрар қай қамал?!
Көз жасынан жазықсыздың
Сақ бол – деген пайғамбар.
Көрік болмас өміріңе
Жиған бұйым, жайған мал,
Шаң қондырма көңіліңе,
Пәк бол – деген пайғамбар.
Ағарта алмас жүрегінді
Ішкен қымыз, құйған бал,
Мүбарак қыл тілегінді,
Ақ бол – деген пайғамбар.
Қарағанда аш пен тоққа,
Неше түрлі ой қамар.
Әлі жоққа, халі жоққа
Жақ бол – деген пайғамбар.

* * *

Таңертең тұрғаның,
Сәждені қылғаның,
Орындап парызды,

Мойныңды бұрғаның –
Иманның қорғаны.
Аллаға құрметің –
Уәжіп пен сүннетің,
Ғибадат міндетің,
Жасаған амалың –
Иманның қамалы.

Кең салмай арқаны,
Толтырып ортаны,
Сенімің кәміл боп,
Ойласаң ел қамын –
Иманның қалқаны.

* * *

Бір өлкені тіреп тұрсаң,
Мақтаса да ел ерек,
Намаз оқып, ниет қылсаң,
Жұртқа жайып не керек?!
Бар қажетті дайын қылсаң,
Болсын десең досың сай,
Оң қолыңмен қайыр қылсаң,
Сол қолыңмен жасырсай.
Сөзіңді ұқпас пақыр болса,
Болғаның жөн төзімді.
Көршің көзі соқыр болса,
Қысып қойғын көзіңді.
Халық бәрін көріп тұрса,
Сеніп тұрса дос егер,
Несібесі келіп тұрса,
Жиғаныңды шаша бер!

* * *

Шайтанның жібі секілді
Еркектің басын шырғаған
Әйелдер бұзса ниетін,
Адам көп сабыр қылмаған.
Тұратын беті безеріп,
Білмейтін жөнді кіл надан
Нәпсіге арзан тез еріп,
Әйелдің арын былғаған.
Көргендер теріс қылығын,
Сынаптай сырғып тұрмаған.
Лайламай таза тұнығын,
Арамға атын бұрмаған.
Тірелген жерде ат басы,
Жүрегің қатты тулаған,
Ашады жәннат қақпасын

Ұятсыз істі қылмаған.

* * *

Дүйсенбіні ауыр күн деп,

Айтады екен надандар.

Керегі не күнді тілдеп,

Алла берген барлық күн де

Әдемі күн, жарандар!

Сәтті күндер болған шығар,

Қатты күн де аз емес.

Тәтті күндер қалған шығар,

Біреу үшін шатты күндер

Біреулерге мәз емес.

Қуаныш қып атқан таңға,

Бойға жинап сабырды,

Адал дәмді татқан жанға,

Әрбір күнді мәнді өткізсе,

Күннің бәрі қадірлі.

* * *

Көңіл неге аланды,

Жұрт біле ме бағанды?

Көз жасындай жылап аққан тамшылар

Толтыра ма шаңды?

Намыс, жігер болғанымен қамшылар,

Жауға жұмсар семсер бар ма жарамды,

Басы бар да, аяғы жоқ ісіңнің,

Байқаймысың шамаңды?

Қас-қабағы қасындағы кісінің

Қасиды екен жараңды.

Мүсіндерін саф алтыннан құйғызған

Перғауыннан не қалды?

Жарты әлемді уысына сиғызған

Шыңғыс ханнан не қалды?

Адамдарды отын қылып жаққызған

Гитлерден не қалды?

Отыз ұл мен қырық қызын тапқызған

Абылайдан не қалды?

Құрт кеміріп тастамаса санаңды,

Айыра алсаң адал менен арамды,

Мәңгі түк жоқ мына алдамшы фәниде,

Ұмытпағын тобаңды.

* * *

Еңбек етсең,

Терің төксең,

Ағаш ексең,

Атты жексең,

Есік ашсаң,
Қадам бассаң,
Асып-сассаң,
Кейін қашсаң –
Ия, Алла, қолда де!

Қатты сүйсең,
Жанып-күйсең,
Тамақ ішсең,
Киім кисең,
Ойнап-күлсең,
Таққа мінсең,
Бағың жанса,
Тірі жүрсең –

Ия, Алла, қолда де!

* * *

Аспан менен жерді,
Босаға мен төрді,
Әйел менен ерді,
Құрсақ пенен көрді,
Еңіс пенен өрді,
Жауын менен селді,
Енесі мен төлді,
Ауру мен емді –
Түгел білген Алла!

Жерге түскен нұрды,
Ырыс берген күнді,
Тыныс берген түнді,
Отты және күлді,
Қылыш және қынды,
Дыбыс пенен үнді,
Әуен менен жырды,
Бірді және мыңды –
Түрлендірген Алла!

* * *

Қолыңда бәрі бар күні,
Қаперге, жаным, ал мұны.
Азғантай қайыр қылсаң да,
Қайтарма құр қол жарлыны.
Садақа берген жақсы адам,
Қонары анық бақ саған.
Мұқтажға берген қарыздың
Сауабы басым басқадан.

* * *

Көңілін сұрап сырқаттың,
Жұмсақ үнмен тіл қатқын,

Жүрген жансың, өйткені,
Арасында бір бақтың.
Жақсы сөзің емдесе,
Қауіп бұлты төнбесе,
Сарғаймай ма санадан,
Сағынғанда келмесе.

* * *

Алланың атымен кірсең,
Иіліп сәлемді берсең,
Дұғаның киесін ұқсаң,
Алланың атымен шықсаң,
Дәм татсаң алдағы астан,
Алланың атымен бастап,
Киімнің жаңасын кисең,
Алланы жаныңмен сүйсең,
Жүзіңді жақсыға бұрсаң,
Сауап бар саған мың сан.

* * *

Жемісі тәтті, сабағы тікен,
Өмірдің өзі әсем гүл екен.
Бал жинап жүрсе гүлдерден ара,
Ұстаған жанның саусағы жара.
Гүлдің де, бірақ, ғұмыры қысқа,
Көктемде жайнап, шыдамас қыста.
Әр күні дастан, таусылмас арман,
Өтеді-ау бастан дүния-жалған...

* * *

Тауқіметін сапардың
Тартпаса да жолда көп,
Елден жиып қаржыны,
Қажы болған молда көп.
Көлгірсіген кей жандар
Бүркемелеп тірлігін,
Турист болып барғандар
Қажы атанып жүр бүгін.
Түсіп ақ тер, көк терге,
Қажып жеткен қажылық
Қалар амал дәптерге
Сауап болып жазылып.
Болса-дағы кім қарыз,
Бұдан шығар бір түйін:
Қажылық та – бір парыз,
Қажы болу тым қиын.

* * *

«Бізге сені кім берді?»

«Алла!» – дейді бөпесі.
«Бұл күнді де көз көрді»,
«Тәуба!» – дейді әжесі.
Біlmесе де шарифат
Шыққаннан соң сенімнен.
Айтылған сөз ақиқат
Нәрестенің тілімен.
* * *

Әр қадамың есепте,
Жүрген ізің белгілі.
Өзек болар өсекке
Көңіліңнің кендігі.
Бұл өмірдің ұғасың
Саған берген үлесін.
Кірген жерден шығасың,
Шыққан жерден кіресің.
Бірақ, кейін есіткем,
Жолаушыдай кешіккен,
Кірсе-дағы есіктен,
Шыққандар бар тесіктен.
Өткізбесең болғаны
Уақытты бекерге.
Қайтып кірер қақпаны
Қатты жаппа кетерде.
* * *

Ортасында қаумалаған қауымның
Тас секілді түскен жерге ауырмын.
Тамақты түсіргеніне емес,
Асымның ішілгеніне,
Қасымның ісінгеніне емес,
Досымның түсінгеніне,
Жақынның төс кергеніне емес,
Қатемді кешіргеніне,
Адамның мүсіркегеніне емес,
Алланың есіркегеніне
Зәрумін!
* * *

Өтіп жатқан өмірің
Дәптер емес жыртып тастайтын,
Быт-шыт болған көңілін
Ыдыс емес жамап-жасқайтын,
Тіршіліктің таңдама тек жеңілін,
Арнасынан аспайтын,
Қыздырған жан дәуренінің көрігін
Қиындықтан қашпайтын,

Көкейдегі сенімің

Түбі сені жақсылыққа бастайтын.

* * *

Қондырдың ба қолыңа

Үмітіңді үкілі?

Ешкім жоқта сағаттың

Естіледі тықылы.

Тамып тұрған тамшыдай

Ұрғылайды миыңды,

Хабар берген жаушыдай

Түсінбейді күйіңді.

Шындығында осылай

Өтіп жатқан уақытты,

Мұрша болмай, досым-ай,

Сезбегендер бақытты...

* * *

Шапанды тоқым қылған бар,

Қобызды отын қылған бар,

Дұғалар жазған дәптерді

Пәршалап, қоқым қылған бар,

Ойлар көп мені мазалар.

Қазақтың білген шатағын,

Жүрегін езген қапа-мұң,

Анықты танып Алладан,

Далаға безген Шәкәрім

Іштегі дертті тазалар.

Аяққа Құран басқанға,

Тәспихты тастай шашқанға,

Сәлдені шұлғау қылғанға,

Шығарсақ үкім дұшпанға,

Білмеймін, қандай жаза бар?

* * *

Еңбекақы алған соң,

Әмиянға салған соң,

Жарық, жылу, судың, газдың, қоқымның

Тиесілі төледім де ақысын,

Борышымнан құтылдым.

Қызықпай-ақ дәулеттіге, малдыға,

Ас-суды алып алдыма,

Аузымды ашып отырмын,

Өтелді ме, бірақ, түгел парызым,

Қалмады ма қарызым?!

Осы жайды өлеңіме қосып жүрген ақынмын,

Шын мәнінде, құтылуға қарыздан

Амал таппай сасып жүрген пақырмын.

* * *

Алланың атын адамға теліп,
Құдай деп танып адамды,
Жүретін жандар жалғанға сеніп,
Көздері судай қараңғы.
Милары ашып, басылмай желік,
Тірлікте мынау қас-қағым,
Патшаның өзін Құдайдай көріп,
Бас шұлғып, иер бастарын.
Тұрғанда кетпей басынан бағы,
Ойламас түк те көр-кеуде.
Кеудеден, бірақ, шығарда жаны,
«Тіліме иман сал!» – дер ме?!

* * *

Шыққан жанды сайланып
Апарады жол қайда?
Дән масаққа айналып,
Масақ дәнге толмай ма?!
Ағаш тұрса жайқалып,
Күзде жеміс піспей ме?
Ал шикіні жай халық
Қарны ашпаса тістей ме?!
Төмен жүріп еті өлген,
Қолы шынға жетпей ме?
Өзін өзі көтерген
Аласарып кетпей ме?!
Жараса ма бұққаның,
Көрер жарық күн барда,
Мәлім болар тыққаның,
Ашылмайтын сыр бар ма?!

* * *

Баста болса ақыл көп,
Бос мақтанға жолама.
Тұлпар мінген батыр деп
Есептеуге бола ма?!
Түсінеді кім мұны,
Жаяу жүрген Мұсаны
Білетін жұрт бұл күні
Ұшақпенен ұшады.
Құстай ұшты десек те,
Мағынасын ұғар көп.
Иса мінсе есекке,
Түйе мінген Мұхамбет.
Толған көлік көшеде,
Қарайсың түр-түсіне.

Көлікте емес мәселе,
Ішіндегі кісиде.

* * *

Кеш батқанда, таң атқанда
Алдымда ішер тамақ барда,
«Бергенінді кемітпе!» – деп
Жалбарынам Жаратқанға.

Елді аузыма қаратқанда,
Жұрт өсегін таратқанда,
«Тіл мен көзден сақтай көр!» – деп
Жалбарынам Жаратқанға.

Алға апарар талап барда,
Тіршілікте қарап қалма.
«Кешіре көр күнәмді!» – деп
Жалбарынам Жаратқанға.

* * *

Шықты мәйіт тұрақ қылған үйінен,
Аурудан, уайымнан, ішім-жемнен, киімнен,
Барлығынан құтылды.
Бірақ, марқұм, жимаса да енді есін,
Қара жер хабар бермесін,
Махшар күні келгенше,
Мәңкүр-Нәнкүр сұрақ қойып,
Түгел жауап бергенше,
Парызы мен қарызынан құтылмаған сықылды.

* * *

Жалаңашты киіндірген,
Жабыққанды сүйіндірген,
Дерттілерді сауықтырған,
Ел көңілін тауып тұрған,
Үйі жоққа пана болған,
Күйі жоққа жаға болған,
Бойдақтарды үйлендірген,
Күнәһарды жирендірген,
Баласызға бала берген,
Санасызға сана берген
Өзің болсаң, ия, Алла,
Мына жалған жұмаққа да
Ұқсағанмен, пенделерің
Бой алдырар күмәнға.

* * *

Арқалатса тағдырың
таудан ауыр күнәні,
Жетпей жатса шыдамың –
оған кімдер кінәлі?

Лінгенде қолыңа
қияғы мен құрағы,
Таусылмайды ешқашан
бұл өмірдің сынағы.
«Жылы-жылы сөйлесең –
жылан іннен шығады,
Қатты-қатты сөйлесең –
кәпір діннен шығады».
Жауыңа да жауыққан
мейірімді бола біл,
Зұлымдық пен ізгілік –
бәрі тілден шығады.

* * *

Садақаны берген жөн
Нәпақасы тіпті азға,
Садақаны берген жөн
Қайырымға мұқтажға.
Көкірегі шерменде
Жесір менен жетімге
Садақаны бергенде
Қабак шытып, жекірме!
Бергеніңді міндетсіп,
Көрсетпей-ақ жиынға,
Садақа бер күнде өстіп
Күнкөрісі қиынға.
Қимай сені қол бұлғар
Садақанды алғандар.
Көктеп шығар шалғындар,
Жапырақ жаяр ормандар.

* * *

Бірде биік ұштым,
Кейде төмен түстім.
Мен күйіп-пістім,
Сен кесіп-піштің.
Бірде жүлде алдым,
Кейде кейін қалдым.
Мен асып-састым,
Сен жөнге салдың.

* * *

Ашымайтын тәтті жоқ,
Бұзылмайтын қатты жоқ,
Басталған іс әрдайым
Аяқталмас сәтті боп.
Шешілмейтін амал жоқ,
Өлмей кетер адам жоқ,

Бірақ, сөздің бағасын
Түсінбейтін надан көп.
Басқа шығар өрмелеп
Кесір, қырсық елде көп.
Сол қырсықты қырғышпен
Қырып тастар пенде жоқ.

* * *

Сағат жылжып, күн болар,
Күн артынан түн болар.
Бір секунд та кідірмес,
Опа қылар кімге олар?!
Күндер жылжып, ай болар,
Құлын өсіп, тай болар.
Көрген қызық дәуренің
Алыс кетіп, жай қалар.
Айлар жылжып, жыл болар,
Кімдер жетіп, кім қалар?!
Жылдар сені жетелер
Мекеніне бір барар.

* * *

Ұлтын емес, ұртын ойлап,
Ішін емес, сыртын ойлап,
Үйіріп кеп тосын құйын,
Түлен түртіп, сілкіп, айдап,
Асқазанын, баста миын
Дүниеқоңыз құрты жайлап,
Мақтан қылып үйін, күйін,
Жүргенімен жүзі жайнап,
Түптің түбі болып қиын,
Қалады ғой соры қайнап.

* * *

Өсімдікке төндіретін кіл қауіп,
Денесіне оратылған шырмауық
Шайтанды еске салады.

Тірлік үшін таусылмайтын қырқыста
Бірін бірі шайнап жеген жыртқыш та
Шайтанды еске салады.

Өлексені шоқып жатқан құзғын да,
Дегендей-ақ: «Көрмейсің бе, біз мұнда!» –
Шайтанды еске салады.

Айдалада күн өткізген секектеп,
Жұмыртқасын тастай қашқан көкек те
Шайтанды еске салады.

Еркектердің ақыл-есін жаулаған,
Сұлулар да төсегінде аунаған

Шайтанды еске салады.

Ислам дінін шайтан жібі шырмаса,

Бұл дүния бір қалыпта тұрмаса,

Кімге болар обалы?!

* * *

Фәниде бейнетсіз өткендер,

Қиналмай зейнетке жеткендер

Жаздым-жаңылдым демей,

Алладан кешу тілемей,

Пайдасы көп жерді сұраған,

Пиғылы өзгерді дей алман.

Ұлдарды істікпен түйреген,

Қыздарды шашынан сүйреген,

Жаздым-жаңылдым демей,

Алладан кешу тілемей,

Құтылып кешегі ұраннан,

Пиғылы өзгерді дей алман.

Кешегі атеист болғандар,

Бұл күні дініме «қорғандар»,

Жаздым-жаңылдым демей,

Алладан кешу тілемей,

Мықтыға жағынып, сый алған,

Пиғылы өзгерді дей алман.

Дәстүр мен тілімді құртқандар,

Тарихтың парағын жыртқандар

Жаздым-жаңылдым демей,

Алладан кешу тілемей,

Күн туса күнәсі сұралған,

Пиғылы өзгерді дей алман.

* * *

Қолбасшысы топты жарып,

Жасанған жау тиген кезде

Быт-шыт болар тас қамал.

Көктемде су тасып ағып,

Сайдан сайға құйған кезде

Шұқанақтар бос қалар.

Атың арып, өзек талып,

Жаның әбден күйген кезде

Сықпа құрт та ас болар.

Жолың болып, бағың жанып,

Абыройды үйген кезде

Қызғаншақ дос қас болар.

Әдеп қалып, үлкен налып,

Заман азып, бүлген кезде

Еткен еңбек еш болар.

Соның бәрін білсең анық,
Жазық жоқ қой көрген көзде,
    Кейін айтсаң, кеш болар.
Құдайыңды тұрсаң танып,
Бөгет болма келген сөзге,
    Жоқ осыдан басқа амал.

* * *

    Ұлың өсіп, ер жетпей,
Қызың өсіп, бой жетпей,
Бала-шағаң сүйсінтпей,
Босағаңды көркейтпей,
    Қайғың ұмыт бола ма?
Ойда жүрген іс піспей,
Бұлшық етке күш түспей,
Иіліп, тізе бүктірмей,
Үйге сабақ жіп кірмей,
    Жоқтың орны тола ма?
Нала-мұңды азайтпай,
Қуанышты молайтпай,
Жоқтан барды көп айтпай,
«Шүкір, Алла!» – деп айтпай,
    Басыңа бақ қона ма?!

* * *

Түн шырағы өшеді
Күн жарығын шашқанда,
Бүгінгі мен кешегі
Тағылым бар аспанда.
Ай жарқырап шығады
Күн ұяға қашқанда,
Алма-кезек тұрағы,
Тағылым бар аспанда.
Түн созылып кетеді,
Күн өтпейді тосқанда,
Адам, бірақ, күтеді,
Тағылым бар аспанда.

* * *

«Алланы айтып, оқу оқып,
Іс қыл» – десе Ыбырай,
Ұлы ұстазды көзге шұқып,
Кеміткен көп сұмырай.
Жол көрсетсе ақыл-есі,
Не десе де Ыбырай,
Түзеле ме қазақ көші,
Теріс пиғыл құрымай?!

* * *

Кеудемдегі жаным үшін,

Күнде ататын таңым үшін,

Жанымдағы жарым үшін,

Абырой мен арым үшін,

Бөліп жеген наным үшін,

Жарып жеген дәнім үшін,

Бағым үшін,

Барым үшін –

Раббым!

Саған рахмет!

* * *

Біреуден зор қылдың,

Біреумен тең қылдың,

Біреуді ер қылдың,

Біреуден кем қылдың,

Бірде адым аттатпай,

Бірде аттай желдірдің,

Бір отты жандырдың,

Бір отты сөндірдің,

Шөлімді қандырдың,

Мұқтажды сен білдің,

Әйтеуір, өзіңе ,

Киңе сендірдің,

Иланып сөзіңе,

Жер басып мен жүрмін...

Раббым!

* * *

Адасқан ағымдар,

Алжыған ғалымдар,

Күн туса дамылдар,

Сорлары қалыңдар.

Жарық жоқ тамұқта

Оларға орын бар.

Түнектен шыққандар,

Шындықты ұққандар,

Сәждеге жығылып,

Ораза тұтқандар,

Кетпеңдер түңіліп,

Сенімді нықтаңдар!

* * *

Алты адалды, алты арамды

Бөліп қойса мүшелге,

Жақсылық пен жамандықтың

Таласына түсем бе?!

Он екі айда жылдың өзін

Бөлсе жылы, салқынға,
Жетіп шыдам, қылсаң төзім,
Тұрмас дүния қалпында.
Тәулікті де он екіден
Қойған болса тең бөліп,
Таңда келген ой бекіген
Кетпес кешке сенделіп.
Суреттеуге тілің жетпес
Таусылмаса сөз кені,
Бір мысқал да артық кетпес,
Жаратқанның безбені.

* * *

Шыға сала құрсақтан

Көзден жасы моншақтап,
Маңдайдан тер бұршақтап,
Жүрген әзер жан сақтап
Адам кеше кім еді?

Жанған оттың сөнуін,
Өскен санның кемуін,
Онның тоғыз болуын,
Жүздің тоқсан болуын
Алла ғана біледі.

Өшкен отты жандыру,
Шөлдегенді қандыру,
Жақсылыққа нандыру,
Артына ұрпақ қалдыру –
Адамзаттың тілеуі.

Шыққан гүлдің солуын,
Жаз өтіп, күз болуын,
Тоғыздың он болуын,
Тоқсанның жүз болуын
Алла ғана біледі.

* * *

Қанша тәтті болса да,
Зәмзәм су да тартылар,
Қанша мөлдір болса да,
Түбіне оның кір тұнар,
Қанша жүйрік болса да,
Күні жетер алқынар,
Қанша мықты болса да,
Қуат кеміп, сарқылар.
Қанша терең болса да,
Түбі бар ғой судың да,
Қанша биік болса да,
Төбесі бар таудың да,

Басталғанның шеті бар,
Әр нәрсенің шегі бар,
Жан иесі дәрменсіз
Бір Алланың алдында.

* * *

Күн суықта жаурап-тонсам,
Жылыта көр,
О, Жасаған!
Сен біреуге қорған болсаң,
Қорған болар Алла саған!
Кедейлікті уайым қылсам,
Айықтыршы,
О, Жасаған!
Сен біреуге қайыр қылсаң,
Қайыр қылар Алла саған!
Ізгілердің соңына ерсем,
Қолдай көрші,
О, Жасаған!
Сен біреуге көмек берсең,
Жәрдем етер Алла саған!
Баста көрген жоқшылықты
Ұмыттыршы,
О, Жасаған!

Кісіге еткен жақсылықты
Қайтарады Алла саған!
* * *

Самайына ақ кірген
Ойламай ел бірлігін,
Шапан киіп, ат мінген
Артық көрер тірлігін.
Қыр көрсетіп өзгеге,
Тақ мінгендер мәз.
«Отыр дейтін ез неге?» –
Саналы адам аз.
Ер бола ма қынулы,
Жасап жүрсе қулығын,
Ару дей ме сұлуды
Көрсететін кіндігін.
Жүрсе-дағы жалаңаш,
Тәж кигендер мәз.
Татпай жүрген арам ас,
Саналы адам аз.
«Е, Құдайым, бала бер,
Бала берсең, сана бер,
Егер сана бермесең,

Шеттерінен ала бер!»
Көлгірситін күштіге
Дым білместер мәз.
Жем болмайтын тістіге
Сөз түсінер аз.
Бұл заманға сай туған
Бар да шығар саналы ер,
Әлгі сөзді айтылған
Тыңдаса ғой қара жер.
* * *

Далада – қар,
терезе – мұз,
Ерінде – бал,
тілімде – мұз,
Бір күн бітер қыс пенен күз,
Қашан кетер іштегі сыз?!
Тізіле ұшып қараша қаз,
Келіп жетер көктем мен жаз.
Жуылып кір,
айтылып наз,
Болармыз-ау балаша мәз.
* * *

Жолдың азабы,
Үйдің бейнеті,
Елдің мазағы
Еткен құрметі,
Фәни қызығы,
Артқан міндеті,
Тірлік шыжығы,
Көрген үмбеті,
Бір жағы қап-қара,
Әппақ бір беті,
Тағдыр-жазмыштың
Салған суреті.
* * *

Жүрек емі – Құран оқу,
Жүре білу аш құрсақ,
Алла атымен намаз оқу,
Жақсымен бір болған шақ.
Кір шалмасын жүрегінді,
Тат баспасын көңілді,
Аллаға айтсаң тілегінді,
Жоғалтпайсың сенімді.
* * *

Әрбір кілттің құлып ашар

Тісі әртүрлі болады,
Әр адамның бірге жасар,
Ісі әртүрлі болады.
Жеңілген мен женгеннің де
Күші әртүрлі болады,
Сырты ұқсас пенденің де
Іші әртүрлі болады.

* * *

Қап-қараңғы түнге қарап,
Май шамыңды күнге балап,
Сәуле болып қайтесің?
Болмағанды қолдан жасап,
Болашаққа болжам жасап,
Әуре болып қайтесің?
Түсі үрейлі, өзі кеміс,
Көзі қыли, сөзі теріс
Тажал келсе қайтесің?
Сөз ұқпайтын надандарды,
Көңілі соқыр адамдарды
Соңына ертсе қайтесің?

* * *

Ұяң болсаң үлгі көрген,
Жаңа туған қалыңдықтай,
Кердендеген кім көрінген
Кетер еді жаныңды ұқпай.
Батыр болсаң шайқасқанда,
Қиналғанда сабыр қылсаң,
Жомарт болсаң меймаңына,
Саналыны қадір қылсаң.
Бұл жалғанда сайран қылмай,
Сендіре алсаң, сене білсең,
Ошағыңды ойран қылмай,
Мейірімінді төге білсең.
Ұқсап бақсаң, болмасаң да,
Пайғамбардың мінезіне,
Жолықсақ та күнде осында,
Жан тең келмес бір өзіңе.

* * *

Алланы көрмедім дегенің,
Сөздерін білмедім дегенің,
Мұхамбет пайғамбар көрсеткен
Ақ жолмен жүрмедім дегенің
Бәрібір, көңіліме қонбайды.
Бабаңның жүзін сен көрдің бе,
Ол айтқан сөздерге сендің бе.

Арыстар түскенде сүргінге,
Алланың ақтарын білдің бе?!

Білмесең – бұл күні сол қайғы.

Аққа да Құдайды жақ десек,
Қалыбы халыққа шақ десек,
Адалдық, иман мен ар-намыс
Қазаққа қонатын бақ десек,
Әділдік түбінде орнайды.

* * *

Барған кезде мешітке,
Оң аяқпен аттап кір,
Алла атымен есіткен
Құран сөзін жаттап кір!
Шыққан кезде есіктен
Сол аяқпен аттағын.
Айырмаған нәсіптен
Бір Алланы мақтағын!
Ол қаласа кем қылар
Терген менен жиғанды.
Екі аяғың тең болар,
Ұстай алсаң иманды.

* * *

Намазға тұрсаң, аятты
Оқыма қатты дауыстап.
Алла да, керсең тамақты,
Кетпей ме сенен алыстап.
Әдептің жөні осы деп,
Ойнаған жандай тығылмақ,
Күніне, бірақ, бес рет
Оқыма намаз сыбырлап.
Таңдасаң нағыз ортасын,
Дауыс пен сыбыр арасын,
Құдайдан жалғыз қорқасың,
Жаныңа ләззат табасың.

* * *

Жақсы-жақсы түстер көрсең,
Ол – Алланың жолдауы.
Саған қуат-күш берілсе,
Тіле Хақтың қолдауын.
Жан шошитын түстер көрсең,
Ол – шырмауы шайтанның,
Өрең жетпес іс көрінсе,
«Шамаң жоқ» – деп айтар кім?!
Жорушының мысы күшті,
Жақсы түсің – жақсы үміт.

Ешкімге айтпа жаман түсті,
Түбі болар жақсылық.

* * *

Болмауы үшін адам біткен
Еріккеннің ермегі,
Сынайды Алла жамандықпен
Пенделерін жердегі.

Жүрген шақта тапшылықпен,
Жайды біліп елдегі,
Сынайды Алла жақсылықпен
Пенделерін жердегі.

Жаратқаннан мерей күткен
Жер – Адамның тұрағы.
Аштық, қастық, кедейлік те –
Бір Алланың сынағы.

Таусылмайтын қайғы-мұң да
Ел аралап жүр әлі.
Асып-тасқан байлығың да –
Бір Алланың сынағы.

* * *

Тізе қосып, иықтасып,
Бірге жесе сүйікті асын,
Жолдасы үшін жауға шапса,
Малын тастап, қиып басын.

Тура сөйлеп, тіке жүрсе,
Қонақтарын күте білсе,
Хақ жолынан тайғандарды
Жүндей қылып түте білсе.

Жағалыға жағынбаса,
Жағымпазға бағынбаса,
Үйінде де тұра алмаса
Саналыны сағынбаса.

Көрсетпесе қысым жанға,
Қолын созса қысылғанға,
Ар ұялар іс қылмаса,
Ырза болғын мұсылманға.

* * *

Болсаң-дағы қалаулы,
Кебінің тұр ораулы,
Ішер дәмің сарқылса,
Алар демің санаулы.

Болсаң-дағы белсенді,
Алсаң-дағы кеусенді,
Қас қағымдай тірлікте
Ырыздығың өлшеулі.

Тек биікке өрмелеп,
Сый көрсе де елде көп,
Шайнап тұрған асты да
Жұта алмаған пенде көп.

* * *

Қанша жисаң байлықты,
Шашылды да, бүлінді.
Қанша жисаң білімді,
Шегі жоғы білінді.

Жүрек талай шайлықты,
Сөзім шығын наданға.

Күзетсе адам байлықты,
Білім – қорған адамға.

Қалтыраумен күй кешер
Сараңды жұрт сүймейді.

Білімді сен билесең,
Байлық сені илейді.

Торқа жиып сорлама,
Қияметтің күнінде

Жарылқайды Алла да
Бай болғанды білімге.

* * *

Тұрған болса іргеде үйің,
Бола қалса күнде жиын,

Дауға түспей, күйіп-піспей,
Момын болу мүлде қиын.

Досым отыр, қасым да отыр,
Ібіліс те осында отыр.

Бәрін көріп, бәрін естіп,
Періштелер қасымда тұр.

Жан жылытып, шіркін, лебі,
Кім санамды сілкіледі?

Лебізі жүрекке еніп,
Тамырымда бүлкілдеді.

* * *

Еңбектеген сәби менен
Еңкейген қарт еңбегі –

Емес, жаным, күнде көрген
Еріккеннің ермегі.

Сәжде қылар дем біткенде
Кесірлер де елде көп,

Көлеңке де күн кеткенде
Иілмей ме жерге кеп.

Жерге түскен бұйымды алсаң,
Еңкейесің әлбетте.

Бағың жанар – сәжде қылсаң

Бір Алланы құрметтеп.

* * *

Ар-Рахман

– қайырымды,

Ар-Рахим

– мейірімді,

Білген соң жайымды,

Көрсеттің пейіліңді.

Еңбегім бағалы,

Болса да бас аман,

Іс қылсам саналы,

Қолдай көр,

Жасаған!

* * *

Шатасқаның – надандық,

Адасқаның – адамдық.

Не деп кінә қояды

Олай болса саған жұрт?!

Шешу үшін түйінді,

Шарлап кетсең қиырды,

Айыбы жоқ адассаң,

Қайтып тапсаң үйірді.

* * *

«Қабыл қыл!» – деп тілекті,

Көтергенде білекті.

Пайда қылып кетпей ме

Елді алдаған бір епті.

Күн артынан күн өтті,

Кейде көңіл жүдетті.

Күнәһарды айыптап,

Қинамайық жүректі.

Оның нақты себебі,

Қиянаты көп еді,

Алла оның жазасын

Қияметте береді.

* * *

Тұрса да тура жол есте,

Ассам да құлақ кеңеске,

Етектен алыс ұзамай,

Шыға алмай жүрмін белеске.

Ойлардан ауыр кім азат,

Тартсам да кейде кіл азап,

Келсем де іштей тәубаға,

Қыла алмай жүрмін мінәжат.

Ойдағы сөзді тере алмай,
Бойдағы барды бере алмай,
Отырмын тағы Аллаға
Бір қадам жақын келе алмай.

* * *

Соқыр болып туған мысық
Күн көре алмас анасыз,
Жаңа туған нәресте де
Бұл фәниде шарасыз.
Сол мысыққа пана болсаң,
Сол балаға ана болсаң,
Жаратқанға жағасыз.

* * *

Құдайды да әке десе,
Беті-жүзі қызармай,
Немесе оны шеше десе,
Анадан да ұялмай,
Көңілдерге секем кірсе,
Жаза басып, қателесе,
Байыз тауып тұра алмай,
Бәрін көріп, бәрін біліп,
Соларды да ғафу қылып,
Кешіре ме, ой, Алла-ай!
Жалғандағы шылық-былық,
Теріс пиғыл, есір қылық
Кетпес деме сұралмай.

* * *

Көрген сан сергелдеңді,
Соғыста өлгендерді,
Шығармай жаназасын,
Жат жерде көмгендерді,
Мыңдаған ердің құнын
Сұраймын кімнен енді?

Сабырды білмегенді,
Арлыны тілдегенді,
Тыңдамай қойғандарды
«Адаспай жүр!» – дегенді,
«Ақылға келді ме?» – деп

Сұраймын кімнен енді?

Елемей сұр мергенді,
Фәниді шын көргенді
Қабылдап әулиедей,
Көтерсем құр кеудемді,
Зайғы боп кеткен күнді

Сұраймын кімнен енді?

* * *

Сындырып өскен бұтақты,
От жағу үшін бұтапты,
Жыртқызып Құран, кітапты,
Жұртты да әбден жұтатты,
Шығарып ойдан жәннатты,
Большевик болған не тапты?

Көпшілік болғым келмейді.

Ұмытып ащы сабақты,
Су болып қанша қан ақты,
Ұнатпай балға, орақты,
Керсе де қанша тамақты,
Орнатам деген жұмақты,
Меньшевик болған не тапты?

Азшылық болғым келмейді.

Көлді де кейде шөл деймін,
Шөлді де кейде көл деймін,
Қамыққан, әбден жабыққан
Жанымды немен емдеймін?
Көпке мен нанып сенбеймін,
Азға да анық сенбеймін,
Өз ойым ғана жөн деймін,
Алайда, көпке ермесем,
Аздардың мінін көрмесем,
Не істеймін?

Тағы білмеймін...

* * *

Ғашықтардың бола ма екен
Белгіленген мерзімі,
Әйел күні бола ма екен,
Бола ма екен ер күні?
Ұмыт қалып дәстүр, діні,
Ашық жүрген кіндігі,
Ойлап тапқан жанның мұны
Пиғылдары белгілі.
Тоныш тұрған торғайға да
Пана болған жел күні,
Таң қалдырар осындайда
Халқымыздың кеңдігі.
Бұзылмаған әлімсақтан
Ер мен әйел теңдігі,
Жарасымды орнын тапқан
Ұлтымыздың елдігі.

* * *

Келсең де қыдырып,

Кете алмай жүгіріп,
Сырылып, жырылып,
Жығылып, сүрініп
Бұрылып, кідіріп,
Иіліп, бүгіліп,
Жабысқақ, жылымық,
Жолдарға үніліп,
Ілініп, бүлініп
Тұратын құбылып,
Осы ғой сұм-жалған
Тымырсық...

тығырық...

* * *

Түсінбеймін, оңды-солды
Аспанға атып бақырды,
Енді ғана жолым болды
Деп санаған пақырды.
Түсінбеймін, карта тартып,
Отырғанды бал ашып,
Керегі не босқа қорқып,
Болсың десе жол ашық.
Ойлануға жетпей төзім,
Тұрса бармақ тістелеп,
Көріпкелдің айтқан сөзін
Шын көргендер не істемек?!
Алғаннан соң өзі қалап,
Тұнып жатқан көмбе деп,
Тірі адамды әулие санап,
Адасқандар елде көп.

* * *

Еш уақыт ұмыта алман
Бұл жалғанның сұр кейпін,
Жүріп жатыр соғыс қатал
Аяушылық білмейтін.
Полигонның зардабынан
Оттың басы бүлініп,
Ауыр тағдыр салмағынан
Жатқандар көп жығылып.
Жүргенімен жүзі жайнап,
Көкірегі мәз емес,
Өзін өзі оққа байлап,
Асылған да аз емес.
Түрі жаман жанған өрттен
Қайғылы ана зар илер,
Іштен шықпай қойған дерттен

Шетінеуде сәбилер.
Тұр ғой анық көзге түсіп
Қалған әдет бұрыннан,
Қайтса біреу арақ ішіп,
Қайтқан біреу шылымнан.
Ұстар тізгін кер кеткенде
Не боларын көріп пе ең?!
Бозбала мен бойжеткен де
Қаза болған желіктен.
Келер күннен үміт күтіп,
Қалмаса да жолынан,
Кеткендер бар демі бітіп
Дәрігердің қолынан.
Бұрыс кетпей еш қадамы,
Құтылса да шатақтан,
Боздақтарды еске аламын
Қаза тапқан апаттан.
Қыршын кеткен кеншілерді
Шахталарда көмілген,
Көріп үнсіз күрсінемін
Дұға қылып ерінмен.
Жүріп жатыр соғыс қатал
Аяушылық білмейтін,
Еш уақыт ұмыта алман
Бұл жалғанның сұр кейпін.

* * *

Фәниден әкем кеткелі
Арада отыз жыл өтті.
Тірлікте мынау өтпелі
Жүрек те шошып, дір етті.
Хаттарың шерткен сырынды
Ішінен шықты Құранның.
Сынығы-сынды бұрынғы
Сақталған мәңгі мұраңның.
Болса да күнде мереке,
Келді ме кезің суысқан,
Хатыңда жазған, жан-әке,
Жат жақсы депсің туыстан.
Туғанның бәрі туыс па,
Туыстан артық дос көп пе?
Адамдар болса ұғысқан,
Артамын қалай босқа өкпе.
Белімді бекем буғанда,
Өмірдің сәнін жыр етем.
Атадан бері қуғанда,

Өркенін жайған мен екем.
Белгілі би боп атамыз,
Қажыға барып бір бабам,
Біреуі болып аты аңыз,
Алаштың жырын жырлаған.
Көріпкел-сынды заманның
Құбылған райын тез білген,
Арманын жиған адамның,
Солардан қалған көзбін мен.
Мақсагтан әсте қайтпағам,
Қабағын бақпай мезгілдің
Солардың сөзін айтпаған
Естіртсем елге деп жүрмін.

* * *

От тазалар залалды,
Су кетірет арамды,
Қайғыңды сөз азайтар,
Дәрі жазар жараңды.
Көкірек таза болмаса,
Кім кетірет харамды?!
Алла мені қолдаса,
Алдым қолға қаламды.

* * *

Қар жамылған шың-құзды
Кім жылытар тоңғанда,
Аспандағы жұлдызды
Жерге әкелген жан бар ма?!
Айырар қай туысқан
Шуда жіпті шатысқан,
Шыққан күнді Шығыстан
Кім шығарар Батыстан?!
Сырын тапқан көп іздің
Ғалымдар да елде көп,
Тұзды суын теңіздің
Тұшыта алған пенде жоқ.
Тыңдатуға жарлығын
Адам еркі келмесе,
Алла ғана барлығын
Тауып қойған ендеше.

* * *

Ауызбен айтқан сөзіңді
Қылмаса қабыл жүрегің,
Болсаң да қанша төзімді,
Жете ме Хаққа тілегің?!

Көзіңмен көрмей барлығын,
Көңілің тағы сенбесе,
Тұрса да күтіп алғы күн,
Ұмытпа, кім ең сен кеше?!
Қашпаған мына жалғанның
Арбаған көзді сәнінен,
Ойлайды жаңсақ Алланың
Құтылам десе кәрінен.

* * *

«Құдай, саған не қылдым?» –
Деген адам күмәнді,
«Құдай салды, мен көндім!» –
Деген адам шыдамды.
Әр аятқа жүгініп,
Оқығандар Құранды,
Нұрына оның жылынып,
Іс жасайды ұнамды.

* * *

Болса күнде жиын,
Ашымасын миың,
Адал болсын асың,
Таза болсын үйің.
Арам менен қасқа,
Харам менен насқа –
Тыйым.
Келіп тұрса күйің,
Асып жатса сыйың,
Ырысыңды тасқан
Көтере алмас құйын.
Кіре қалса мұнда
Шайтан менен жынға –
Қиын.
Неше түрлі бұйым,
Теңге менен тиын,
Бақ боп келсе – сүйін,
Сор боп келсе – күйін.
Иманды бол, ар тап,
Адал жолмен мал тап –
Түйін.

* * *

Алдым – ор,
Артым – биік жар,
Алдым – тор,

Артым – қалың қар,
Алдым – сор,
Артым – өте тар,
Тастүлектей түйілдім,
Жаратқанға сыйындым,
Не де болса, жөнге сал!
Тағдырыңды қарсы алмай,
Тыңнан түріп жол салмай,
Айтшы!
Қандай амал бар?!

* * *

Қарап тұрсаң, ғажайып жаратылыс,
Бір көргенге секілді дала тыныш.
Қыбырлаған тіршілік жер бетінде
Өмір заңын жалықпай үйретуде.
Бал жинаса аралар омартада,
Жатыпішер сона да құмарта ма?!
Ал бұзылған өрнегі өрмекшінің
Еске салды еңбегін еңбекшінің.
Таппаса да дәу табан жұмыстан мін,
Кетті тапап илеуін құмырсқаның.
Табадағы сазандар зорға піскен
Балықтар ғой еріксіз ауға түскен.
Көктің жүзін билеген мына қыран
Айырыпты аққуды сыңарынан.
Тауықтардың көп көрген ықыласын
Қораздың да бұлбұлдан дауысы басым.
Ерсі болып тұрса да естігенге,
Қойдан қымбат көк сақал ешкілер де.
Ақбөкендер далада сабылысқан
Бүкір мылтық оғынан мұрттай ұшқан.
Тырнақты мен тістілер болып дұшпан,
Бір біріне жем болып, ажал құшқан.
Бұл жалғанда, әйтеуір, күші басым
Әлімжеттік жасаса қысыласың.
Сондай қылық, амал не, адамдарда
Жиі-жиі жатады ұшырасып.

* * *

Бір жердің қысы жұмсақ, жазы жаман,
Бір елдің көбі малсақ, азы жаман.
Біреулер ел ішінде жүдеп жүрсе,
Біреулер тойынып жүр қазынадан.
Біреудің түрі жақсы, ісі жаман,
Біреудің ісі жақсы, мысы жаман.
Біреулер жатып ішіп, мал табады,

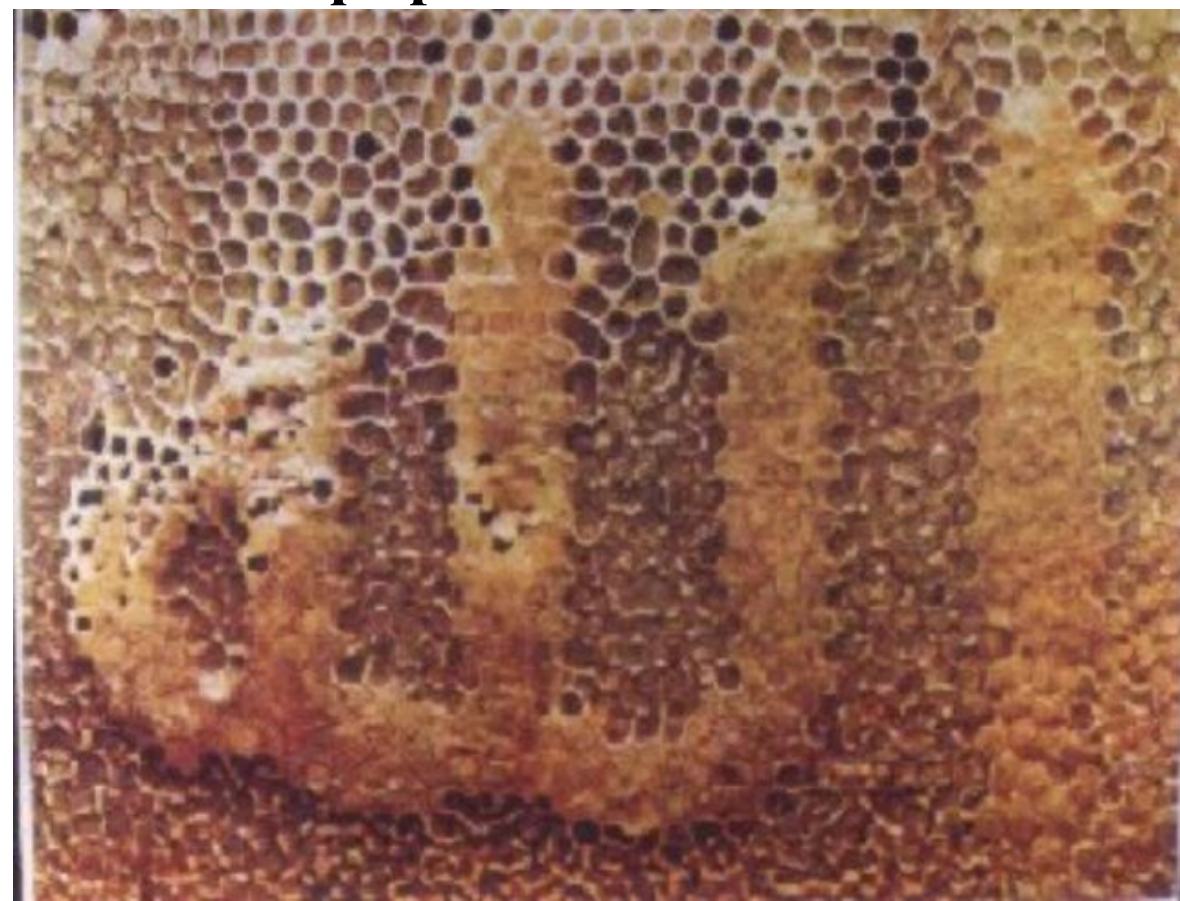
Жүргенде арамтер боп күші бар жан.
Біреудің өзі жақсы, сөзі жаман,
Біреудің сөзі жақсы, көзі жаман,
Біреудің жүрісі мен күлісінен
Тұрады суық соғып азынаған.
Адалдық – ар айнасы, түсін, балам,
Іс қылма жалған мақсат үшін маған.
Түбінде опық жейді, адам түгіл,
Құдайдан ешуақытта қысылмаған.
* * *

Жаныммен енді түсініп келем
Шәкәрім менен Нұржанды.
Жаратқан кәміл, ақылың терең,
Тапсырдым саған бір жанды!
Күнәні таудай жүрсек те көрмей,
Аян ғой жалғыз Аллаға.
Күпірлік болар, Құдайға сенбей,
Келген бар десем Қағбаға.
Ананың сүті жетпейді дейді,
Атаның құты жете ме?!
Ақтады ма екен ананың сүтін
Барғанның көбі Меккеге.
Сақтаймын десе қарақан басты,
Бағы ма, әлде, соры ма?!
Лақтырып жатып шайтанға тасты,
Түскен бар шайтан торына.
Атының сыры иеге мәлім,
Айдауға көнер қой ғана.
Оқыған намаз молданың бәрін
Періште деп те ойлама.
Қоқсықты жиып жататын бықып,
Қар шалған кезде самайды,
Жазғанын оқып, көңілге тоқып,
Ұққандай болдым Абайды.
* * *

Билігі барға бағынған,
Байлығы барға жағынған,
Айырылған ұят-арынан,
Қоғамға мынау не болған?
Адамдар, қайда жүрсіңдер,
Шындықтың дауысын сағынған?!
Бас тартып нағыз күрестен,
Олжалы жерде үлестен,
Ордалы жерде олжадан,
Жоралы жерде жолдан да

Кезіміз аз ба қағылған?
Жолдарың кеңіп тарылған,
Көрдің бе жеріп қорылдан,
Тірлікте көрген құсадан,
Болды ма күнің арылған?
Кім үшін терің төгілді,
Қабырғаң неге сөгілді,
Білдің бе шыққан тегіңді,
Сүйдің бе туған еліңді?
Тыныстап жатар жеріңді
Табасың бір күн қорымнан.

Төртінші бөлім Күпірлік қылмай, шүкірлік қылсақ болғаны

*Жарылқар жалғыз Құдай алдарынан,
Жасаған, не істесең де, гашық қылышы.
Жаббарға жасым төгіп жалбарынам,
Жасаған, не істесең де, гашық қылышы.*
Қожа Ахмет Иассауи

Ислам.

Иман.

Ихсан.

Ислам – діннің тірегі,

Аллаға ғана бағыну,
Аллаға ғана табыну,
Аллаға ғана жағыну,
Алланы ғана сағыну.

Иман – елдің тілегі,
Әрбір күн мен түнімде,
Жүрегім мен тілімде,
Жол көрсетер сол ғана
Дінім менен ділімде.

Ихсан – соққан жүрегі
Қайырымды ісі мың
Ізгілігі кішінің,
Жақсылығы жарасты
Мейірімді кісінің.

* * *

Бұл өмір түгел ғұмырым емес,
Ғұмырдың, бәлкім, ширегі,
Шақырып жатса алдағы белес,
Бітпейді шаруа үйдегі.
Қонса да Қыдыр фәниде жалған,
Жеттің бе мұрат-мақсатқа?
Сағымдай алдар таусылмас арман,
Жетсең де қанша жақсы атқа.

Ел-жұрттан тағы кеткенде жырақ,
Бықсиды ішін түтіндей.
Асығып қайтем ол жаққа, бірақ,
Шаруамды тегіс бітірмей.
Ілгері қарай жылжиды денем,
Күтеді алдан сапар көп.
Біткен соң шаруам, сұраймын Сенен,
Сол жерге мені апар деп.

* * *

Өкпем менің былқылдаған, қатпаған –
Қар үстінде жатқан тезек.
Жүрек, байғұс, ұзақ уақыт сақтаған –
Іші толған, ысты көнек.
Қол-аяғым бұтақтары серейген –
Жапанда өскен жалғыз терек,
Құлақ пен көз, мұрын менен көмей де
Бұл жалғанға түгел керек.
Тері болса жапқан барлық мүшемді –
Күн қақтаған тозған кенеп,
Аман қалсам апат, ауру, су, оттан,
Бір біріне көмек, себеп,
Олай болса амалсыздан қыл тоқтам,

Бәрінен тек жаным бөлек.

* * *

Жасап жатыр табиғатқа зорлығын,

Е, Құдайым!

Адамзатқа сана бер!

Не де болса, көтеретін барлығын

Қара жер.

Кім біледі не сыйларын алғы күн,

Жүректен мұң түсіретін шақтар аз.

Не де болса, көтеретін барлығын

Ақ қағаз.

* * *

Жаман дегенім жақсы боп,

Жақсы дегенім жаман боп,

Молшылық кейде тапшы боп,

Айырар бәрін шамам жоқ.

Не десе десін саған көп,

Тірлікте жасар амал көп.

Жүректің сөзін сөйлеуге

Кей кезде мүлде шамам жоқ.

Көңілім қырық жамау боп,

Жолдарым тоқсан тарау боп,

Таңдауды дұрыс жасауға

Шынында, кейде шамам жоқ.

* * *

Жан мен тәннің бірлігі,

Ол – адамның ірілігі.

Екеуін бір байлаған

Ақиқаттың кіндігі.

Тірі ме, әлде, өлі ме,

Індет кірсе тәніңе,

Тексеретін күн туса,

Жан жауапты бәріне.

«Жаным-ай!» – деп жиі айтып,

Қайтем сені мұңайтып.

Ажал төніп тұрса да,

Тұру керек шын айтып.

* * *

Балығын тайдай тулаған

Ау салып, ұстап алмаған,

Бақасын қойдай шулаған

Қазанға, бірақ, салмаған,

Шегіртке, шаян жемеген,

Өмірі ұрлық қылмаған,

Садақа кімдер берер деп,

Көзін де сатып тұрмаған,
Аштықтан ақыр қырылған
Қазақты біздің қайыспас
Бишара депті кіл надан.
Адалды ғана құндаған,
Адамды ғана жырлаған,
Кетпеген сыны аяқтың
Бояуы тозса, сырлаған,
Керіске мойын бұрмаған,
Кекесін сөзге сынбаған,
Көңілдің кілті табылса,
Көзінің жасы құрғаған,
Жемін жеп, тірі қалғаннан
Өлгенді артық санаған
Намысы биік бұл бабам
Мақтаныш болып жүр маған.

* * *

Кісі ақысын жейтіндер көп,
Отыра алмас ұрламай,
«Естіп тұрмыз!» – дейтіндер көп,
Тұрса-дағы тыңдамай.
«Өйтіндер де, бүйтіндер!» – деп,
Бөгет болып арманға,
«Көріп тұрмыз!» – дейтіндер көп,
Қуә болып жалғанға.
Аярлығы кейпінде бар,
Бүтін затты сындырып,
«Айтқан жоқпыз!» – дейтіндер бар,
Қойғаннан соң бүлдіріп.
Түзу жолмен тура жүрмей,
Жалғастырса былығын,
Санасына сәуле кірмей,
Қоя ма олар шылығын.

* * *

Өкініш пен шері көп,
Жым-жырт мына төңірек.
Соққан сайын жел үдеп,
Тіршілікке ебі жоқ,
Ағайынға себі жоқ,
Көкірегі шерменде
Өлді, кетті бір пенде.

Танымаған елді көп,
Баса алмаған жерді көп,
Дұшпаны жоқ, досы жоқ,
Жоқтап жатқан жары жоқ,

Не басында белгі жоқ,
Көкірегі шерменде
Өлді, кетті бір пенде.

Қуаныш жоқ, күлкі жоқ,
Дәстүрі жоқ, ғұрпы жоқ,
Не орнында жұрты жоқ,
Артта қалған мүлкі жоқ,
Есімі жоқ, ұлты жоқ,
Көкірегі шерменде
Өлді, кетті бір пенде.

Еңбек етсем жұрт үшін,
Түзу болса тұрмысым,
Шығып жатса күлкім шын,
Жазып көңіл қыртысын,
Толғанамын мен неге?!

Құлқыны үшін қырқысып,
Жатқан текке жұлқысып,
Кей адамның түр-түсі
Ұқсайды осы пендеге.

* * *

Отарын баққан көп пенде,
Ешкі мен қойы аралас.
Бетіне тақпас бетперде,
Ішіне жақпас арам ас.
Айтқаннан шықпас жарандар
Болғанда көңілі алаң жұрт,
Сөзінді ұқпас надандар,
Адалға жақпас арамдық.
Ауызға жұқпас құр қасық,
Құлаққа жақпас сын сөзің,
Арамнан, бірақ, жүр қашық,
Далада болсын бір көзің.

* * *

Жазықсыз елді қырғандар,
Жиренбей настан тұрғандар,
Арамға әбден былғанған,
Нәпсіге мойын бұрғандар,
Төбеден Құдай ұрғандар –
Шайтанға қызмет қылғандар.

Ел үшін терін төккендер,
Жаманнан жырақ кеткендер,
Өткелден қиын өткендер,
Тұқымды ізгі еккендер,
Шайтанның ісін сөккендер –
Құдайға қызмет еткендер.

* * *

Көркін көріп алдандым,
Болса бетке көз көрік,
Қалың-қалың томдардың
Іші толған сөз көбік.
Мұздан соққан қорғандай,
Құмнан құйған мүсіндей,
Сыртын бояп қойғандай,
Қалам сырын түсінбей.
Көкейімнен бір кетпей
Жүрген ойлар жазылмай
Қарға салған суреттей,
Суға жазған жазудай.
Тілмен ою ойсаң да,
Көзден таса көрме көп.
Тасқа қашап қойсаң да,
Таңдай қағар пенде жоқ.

* * *

Жүрген жері шөл болса да,
Айдын шалқар көл болса да,
Көкірегі шер болса да,
Кеудесінде кен болса да,
Кейбіреуден кем болса да,
Терезесі тең болса да,
Алла алдына бір келеді
Қайтпас-қайсар ер болса да.

* * *

Қилы-қилы заман болды,
Жұрт көңілі алаң болды,
Асқа салып арам қолды,
Халал тағам харам болды.
Қайың ағаш тәтті болды,
Алма ағашы қатты болды,
Алдампаздың, жағымпаздың
Әрекеті сәтті болды.
Бастық болып тоқпақ келді,
Әкім болып батпақ келді,
Ақын болып шатпақ келді,
Қатын болып бетпақ келді.
Қаз орнына үйрек келді,
Қазы орнына бүйрек келді.
Үлгі алғандар шетте қалып,
Сардар қылды сүйретпені.
Адал адам арам болды,
Сауаптыға обал болды,

Бітпеген іс тәмәм болды,
Қилы-қилы заман болды...

* * *

Айырып қараны,
Қияны шалады
Көзім.

Көп жайды білмейтін,
Айтқанға көнбейтін
Кезім.

Айтса деп тілекті,
Ерітер жүректі
Сезім.

Тізгінді тартады,
Үмітін артады
Төзім.

Қаламды қолға алып,
Отырмын толғанып
Өзім.

Фәниге алданбай,
Қадалар қанжардай
Сөзім.

* * *

Кетпеші жаңылысып,
Жүрегім, алып-ұшып
Барасың қай жаққа?
Келеді сауал деген,
Береді сауал деген
Көңілде ой жоқ па?
Терең бе, тым биік пе,
Ұшайық, сүңгиік пе,
Абайла, қой, тоқта!

* * *

Бір кездегі еркін, сал,
Жасы жеткен кемпір-шал
Хақтан медет тілейді,
Күні тақау жер құшар.
Елден иман кеткенде,
Ұялар деп көп пенде,
Сүйсінеді күн нұрын
Елжіретіп төккенде.
Күн ұяға батқанда,
Төсегіне жатқанда,
Тілеуі сол:
«Ұрпағы
Ұрынбасын қақпанға».

Желден бұлттар қашқанда,
Есікті ұры ашқанда,
«Жазалар деп Жаратқан!» –
Телміреді аспанға.

* * *

Жалғанның күлі үйіліп,
Жиғаным жатқа бұйырып,
Іштегі дертім өрт болып,
Қаншама жүрдім күйініп.
Жас шыбық өспей, қиылып,
Қураған бұтақ иіліп,
Тексіздер төрге ұмтылды,
Құл менен құтан жиылып.
Жауатын бұлттай түйіліп,
Келген ем сауыт киініп.
Күн шығып бұлттың астынан,
Үйіме қайттым сүйініп.

* * *

Жүзеге аспай көп арман
Су бетінде жоғалған

Із сияқты.

Құласа да көшкіні,
Селт етпеген ешбірі

Құз сияқты.

Тұла бойың мұздаған,
Балтырларың сыздаған

Күз сияқты.

Жөтел келіп тамаққа,
Қырау тұрған кабаққа

Мұз сияқты.

Біреу тұрса күрсініп,
Қылымсиды тіршілік

Қыз сияқты.

Сырқат болса заманың,
Піскілейді нала-мұң

Біз сияқты.

Жараны кім қасиды?

Ішің удай ашиды

Тұз сияқты.

* * *

Апыл-құпыл

Көрсеттім күшімді,

Опыр-топыр

Жасадым ісімді,

Қатыр-құтыр

Ауыртып ішімді,
Шақыр-шұқыр
Қайрадым тісімді,
Қапыл-ғұпыл
Өткінші өмірдің
Тақыл-тұқыл
Емесін түсіндім.

* * *

Тамаша пішіндерді,
Жаны бар мүсіндерді
Қашаймысың?
Құмның құр түйіршігін,
Қардың бір қиыршығын
Жасаймысың?
Қайғыдан соңына ерткен,
Кеудеге кірген дерттен
Босаймысың?

Жауап жоқ бұл сауалға,
Ішінді білсін Алла!
* * *

Қысқарту не ұзарту,
Кеңейту не тарылту,
Азайту не көбейту,
Жапсыру не арылту,
Айтқан болса сертің де,
Жаратқанның еркінде.
Қандай күйде болып ең?
Тіршіліктің жолы кең,
Су астында жүрсең де,
Көкірегің – толы дем,
Алла бәрін жасайды
Бірақ, сенің қолыңмен.
* * *

Тұрғанда жайнап гүл-өңім,
Дала да жайып кілемін,
Жалғанды жалпақ, әрине,
Аяқпен басып жүремін,
Аяқ па сонда тірегім?
Қопарған тыңды түренім,
Түспейді қолдан күрегім,
Оның да сырын білемін,
Білекпен өмір сүремін,
Білек пе сонда тірегім?
Аралап жүрсем жыр елін,
Жанымның білер кім емін?

Жылаймын, кейде күлемін,
Тірегім – жалғыз жүрегім,
Әу баста Алла жаратқан,
Тәніме қанды таратқан
Жүрегім – менің тірегім.

* * *

Бұл жалған бізге кең жайлау,
Келгендей бәрі қыдырып,
Ошақтың жанған отына
Көп адам отыр жылынып.
Биікке біреу қараса,
Етекке біреу үңіліп,
Сыңғырлап аққан бұлақтың
Жатқандай суын сіміріп.
Келсе де біреу аяндап,
Кетеді біреу жүгіріп,
Біреуі тұрса жай аңдап,
Қалғандай біреу кідіріп.
Түседі көзге тай талай,
Шапқылап жүрген жұлынып,
Ақсаған қозы байқамай
Енеден қапты жырылып.
Жақсылық көрсек – сүйініп,
Жамандық көрсек – түңіліп,
Аман боп жүрсек болғаны,
Бордайын кетпей үгіліп.

* * *

Ең алдымен ұғып ал,
Ұққаныңды ұмытпа!
Жүріп алма құр текке
Сылтау тауып сыныққа,
Еріккенде ермек қып,
Сына қақпа ғұрыпқа,
Сусын ішпе кермек қып,
Айтар сөзді сұрыпта.
Лықсыған нәпсіңді
Дер кезінде құрықта,
Бүлдірмесін жақсыңды,
Көнбей кетіп ырыққа,
Айта берме бос өкпе,
Қирағанға құнықпа,
Құмар болма өсекке,
Таяқ жалғап сырыққа,
Шөлімді бір басам деп,
Ауыз шайма тұныққа,

Әуес болма ашам деп
Тұрған затты құлыпта.
Әр нәрсені бір сұрап
Бара берме ұлыққа,
Сараң итің қыңсылап,
Ақша тықпа шұлыққа,
Тап болмайсың тек сонда
Былық пенен шылыққа.

* * *

Кіріс болып кілең ісің,
Өрепідің өзім десең,
Бақыт құнын білемісің,
Қасіретті сезінбесең.
Елдің мұңы саған батса,
Өкпең өшіп жүгірмес ең,
Ит құйрығын бұлғандатса,
Жылмаңдаттың тіліңді сен.
Бастан күнә өтті мың сан,
Құлшылықтан безінбе сен,
Өткенді ойлап, тәуба қылсаң,
Түні бойы көз ілмес ең.

* * *

Тәннің азабы –
Алар мазаны,
Ашар аранын
Тірлік тажалы.
Жанның азабы –
Қайнар қазаны,
Берер жазаны,
Фәни тозағы.
Тән де тозады,
Жан да азады,
Шама келер ме,
Жетсе ажалы?!
Елдің базары,
Жердің тозаңы,
Мешіт азаны –
Түгел қалады...

* * *

Беріктерді құлатып,
Биіктерді сұлатып,
Қиналғанды жылатып,
Күйінгенді жұбатып,
Әрбір күнді жалғанған
Бір біріне сынатып,

Сағат тоқтап қалғанмен,
Тоқтамайды уақыт.
Уақыттың соңынан
Ілесу де бір бақыт...

* * *

Өсіп-өнген әрбір зат
Өз еркінен тысқары
Тосын жайға тыстағы
Тап болғысы келе ме?!

Биік өскен бәйтерек
Аптаса да алтынмен,
Жарқыраған қалпымен
Тақ болғысы келе ме?!

Жалт-жұлт еткен асыл тас
Сақинаға айналып,
Саусақтарға байланып,
Шақ болғысы келе ме?!

Қатып жатқан қорғасын
Қорытылып болғасын
Атып жығар тосыннан
Оқ болғысы келе ме?!

Сол сияқты адам да
Басын иіп арамға,
Түк түсінбес наданға
Жақ болғысы келе ме?!

«Қолға салып жақұтты,
Қалағанын татыпты,
Таққа мінген бақытты», –
Дейтіндер бар.

Шатыпты.
Соған да жұрт сене ме?!

* * *

Өтіп жатқан ғұмырың –
Аққан су.
Дәулетің мен зейнетің –
Таққан ту,
Көрген сайран, қызығың –
Көшкен бу,
Тартқан азап, бейнетің –
Ішкен у.

* * *

Айдалада жатып қалған,
Қатып қалған
Тас,
Жүрген жолда бөгет болса,

Себеп болса –

Қаш.

Бүлдіретін көркем істі,

Жиіркенішті

Лас,

Жұртты өзінше бағалайды,

Қаралайды

Нас.

Тоқтап қалсың ісің, мейлі,

Түсінбейді

Жас,

Таса жерден аңдып тұрар,

Қан құстырар

Қас.

Төбең кетсе көкке тиіп,

Тұрған биік

Бас,

Болмаса еш жамандығың,

Адамдығың

Рас.

* * *

Биік-биік таулар,

Жайнап тұрған орман,

Өткел бермес сулар –

Қамал.

Қалқан.

Қорған.

Барлығына қожа,

Тартқызатын жаза,

Кім бар сондай таза?!

Ойлан!

Қинал!

Илан!

Ораза мен қажы,

Намаз және зекет,

Жүрген болсаң өтеп,

Құйған,

Жиған,

Иман.

* * *

Күнтізбеде шындық бар,

Өзгермейді күн, айы.

Әр парағын ел құптар,

Шындық болса шынайы.

Өткізген сол күндерді

Пендеде көп жалғандық.
Қалды ма екен бір белгі?
Талай рет алдандық.
Адымымды бағатын,
Жүрсе екен деп сүрінбей,
Иман болса сағаттың
Жүріп тұрған тіліндей.

* * *

Қанша дәстүр тоналған,
қаншама тіл жоғалған,
Жүзеге аспай көп арман,
қоғам ішке қамалған.
Америка елінде
үндістердің жерінде
Қырық адам сөйлейді
шулумдардың тілінде.
Би билесе кей елде
адамдардай жабайы,
Тыр жалаңаш шешініп,
сөз сөйлейді анайы.
Жаратқанның өзімен
жасағандай келісім,
Есерсоқтау бір әнші
өзгертіпті терісін.
Парик кисем болды деп,
өскен шашын сыпырып,
Басыма бақ қонды деп
әйелдер жүр құтырып.
Текелерді жезде қып,
ешкілерді апа деп,
Күн көріп жүр біреулер
шаян менен бақа жеп.
Ас ұсынып кезбеге,
тәнін сатып өзгеге
Жүргендерді көргенше
жұмылмайды көз неге?!
Болғаннан соң тиімді
байтал бастап үйірді,
Қызойнақ пен жын-ойнақ
жайлап алды үйінді.
Туған бала некесіз,
өскен әке-шешесіз,
Өкінгенмен не пайда
болып шықса жетесіз?!
Атын алып орыстың,

кәпір болып шоқынған,
Дінін, тілін ұмытқан,
Сақта, Құдай, қоқымнан.

*шулум – тілдері жоғалуға жақын ұлт

* * *

Жерді қашық
Таумен басып,
Жалғастырған бір Алла!
Түнді күнмен,
Күнді түнмен
Алмастырған бір Алла!
Кімге күдік,
Кімге үміт
Беретін де бір Алла!
Қуанғанда,
Жұбанғанда
Келетін де бір Алла!
Алла біреу!
Көкке тіреу
Қоятын да бір Алла!
Алла біреу!
Хақтан тілеу
Айқын мақсат – Құранда.

* * *

Қарғып тастан
Ағып жатқан
Құлағын тос сарқыраған бұлаққа,
Төңіректен,
Өскен шөптен
Азан үні естіледі құлаққа.
Есің кірмей,
Жолды білмей,
Ой-шұқырда жүре алмайсың қармалап.
Бұлтты бұрып,
Жаумай тұрып,
Күн де жиі күркірейді «Аллалап».
Шыдам жетпей,
Ұзақ күтпей,
Келмейді екен күткен бақыт тез неге?
Таң атарда,
Кеш батарда
Көлеңке де жығылады сәждеге.

* * *

Аң патшасы – арыстанды,
Құс патшасы – бүркітті,

Бар хайуанды жанышқанды
Кімдер келіп үркітті?!
Жерде моншақ қалмас деген,
Төзім неге сарқылды?!
Тас патшасы – алмас пенен
Кен патшасы – алтынды.
Бәрін түгел адам алды,
Жер мен көкті биледі,
Алтын көрсе, талап алды,
Күміс болды сүйгені.
Жиған пенде бұйым, малын,
Келер ажал алдына.
Перғауынның шыбын жанын
Алтын сақтап қалды ма?!
Алтын сарай, күміс қорған
Баянды бақ бере алмас.
Жер бетінде ырыс толған,
Жақсы лебіз жоғалмас.

* * *

Байқа, досым!
Алды-артыңды абайла!
Қиналғанда қарайлап қой маңайға,
Ғашық болсаң –
Шырық бітпес шырайға,
Азап тартсаң –
Үміт тосып әр айда,
Отқа түссең –
Таппай қойсаң бір айла,
Суға батсаң –
Жалбарынып Құдайға,
Дертті болсаң –
Дауа тілеп қалайда,
Асып-толсаң –
Ұмытқаның жарай ма?!
Байқа, досым!
Алды-артыңды абайла!

* * *

О, Жаратқан!
Әр пенденің ниеті
Бір өзіңе белгілі.
Өскен адам көз еті
Құбылады жел күні.
Қыс қызығын көп көріп,
Күн жылынса – ұнатпай,
Қазы-қарта жеп келіп,

Сырғанайды сынаптай.
Үлде менен бүлдеге
Жүре алмайды малынбай.
Су тигенде денеге,
Көпіршиді сабындай.
Бітіргендей істі көп,
Алақанға қарайды.
«Қанша пайда түсті?» – деп
Саусақтарын санайды.
Алып жатқан сыйлығы
Таусылмайтын мың күнде,
Сол пенденің пиғылы
Өзгеруі мүмкін бе?!
О, Жаратқан!
* * *

Төрт бұрышы қабірдің –
Тиянағы сабырдың.
Сұбыхан-алла,
Сұбыхан-алла,
Бет қараттым құбылаға.
Әлхамду-ли-ил-ла-һи!
Құран сөзін ойға түй.
Лә-ил-лаһа-ил-ла-алла!
Теңдесі жоқ бір Алла!
Аллаһу әкпар!
Аллаһу әкпар!
Бұл фәни жалған,
Бақида бақ бар.
* * *

Жазмыштың жолын сызуға
Алланың мықты пәрмені,
Пәрменін оның бұзуға
Пенденің жетпес дәрмені.
Әлемді байтақ билеген
Құдайдың күшті жарлығы.
Болса да тағдыр илеген,
Көнеді оған барлығы.
Аяғы болар ісінің,
Алланың берік әмірі.
Өлмеймін деген кісінің
Қазулы тұрар қабірі.
Көгеріп, көктеп көсеге,
Болса да қандай сыйлығы.
Маңдайға жазған пешене –
Бұлжымас Хақтың бұйрығы.

* * *

Алладан келіп сый неше,
Қолына билік тигелі,
Темірді Дәуіт илесе,
Сүлеймен желді биледі.
Тұрған соң асып қадірі,
Іздеген заты табылды.
Алысқа жетіп әмірі,
Жын-шайтан түгел бағынды.
Көтерді басқа салғанын,
Тұра алмай таяқ таянбай,
Жындар да салып жандарын,
Жасады жұмыс аянбай.
Тағылым болар ұққанға,
Қылса да қанша иелік,
Кеудеден жаны шыққанда,
Таяққа тұрды сүйеніп.
Таяғын ақыр құрт мұжып,
Жантайған сәтін көргенде,
Кеткенін өліп кеш біліп,
Болыпты жындар шерменде.
Біреуге шаттық әкеліп,
Біреуді қылған құсалы,
Тұратын бәрін көтеріп,
Алланың бұл да нышаны.

* * *

Көзі көрмей сөзге нанбас,
Көріп тұрып күн, айды.
Ол да сені есіне алмас,
Ұмытсаң сен Құдайды.
Көкірегіңе иман жисаң,
Жолай алмас мың қайғы.
Хақ сөзіне зейін қойсаң,
Ол да сені тыңдайды.
Жемендер деп кісі қақын,
Жырлап өткен ақындар.
Жаратқанға болсаң жақын,
Ол да саған жақындар.

* * *

Тасынғанды тапшы қылған,
Жамандықты жақсы қылған,
Ішкен суды тұщы қылған,
Азған елге басшы қылған
Сыйынамын Аллаға!
Қараңғыны жарық қылған,

Белгісізді анық қылған,
Іштегінді танып тұрған,
Босқан жұртты халық қылған
Сыйынамын Аллаға!

* * *

Құранның тұңғыш сүресі
Алла атымен басталған.
Ұқпағандар киесін
Тамұқ-отқа тасталған.
Құранның соңғы сүресі
Аталады Адам деп.
Бірақ, оны білесің,
Түсінбеген надан көп.
Алла мен Адам арасын
Жақын қылған Құран бұл.
Түбі рақат табасың,
Қиындыққа шыдам қыл!

* * *

Келем әлі күресіп
Күнде еститін ұранмен.
Келем әлі тіресіп
Ішімдегі күмәнмен.
Жалыққанда тағы да
Даңғырлаған жыр-әннен,
Жабырқаған жаныма
Шипа табам Құранмен.

* * *

Қайтқан күннің соңынан
Қажеті не жүгіріп?
Қайтып келер таңертең.
Келген түннің қойнына
Қажеті не тығылып,
Не болады күні ертең?!
Барлығы өз орнында,
Ақиқатқа жүгініп,
Үмітпенен күнелтем.

* * *

Қадірін біліп босаға, төрдің,
Алқынып жүріп алпысқа келдім.
Алланың берген ырзығын жедім,
Алланың берген қызығын көрдім.
Үстінен қарғып қазылған ордың,
Ыстықта күйдім, суықта тондым,
Арасын жалғап бақ пенен сордың
Қап-қара шаңын шығардым жолдың.

Басыма түскен бейнетке көндім,
Қастасып жүрген дұшпанды жеңдім.
Қуатын көрдім ұйтқыған желдің,
Астында қалдым қозғалған сеңнің.
Маңызын білдім шөл менен көлдің,
Қарызын білдім бір менен нөлдің,
Ағаштың өскен жемісін тердім,
Тағдырдың берген олжасын бөлдім.
Сөйлеген сөзін қиналған елдің,
Айтқаны дауа жақсыға ердім.
Бойымда барды аямай бердім,
Үмітімді үзбей, Аллаға сендім.
Аллаға сендім!

Қалтқысыз сендім!

* * *

Тіріден де өлі көп,
Өліден де тірі көп.
Жер бетінде солардың
Мәңгі қалған бірі жоқ.
Арам шөптің гүлі көп,
Жаман шөптің күлі көп.
Жалғыз ғана ғаламда
Жаратқанның міні жоқ.

* * *

Қауызға сап тарыны,
Киіз қылып қалыны,
Кесіп-пішіп қоятын
Бір Алланың қалыбы.
Көп болса оттың жалыны,
Алыс кетер жарығы.
Тазалайды сананы
Айтқан сөздің анығы.

* * *

Бұзбақ болып мұз-қамалды,
Жасайды адам ізгі амалды.
Оған сауап жазылады
Тойдыра алса ашыққанды,
Жылыта алса мұздағанды.
Қорек қылып адал асты,
Киіндірсе жалаңашты,
Өсек-аяң соңына ермес,
Кездейсоқта пәле келмес,
Жала жұқпас аяқ асты.
Мойныңа ілмей еш қарызды,
Орындасаң бес парызды,

Түсінерсің сөз парқына,
Қарайларсың алды-артыңа,
Абайларсың басқан ізді.

* * *

Ғалым менен дүмшенің
Айырмасын білсе елім,
Көлеңкені қуалар
Көкіректен нұр-сенім.
Сөзді созбай сағыздай,
Тыйым болса ауызға,
Тұсау салып жебірге,
Ноқта түсер жауызға.

* * *

Мезгілден озған,
Даналар жазған,
Ғасырлар сырын
Тереңнен қазған
Кітаптар қазір көп дейді.
Алтынмен аптап,
Күміспен күптеп,
Өрнектеп, беттеп,
Қойса да түптеп,
Құран-кәрімге жетпейді.

* * *

Қан жүректе қайнаса,
Тамырларда ойнаса,
Нағыз адам – сол адам,
Берген серттен таймаса,
Адам атын жоймаса.
Үміт күтіп күн, айдан,
Тілек қылып шын ойдан,
Нағыз адам – сол адам,
Қайта білсе райдан,
Қорқып жүрсе Құдайдан.

* * *

«Алла!» – дейді
Жолы болып, озып келген жарыстан,
«Алла!» – дейді
Бастан бір кез бағы ұшқан.
«Алла!» – дейді
Күркіреген найзағай,
«Алла!» – дейді
Ашынғанда арыстан.
«Алла!» – дейді
Келіншектер босана алмай толғатқан,

«Алла!» – дейді

Бөбектер де анасына тіл қатқан.

Абай айтқан

Алла деген сөз жеңіл,

Пенделерге ауырлығы зіл-батпан.

* * *

Аспаннан шұғыла төгілді,

Қуаныш кернеді көңілді,

Шыбықтай жас өскін бүр жардым.

Жап-жасыл жапырақ жайқалып,

Жүзімнен шаттығым байқалып,

Нұрландым.

Ақиқат қазыққа байланып,

Өтірік шындыққа айналып,

Шындықты өтірік қылған кім?

Құнсызды қымбатқа бағалап,

Тазаны жатқанда қаралап,

Сұрландым.

Еліңді еріксіз қор қылып,

Жеріңді жүретін ор қылып,

Тураны бұрмалап тұрған кім?

Жылытып алам деп салқынды,

Қоқыстан табам деп алтынды,

Былғандым.

Тас атып алыстан үргенге,

Жаманмен керісіп жүргенде

Құр қалдым.

Сұрақ көп:

Кім кепті?

Не депті?

Бөгетті туғызған себепті

Қалайша байқамай қалғанмын?!

* * *

Хақ Тағала!

Азаймайтын,

Көбеймейтін,

Қосылмайтын,

Бөлінбейтін,

Мейірімі көп,

Теңдесі жоқ,

Қандай ғажап

Сенің кейпің?!

* * *

Өскен гүлдің, шыққан шөптің,

Қанат қаққан көбелектің

Түрі, түсі әртүрлі.
Нұр жайнаған жүздердің де,
Саусақтағы іздердің де
Қыры, сыры әртүрлі.
Жауған қардың,
Қатқан мұздың
Түйіршігі әртүрлі.
Тамған жастың,
Аққан судың
Тамшылары әртүрлі.
Бірақ, Алла жаратқан соң,
Жер бетіне таратқан соң,
Барлығы да тартымды.

* * *
Қойдың тілін қасқыр неге ұқпайды,
Алма ағашқа өрік неге шықпайды,
Алма дейді неге оны?
Әдемі алма неге жылдам құрттайды,
Залымды әділ неге жылдам құртпайды,
Кімде, қайда дерегі?
Кейбір шөптің тамырында қорегі,
Кей өсімдік жемістерін төгеді,
Неге бұлай?
Қалай, қандай себебі?

Алла ғана біледі...
* * *
Бұзған кісі шарифат,
Жеткен болса қазасы,
Берілуі ақиқат
Сыбағасы – жазасы.
Ал кімде-кім жалғанды
Таныса Алла арқылы,
Күтіп оны алады
Сүйіншісі – тартуы.

* * *
Таңның атуы,
Күннің батуы
Бір біріне ұқсайды айнымастан.
Адамның келуі,
Қартайып өлуі –
Қуанышқа секілді қайғы ұласқан.
Күнді тұрған ашық,
Кетеді бұлт басып,
Қуә соның бәріне мөлдір аспан.
Кейде асып-тасып,

Кейде белден басып,
Арпалысып туған тіл мен жат ұғым,
Айым күнді көрмей,
Күнім айды білмей,
Өтіп жатыр күндер жылжып ақырын.
Аспан асты тар ма,
Көктің шегі бар ма?
Көп нәрсеге жетпей қойды ақылым.
Төрт аяқтап кіріп,
Екі аяқтап жүріп,
Үйрендік қой бұл өмірде тік тұрып.
Тілде болмай сүйек,
Күйге қойып тиек,
Кейінгіге елдік сырын ұқтырып.
Артта қалып ізін,
Жұртқа жетсе сөзін,
Шүкірлік қыл...

Міне – нағыз мықтылық !

* * *

«Алла!» – деп басса үрейді
Қорғанып, бұққан қауым ел.
Алладан жәрдем тілейді
Шабуылға шыққан жауынгер.
Қырық жыл қырғын болса да
Аман-сау қайтқан соғыстан,
Өтіпті ерлер қаншама
Азаттық үшін алысқан.
«Иманды қыл!» – деп жылайды
Жетім мен жесір қаралы.
Алладан медет сұрайды
Қаңсырап жатқан жаралы.
Сыйынар басқа кімі бар,
Өкініп, бәлкім, аһ ұрды.
«Алла!» – деп ерін қыбырлар
Біткенше демі ақырғы.

* * *

Сарғайған таңның атымен,
Қарайған түннің атымен
Серт берсе де пайғамбар,
Сенбегендер болыпты.
Жүрегінің оты кем,
Мың құбылып, жайрандар,
Сауық құрып сайрандар,
Санасыздар жолықты.
Өзіне өзі қас қылған,

Әбден дерті асқынған,
Су орнына у ішкен,
Тіліңді алмас сырқаттай,
Үзілердей жіңішке,
Әсер болмай миға анық,
Отырамын қиналып,
Дауасызға ем таппай.

* * *

Сыйынсақ та Жаратқанға,
Құтылдық па тас құдайдан?
Адам қылып жаратқанда
Қарауылды қасқа қойған.
Іздесеңіз теңеу сіздер,
Ескерткіштер – ел есінде.
Тас мүсіннің елеусіздеу
Торғай отыр төбесінде.
Ат шығарып, атақ іздеп,
Орнатсақ та ескерткішті,
Тасқа айналған пенде кез кеп,
Тұрғаны да жиіркенішті.
Кісі көп пе келбетінде
Иман тұрса, басқаны ойлар.
Қаптап кеткен жер бетінде
Астамсынған тас құдайлар.
Көп тұра ма жерге қонып,
Ашылмайды сыры қалай?
Сынар бір күн быт-шыт болып,
Жамап қойған құмырадай.

* * *

Шайтан қымтап көрпемізді,
Оятпады ерте бізді,
Көз жасаурап, тез жұмылып,
Былшық басты көркем жүзді.
Ұйықтап қаппын...
Тал түс болды.
Бітіргенім жарты іс болды.
Қыл үстінде тұрған шаруа
Түске жетпей қайтыс болды.
Амалым не?
Қара басып,
Жатқанымда жағаласып,
Үлгермедім шығаруға
Қайтқан күннің жаназасын.

* * *

Салынғаны сәтті күні –

Қасиеті Қағбаның.
Зәмзәм судың тәттілігі –
Махаббаты Алланың.
Жақсылықты Хақтан тілеп,
Күйіп-жанып, елжіреп,
Деген сөзді қара жүрек
Айтты ма екен ақ жүрек?!
Қалай, қайтіп жаза басты,
Аз түсінген, сірә, адам?!
Қағбадағы қара тастың
Қарайғаны – күнәдан.

* * *

Көрген кезде жанатын іш,
Батқан күн мен таң атқан.
Неткен ғажап жаратылыс,
Авторы оның – Жаратқан.
Жылтыраққа болған құмар,
Надан ғана ұқпайды.
Жасанды гүл әсем шығар,
Бірақ, иісі шықпайды.
Тұрған жерге табан тіреп,
Таң қалса да көп, мейлі,
Суретшілер салған сурет
Түпнұсқаға жетпейді.

* * *

Ерінбейтін жұмысқа
Илеуіне құмырсқа
    Жинағанын үйеді.
Дәметпейтін сый бөлек
Жібек құрт та сүйкімсіз
    Жіптен түйін түйеді.
Жарыққа ұшқан көбелек
Алға қарай кимелеп,
    Қанаты отқа күйеді.
Батыр, ғалым, ақын да,
Жәбір көрсе жақыннан –
    Жүрегіне тиеді.
Қатып жатқан қара тас
Тамыры жоқ болса да,
    Туған жерде киелі.
Қаңғып жүрген бишара
Қадірі жоқ болса да,
    Өскен елін сүйеді.
Шағтығың ба, мұның ба?
Мұның бәрі, шынында,

Жаратқанның сыйы еді.

* * *

Жаттауға тәуір,
Айтуға жеңіл,
Салмағы ауыр
Сөздер бар не бір.
Кей сөздер алтын,
Кей сөздер көмір.
Көкейге қонса,
Толқиды көңіл.
От болып жанса
Балқиды темір,
Тек күлі қалса,
Былғанар өмір.
Көрсен де жәбір,
Қыла алсаң сабыр,
Естіген сөзде
Болады қадір.
Келгендей көктен
Бұлжымай әмір.
Тұрады демеп
Сенімің кәміл,
Періште жебеп,
Қолдайды Тәңір.

* * *

Бұл жалғанның түр-түсі,
Жықпылы мен қыртысы,
Көзге түскен әр ісі,
Қойылған әр кірпіші –
Тұрған болса танып кім?
Қой жүні, аң терісі,
Ағаштардың жемісі,
Қауырсыны тауықтың,
Қабыршағы балықтың –
Сырт келбеті анықтың.
Көкжиектен атқан таң,
Қараңғыда жаққан шам –
Белгісі ғой жарықтың.
Көкке шапшып жанған от,
Қоламтада қалған шок,
Қураған гүл, солған шөп –
Нышанындай тамұқтың,
Тағылым қыл, ұғын да,
Мұның бәрі, шынында
Көз алдында халықтың.

* * *

Жария қылма әр үйге,
Бас жарылса, шеке ісіп,
Қорланасың, әрине,
Басқа шапса текешік.
Шықса сенен зор мықты,
Кішірейіп өтесің.
Жаттан көрген қорлықты
Тез ұмытып кетесің.
Алды-артыңа қарашы,
Адам неге жасиды?
Достың салған жарасы
Ұзақ уақыт ашиды.
Көпе-көрінеу даттаса,
Жын жайлайды бос үйді.
Ішке қулық сақтаса,
Содан жаным шошиды.

* * *

Тура жолға түсем деген
Пенде деме лепірген.
Кәусар суын ішем деген
Өтер Сират-көпірден.
Тек жұмақта болам деген
Пенделер да бар шығар.
Тамұқ-отқа жанам деген
Қара терге малшынар.
Шыбын жаны шырқыраса,
Кешу тілер жақсылар.
Шын сұраса, шын жыласа,
Соқыр көзден жас шығар.

* * *

Қорланғандар ақталса да,
Сол қалпында қорлаған.
Көңілдегі дық қаншама?
Қатты батты сол маған!
Орнында бар оңалса да,
Сол қалпында онбаған.
Көзі күліп, қол алса да,
Қатты батты сол маған!
Елдің көзі ашылса да,
Сол қалпында көр-надан.
Көкірегі басылса да,
Қатты батты сол маған!
Азайды ма қылмыс, күнә,
Сол қалпында тор-қамал.

Қоям енді кімге кінә?
Қатты батты сол маған!
Алға сүйреп сағым-арман,
Еліктіріп, арбаған.
Бұл өткелсіз дария-жалған
Кімнен кейін қалмаған?!

* * *

Қылып жүрген ғибадат
Көлеңкесі иманның.
Жеткен болса мағрифат,
Жүрегінмен иланғын.
Жүрсе ниетін тұмшалап,
Адам да бір бейшара.
Берілгенін ишарат
Ұға алмаса не шара?!
Дүмше молда айтқан сөз
Емес таза шарифат.
Дінің үшін жаннан без,
Ең ауыр жол – тариқат.

* * *

Білім деген – біл дегені,
Құлағыңа іл дегені.
Мақұрым қалса бар оқудан,
Ол – кісінің білмегені.
Құлшылықты қыл дегені,
Пенде – Аллаға құл дегені.
Бес парызды еске алмаса,
Ол – кісінің білмегені.

* * *

Адамдар қалқиған мүсіндей
Отырған төрін де өр дейді.
Ақиқат шындықты түсінбей,
Кеудесі қысылып, терлейді.
Көп затты өзі ұстап көрмесе
Өмірде бар деп те сенбейді.
Ыстықты суықпен емдесе,
Суықты ыстықпен емдейді.
Бесік пен моланың арасы
Шамасы – бірталай жер дейді.
Тұрақты қай жерден табасың,
Қалайша көздерің көрмейді?
Ақылмен толтырса кем жерін,
Құлашты қияға сермейді,
Аллаға шын сенген пенденің
Көңілі биікке өрлейді.

* * *

Ардан аттап кіл бұзық,
Болмас істі қылғызып,
Тоқтамайтын жерге де
Аттың басын бұрғызып.
Алдап табыс кіргізіп,
Жалған куә жүргізіп,
Ит жоқ жерде шошқаны
Қойғандар бар үргізіп.
Жаңа қазақ тіл бұзып,
Шала ақындар жыр бұзып,
Дүмше молда дін бұзып,
Болып жатыр шын «қызық».

* * *

Құдай басқа салған соң,
Келін деген келген жан
Судай сіңіп алған соң,
Үрім-бұтақ жалғанған.
Елге елді қоса алған,
Үлкендерден бата алған,
Келіншектер босанған
От анасы атанған.
Көп мұңы бар басында,
Кемпір деген – кем кісі.
Олай деуі, расында,
Кемелділік белгісі.
Алып көптен алғысты,
Тоғысқанда жол талай,
Сен де түбі сар тісті
Әже болғын, қалқам-ай!

* * *

Жолың түссе сүйікті елге,
Дұға қылғын бейіттерде.
Мұндай кезде кетеді екен
Көңіл босап, иіп кеуде.
Көзіңді сал ана бетке,
Қала көп пе, мола көп пе?
Кеткен күндер қайта келмес,
Жазу түсер жаңа бетке.
Саналы жан ойланбай ма,
Өлмей қалар айлаң қайда,
Өлгеннен соң тәнің шіріп,
Топыраққа айналмай ма?!
Жоқтаса да ел күрсініп,
Кетпейміз бе жерге сіңіп.

Бас-басына мазар салу
Пендешілік, әурешілік.
Кез болмаса сұрапылға,
Тыныш жатпас кім ақырда?
Құлпытаста қалған жазу
Керек жалғыз дұға оқырда.

* * *

Қайран басың қалса-дағы қамытта,
Көрген күнің ұқсаса да тамұққа,
Қамықпа!
Жол таба алмай қалған болсаң жарықта,
Көңіл көзі ашылғанша жанықпа,
Қорықпа!

Аунасаң да тәнге жұмсақ мамықта,
Айналмасын десең төсек табытқа,
Зорықпа!

Шыдап жүрген алым менен салыққа
Пайдаң бар ма тигізетін халыққа?
Анықта!

Жәбір бермей діні бөтен сан ұлтқа,
Елге қайыр көрсетуден жалықпа,
Торықпа!

* * *

Шайтан кірсе қан-тамырға,
Жүректерді қарайтпай ма,
Құрт ойнаса әр тамырда,
Қасіретті молайтпай ма?

Жатса да ағып қызыл қаны,
Сырын ашып айта алмайды.
Пенделердің бұзылғаны
Сырт келбеттен байқалмайды.
Сөзі сәнді, өзі мығым
Адамдардың жын жайлаған,
Аңғармадым қалай бұрын,
Сол туралы күнде ойланам...

* * *

Жылуын төгетін,
Шуағын себетін,
Шипалы сәулесін
Аямай беретін
Нұрлы күн киелі.
Шалғыны шығатын,
Жемісі тұнатын,
Кім басып жүрсе де,
Тапжылмай тұратын

Қара жер киелі.

Жаз күні ағатын,
Қыс күні қататын,
Бу болып ұшатын,
Қайтадан таматын

Ағын су киелі.

Күнді де, жерді де,
Суды да, желді де,
Тауды да, көлді де
Жаратқан Раббым!

Өзіңді сүйемін!

* * *

Мен Адаммын!

Әлемде шетсіз, шексіз,
Тарыдай боп қауызға сыйып тұрмын.
Барлық хайуан, жануар, аң мен құстан,
Ібілістен, шайтан мен мақұлықтан
Ақылым асып, ой озып...

Биік тұрмын.

Ия, Раббым!

Шыққанша жан-дауысым,
Бір өзінсің қолдаушым, қорғанышым,
«Құлыңмын!» – деп басымды иіп тұрмын.

* * *

Әрбір істің «нормасы» бар,
Белгіленген кестелер де мәңгі емес.
Үстерінде «формасы» бар
Полиция жасап жатыр жолда егес.
Бидің бәрі елдің сөзін сөйлемес,
Құрып жатса хан кеңес,
Жүйрік емес жұлде алғанның біразы,
Кейбір дүмше сәлде ораған молда емес.

* * *

Түркінің Тәңірі,
Парсының Құдайы,
Арабтың Алласы –
Келген соң сай тілге,
Айтылсын қай тілде,
Бір Алла – Һәммасы.
Жар болып жүр деген,
Жаратқан бір деген,
Жер басқан тірі адам.
Тәңірден тілеген,
Құдайдан қалаған,
Алладан сұраған.

Келген соң сай тілге,
Айтылсын қай тілде,
Бір Алла – Һәммасы.
Түркінің Тәңірі,
Парсының Құдайы,
Арабтың Алласы.

* * *

Таққа отырсақ тақсырмыз,
Бай, сұлтанбыз, ханбыз.
Күні түссе жақсының,
Қатып қалған жармыз.
Болып тұрса ішім-жем,
Бұл жалғанда бармыз.
Тірі жанбыз дейміз-ау,
Жегенге мәз малмыз.
Не деп жатыр жүрегің,
Ұқпай соны далмыз.
Құпияны біледі
Алла ғана жалғыз.

* * *

Гүлдің сырын білемісің,
Судың сырын білемісің,
Гүл иіскемей, суға түспей,
Жер қойнына кіремісің?
Құмның сырын білемісің,
Тастың сырын білемісің,
Құмды шашпай, тасты баспай
Жер қойнына кіремісің?
Сүрінсең – кім сүйенішің?
Айтпасам да біледі ішің.
Хақ дидарын көрерің хақ
Шыққан болса тілегің шын.

* * *

Аң мен құстың тілінде,
Хайуанаттар үнінде
Бар ғой десем сыр қандай,
Күнде жүрген көріп сіз,
Бүгілмей ме еріксіз
Болса да алып піл қандай.
Түскен тоты торға да,
Қарқылдаған қарға да
«Хақ сөйле!» – деп тұрғандай,
Дірілдеген көжек те,
Абалаған төбет те
«Ақ сөйле!» – деп тұрғандай.

Жаңа келген фәниге
Уілдеген сәби де
«Нақ сөйле!» – деп тұрғандай,
Кім болып ең сен кеше?
Тағзым қылып ендеше
Жайнамазға ұр маңдай!
* * *

Фәниде су, бақида отпен
Тазалайды пендені.
Су жоқ болса дәретіңді ал,
Топырақпен жердегі.
Белгілі ғой не заттың да
Қара жерден өңбегі.
Сол топырақ торқа болар
Қайтқан жанға көрдегі.
* * *

Дей алмаймын: азығым көп,
Дей алмаймын: жазығым жоқ,
Өзіме өзім келе берем
Ат секілді жем жегенде
Айналатын қазығын көп.
Адамдарға қарызым жоқ,
Алла алдында қарызым көп...
* * *

Ия, Алла!
Тағдырға ара кім тұрар,
Бас ауырып, балтыр сыздап,
Қабырғамыз сырқырар.
Пенде болсаң жақсылыққа ұмтылар,
Күн көзінен жердің беті құлпырар,
Тартқан азап, көрген бейнет ұмытылар,
Жаратқанның нұры жауар күн туар...
* * *

Жұлдыздар жанады
Түндерді жарық қылып,
Тұрады жоғары
Көркімен қарық қылып,
Биіктен ағады
Көздерді қарықтырып.
Содан соң сөнеді
Көңілді қамықтырып,
Адамдар келеді
Бір бірін зарықтырып,
Ақыры өледі
Үлгермей танып-біліп...

* * *

Табылып бар керегім,
Киімім мен қорегім,
Қуат болса бойыма
Ішкенім мен жегенім,
Нұрын құйып ойыма,
Жақсы шықса өлеңім,
Сұрамаңдар себебін,
Іздемеңдер дерегін,
Емес менің беделім,
Алла, сенің көмегің!

* * *

Теріс сөйлеп, теріс жүріп,
Жара шықса ерінге,
Көрсететін теріс қылық
Көбейіп тұр елімде.
Тұрып сөйлеу, тұрып ішу
Дағды болған халқыма,
Сол ішкенді қайта құсу
Ата-баба салты ма?
Оң қолыңа пышақ беріп,
«Сол қолыңмен же!» – деген,
Бұзатұғын дінді берік
Малғұн еді не деген.
Барлық істе адал боп қал,
«Бісімілла!» – деп кіріссең,
Ас жесең де – оң қолмен ал,
Оң қолмен іш – су ішсең.
Жаман әдет елге мін боп,
Түскен құрттай егінге,
Арамдардан жұққан індет
Көбейіп тұр жерімде.

* * *

Адам қайтты –
Тоқтағанмен басқа амал,
Ізгі іс қалды артында.
Адам қайтты –
Бұзылмайтын бас қамал –
Білім қалды артында.
Адам қайтты –
Оқып дұға, еске алар
Ұрпақ қалды артында.

* * *

«Тағы Алладан бастады!» – деп,
«Басқаларды қоспады!» – деп,

«Жұмаққа жол нұсқады!» – деп,
Келемеждеп қарайтын кім молдаға?
«Алма, түс!» – деп жата беру,
Қол жайғанда бата беру,
Тілек айту, арманға еру,
Мұның бәрі – жалбарыну Аллаға.
Қағып-соғып көз көргенді,
Кекеп-мұқап сөз бергенді,
Алдап-сулап өзгелерді,
Көзді сүзбе елде есірген ептіге.
Мыңға бермес жүз күніңді,
Жемісінді күзді күнгі,
Теріп жеген ырыздығыңды
Адам емес,
Алла берсін деп тіле!

* * *

Әкем қайтты...

Шешем қайтты...
«Құдай қайтып алды» – дедік.
Қайғы-мұңым жанға батты,
«Құдай басқа салды» – дедік.
Қыршын жаста қайтып ұлым,
Бір қанатым солды, семіп.
Құрдастарым кетіп бұрын,
Барар жерім қалды кеміп.
Биіктесем төбені асып,
Аласардым тауды көріп.
Достың көбі кетіп қашық,
Қуанбадым жауды жеңіп.
Көңіл талай отқа күйген
Барлығынан болды жеріп.
Құтылармын бұл фәниден
Әзірейілге жанды беріп.

* * *

Көрінгенді көзіңе,

Аламын деп көздеме.
Не қаласаң өзіңе,
Соны тіле өзгеге.
Келіспесе пішіні,
Дүния талай бүлінген.
Жәбірлеме кісіні
Қолыңмен не тіліңмен.
Қолданбағын мың айла,
Ие болсаң малға да,
Табын жалғыз Аллаға,

Сыйын жалғыз Аллаға!

* * *

Тіл ұшына Алла келді,
Аузымды ашып тіл қатып ем.
Әр шумақты, әрбір жолды
Бастап жүрдім Алла атымен.
Тәсбих тасын санағаным –
Мың мәртебе Алла десем.
Болар ма екен қалағаным,
Өмірімді жалға десем.
Жүрегімді жарып шыққан
Өлеңдерден құралатын,
Қиындықтан алып шыққан
Осы менің мінажатым.

* * *

Ия, Раббым!

Мың бір мәрте тәуба саған!

Рақым қыл!

Жарылқай көр,

Ия, Жасаған!

Төбем көкке тисе де – құлмын саған,

Денем отқа күйсе де – құлмын саған,

Сақтай көр деп пәледен жолымдағы,

Жалбарынып, жалынып жүрмін саған.

Сенің құлың шіреніп жүргендер де,

Алтындатқан сарайға кіргендер де,

Астамсынбай соншама тұрса қайтер,

Өлетінін түбінде білген пенде.

Ас ұсынса көңілмен шынайы жар,

Болып жүрем жегендей ұдайы бал.

Майдай жақса қайғысыз ішкен сусын,

«Жыртық үйдің, – демей ме, – Құдайы бар!»

Рақым қыл!

Жарылқай көр,

Ия, Жасаған!

Ия, Раббым!

Мың бір мәрте тәуба саған!

* * *

Заманның мынау қалпына қарап,

Аһ ұрдым, тағы түңілдім.

Кетсе де барлық салтымды тонап,

Келмейді бордай үгілгім.

Қаңғыбас иттер көшеде толған

Қоқыстың маңын аңдыған.

Қақаған қыста қалтырап, тоңған

Кісілер де бар қаңғыған.
«Боласың, – дейді, – халыққа тіреу» –
Сығанның қызы бал ашып.
Мүсіркеп жатыр сүт беріп біреу
Мысыққа жүрген жаны ашып.
Таланттар нағыз болғанда ғаріп,
Жан бағып тойда әншілер,
Жүретін бұрын көңілді тауып,
Бас сұқпай кетті көршілер.
Көтеріп көкке көрсетер өзін,
Даңғаза мақтан керек пе?!
Көбейіп кетті шайтанның сөзін
Сөйлейтін ақын желөкпе.
Айтқанға көніп, «Жарайды!» – дейді,
Қазақтың көңілі көл-көсір.
Сол шайтан кейде орайды дейді
Молданың тартқан сәлдесін.
Ашқалы жастан көзімді тырнап,
Шындықты деп ем жазамын.
Шайтанның сөзі кетті ғой былғап
Алланың әппақ қағазын.

Алланың нұры

Күн шуағы, Ай сәулесі жайған нұр –
Нұры емес пе мейірімді Алланың.
Жарық жұлдыз, жауын суы, жауған қар –
Төгілген нұр шарапатты Алладан.
Ақын жыры, өнерпаздың ән-күйі
Алла нұрын құйса ғана шалқиды.
Өмірдегі мақсат, мұрат, арманың –
Нұрлы жолы қайырымды Алланың.

Тілегімді қабыл қыл!

Бір деген – Жаратушы жалғыз ғана,
Екі – еркек, және әйел, ойлап қара.
Үш – ерлердің кезегі сөзге тоқтар,
Төрт деген – төрт құбыла жанға пана.
Бес деген – мұсылманның бес парызы,
Алты – аласы, болмаса еш қарызы.
Жеті тамұқ – мекені имансыздың,
Сегіз жұмақ – мүміннің басқан ізі.
Тоғыз – уақыт құрсақта жатқан бала,
Бісімілладан бақытын тапқан бала.
Он дегенім – екі қол тілек тілер,
Тілегімді қабыл қыл, Хақ-Тағала!

Намаз

Көңілдің толтырғандай тайқазанын,

Намазға тұрған сайын бой жазамын.
Жүзімді құбылаға қаратқанда,
Бес мәрте жайылады жайнамазым.
Беріліп оқығанда таң намазын,
Едәуір жеңілдетем жан азабын.
Намазым қабыл болса бесіндегі,
Алланың көп күнәмді кешіргені.
Парызын орындасам екіндінің,
Жан-жүйем босап кеткен секілдімін.
Намазым оқылатын ақшамдағы,
Жемістей пісіп тұрған бақшамдағы.
Ұққанда қасиетін жасиықтың,
Ұлықтап Бір Алланы, бас иіппін.
Сондықтан қайда жүрсем, маза болмай,
Оқимын бес намазды қаза қылмай.
Көңілдің толтырғандай тайқазанын,
Намазға тұрған сайын бой жазамын.
Жүзімді құбылаға қаратқанда,
Бес мәрте жайылады жайнамазым.

Парыз бен Қарыз

Иман, Намаз, Ораза,
Зекет, Қажы – парыз.
Азан айтсаң тілекпен,
Ниет қылсаң жүрекпен,
Өткен күннен бар із.
Болып жатса еш күнің,
Келісе ме кескінің,
Кімге айтасың арыз?!
Таңда және кешқұрым,
Жасамасаң ешбірін,
Толып кетер қарыз.

Ораза

Ауыз берік,
Сенім – көрік,
Жігер, ерік –
Ораза.
Тұнық бұлақ,
Салқын суат,
Дәтке қуат –
Ораза.
Жабық құлақ,
Жасыл құрақ,
Асыл тұрақ –
Ораза.
Тілге – тыйым,

Алған сыйын,
Күнде жиын –
Ораза.

Айтпай өсек,
Атпай кесек,
Қысты жеңу –
Ораза.

Таза жүру,
Көріп, білу,
Хаққа сену –
Ораза.

Қадір түнінде

Періштелер жерге түсіп,
Барлық шайтан қашқанда,
Келешекті кесіп-пішіп,
Телмірген бар аспанға.
Түңілген бар бұл өмірден,
Адасқан бар тұманда.
Дұға оқыса шын көңілден.
Қабыл қылар Бір Алла!
Жамағат көп тілек тілер,
Тартқан тағдыр азабын.
Хаққа сенер, қадір білер,
Көбейсе екен қазағым.

Құмырсқа

Таң атқан соң кетеді өтіп күн қысқа,
Жұрт асығып бара жатыр жұмысқа.
Жол үстінде құмырсқаның илеуі,
Көшірілген сурет емес.
Түпнұсқа.

Қара табан аямастан таптайды-ау,
Неге соны білмейді екен құмырсқа?!

Жаратушы бір Алла!

– Жоқтан бар жасайтын,
Барды жоқ қылатын,
Кеңді тар жасайтын,
Азды көп қылатын
Айтшы!

Кім деп ойлайсың?

– Жаратушы бір Алла!
– Судан мұз жасайтын,
Қарды су қылатын,
Сордан тұз жасайтын,
Суды бу қылатын
Айтшы!

Кім деп ойлайсың?

– Жаратушы бір Алла!

– Соның бәрін қайдан білдің?

– Жазылған ғой Құранда!

* * *

Ия, Алла!

Несібеңнен құр тастама, жаманатқа бастама.

Келіп қалдық еріксіз жер ортасы жасқа да.

Таба қылып дұшпанға, күлкі қылма досқа да,

Ағайынға жұлысқан көрсетерім сес қана.

Түбі тесік кемеден іздемеймін бос пана,

Береке бер алдымда даяр тұрған асқа да.

Екі дүние қызығын көрсін деймін есті аға,

Тартсын тозақ шыжығын жүрген пенде төс қаға.

Мейірімінді төге көр қайғы көрсе, басқаға,

Жылуыңды бере көр қатқан қара тасқа да.

Ақын едім сайран қып, елді аузына қаратқан,

Қолдан келер қайран жоқ, жарылқай көр, Жаратқан!

* * *

Ауыздан шыққан әр сөздің иесі менмін,

Зардабын сөздің көтерер түйесі менмін.

Сөздердің, бірақ, бастапқы иесі – Алла,

Тіл-көзден сақтап, қорғайтын киесі – Алла!

Ауыздан шыққан сөздердің патшасы менмін,

Семіртер жанды лебіздің жақтасы менмін.

Сөздердің кісі сағынар өзегі менмін,

Күн сайын ашып-жабылар қақпасы менмін.

Ауыздан шыққан сөздердің құлы да менмін,

Кетілген жүзі пышақтың қыры да менмін.

Өзгенің сөзін өзгертіп, өзім деп айтсам,

Ең қымбат затын қымқырған ұры да менмін.

Буынсыз тілім тәтті мен ащыны сүйген,

Татам деп дәмін, кей кезде отқа да күйген.

Аңдамай сөйлеп, ауырмай өлгендер де бар,

Өзінің тілі басына пәле боп тиген.

Үзіліп түскен кездейсоқ түймеге алаң,

Тозаққа кіріп кетпес пе кимелеп надан.

Жұмақтың, бәлкім, төрінен мекенін табар

Көбірек тындап, азырақ сөйлеген адам.

Жалғанға жалпақ жарығын таратқан Алла,

Тіліме тәтті балды да жалатқан Алла,

Құлына мына көз салшы,

Жаратқан Алла,

Аузыма жақсы сөз салшы,

Жаратқан Алла!

* * *

Ең әуелі Сөз келген,
Содан кейін көз берген.
Көзі тоймай бұл пенде
Қалай жылдам өзгерген?!
Көзі көріп тұрса да,
«Көрмедім!» – деп сөз берген.
Сол қылығын тастамай,
Жамандыққа кез келген.
Істі Алладан бастамай,
Ізгілерді қоштамай,
Қалай ғана, ағайын,
Теңесеміз өзге елмен?!

* * *

Құстың соры – тор,
Аңның соры – ор,
Торға, орға түссе,
Адам болар қор.
Бірақ, әлі алда
Қиямет бар зор...

* * *

От шығады тамұқтан,
Нұр келеді жарықтан,
Медет тілер Алладан
Жабыққан мен қамыққан.
Су шығады бұлақтан,
Сөз тарайды құлақтан.
Ел-жұртқа да жағады
Жаратқанды ұнатқан.
Күн шығады шығыстан,
Сыйласады туысқан.
Жаратқанға жақпайды
Жақынымен суысқан.
Бал тамғанда тіліңнен,
Көтерілер бүгілген.
Хақтан жәрдем сұрайды
Жығылған мен сүрінген.
Иланған соң Құранға.
Адаспайсың тұманда.
Жол бастайтын, жөн сілтеп,
Жарылқайтын бір Алла.

* * *

Ісіп-кепкен,
Буға бөккен

Қанша байлық жиса да,
Сана сөнген,
Ұят өлген,
Имансызға не шара?!
Көзі көрген,
Шайтанға ерген
Қалай жейді кісі ақын?!
Басқа төнген
Қасқа көнген,
Бұлқынбайды мүсәпір.
Өрттей қаулап,
Жұртты жалмап,
Арсыздардың атағы,
Ағызған қан,
Шыққанша жан,
Қабырғаңа батады.
Пайда көрген
Құрттай өрген,
Адалдан да арам көп.
Ішің қайнап,
Бармақ шайнап,
Қылар қайрат, амал жоқ.

* * *

Арсыздардың ашылғанда етегі,
Имандылар бетін басып өтеді.
Байқап тұрсаң, бұл қара жер ежелден
Көргенді мен көргенсіздің мекені.
Көзі күліп, тасы жүріп Жаланың,
Арамдық та ашып алса аранын,
Адалдықтың әрекеті әлжуаз,
Қылығындай есеймеген баланың.
Көп бөлігін алып жатқан құрылықтың,
Мысы басым, сұсы қатты Сұмдықтың.
Құлағы үлкен, ұзын тілі Өсектің,
Қолы шолақ, аяғы ақсақ Шындықтың.

* * *

Біреу жүрсе болар іске бекініп,
Біреу жүрер өткен іске өкініп.
Шыңдығыңды сабап жатыр шыңғыртып
Тілі тәтті, беті жылтыр Өтірік.
Ара түспек болғанда оған Мейірім,
Арамзалар ішке бүгіп пейілін,
Өсек келіп айдап кетіп барады
Азынаған ақиқаттың үйірін.
Күннің көзін бүркегендей әңгүдік,

Қара бұлттар қайдан келді қаңғырып?!

Айдалада үйірінен адасқан

Құлын дауысы естіледі жаңғырып.

* * *

Аң мен құсты үйренгендер торда ұстап,

Өздері де кетеді екен аңға ұқсап.

Бұлбұлды әкеп қамап қойсаң қапасқа,

Ауырмай ма жан-жүрегің қан қақсап.

Ермек үшін құс ататын аңшылар

Арамызда әлімсақтан бар шығар.

Қызық көріп, қанын төксе хайуанның,

Бір күні оның өзінен де қан шығар.

Төрт түлікті жер бетіне таратқан,

Азық қылып адам үшін жаратқан.

Қыбырлаған, жыбырлаған жәндікті

Қылғи берме өтеді деп тамақтан.

Әйелдердің толтыруға кемісін,

Ішік қылсаң тышқандардың терісін,

Кесір болма көзі тоймас ешқашан,

«Алла бәрін жаратты! –деп, – мен үшін!»

Тәтті екен деп құйылғанды ыдысқа

Жұта берсең денсаулыққа дұрыс па?!

Жаратқанның несібесі өлшеулі,

Қанағат қыл берген, келген ырысқа...

* * *

Жер бетін жаңартуға бел байлаған

Көп жайға көзі көрмей сенбейді адам.

Кемені қауырсындай көкке ұшырып,

Жаратқан бұлтты қозғап, желді айдаған.

Болмаса көзің соқыр, құлақ керең,

Мәңгі емес жер бетінде тұрақ деген.

Тал-шыбық нөсер құйып, тазаланса,

Тау мен тас бетін шайған бұлақпенен.

Жартастың жатқан сүйіп суық тасын,

Судың да біл Құдайды ұмытпасын.

Жағажай – жайнамазы толқындардың,

Жағаға жатады олар ұрып басын.

Болғанда тау мен орман, дала тыныш,

Тағы да ашылғандай жаңа тыныс,

Аллаға жалбарынып, жақын барған

Жаралған мұсылман боп жаратылыс.

Биік қып көтермесек аласаны,

Елімнің жарқын болар болашағы,

Ендеше жердің бетін бүлдіретін

Жандарды кәпір десек жарасады.

* * *

Жақсылыққа жүргенді үміттеніп,
Жағасынан алады күдік келіп.
Не істер едің тосыннан Әзірейіл
Жалаңдатса қылышын кіріп келіп?!
Дейсің бе оған: «бітпеген ісім қалды...»
Бәлкім, қимай фәниді, ішің жанды.
Жалынсаң да, жазмышқа бағынсаң да,
Ажал аяр деймісің мұсылманды.
Шіренгенмен жетеді кімге күшің,
Сәйкес келмес өңіңмен мүлде түсің.
Жаратқанның құлысың, бірақ-та сен,
Ғалайсалам Мұхамбет үмбетісің.
Адам бар ма, ойласаң, сүйінбеген,
Бастар бар ма ешуақыт иілмеген?!
Өткелдерін өмірдің өтер шақта
Түзу жолда жан бар ма сүрінбеген?!
Көрсетпесек кісілік, кінәліміз,
Әзәзілдің кей кезде құралымыз.
Жаза бастық, жаңылдық, жапа шектік,
Азды-көпті баршамыз күнәліміз.
Ойда намыс, бар болса бойда жігер,
Ақ боз аты арманның алда жүрер.
Адам болып анадан туғаннан соң,
Аз ба, көп пе күнәміз, Алла білер...
Қалады артта сұм жалған – жайма кілем,
Көрген қызық жарқылдап ойға келер.
Жазалай ма, жаныңды тазалай ма,
Алдағы істі тек қана Алла білер...

* * *

Кейбір пенде сыналар жоқшылықта,
Кейбір пенде сыналар тоқшылықта,
Жаратқанның сынағы фәнидегі
Байлық, мансап, ауру, тапшылық та.
Біреуде бар біреуде жоқ болады,
Біреулер аш, біреулер тоқ болады.
Жандайшаптар жабылып жаралыға,
Жазықсыздар жаламен сотталады.
Тез кетпейді күздің де салқыны әлі,
Жүйріктер де көп шапса, алқынады.
Асып-тасып толған да тартылады,
Ағыл-тегіл болған да сарқылады.
Патша болса көп жұрттың бағынары,
Өзгертуге келмейді оның да әлі.
Тірлік кешу, өсу мен өлу, өшу,

Бұл фәнидің сынағы – соның бәрі.

* * *

Егін болып көктесе егілген дән,
Қуанасың марқайып көңіл бұған.
Туған жерде есіл ер жер жастанса,
Гүл боп шығар сол жерге төгілген қан.
Адамдар да өмірден алғаны көп,
Жүргеннен соң жер басып арманы көп.
Дос-жараны жырақта қаза болса,
Өкінеді: «топырақ салмадым», –деп.

Алуан шөптер өседі атырапта,
Бәрі бидай емес қой соқыр атқа.
Топырақтан жаралдың әуел баста,
Түбі қайтып барасың топыраққа.

* * *

Кісінің ішкі сырын кім біледі,
Түбінде не жатқанын кім көреді?!
Адамдар жол таппаған саңылаудан
Бір күні шайтан кіріп, бүлдіреді.
Жүректің тез табылмай, құрғыр, емі,
Тырнақпен шайтан оны тілгіледі.
Өт, бүйрек, өкпе, бауыр, асқазанның
Барлығын түгел былғап үлгіреді.
Пенделер ажыратып оң мен солын,
Былғамай қи мен күлге аяқ-қолын.
Тәні мен жанын сүттей таза ұстаса,
Табады құтылудың жалғыз жолын.

* * *

Құлшылықтың нәрі болса тіршілік,
Тіршіліктің мәні болған құлшылық.
Алла жар боп, бағы жанған кей кісі
Түлен түртсе, отырады қырсығып.
Құлшылықпен қатар жүрсе тіршілік,
Жапан түзге кетеді екен гүл шығып.
Қатарыңмен ойнап-күлсең – ғанибет,
Пайда бар ма аь ұрғанмен, күрсініп?!
Гүлге толып тұрмас күнде жан-жағы,
Таусылмайды адамзаттың арманы.
Жолың болса, ден сау болса, бай болсаң,
Бір Алланы есіңе алсаң болғаны.

* * *

Көптен бері астан, судан тыйылған,
Тамағынан өтпей қалған түйір дән,
Сырқаттар да ақтық демін аларда

Жаратқанға жалбарынып, сыйынған.
Сараңдар да тиын салған дорбаға,
Дінсіздер де бұрылмаған Қағбаға,
Ұшақтары жанып бара жатқанда,
Кешу сұрап, жалбарынған Аллаға.
Елді ойлаған әділетті патша да,
Жомарттар да табынбаған ақшаға,
Бар парызын орындаған сопы да
Раббым деген жүрсе, тұрса, жатса да.
Тіршілікте дәмін татып бұйырған,
Құр қалмаған Бір Аллаға сыйынған.
Алла деген тілек тұрсын жүректе,
Алла деген сөз шықпасын миыңнан.

* * *

Ақ ниетпен бастағанда жол басын,
Таза жүру болған кезде арға сын,
Өрістерде көбейгенде мал басы,
Диқандардың толған кезде қамбасы,
Шабандоздар сүріндірмей жорғасын,
Тізгіншілер бүліндірмей арбасын,
Игі істердің жалғай біліп жалғасын,
Азамагтар жүдетпесе жолдасын,
Бұл жалғанға қонақ болып келгенде,
Жаратушы адалдарды қолдасын!

* * *

Адам аз тура сөзге тоқтайтұғын,
Адам көп ала жіптен аттайтұғын.
Адамның жараспайтын қылығы көп,
Аллаға ешқашан да жақпайтұғын.
Адам көп жолдағыны таптайтұғын,
Адам көп жазықсызды соттайтұғын.
Көбірек ішсем, жесем, байысам деп,
Жүреді тіршілікте таппай тыным.
Аз емес адамдар да мақтайтұғын,
Ақ сүтін анасының ақтайтұғын.
Сөзі шын, ісі түзу пенделерді
Алланың білсең болды жақтайтынын...

* * *

Жеткізсін жақсылыққа Алла десем,
Әруақтар қолда десем, қорға десем,
Әруаққа емес менің табынғаным,
Тағзым қып Жаратқанға, жалынғаным,
Келгенім осы күнге аман-есен.
Істеген ісімді Алла білсін десем,

Әруақтар желеп-жебеп жүрсін десем,
Әруаққа емес менің табынғаным,
Тағзым қып Жаратқанға, жалынғаным,
Шер кетпес, Алланы айтып, күрсінбесем.
Барғанда ата-анамның қабіріне,
Шүкірлік қылған болсам өміріме,
Әруаққа емес менің табынғаным,
Тағзым қып Жаратқанға, жалынғаным,
Алланың бойсұнғаным әміріне.
Жалғанның шыдай біліп қорлығына,
Құдайдың шәк келтірме барлығына.
Құранды оқығанда ұйығаным,
Әруаққа емес менің сиынғаным,
Алланың көнгендігім жарлығына.
Қаз басқан керегі не еліме егес,
Жік түссе жүректерге, сенім емес.
Сарқылғаның,
кем болмақ, бар болмағың,
Артылмағың,
тең болмақ, қор болмағың –
Бір Алладан басқаға мәлім емес.

* * *

Сұрағанда Алладан тілек кісі,
«Болсам дейді адамның жүректісі».
Кейбіреуі көрсетсе білек күшін,
Аяр тілге сенеді кіл ептісі.
Атқарылып жатса да қанша зор іс,
Ағыл-тегіл төбеден жауса да ырыс,
Жүректі деп пендені мақтағанмен,
Жүрек іші тап-таза болса дұрыс.
Жүрегінің дүрсілін кім тындаса,
Озбырлардай болам деп ұмтылмаса.
Жер бетінде қиянат болмас па еді,
Іштің кірін тазалау мүмкін болса...

* * *

Алла деген Абай сөзі – жан-сырым,
Аллаһ десе қазақ, оған қарсымын.
Алла атынан қашқандарға таң қалам,
Алла деген есімі деп әншінің.
Алланы айтып соғады екен жүрегім,
Алла есімін барлық жерден көремін.
Алла – сенің жарылқаушың, сүйеуің,
Алло десең – ол да Алла дегенің.
Алла десең, елжірейді ел іші,
Алма жесең – ол жұмақтың жемісі.

Адам ата – ең алғашқы пайғамбар,
Адам болсаң – болмас сөздің терісі.
Қарсы алғанда тамылжыған таңымды,
Ана тілден бар қасиет танылды.
Адам ата дәуірінен басталған
Қазақ сөзі Құдайға да жағымды.
* * *

Оңнан солға оқысам Алла деймін,
Солдан оңға оқысам Алла деймін,
Араб әрпін сол сөзге қосып алған
Не қылған «оқымысты» молда деймін?!
* * *

Көріп тұрсың күн батып, таң атқанын,
Өтіп жатыр тоқтамай сағаттарың.
Өлшеулі өмір қолында Бір Алланың,
Мін болмайды ісінде Жаратқанның.
* * *

Қалып жүрсең тағы да, сірә, дауға,
Сүрінсең да, болады құламауға.
Аллаға емес, өзіңе байланысты,
Біреуге ұнап, біреуге ұнамау да.
* * *

Барлық сөздер айтылған,
Қайталанған сан рет,
Айтса-дағы қай тұлғаң,
Айтқыздырған Құдірет.
Барлық әндер айтылған,
Қайталанған сан рет,
Айнымасаң қалпыңнан,
Айнытпаған Құдырет.
Барлық күйлер шертілген,
Қайталанған сан рет,
Айыға алсаң дертіңнен,
Айықтырған Құдірет.
Таза болса болғаны
Денедегі жұмыр ет,
Сенің берік қорғаның
Жаратушы Құдірет!
* * *

Тұңғиықта – тұма сыр,
Тым биікте – шын асыл,
Көзі жетіп тұрса да,
Кім айтады расын?!
Ат көтермес кінәсін,

Нар көтермес күнәсін
Көтере алған пендесін
Алла тағы сынасын...

* * *

Таласқандар тәж бен таққа
Оранады майдан-отқа,
Былғанады дүние-боққа,
Болады ақыр ойран-ботқа,
Жауап берер күн келеді
Қияметте болған сотта.

* * *

Өмірдің жалғасына иланбаған
Пендені көзім көрді қиналмаған.
Барлығын түгел жұмсап үлгермейді,
Байлығын бұл фәнидің жиғанда адам.
Мұнафиқ – екі жүзді қазақтағы
Білер ме алар орнын тозақтағы.
«Кісіден нені естісем, соны айттым!» – деп,
Өзіне шақыра ма азап тағы?!

Сенгендер көп болған соң уәсуасқа,
Рәсуа болды сөзім есуасқа.
Әйтеуір, ырзалықпен берсем дедім,
Өкінбей шығын болған есіл асқа.
Жер көрдім ат үстінде желіп жүріп,
Дос жидым ағайынға беріп жүріп.
Дән ексем көктің нұры – жауын болсын,
Жайқалып көктеп шығар егінді күт.
Көп болса дос-жараным менде қимас,
Бола алса өлең-жырым елге мирас,
Кетпесе ғұмыр-зайғы өтіп босқа,
«Нені ексең – соны орасың!» деген рас!

Жетім қабір

Болса болды деп ойлаған бас аман,
Дінін сатқан, тілін сатқан осы адам.
Бұралқы иттей ел соңына ілескен,
Көш бастаса кәдімгі Иван-есалаң.
Мақұрым боп салт пен дәстүр, ғұрыптан,
Анасын да әлдеқашан ұмытқан.
Беріш болып қатып қалған кеудесін
Анда-санда жүз граммен жылытқан.
Көріспеген көптен туған елменен,
Туыс қылған көк аттыны көлдеңең.
Баланың да естілмеген у-шуы,
Үйіне бір мейман кіріп көрмеген.
Сыпыра алмай мойындағы ноқтасын,

Ауылына бұрғыза алмай ат басын,
Азат болған мына құлдық тірліктен,
Табытының тарс жапқанда қақпасын.
Жетпеген соң тәубасы мен сабыры,
Мұсылманға болмаған соң қадірі,
Жел өтінде жетімсіреп тұр енді
Христиандар бейітінде қабірі.
Біреулерге ұнамасын, ұнасын,
Бұл фәниден кетті талай шын асыл.
Марқұм жайлы ғайбат айтып тұрмын ба,
Кешір, Алла, тәуба қылса, күнәсін!
Бұл жалғанда бола алмадым шыдамды,
Мінезім де талай-талай сыналды.
Таудан үлкен, тастан ауыр болса да,
Кешір, Алла, жалбарынам, күнәмді!
* * *

Ерінбестен еңбек етіп жиған бал,
Алған білім саналыға құйған нәр
Жақсылыққа, жаңалыққа жұмсалса,
Соның бәрі – иманнан.
Аман шықсаң қанды қырғын – майданнан,
Орындалса армандарың ойға алған,
Жарылқаса Жаратушы жар болып,
Соның бәрі – иманнан.
Тез тозады киген тон да сыйға алған,
Ұмыт болар кездерің де қиналған.
Тәуба қылсаң аман жүрген күніңе,
Соның бәрі – иманнан.
* * *

Жауын жауса бір жерде,
Жай түседі бір жерге.
Жайбарақат жүргенде,
Жау жатады іргеңде.
Жатырқамай жагты онша,
Жаңаны айтсаң, жақ талмас.
Жақсылығың жоқ болса,
Жақының да көп болмас.
Жалған бетін жапқасын,
Жатар жерің – тастай көр.
Жаратушым – жақтасым,
Жақсылыққа бастай көр!

* * *

* * *

Адамның алдауы –
Шайтанның арбауы.
Арамды қолдауы –
Шайтанның шырмауы.
Шағтаққа шырмалсаң,
Тұтқындай тордағы,
Жақсыны құп алар
Сенімнің болмауы.
Ұшпаққа бастаса
Үмітің алдағы,
Шырмаудан шығарар
Алланың қолдауы.

* * *

Шыққан бала жарыққа төңірегін қармайды,
Нұр түспесе санаға қара түнек орнайды.
Есі кірмей ер жетсе – ата-анаға сол қайғы,
Ар-ұятын сақтаған намысын да қорғайды.
Жетем десе тілекке – жаман іске бармайды,
Иман болса жүректе – биіктерге самғайды.
Жүрген болса жан сақтап, оты лаулап жанбайды,
Қолы жетсе мансапқа, өзін өзі алдайды.
Түк көрмеген наданның жақсы аты да қалмайды,
Сенімі жоқ адамның мақсаты да болмайды.

* * *

Таусылған күні талқаны,
Адамның жоқ қой жаманы.
Төнгенде бұлттай сор тағы,
Жаман сөз мүлде айтылмас,
Жиындар өтсе қаралы.
Жатқандар қазып қабірін,
Жер жұмсақ болса, қуанар.
Кім білген тірлік қадірін,
Арада жылдар өткен соң,
Сол жерді, бәлкім, су алар.
Көңіліне қарап тірінің,
Өлінің қайта қамын жеп.
Ұшында тұрған тілінің
Үйренген сөзді айтамыз:
«Жәннатта болсын жаны!» – деп.
Тілектер қандай тамаша,
Күнәсі болса, кешірген.
Сұрамай, бірақ, араша,
«Кешірер бәрін Алла!» – деп,

Пенделер аз ба есірген?
«Көтерген бәрін жер» – деген,
Молдалар дұға оқырда,
Құдайдан қорқып көрмеген,
Жақсылық жасай білмеген,
Жатар ма тыныш ақырда?!
* * *

Тұрақ таппай елінен,
Тартқан болса құл азап,
Жүйке жеген жегіден
Құтқарады мінәжат.
Қанша айтсақ та жақсыны,
Ауыр ойдан кім азат?!
Жауыздық пен нәпсіні
Тойтарады мінәжат.
Бастан бағы ауғалы,
Болғандарға жүре жат.
Мейірім мен тәубаны
Қайтарады мінәжат.
Таба алмаса жарасым,
Кеткен болса кім ағат.
Жүректегі наласын
Айта алады мінәжат.
Сақтамасаң арыңды,
Кімге керек құр атақ?!
Жабырқаған жаныңды
Жадыратар мінәжат.
* * *

Өмір бойы қасыңда емес
Әке-шешең болған қорған.
Тура жүріп, алсаң кеңес,
Алла ғана бірге болған.
Шаңыраққа бақ па, сор ма,
Қыдыр дарып, кімге қонған?!
Түспей торға, шықсаң ордан,
Алла ғана бірге болған.
Қастықты ойлап жатса-тұрса,
Жатқан жері түрме болған,
Қарақшы да иман қылса,
Алла ғана бірге болған.
Кім көнбейді, басқа салса,
Тартылған су, күйген орман...
Жүрегінде қорқу болса,
Алла ғана бірге болған.

* * *

Білмейсің ғой, білмейсің,
Шайтан деген кім дейсің.
Ол жаныңда жүргенін
Қалай ғана көрмейсің?
Шашы сары, көзі көк,
Былжыраған сөзі көп,
Айтқандары өтірік,
Аузы тұрған көпіріп.
Өнері жоқ, ұлты жоқ,
Дәстүрі жоқ, ғұрпы жоқ,
Тұқымы жоқ, тегі жоқ,
Туып-өскен елі жоқ,
Баппан құйрық бөксесі,
Ешкітұяқ өкшесі,
Ана сүтін ембеген,
Ата сыйлап көрмеген,
Жау іздеген маңайдан,
Жүректері қарайған,
Өріп кетті шайтандар,
Ағайындар, байқандар!

* * *

Бұлақтан мөлдір бас алып,
Қаншама ғұмыр жасадық?!
Қазы мен қарта кертіп жеп,
Жал менен жая асадық.
Құбылып заман райы,
Ұмытып адам Құдайын,
Беделдер қолдан жасалып,
Көбік сөз тасқа қашалып,
Бітпеген істі доғардық,
Көрінбей жатып басы анық.
Жесірді демей алмадық,
Жетімді жебей алмадық,
Отырған көзге жас алып.
Жүргенде жүдеп аш-арық,
Шайтанды қумай тас алып,
Кемпірлер қыздай жасанып,
Жасамыс жігіт жасарып,
Жүруін бұлай қоймаса,
Міңезін жеңіл жоймаса,
Кемпірбет шалдар бір күні
Қалуы мүмкін «босанып»...

* * *

Дайындап сынаққа,
Жан салған құр етке,
Алла аты – құлақта,
Алла аты – жүректе.
Ашқалы көзімді,
Үйреткен ілімге,
Бол деген төзімді,
Алла аты – тілімде.
Шыдасам ауырға,
Тазарса жаным да,
Алла аты – тамырда,
Алла аты – қанымда.
Туғалы, расында,
Көрсеткен сыйын да,
Алла аты – басымда,
Алла аты – миымда.

* * *

Сабыры көп,
Өсегі жоқ,
Көңілі тоқ –
Көрдім абзал пендені.
Сырты діншіл,
Іші күншіл,
Сөзі былшыл –
Жаратпадым езбені.
Кең пейілді,
Мол мейірлі,
Нық түйінді –
Пиғылдарға шөлдедім.
Арды білсең,
Тура жүрсең,
Хаққа сенсең –
Зая кетпес еңбегің.

* * *

«Барлығы Алланың қолында!» –
Дегенді естиміз жиі біз.
Ол сонда ұқсай ма Адамға? –
Ойлауға жетпейді миымыз.
Құдайдың жаусын деп рақымы,
«Шалынсын құлаққа!» – деседі ел.
Сол сөзді айтуға батылы
Жеткенді, Жаратқан, кеше көр!
Үкімін жүргізген әлемге,
Көктегі Күн менен Айға да.
«Бір Алла көріп тұр!» – дегенде,

Көзімен көрді деп ойлама.
Бастан көп тауқимет өткенде,
Дін азған, жер тозған елденбіз,
«Көрмеді, білмеді...» – деп кейде
Асылық айтқанды көргенбіз.
Иманды адамдар сенетін,
Заңдары жазылған Құранда,
Жасайтын, Еститін, Көретін
Баршаға жар болған – Бір Алла!
* * *

Әппақ жағаға
Жұққан қара дақ
Жанды тағы да
Кетті жаралап.
Борсып, бүлінген,
Қатқан лай ма,
Жердің түбінде
Жатқан мұнай ма?!
Шілдің боғы ма,
Көмір шоғы ма,
Күлдің табы ма
Тиген қолыма.
Келдім тобаға,
Ақ қой күллі арман.
Жалғыз жаға ма,
Жең де былғанған.
Жүрек тазармас,
Кетпей толған шаң.
Құрыс жазылмас,
Кірге қор болсаң.
Қара ағару
Соқпас жеңілге.
Ақты қарайту
Оңай бүгінде.
Қалай болса да,
Қонған күйені
Жаурап-тонса да,
Күйіп-жанса да,
Жуған киелі.
* * *

Сөздің басы – бісімілла,
Бісімілласыз іс қылма!
Бір Аллаға сиынып,
Ыбырай: «Білім ал!» – деген.
Алла ісіне сүйініп,

Абай: «Адам бол!» – деген.
«Хаққа мойын бұр!» – деген,
«Ғалам сырын біл!» – деген.
Тура жүрсек болғаны
Солар салған жолменен.
* * *

Шуағын төгіп Жаратқан,
Күлімдеп талай таң атқан.
Қаншама ғасыр өтсе де,
Оралмай дәурен кетсе де,
Адамдар болған даурығып,
Қабакқа қырау қондырып,
Айтаққа ерген далақтап,
Қалса да тамақ қарлығып,
Өсегін қардай боратқан.
Ішпеген тойып тамақтан,
Ит тартып жатса балақтан,
Ит көрген ешкікөзденіп,
Күндегі қалпы өзгеріп,
Жалғанның көзі алақтап,
Қарасаң байқап, кетіпті
Шындықтың тілі салақтап.
Барын да біреу тонатқан,
Арын да біреу жоғалтқан,
Жаралы қылып кеткен бе
Тасадан көздеп оқ атқан.
Сенбейді келер көктемге
Санда бар, шыққан санаттан.
Бас алмай біреу арақтан,
Аса алмай біреу жолақтан,
Жанбай да қалған шырпы көп,
Шыға алмай титтей қораптан.
Ғалымның жаққан май шамы
Жарығын алыс таратқан.
Жетем деп көкке секіріп,
Жығылып, тізе қанатқан,
Абайсыз алып екілік,
Баладай келген сабақтан,
Аузымды басып, кекіріп,
«Бардым деп неге?!» – өкініп,
Келемін қайтып қонақтан...

* * *

Төрге асығып не қылады,
Ар жағында көр жатыр.
Күні бітсе жығылады

Босағада сол пақыр.
Қандай жазмыш тосады алдан,
Ғалым ба, әлде ақын ба?!
Алып шығып босағадан,
Жөнелтеді ақырға.
Сокпайды енді өлі жүрек,
Бермейді ешкім түстік ас.
Босаға жоқ, төрі де жоқ,
Жатқан жерде үш құлаш.
Айналғанда күн де түнге,
Төңірегін жым-жылас.
Төмпешік көп жер бетінде,
Көбінде жоқ құлпытас.
Ертең жоқсың...
Бүгін барсың!
Келдің бе ас қорытуға?!
Сөз түсінер ұрпақ қалсын,
Дұға оқитын артыңда.

* * *

Ырзалығы үшін Құдайдың,
Қадірін біліп күн, айдың,
Бес күндік мына жалғанда
Не көрсем де шыдаймын.
Он екі мүшем сау болып,
Құт пенен ырыс бар болып,
Жаратқан жалғыз жар болып,
Мінажат етіп тұрайын.
Жоғалмай жұртқа сенімім,
Жеткендей көкке көңілім,
Мағыналы өтсін өмірім,
Алла, соны сұраймын!

* * *

Өсірдік қанша жәннаттың малын,
Құрбандық шалдық қаншама?!
Ұмытпау керек тозақтың барын,
Жанымыз таза болса да.
Қанша рет ауыз ашқызып елге,
Ұстасақ-дағы ораза,
Қақпасын тірлік жапқызып демде,
Болары анық жаназа.
Солардың бірін жасамай тіпті,
Адасып жүрген пенде көп.
Босамай кірден көңілі күпті,
Оларға қылар ем де жоқ.
Біреулер бекер өкпелеп сөзге,

Не демес сырттан дұшпаным?!
Толтыру қиын ортайған кезде
Көңілдің олқы тұстарын.
Бергендей сусын келгенге шөлдеп,
Жазылар жанның жарасы.
«Өмірді дұрыс сүрдім бе мен?» – деп
Артыңа бір сәт қарашы.

* * *

Бұл дүнияға келген кезде,
Ақыл-есім кірген кезде,
Тұрсам, жүрсем,
Ойнап, күлсем,
Білсем, көрсем деп едім.
Кидім, сүйдім,
Іштім, жедім,
Бұл жалғанның қызығына
Әлі тоймай келемін.
Бәрін білу,
Бәрін көру
Мүмкін емес...
Сенемін!

Сондықтан да арманда боп,
Сабыр қылып жалғанға көп,
Жер қойнына кіремін.

* * *

Сүйдім-күйдім, өлдім-өштім,
Жетемін деп арманға.
Мен де жұмақ-ғұмыр кештім,
Мына алдамшы жалғанда.
Арасында екі кештің
Дұшпан қастық қылғанда,
Мен де тозақ-ғұмыр кештім,
Мына алдамшы жалғанда.
Өмір осы – құралатын
Қуаныш пен азаптан,
Өмір осы – сынға алатын,
Құтқара ма тозақтан...

* * *

Ауырған соң жүрегім,
Өзіңді ойлап жүдедім.
Сенсіз маған өмірдің
Мәні жоғын білемін.
Жүрегімнің біл емін,
Жалғыз қалай жүремін?!

Сені көрсем қуанып,
Сені көрсем, күлемін.
Жайнап тұрса гүл-өңің,
Арайланып реңім.
Тіл мен көзден сақтасын
Бір Алладан тілерім!

* * *

Құбылаға қарап құбылған
Сәждеге түбі жығылған.
Сөз басқа, ісі бір басқа,
Шошимын заман сұрынан.
Абайды қатты қынжылтқан,
Толстойды да алжытқан,
Түбіттей жұмсақ бұл жалған
Арылып бітпес қылшықтан.
Санамыз кірден тазармай,
Қайнайды ішім қазандай.
Бозарып атқан ақ таңнан
Отырмын тағы көз алмай.

* * *

Жер бетінде өліден де тірі көп,
Тірінің де өлмей қалған күні жоқ.
Тірі адам деп айта алмайсың, алайда,
Пенделерді құны жоқ.
Жүргендер бар көкке қарап, шіреніп,
Жүргендер бар төмен қарап, түнеріп,
«Өлі көп пе, тірі көп пе?» – деймісің,
Тірілердің көбі – өлік.

Арттағыға қалдыратын сыры көп,
Саналмайтын кеткен көптің бірі деп,
Үлгісі де, күллі ісі де өнеге,
Өліде де тірі көп.

Жақсылық пен жамандығы арбасып,
Фәни-тірлік жатары анық жалғасып.
Айырмасы тірі менен өлінің
Жүргенде емес жер басып...

* * *

Жалғыз қалсаң,
Жаяу болсаң,
Жетемін деп арманға,
Жабықпағын, қамықпағын
Жеткізбейтін жалғанда.
Жүдегенің, шаршағаның – бәрі-бәрі басылар,
Жауабың тек дайын болсын ана жаққа барғанда...

* * *

Біреу саған жәбір етсе,
Оған, жаным, сабыр ет!
Есте сақта, жылдар өтсе,
Жеңіп шығар Әділет.
Түзу жолға білгеннен соң
Түскені жөн пенденің.
Көзі құрғыр көргеннен соң,
Айтпай ма тіл көргенін.
Біреу сені ғайбаттаса,
Қой құлақты тығындап.
Көрсетсең де қайрат қанша,
Керек пе сөз шығындап?!
Елді түзеу қолыңнан да,
Тіліңнен де келмесе,
Көріп тұр ғой бәрін Алла,
Ақырын күт ендеше...

* * *

Жыға алмаса бақыттың туын қайғы,
Адал адам арамға ұрынбайды.
Оңнан солға оқылса Құран сөзі
Қаламым да сол ізден бұрылмайды.
Күйбең тірлік бос өткен жырымдайды,
Күн суытса, қос өкпем сырылдайды.
Оңға қарай жүретін сағатым да
«Уақытқа қара!» –деп шырылдайды.
Неге аспаннан қара бұлт арылмайды,
Қандай құса денеге уын жайды?!
Күйінішті басады сүйінішің,
Қуаныштан жүрегің жарылмайды.
Өлең жазсам өмір мен өлім жайлы,
Түсіп жатса аузыма сөз ыңғайлы.
«Ақын болсаң, айнытпай жаз!» – дегендей,
Құлағыма періште сыбырлайды.

* * *

Дінсіз халық – судағы үнсіз балық,
Ұят болып жүрмесе тілсіз қалып.
Мән бермейді шындыққа шырылдаған,
Әрекеті жатса да мың сыналып.
Жері тозып, жатса да елі жүдеп,
Сайраны мен жетіскен желігі көп.
Ойран болып жатса да тайраңдаған,
Діні жоқтың жұртқа да сенімі жоқ.
Дәмететін түссе деп түсім көптен,

Пайда ойлайтын аярды түсінбеп пе ең?!

Ішкен-жеген малдан жоқ айырмасы,

Діні жоққа қараймын мүсіркеп мен.

* * *

Қиратып қаласын,

Қаздырған моласын,

Адамның есіне

Алдырған тобасын.

Бір Алла әлемге

Кең жайған құлашын.

Бірде мұң, бірде бақ

Алмасып шертілген,

Өліні тірілтіп,

Тіріні өлтірген,

Бір Алла пендені

Тәубаға келтірген.

* * *

Жоқты бар қылған,

Барды жоқ қылған,

Тоқты аш қылған,

Ашты тоқ қылған,

Көпті аз қылған,

Азды көп қылған,

Қорды зор қылған,

Зорды қор қылған,

Бірде тоңдырып,

Бірде жандырған,

Асқа тойғызып,

Шөлді қандырған,

Әкелген өмірге

Жаратқан Бір Алла,

Қиямет күнінде

Тосады алдыңнан.

Жүрек қалай кірлемейді?!

«Мінсіз Құдай, кірсіз Ай...»

(халық мәтелі)

Қисық жолмен жүрме, мейлі,

Бұралаң көп өмірде.

Жүрек қалай кірлемейді,

Кірлеп кетсе тәнің де.

Тән мен жанды бір демейді,

Кім біледі түйінін.

Жүрек қалай кірлемейді,

Былғанса егер киімің.

Күйе жұқса үндемейді

Тамақ піскен лас қазан.
Жүрек қалай кірлемейді,
Толып кетсе асқазан.
Күл көп жерге кірме дейді
Ақылы бар балаға.
Жүрек қалай кірлемейді,
Сәуле түспей санаға.
Қайтпасам да алған беттен,
Құшағымды жая алсам,
Қандай бақыт кірлеп кеткен
Жүрегімді шая алсам...

Шыбын жан

Қазақ неге шыбын жан деп айтады,
Өйткені, оның салмағы аз.
Шыбын жаның келген жаққа қайтады,
Бұл фәниде болма мәз.
Адам тәні – шыбын жанға бір тұрақ,
Кесек ет пен сүйек ол.
Шыбын жаның қалмауы үшін шырқырап,
Қол мен тілге ие бол!

* * *

Адамзатты сана мен қуат берген
Бұл фәниде Жаратқан сынап көрген.
Ер жеткенше еріксіз жылатады
Сәбиді де өмірге жылап келген.
Көп болса да бойында ұнар қылық,
Асқа, суға, басқаға құмар қылып,
Жүрген кезде адамның ең киелі
Қасиеті – тәуба мен шыдамдылық.
Жоғалтқандар сабыр мен қанағатын
Шығарады елге де жаман атын.
Жарық күннің көзін де көлегейлеп,
Әкеледі сарғайған санаға түн.
Жүргендерге күнді іздеп, түннен қашып,
Шындық жолы емес қой мүлдем қашық.
Сол жолды ізде бойыңда қуат барда,
Жүзің төмен, болмаса кеудең жасық.

Өлілер мен тірілер

Аллаға сенбей,
Адамға сеніп,
Шайтанға еріп,
Айтқанға көніп,
Санасын улап,
Нәпсісі жеңіп,
Жүргендер тірі

Емес пе өлік?!
Асуы шыққан –
Шындықтың шыңы,
Болмаған бұққан
Биліктің құлы,
Бос өтпес күні,
Мақсаты ірі,
Қайтқандар кеше
Емес пе тірі?!
Болса да фәни
Тірліктің сәні,
Емес қой ас жеу
Өмірдің мәні.
Кеңкелес емес
Тірінің көбі,
Керемет емес
Өлгеннің бәрі.
Дәуірлер өтіп,
Жалғанға нанып,
Жақсылар кетіп,
Жамандар қалып,
Өзегі талып,
Нәр тауып халық,
Жалғасып жатыр
Тіршілік анық...
* * *

Бұл қазақты кімің бар жете білген,
Адаспайды дейді ғой төте жүрген.
Мал табады кейбіреу білегімен,
Күн көреді кейбіреу етегімен.
Ғалымдардың білімін пайдаланып,
Жүргендердің көптігі айдан анық.
Ақымақ бас түскенде сай түбіне,
Жатқандығын ойламас қайда барып?!
Аз емес қой жалғанда басатын жер,
Азық болар арамға мүсәпірлер.
Бірақ, түбі жазасын тартпай қоймас
Кісі ақысын жеп жүрген кісәпірлер.
Таба алмаса көп адам күндегі асын,
Тығып жүрсе тауықтай күлге басын,
Ауылдардың қасында бір-бір зират,
Қабір саны тұратын үйден басым.
Малдың басы азайса қорасында,
Аузына алмай шүкірін, тобасын да.
Сенделіп жүр кісілер байыз таппай,

Бұл дүния мен ол дүния арасында.

* * *

Терезені аш!

Таза ауа тазаласын,

Әр отбасы алға алсын адал асын.

Ұрлық жасап, харамға қол созғанның

Ішкен асы бойына тарамасын.

Ойлайтындар азайып қара басын,

Ізгі сезім жүректі араласын.

Ең алдымен ел-жұртқа үлгі болсын,

Айтар болса әкесі балаға сын.

Кім екенін таланты дара, басым,

Тек сарабдал сыншылар сараласын.

Мұзбалақтың топшысы қайырылмасын,

Сыпырғанда қыранның томағасын.

Біреу мақтап жатқанда қораласын,

Сол қораны кім қайта жаңаласын?!

Қожайынның қалауын жасайтын көп,

Білгенімен Алланың қаламасын.

Етікшілер етігін тағаласын,

Өнерліні өнерпаз бағаласын,

Бұл фәниден аттанған мәйіттің де

Нағыз молда шығарсын жаназасын.

* * *

Күштілері әлсіздерін сабаған,

Қарақшысы жолаушыны тонаған,

Бұл фәнидің қорасына сасыған

Күліп кіріп, жылап шыққан көп адам.

Ішпей-жемей ақша жиса сараңдар,

Тон ішіне жасырынып жамандар,

Бұл фәнидің сарайына жылтырақ

Жылап кіріп, күліп шыққан адам бар.

Күлгендерді келемеждеп, жылатып,

Жылағанға басу айтып, жұбатып,

Алтын-күміс қара жерге шым батып,

Қайырылмай өтіп жатыр уақыт...

* * *

Туу, өсу –

Қағидасы өмірдің,

Өлу, өшу –

Қағидасы өмірдің,

Р-ға тілі келмей тұрған баладай

Айырмасы

Өмір менен Өлімнің.

Тірлік кештің,
Іштің, жедің,
Мәз болдың...
Көрген түстей бұл жалғанда не білдің?!

* * *

Айтылса Алланың пәрмені,
Таусылса аламның дәурені,
Пәрменін Алланың бұзуға
Жетпейді адамның дәрмені.
Не қыл деп айтса да өңге жұрт,
Сүйекке сіңіскен пенделік
Қараңғы көрге кеп кіргенше,
Ешқашан бітпейді жөнделіп.

* * *

Білесің бе, ортасында сауықтың
Қайдан, қашан келетінін қауіптің ?!
Күпірлікті жаратпайтын Күдірет
Отыз ұлын бір күнде алған Дәуіттің.
Әзірейіл – фәнидегі шын мерген,
Ажал оғын қадайтынын кім білген?!
Көздің жасын көл қылған соң пендесі,
Отыз ұлдың орнын басар ұл берген.
Бір кездегі кекірейген ілмиген,
Байып алса, кетеді асып құл биден.
Қолдан келсе, қонышынан басқан көп,
Жүзік жоқта Сүлеймен де сүмірейген.
Бағың жанса – Жаратқанның қалауы,
Сорың болса – көрешегің бар әлі.
Соның бәрін шығармағын есіңнен,
Кеуек баста миың болса шамалы.
Көкіректі көтермесең жоғары,
Алла десең – сонда жолың болады.

* * *

Бұл жалғанда өмір сүру – үрейлі,
Жапан түзде жалғыз жүру – үрейлі.
Қатып жатқан күртік қарын үрейдің
Сенім ғана бульдозердей күреді.
Үзілгенде үмітіңнің арқаны,
Күдік толған вагондар да бар тағы.
Қабат-қабат ауыр жүкті зіл батпан
Сенім ғана паровоздай тартады.
Көрген сорың сүйрегенде төменге,
Тиянақты таппасаң да сен емге,
Нұх пайғамбар кемесіндей судағы,

Сенім ғана батырмайды тереңге.
Жолың болмай, түссең-дағы қыспаққа,
Қиындықтан шығаратын күш жоқ па?
Шеккен бейнет, тартқан азап – өткінші,
Сенім ғана шығарады ұшпаққа.

* * *

Бұл өмірдің сайрансыз жоқ па сәні?
Ойнақтаған бота да от басады.
Кенін қалқып, қалдырған топырағын,
Мекенді де түбінде шөп басады.
Қоңыс болып ақыры көр қараңғы,
Кедей менен байың да тең болады.
Шікірейіп, меңменсіп жүргенге де
Бұйырғаны үш құлаш жер болады.
Талай кісі алғандай секем бүгін,
Қияметтей көреді жеке мұңын.
Білмейді олар жалғанда өмір сүру
Ол дүнияға дайындық екендігін.

* * *

Өзгелер жүргенде секеңдеп,
Ораза–парыз деп ашықтым.
Шайтандар дәм татып кетер деп,
Аузымды ашуға асықтым.
Жалықпай қызметті қылғанға
Кім айтар ғұмырды келте деп.
Төрт бөліп ұйқымды тұрғанда,
Аузымды жауып ем ертерек.
Мақтанып көз қылма халыққа,
Ораза ұстасаң бекініп.
Ауызың ашық па, жабық па?
Ашық деп сөйлеме өтірік.
Қанағат!
Тағы бір күн өтті.
Жабық деп жасырма ниетті,
Мейірім жылытсын жүректі,
О, Алла!
Қабыл қыл тілекті!

Неге?

Кейде тыныс бітіп,
Ауаны эзер жұтып,
Ұмтылсаң да қанша,
Аламын деп ұтып,
Жеткізбейді мәре.

Неге, неге, неге?

Ақ желкенді керіп,

Арманыңа еріп,
Толқындарды тіліп,
Алға жүзсең сеніп,
Қайырлайды кеме.

Неге, неге, неге?

Көп кісіні жасық
Қалса мысың басып,
Қарсы келген жауға
Тұрсаң кеуде ашып,
Қадалады жебе.

Неге, неге, неге?

Болсаң да хан, төре,
Жетпегенді жебе,
Жетімдерді еле,
Тыныш жүрсең және,
Жоламайды пәле.

«Неге, неге?» –деме.

Жібек жіптей есіл,
Түйген жіптей шешіл.
Қиналғанға қол соз,
Қастасқанды кешір,
Қисаймасын көшің,

«Неге, неге?» –деме.

* * *

Ағаш кескен орманда түбіртек көп,
Жүрген кезде қаласың кібіртіктеп.
Ал өртенген орманның орынына
Шығады екен қайтадан өмір көктеп.
Жел соққанда солқылдап тал-шыбық та,
Бас қояды Аллаға құлшылыққа.
Үлгі емес пе солардың әрекеті
Пенделерге көрмеген қымсынып та.

* * *

Айырылған қанағат пен тобадан
Құдай сүйер қылығы жоқ көп адам.
Тас қамалмен қоршап алып қоңысын,
Ол аз болса, ит ұстайды қабаған.
Шыр-пыр болып шыр айналып ұлықты,
Лас қолмен лайлайды тұнықты.
Білгенімен қазақшылық былықты,
Білмейді тек қазақылық ғұрыпты.
Табылса да күн сайынғы қорегім,
Қабағыма ұялайды неге мұң?
Жақсы да бар, жаман да бар, ішінде
Келеміз біз қалт-құлт еткен кемеңің.

* * *

Үйіндіге айналмай ма жер кенсіз,
Күн қыздырмай тез кетер ме келген сыз?!
Жағаласқан көргенді мен көргенсіз,
Мәңгі айқасты көріп жүрсіз елден сіз.
Етек жайды жараспайтын жат әдет,
Бозбала мен бойжеткенде жоқ әдеп.
Үлкендер де айтпаған соң қата деп,
Айдалаға лағып кетті бата көп.
Сайрандап жүр, тайрандап жүр көп «ғашық»,
Қылықтары бір бірінен кетті асып.
Имандылар отырғанда бет басып,
Имансыздар етектерін кетті ашып.

* * *

Жалғанды жалға беріп,
Қаптаған қаталары,
Шықты ғой алдан өріп
Шайтанның сапалағы.
Ашиды миың мына,
Үлгермей танып бәрін.
Салады иығына
Несие қамыттарын.
Ішетің суың үшін,
Жұтатын ауаң үшін,
Жылып, не суып ішің,
Тағдырға алаңбысың?
Боласың тағы қарыз,
Жарыққа жанып тұрған.
Жетпейді талап, арыз,
Кеткенше болып құрбан,
Болмаса ойындағы,
Маңдай тер тамшылайды.
Борышын мойындағы
Ешқашан таусылмайды.

* * *

Өмірдің көркем көші бар,
Отырып, тұрып, жатып та,
Алланы, жаным, есіңе ал,
Жетемін десең бақытқа.
Кететін заулап бес күнде,
Қиянат көрсең жалғанда,
Көрсетпе қорлық ешкімге,
Жетемін десең арманға.
Көп жайды пенде кеш ұғар,

Түссең де қанша қыспаққа,
Алланы күнде есіңе ал,
Шығамын десең ұшпаққа.
Кісінің болмай жаны игі,
Тірліктің тұзы тати ма?
Өткізбе бекер фәниді,
Барамын десең бақиға.

Еңкейу мен шалқайу

Әр сөзі алтын дарындардың алдында,
Сүйген халқын ғалымдардың алдында
Еңкей, еңкей!

Басың жерге жеткенше.

Пайда қуған залымдардың алдында,
Қиға толған қарындардың алдында
Шалқай, шалқай!

Төбең көкке жеткенше.

Елпідесең, еңкейгеннің жөні бар,
Шамырқансаң, шалқайғанның ебі бар,
Ағайындар қысылады бет көрсе.

Шалқайумен жүрген кісі – көретіні кіл қайғы,
Иілуді білген кісі майысса да сынбайды,
Бұл өмірден кері қайтып кеткенше.

* * *

Еңкеймесең, алмайсың тас та жерден,
Еңкеймесең, шалқаяр дос та келген.

Еңкеймесең, Аллаға тәжім қылып,
Құтылмайсың пәледен басқа келген.

Еңкейеді өзендер еңіс жаққа,
Еңкейеді ағаштар тегіс бақта.

Иілгісі келмейді кейбір ағаш,
Бұтағында еңкейтер жеміс жоқта.

Еңкейеді божырап қураған соң,
Тамырынан ажырап, құр қалған соң,

Еңбектеген бала да қартайғанда
Еңкейеді адам боп жаралған соң.

Желіктірер қу шайтан есуас қып,
Өтеді ағып зым-зия есіл жастық.

Өніп-өсем, көркейем деген болсаң,
Еңкей елге, есірме, кесір бастық!

* * *

Мал бітер адалға да, арамға да,
Ит үрер жақсыға да, жаманға да.

Күніне мың бір пәле жолықса да,
Сақтайтын аузыңдағы тобаң ғана.

Жетем деп мақсатына талаптанған,

Жүреді еңбек етіп таң атқаннан.
Түбінде Жаратушы жарылқайды
Үмітін үзбегенді Жаратқаннан.

* * *

Тамырын туған жерден үзген халық
Болмайды дәстүрге адал, сөзге қанық.
Былғанған лай көлде жүзе алмайды
Тұп-тұнық мөлдір суда жүзген балық.
Бұлақтың көзін ашсаң, су шығады,
Қазанның шетін ашсаң, бу шығады.

Қапаста ауа жетпей тұрған кісі
Тап-таза ауа жұтса, тұңшығады.

* * *

Бір құлайды тоқтамай жүрген кісі,
Бір жылайды көбірек күлген кісі.
Иланбайды кей пенде Жаратқанға,
Тіршілікте болса да мың белгісі.
Өзірейіл әкелсе көрге мұны,
Тәубасына келеді өлген күні.
Бұйрығына Алланың ден қояды,
Жаратқанның жарлығы келген күні.

* * *

Таңда, түсте, кеште
Сен тұрасың есте!
Тауда, қырда, сайда
Сен тұрасың ойда!
Мезгіл ерте, кеш пе?
Сен тұрасың есте!
Барсам-дағы қайда,
Сен тұрасың ойда!
Үйде, түзде, көште
Сен тұрасың есте!
Аста, думан, тойда,
Сен тұрасың ойда!
Жетелейсің алға,
Жолатпайсың жарға.
Тәуба, тәуба, тәуба!!!
Жаратушым Алла!

* * *

Аты барды айтпаймын ары бар деп,
Арғымақтан бұл күнде жабылар көп.
Ісіп-кепкен, көлдеткен, ішіп-жеген
Ойламаймын қызықтан жалығар деп.
Бойы барды айтпаймын ойы бар деп,

Жақсы менен жаманды айырар деп.
Ойласам да арықты толысар деп,
Ойламаймын семізді тойынар деп.
Күйі барды жұрт айтар миы бар деп,
Айта алмаймын еліне сыйы бар деп.
Үміт етем, алайда, сабыр қылса,
Арға қарсы істерден тыйылар деп.

* * *

Адамдарға бұлжымайтын пәрменмен
Жан саларда дем берген,
Қорек берген, нәр берген
Жаратушы бір Алла!

Адамдарға күн өткізген күйбеңмен,
Қуат берген, ми берген,
Сол арқылы сый көрген
Жаратушы бір Алла!

Ерлер менен әйелдерді жұптаған,
Адалдықты құптаған,
Жасататын нық қадам
Жаратушы бір Алла!

Адамдарды әрбір тілде сөйлеткен,
Тіршілікті үйреткен,
Құтқаратын бейнеттен
Жаратушы бір Алла!

* * *

Көр деген жұрт қараңғыны,
Көр дей ме енді жарықты.
Түн жамылса ғалам күллі,
Көре алмаймыз анықты.
Екі көзі көр болды деп,
Айтсақ көрмес соқырды,
Көре алмады, сор болды деп,
Айыптаймыз пақырды.
Пәле басқа жиналғанда,
Сабырлылар шыдайды.
Айтқандар бар қиналғанда
Көзі жоқ деп Құдайды.
Жанталасқан жанкешті де
Көр ішіне кіреді.
Көр дегендер көрместі де,
Көресісін көреді.
Ұялмайтын, жиі алдайтын,
Жын-шайтандар күнде өріп,
Көре алатын, көре алмайтын
Пенделер жүр күн көріп.

Құран ұстап туған бала

Нигерияның батыс оңтүстік аумағы Лагос облысының тұрғыны 32 жасар Киклемо Илори жуырда босанған еді. Сәби ана құрсағынан туғанда алақанына Құран ұстап туған. Киклемо Илори: «Баламды 10 ай көтердім, сол уақытта қолындағы сыртқы затты алақанында ұстағаны маған еш білінген емес» – дейді. Балаға Абдурахман деген есім берілген. Әбдірахман деген есім қазақтарда да баяғыдан бар.

Бізге жеткен Құран кәрім
Жаратқанның жарлығы.
Орындау шарт соның бәрін
Мұсылманның барлығы.
Ата-анамыз бас иеді,
Алла дейміз тусақ та.
Бір Алланың қасиеті -
Құран тұрса құрсақта.
Әбду деген құл деген сөз,
Рахман – мейірімді.
Алла сүйген ұл деген сөз
Түсінетін пейіліңді.
Әбдірахман – Алла құлы,
Жаратушы жаратқан.
Алда шығар биік шыңы,
Елді аузына қаратқан.
Көңіл кірден тазара ма,
Қанша шайып жуса да,
Құран ұстап туған бала
Келешекке ишара.

* * *

Көргенде Күн, Айды,
Келбеті ұнайды.
Тұратын төбеңде
Жұлдыз да құлайды.
Қара бұлт төнгенде
Аспан да жылайды.

* * *

Жас шыққанда жанардан,
Тұз кетеді көзімнен,
Жолыққанда бақ алдан,
Сыз кетеді сөзімнен.
Бұл жалғанда жаралған
Не көрсем де, өзімнен.
Жанды беріп, жан алған,
Құдіретті Жаратқан!
Айырмашы төзімнен.

* * *

Кетсе де кегі қайтпай, өші кімде,
Пенделер мұқтаж болар кешірімге.
Тозақтың қақпасының кілті болса,
Жұмақтың құлып болмас есігінде.
Қиналмай күтем десең ажалыңды,
Бүлдірмей өткізе біл таза күнді.
Қарамин көбейте алмас сауабыңды,
Қатимин азайта алмас азабыңды.

* * *

Мендегі баға жетпес қазына бар
Шымырлап, қайнап шыққан сөзім адал.
Ауыздан шыққан сөзім желге кетпес,
Періште қағазсыз да жазып алар.
Тап болсам бұл өмірдің сынағына,
Жырларым көпшілікке ұнады ма?!
Әйтеуір, ақ тілегім – пәк тілеуім
Шалынсын періштенің құлағына.

* * *

Құрсақтан шыққан жалаңаш,
Болады екен ғой адам аш,
    Ананың сүтін емгенше.
Ойыншықпен оны алдайды,
Көп жайға мүлде нанбайды,
    Көзімен бәрін көргенше.
Күні үшін жатқа жалданып,
Іздемес білім, қарманып,
    Үйдегі жарық сөнгенше.
Мансапты қуып, мал жиып,
Төсекте жатар шалжиып,
    Буыны босап, семгенше.
Ас ішіп, аяқ босатар,
Тасада тұрып тас атар,
    Жер-орта жасқа келгенше.
Болғанды жолы көре алмай,
Қолында барды бере алмай,
    Қылығын қоймас өлгенше.
Ауызы сөзден бос болмас,
Алланы тіпті еске алмас,
    Қасірет келіп төнгенше.
Бес күндік мына тірлікте,
Кемдік пе, әлде ірілік пе?!
    Жабылып бәрі көмгенше...

* * *

Түрлі ой түсер санаға,
Еріккеннен айтам ба?!
Құл болсақ та Аллаға,
Қызмет қылдық шайтанға.
Ағып кетті құлақтан
Айтқан сөздер азанда.
Дәме қылып жұмақтан,
Қызмет қылдық Тажалға.
Көрген қызық жарықта
Ұмыттырып ұлтын да,
Қызмет қылмай халыққа,
Қызмет қылдық құлқынға.
Бетті түзеп Қағбаға,
Ниетіңді анықта.
Жағам десең Аллаға,
Қызмет қыл халыққа!

* * *

Қайран, қазақ, еркін өскен далада,
Алға қарай жетелеген ар-намыс,
Мұсылманша ат қойыпты балаға,
Сол есімдер бола ма деп қорғаныш.
Күллі әлемді бір өзіне қаратқан,
Жұбататын отырғанды зар илеп,
Жар болсын деп қысылғанда Жаратқан,
Атын қойған, есімдерін қадірлеп.
Үміт оты көкіректе жана ма,
Басқа келіп қонатындай бүгін бақ,
Бір Алладан тілеп алған балаға
Пайғамбардың атын қойған ырымдап.
Жалғыз атын тартып алып кіл «епті»,
Қолы жетпей жүрсе-дағы арбаға,
Періштенің атын қойған, тілекті
Жеткізсін деп періштелер Аллаға.
Жазамын деп жабырқау жан жарасын,
Ата-бабам сеніп қойған көп есім.
Қазағымның жыртық, жамау қорасын
Бір күндері бүтіндер деп сенесің.

* * *

Жаулық байлаған,
Саулық ойлаған
Әйел азайып
Кетті.. Қиналам.
Жаман іспенен
Көзге түспеген
Ерлер азайып

Кетті.. Сескенем.

Жүзі жайнаған,

Қаны қайнаған

Әйел азайып

Кетті...Ойланам.

Арам ішпеген,

Отқа түспеген

Ерлер азайып

Кетті...Сескенем.

Жарым дегенім –

Жаным дегенім.

Жарым – жарты адам,

Жалғыз – себебі.

Еркек – жартыкеш,

Әйел – жартыкеш.

Екеу қосылса,

Болар бүтін ес.

* * *

Құстардың ұясы,

Қасқырдың үңгірі,

Аюдың апаны,

Суырдың індері

Тауықтың күркесі –

Сүйікті жатағы.

Ұясы бұзылса,

Індерін су алса,

Жанына батады.

Өз үйі – лашығы,

Ошағы, асылы –

Адамның Отаны.

Өтті не, кетті не,

Түспесін деп тіле

Алланың қаһары.

* * *

Арқасында жарықтың

Көзі ашылды халықтың.

Ажыраттым арасын

Белгісіз бен анықтың.

Істің ақ пен қарасын

Сөз арқылы таныппын.

Шөлде жұтым су таппай,

Аңқам кеуіп, тарықтым.

Шығып қалған жағаға

Күйін кештім балықтың.

Жақсы лебіз айтпаған

Шешендерден торықтым,
Райынан қайтпаған
Көсемдерден қорықтым.
Жылуы жоқ жандардан
Жылу күтіп зарықтым.
Жарығы жоқ шамдардан
Түк пайда жоқ, соны ұқтым.
Ит-тірлікке разы
Пенделердің біразы
Тамызығы тамұқтың
Бола ма деп қамықтым.
* * *

Айналып қазығыңды,
Тағдырдың тепкі көрген
Өткіздің неше көшін.
Айтатын арызыңды,
Тақсырдың алды саған
Білесің бос емесін.
Білсе егер жазығыңды,
Ертеңің қабылдай ма
Айтқанды кешеге сын.
Озық пен тозығыңды,
Көре алсаң салыстырып,
Түбінде төселесің.
Айта бер әзіліңді,
Бойыңа кір жұқпаса,
Өзге жұрт десе десін.
Қайтармай қарызыңды,
Өзгерту мүмкін емес,
Пенденің пешенесін.
Сайласаң азығыңды,
Бес парыз мұсылманның
Көгерткен көсегесін.
* * *

Болғанда талай мұнар күн,
Ішінде қалып тұманның,
Тауға да шығып сыналдым,
Сайда да бұғып сыналдым.
Рухын сездім қыранның,
Пиғылын білдім жыланның,
Жаманның сөзін кек көрмей,
Жақсының сөзін құп алдым.
Тайғанақ жартас шетінде
Табанды тіреп тұра алдым.
Ұйтқыған желдің өтінде

Атымның басын бұра алдым.
Құм болып кейде үгілсем,
Тас болып қайта құралдым.
Құладым, талай жыладым,
Содан соң қайта жұбандым.
Күн көзі қақтап, суалдым,
Күз күнгі шөптей қуардым,
Түбіне түсіп күмәннің,
Сарқылды демі шыдамның.
Таба алмай шындық тұрағын,
Жиналып қалды сұрағым,
Жауапты көптен іздеген
Ішінен таптым Құранның.

* * *

Сәбидің жылағаны –
Емшекті сұрағаны.
Әйелдің жылағаны –
Күйзелді, сірә, жаны.
Еркектің жылағаны –
Қорлыққа шыдамады.
Шыққанда көзден жасың,
Есіңе ал бір Алланы!

* * *

Қуыс кеуде, қайрат сөнген,
Қуат семген, намыс өлген.
Болған қорған сана солған,
Көтере алмас басын жерден.
Болмаған соң бойында ерік,
Өзгеге еріп, бітіп желік,
Жүргенге мәз аман-есен,
Аяғының астын көріп.
Жан таппаса салар жөнге,
Жиіркенбесе харам жеуге.
Күл тасыса барар жерге,
Бола ма оны адам деуге?!

* * *

Жақсы көзден таса болған,
Орындалмай қашанғы арман,
Аза бойы қаза болып,
Әжім басып, шаш ағарған, самайы ақ.
Өзім деген жанға күліп,
Жатты көрсе жалбарынып,
Аттай желіп, мақтанға еріп,
Ел ішіне салған бүлік алаяқ.

Құрмет жасап кезбелерге,
Ар-намыстан безген елде
Ортақ болып олжасына,
Жүгін артар өзгелерге жан аяп.
Жаны жомарт адам болса,
Қажет қылмас амалды онша,
Тұрақ табар бақыт қонса,
Шүкір қылғын, аман болса қол-аяқ.
* * *

Жаратқаның жан сақтап,
Шықтың, міне, құрсақтан,
    Сен тірісің, тірісің.
Жылап, тамақ сұрайсың,
Көздің жасын бұлайсың,
    Бір Алланың құлысың.
Қимылдадың жыбырлап,
Тілің шықты былдырлап,
    Ата-ананың гүлісің.
Бірі болып мықты ұлдың,
Екі аяққа тік тұрдың,
    Сен ірісің, ірісің!
Төбең көкке тиіп те,
Шығып алдың биікке,
    Төбелердің шыңысың.
Айдарыңнан жел есті,
Патшадан кем емессін,
    Сен ұлысың, ұлысың!
Хаққа сенсең туғанда,
Кейін атақ қуғанда
    Жария болды күллі ісің,
Бірақ, бүгін көз көрген,
Бар пиғылың өзгерген,
    Еліңе аян жүрісің.
Жол ұшына жетуге,
Қияметтен өтуге
    Жетер ме екен тынысың.
Тыңдап тұрсаң күнұзын,
Ісі шолақ, сөзі ұзын,
    Көрген күнің құрысын.
Жиған байлық, олжасы,
Байғұстардың көз жасы
    Не мақсатқа, кім үшін?
Қорқар ма екен Құдайдан,
Қайтар ма екен райдан,
    Жүрген кісі күні үшін.

* * *

Тар соқпағы балалықтың,
Жастық шақтың даңғылы,
Кең көшесі жаңа үміттің,
Өтті, кетті барлығы...
Сайға түстім, тауға шықтым,
Есте қалды әр күні.
Күйін кештім бар ғашықтың,
Өтті, кетті барлығы...
Өкініш жоқ менде мүлде,
Өтті, кетті барлығы...
Дайын болсам келер күнге
Жаратқанның жарлығы.

* * *

Таң қаламын кеншілерге,
Кен табылмай шалдыққан.
Таң қаламын әншілерге
Тамақтары қарлыққан.
Таң қаламын күйшілерге
Бақ іздеген шет елден.
Таң қаламын бишілерге
Етектерін көтерген.
Адамдарда ақыл бар ма,
Айтуға сөз таппаған.
Таң қаламын ақындарға
Әзәзлді мақтаған.
Ары жоққа амал бар ма,
Қарайды елге қай бетпен?
Таң қаламын адамдарға
Бар ғұмыры зайғы өткен.

* * *

Күштілері әлсіздерін сабаған,
Қарақшысы жолаушыны тонаған,
Бұл фәнидің қорасына сасыған
Күліп кіріп, жылап шыққан көп адам.
Ішпей-жемей ақша жиса сараңдар,
Тон ішіне жасырынып жамандар,
Бұл фәнидің сарайына жылтырақ
Жылап кіріп, күліп шыққан адам бар.
Күлгендерді келемеждеп, жылатып,
Жылағанға басу айтып, жұбатып,
Алтын-күміс қара жерге шым батып,
Қайырылмай өтіп жатыр уақыт...

* * *

Келген болса көркейіп,
Атам қазақ бұрыннан,
Дастарханға еңкейіп,
Жайнамазға жығылған.
Жауар бұлттай түйілсе,
Елдік мәнін ұқтырған,
Босағада иілсе,
Сыртқа шықса, тік тұрған.
Қарсыласпен белдессе,
Жерге арқасы тимеген,
Дау мен дамай кездессе,
Түйдек-түйдек сөйлеген.
Жұмыс көрсе ерінбей
Балақ-жеңін түрінген,
Тізе бүксе үйінде,
Түзде тұлпар мінілген.
Дала болып Отаны,
Құлын-тайын қайырған,
Жастай шыққан атағы
Бар әлемге жайылған.
Қонағына көңілшек
Сол қазақтың қиқымы
Өтірікші, еріншек,
Кетіп қалған сүйкімі.
Көзін құртып көненің,
Жақсыдан тез жиренген.
Өзге жұрттың «өнерін»
Ұрпағы тез үйренген.
Сол қазақтың жұрнағы
Кете ме деп жан шығып,
Қалған-сынды тырнағы,
Саусақтары жаншылып.
Жиғандары дүние-боқ,
Жараларын қасиды.
Күресерге дәрмен жоқ,
Жаным қатты ашиды.

* * *

Терезені аш!
Таза ауа тазаласын,
Әр отбасы алға алсын адал асын.
Ұрлық жасап, харамға қол созғанның
Ішкен асы бойына тарамасын.
Ойлайтындар азайып қара басын,
Ізгі сезім жүректі араласын.
Ең алдымен ел-жұртқа үлгі болсын,

Айтар болса әкесі балаға сын.
Кім екенін таланты дара, басым,
Тек сарабдал сыншылар сараласын.
Мұзбалақтың топшысы қайырылмасын,
Сыпырғанда қыранның томағасын.
Біреу мақтап жатқанда қораласын,
Сол қораны кім қайта жаңаласын?!
Қожайынның қалауын жасайтын көп,
Білгенімен Алланың қаламасын.
Етікшілер етігін тағаласын,
Өнерліні өнерпаз бағаласын,
Бұл фәниден аттанған мәйіттің де
Нағыз молда шығарсын жаназасын.

* * *

Бұл қазақты кімің бар жете білген,
Адаспайды дейді ғой төте жүрген.
Мал табады кейбіреу білегімен,
Күн көреді кейбіреу етегімен.
Ғалымдардың білімін пайдаланып,
Жүргендердің көптігі айдан анық.
Ақымақ бас түскенде сай түбіне,
Жатқандығын ойламас қайда барып?!
Аз емес қой жалғанда басатын жер,
Азық болар арамға мүсәпірлер.
Бірақ, түбі жазасын тартпай қоймас
Кісі ақысын жеп жүрген кісәпірлер.
Таба алмаса көп адам күндегі асын,
Тығып жүрсе тауықтай күлге басын,
Ауылдардың қасында бір-бір зират,
Қабір саны тұратын үйден басым.
Малдың басы азайса қорасында,
Аузына алмай шүкірін, тобасын да.
Сенделіп жүр кісілер байыз таппай,
Бұл дүния мен ол дүния арасында.

* * *

Кейбіреуге білімсіз қолдан жасап Құдайды,
Төріне іліп суретін, табынғаны ұнайды.
Атақ, байлық, дәреже баста мәңгі тұрмайды,
Қуат қайтып, күш кеміп, тағдыр бағын ұрлайды.
Қандай кезде құрбақа басында ойнар құланның,
Көрген бар ма құлағын айыр тілді жыланның.
Айтыңдаршы, адамдар, беті бар ма аярдың,
Шеті бар ма шеменнің, шегі бар ма шыдамның?!

* * *

Жанаса алдың ба жақсыға,
Қараса алдың ба тапшыға?!
Қаншама жинап-терсең де,
Дүниенің көбі қоқсық, ә?!
Кедейге қоңсы қондың ба,
Әлсізге жақтас болдың ба?
Бақ іздеп жүріп бас қатып,
Білдің ба барын сор мұнда?!
Маңдайдың соры бес елі,
Қазақтың бітпес өсегі.
Жұмақ па күні бүгінгі,
Тозақ па күні кешегі?!
Адамдар аз ба ой қуған,
Бітпейді дүрмек, той-думан.
Жалықтың сен де тыңдаудан,
Жалықтым мен де айтудан...

Өлілер мен тірілер

Аллаға сенбей,
Адамға сеніп,
Шайтанға еріп,
Айтқанға көніп,
Санасын улап,
Нәпсісі жеңіп,
Жүргендер тірі
Емес пе өлік?!
Асуы шыққан –
Шындықтың шыңы,
Болмаған бұққан
Биліктің құлы,
Бос өтпес күні,
Мақсаты ірі,
Қайтқандар кеше
Емес пе тірі?!
Болса да фәни
Тірліктің сәні,
Емес қой ас жеу
Өмірдің мәні.
Кеңкелес емес
Тірінің көбі,
Керемет емес
Өлгеннің бәрі.
Дәуірлер өтіп,
Жалғанға нанып,
Жақсылар кетіп,
Жамандар қалып,

Өзегі талып,
Нәр тауып халық,
Жалғасып жатыр
Тіршілік анық...
* * *

Алуан ой көкейімді тесті менің,
Кейбіреу ұмытпайды ескі кегін.
Айт дейсің көргеніңді, білгеніңді,
Көрген – шын, өтірік пе естігенім?!
Жүректі мазаласа сезім-жібек,
Отырған болған талай кезім жүдеп.
Жел тұрмай шөптің басы қимылдамас,
Естіген жел тұрғанда сөзім де көп.
Өстім мен сөзін естіп өзі жоқтың,
Түсіндім өсиетін көзі жоқтың.
Тұрсам да өзін танып, көзін көріп,
Сөзінен көбісінің мезі боппын.
Кейбіреу өңмеңдейді әлін білмей,
Кейбіреу әлек болар сәні кірмей.
Кейбіреу сыртқы түрмен көпті алдайды,
Шын емес көргеннің де бәрі бірдей.
Тұрғанда жан-сезімің тарап қанға,
Еңбек қыл, сен де ендеше қарап қалма.
Сенемін көрмесем де Жаратқанға,
Жалғанға шұғыласын таратқанға...
* * *

Аулақ болған жалғанның қақ-соғынан,
Жүрген жерін жайнатып, бақша қылған,
Жиған малын жұмсаған жақсылыққа,
Пайғамбардың бесеуі патша болған.
Неге ғана солардан үлгі алмайды
Алтын жиған патшалар, ақша қуған.
Тамақ жейді ыдыстан алтындатқан,
Күн көргендер қазанның қаспағынан.
Ақиретті ойласа күлкі қайда,
Жалбарынбай Аллаға ұйқы қайда?
Үмбетім деп өткен ғой Мұхамбет те,
Жүсіп, Дәуіт, Сүлеймен, Зұлқарнай да.
Соның бәрін ұмытса тіршілікте,
Иман жайлы ақындар жыр толғай ма?!
Тигеннен соң жүйкеге күншілдік те,
Тозған көңіл бір күні жыртылмай ма?!
Көбейгенде пенделер пайда қуған,
Былығы мен шылығын айла қылған.
Қуырдақтық ет алып қу бастан да,

Жылу жиған қырдағы, ойдағыдан.
Жапалақтың жарбиған күні туған,
Жылан жатқан қалған соң сайда қыран.
Түлкі менен қарсаққа бас шұлғиды,
Арыстандар шошыған айбарынан.
Алжығанын үлкеннің кім көріпті?
Жалған сөйлеу жай болды күнделікті.
Ақылы кем болса да, кіл көрікті
Аяқ шалар әдісті үйреніпті.
Сүйенгені табылса қуаныпты,
Сияпатын берген соң сый көріпті.
Шұрық-тесік шатырдан су ағыпты,
Жүрген шақта болды деп ірге мықты.
Жүргендер көп кішіні кісі демей,
Болғанымен сөзі бай, ісі кедей,
Ер-тұрманы тұрса да түгенделмей,
Тәж кіреді кедейдің түсіне кей.
Өз балаңды жұмсасаң, қайыры бар,
Біреу үшін жұмсай ма күшін өгей?
Құлынынан айырылған күн жарықта
Қайран, жылқы, қала ма кісінемей?!
Аққу көлін қылған соң қоңыс қарға,
Суға кеткен жармасып, тал ұстар ма?
Жауырыны жерге тиіп жатқандар көп
Ергежейлі палуанмен алысқанда.
Таң қалудың ешқандай реті жоқ
Озып шықса жабылар жарысқанда.
Озбыр қазақ қояды одыраңдап,
Пиғылы жаман отаршыл орыстан да.
Астамсынған адам көп, масайраған,
Баспайды іске аяғын дос ойлаған,
Төніп тұрса төбеңнен, басар мысты,
Қарай қалсаң төменнен, бас айналар.
Тірісінде орнатып ескерткішті,
Толып кеткен секілді тас айналаң.
Шайтандарға тас атар адам жоқ па,
Құдай сүймес қылықты жасай ма адам?!
Біреулер жүр әлі де тиын санап,
Табар көзін теңгенің жиылса нақ,
Шығу үшін орындап бес парызын,
Толып жатыр пендеге қиын сабақ.
Берем десе біреуге, алам десе,
Хақтан басқа кім оған тыйым салад?
Жиғаныңды төгіп-шаш, шамаң келсе,
Тепкілесең кетпейді, бұйырса бақ.

Көңілің қардай болса да жайған әппақ,
Көкше мұзда жүресің тайғанақтап.
Шабаланған канденнің айтаққа еріп,
Тістейтінін білмейсің қай балақтан?
Қысылатын бет көрсе жүзің жарқын
Қабырғадай тек сыртын қойған ақтап.
Бет-жүзіне қарамай, тік сөйлеген
Қалай ұнап, кісіге қайдан жақпақ?!
«Ішім өлген, сыртым сау» – деген Абай,
Шошыды екен шынында неден Абай?
«Өз дертін тығып ішке, білдіре алмай,
Ауру жүрек ақырын соғады жай».
«Бас-басына би болса өңкей қиқым»,
Қамын ерте ел-жұрттың жеген Абай.
Елдің сәнін келтірген, бұзбай шырқын,
Айтқан сөзге болған соң ісі оның сай.
Ханнан қазық, қойса да биден тоқпақ,
Қо сауызын кісі көп жүрген оқтап.
Жағымпаздар жабылып жасап кеткен
Даңғыл жолға айналды сүрлеу-соқпақ.
Кеудедегі самсаған салпыншақтан
Жүрген жанды көрмедім тартыншақтап.
Теперішті көп көрген қайран, халқым,
Қалса болды адамдық қалпын сақтап.
Аңғара алсам фәнидің теріс, кемін,
Кедір-бұдыр кей жерін тегістедім.
Алла қолдап, жырымды жүрсем жолдап,
Соның бәрін демеймін мен істедім.
Шағыларын қай күні Алла білер,
Дәніндейміз тіп-титтей шемішкенің.
«Ел-жұртым аман болсын!» – деген тілек
Құлағына шалынсын періштенің.

* * *

Жүргенімен адамдар айға жетіп,
Пиғылдары барады қайда кетіп?!
Өз елінде қызмет жасап жүріп,
Отырады соған да сый дәметіп.
Жүргенімен адамдар айға барып,
Орала ма әртүрлі ойға қалып.
Ғарыштан да бола ма олжа таппақ,
Жер бетінде көргенін пайдаланып.
Жүргенімен адамдар айға қонып,
Апаратын жұмаққа қайда көлік?!
Көңілдердің қыртысы жазыла ма,
Қуанғандай бір бірін тойда көріп.

Билесе де кейуақыт бойды желік,
Тыныштығын бұзбаса қайғы бөліп.
Туған ай да туралған еттей бітер,
Жүрген жақсы жалықпай айды көріп.
* * *

Мешіт іші. Толып тұр мұсылмандар,
Арасында қамкөңіл, қысылған бар.
Алғы сапқа тұрыпты кіл қажылар,
Имандылық жолында ысылғандар.
Мұсылмандар тізілген қатардағы
Жолаушыдай бір ұзақ сапардағы.
Бір Аллаға белгілі ақырында
Ұзын жолдың қай жерге апармағы.
Азан айтып жатқанда таңғы шақта,
Өмірде де жүре алсақ алғы сапта.
Табанымыз тисе де күйген шоққа,
Мүмкін, түспей қалармыз жанған отқа.
Жетем деген тілек пен талап болса,
Күтем деген сезім мен тағат болса,
Жақсылығың жасаған еселеніп,
Бір Алладан бұйырар, сауап болса.
* * *

Үлкендерге арналған сыбағаны
«Маған бер!» – деп ұялмай кім алады?
Жағымпаздар жиналған жиналыстар
Болып кеткен секілді жын алаңы.
Қолын салса арамдар адал асқа,
Аузын баққан дері анық: «Араласпа!»
Ақсақалға кигізер шапаның да
Жабу болды моншада жалаңашқа.
Кейде баймын, кей кезде жарымаймын,
Жағаласып келеді әлі қайғым.
Сары судың беделі асып тұрса,
Ұнжырғасы түспей ме сары майдың?!
Әзәзілдер көбейіп тағар кінә,
Әділеттің ақ үйі тоналды ма?
Еңбекшіні мазақтап тұрған-сынды
Салпыншақтар ілінген погондыға.
Өтсін десем қызықпен тамаша айым,
Жақсыларға үлгілі жанасайын.
Қазы-қарта, жаядан артық маған
Қайғысыз, қантсыз ішкен қара шайым.
Көкжиектен сарғайып таң атқанда,
Ұйқыңды аш! Сен де ендеше қарап қалма.
«Несібемді бұйыртқан кемітпе» – деп,

Күндіз-түні жалбарын Жаратқанға.

Не дейін ?!

Жақынды жаралаған,
Алысты қаралаған,
Құнсызды бағалаған,
Достарын табалаған,
Қандасты қаламаған,
Діндесті алалаған,
Әлсізге арашашы
Болуға жарамаған,
Қалқиған қара басы,
Не дейін саған, адам?!
* * *

Толғауы тоқсан қызыл тіл
Талайдың алдын ораған,
Дәстүр мен салтың, дін мен діл,
Сақтаған оқтан бораған.
Есіңде болса жас күнің,
Үйірі болса қасқырдың,
Біреуі болар абадан.
Абаданнан айырылса,
Жем болар итке қабаған.
Қанаты тағы қайырылса,
Күшіктей болар талаған.
Етекпен иттер тартпай ма,
Жау алған күні жағадан.
Кінәні саған артпай ма,
Айырылып қалсаң тобадан.
Заманың азған кез болса,
Өсек пен аяң сөз болса,
Ілтипат кетер ініден,
Абырой қашар ағадан.
Қашқанда қашып құтылар,
Қуғанда жетпей қоймайтын
Жүйрік ат болса жараған.
Жанашыр, жақын көп болса,
Құтылар басың жаладан.
Басыңа келіп бақ қонса,
Тілектес болар көп адам.
Сайран мен сейіл тап болса,
Тек асып кетпе шамадан.
Қайғының бұлты торласа,
Ақылы егер болмаса,
Жәндіктің жерде қоры – адам.
Фәниде ешкім қала алмас,

Мәңгілік тұрақ таба алмас,
Қойсаң да құйып қоладан.
Тірлікте таққа мінсе де,
Кең сарай үйге кірсе де,
Құтылмас түбі моладан.

* * *

Елде мейлі көп болсын ержегейлі,
Тисе себі болғаны елге дейді.
Кездесетін тым жиі кем-кетікті
Сырт жақтан біреу келіп жөндемейді.
Тат баспайды қиналып жазғаныңды,
Шаң қонбаса ақ көйлек кірлемейді.
Тозғаңыңды қаласа жаман адам,
Озғаныңды жақсылар күндемейді.
Тұрғанына қампайып мәз қарыңды
Көре тұра біреулер үндемейді.
Кейбіреулер болса да аз дарыңды,
Әншімін деп тамағын құр кенейді.
Тілі балдай біреудің діні қатты,
Еріп менің қасыма жүрме дейді.
Жақын қылып жауласып жүрген жағты,
Кигендері үлде мен бүлде дейді.
Өзім таптым деп ойлап келген бақты,
Қылғанына қуанар құл кедейді.
Күндеріңнің болмайды бәрі сәтті,
Құлап жатып біреуге күлме дейді.
Қолы күйген өшіріп жанған отты,
Қайырымды жандарды кім жебейді?
Ата-анаға перзенттің бәрі тәтті,
«Мынауың қыз, мынауың ұл» – демейді.
Қылған істің Аллаға бәрі мағұлым,
Түссе-дағы жалғанда кімге пейілі.
Шыға алады ағартып күйген бетті,
Рахматыңа, қаласа, бір бөлейді.
Базарыңның барында сөйлеп қалғын,
Жаратқан соң Жаратқан тіл-көмейді.

* * *

Қазаның да түр-түрі бар, қазалар бар мезгілсіз,
«Ауырған жоқ, қартайған жоқ» – деп ойлайсыз енді сіз.
Әзірейіл қашан сенің айтқаныңа бағынды,
Бәлкім, көкте, бәлкім, суда алар келіп жаныңды.
Патша, сұлтан, бай, бағылан түбі ажалға тап болар,
Қиналған да, қор болған да ол дүниеге аттанар.
Кетер бәрі, имансыз да, иманды да иланған,
Артта қалар көрген қызық, қылған ісі, жиған мал.

Артта қалар сүйген жарың, бала-шаға, до старың,
Ажал жетсе, жалғандағы көрген күнің қас-қағым,
Қыршын кетіп жатқанда да көздің жасын кім елер,
Көп жасаған кісінің де жайы бар ма шіренер?!
Бұл фәниде асып-тасып, бітіргендер жұмысын,
Ұмытады тіршілікте жаналғыштың қылышын.
«Қылша мойным талша ғой!» – деп жүргендер де күні үшін,
Ұмытады тіршілікте жаналғыштың қылышын.
Байғұс, пенде, күнәсіне бере ме деп кешірім,
Көз жұмарда есіне алар Жаратқанның есімін.
«Сен өлімді ұмытсаң да, ажал сені ұмытпас!» –
Деп тұрғандай қабірдегі қарауытқан құлпытас.
* * *

Баршылық болса төсіңді керме «баймын» – деп,
Таршылық болса «басымнан бақыт тайдың» – деп,
Жабырқап жаның, жанарға жас кеп, жасыма,
Амандық болса, жуылып кетер қайғың көп.
Жоқ болып жүрсең – налытар сені жоқшылық,
Тоқ болып жүрсең – қуантар сені тоқшылық.
Қайырым қылсаң, тиеді саған сауабы,
Адамнан емес, Алладан келер жақсылық.

* * *

Адамдар бүгін көкте ұшып, мұхитта жүзген,
Тауларға шыққан, құм басқан шөлдерді кезген,
«Бастаған кім, – деп, – барлығын сынауды бізден?» –
Жер менен көкке қарайды сұраулы жүзбен.
Сүрінгіш бала сүйеді киізді неге,
Сүзеген сиыр тілейді мүйізді неге...
Қайықтай жеңіл әп-сәтте кетеді батып
Теңізді шарлап, жасаған круиз кеме.
Жетпейді кейде пақырға қолдаған көмек,
Құлайды құс та аспанда самғаған кенет.
Қиналған кезде жәрдем қып, жүрсе деп елеп,
Сондықтан пенде тілейді Алладан медет.
Тұрсаң да жасып болғанда көңілің жарым,
Ұмытпа, жаным, ол жақта өмірдің барын.
Жеңілдік берсін деп тіле, күнәңді кешіп,
Есіңе алсаң Алланы шығарда жаның.

* * *

Тудым, келдім фәниге,
Көзімді аштым, жыладым.
«Емшек бер!» – деп, әрине,
Көздің жасын бұладым.
Өйткені, мен өлімге

Жақындадым бір адым.
Тәй-тәй тұрып, қаз бастым,
Тегіс жерде құладым.
Тура жолда адастым,
Аранына ажалдың,
Босатпайтын тажалдың
Аяқ бастым он адым.
Буын қатып, ер жеттім,
Қыз-қырқынға ұнадым.
Тағы да мән бермедім,
Өлкесіне өлімнің
Беттегенде білмедім
Басқанымды мың адым.
Күннен күнге тақымдап,
Келеді ажал жақындап,
Кей күн ыстық күйдіріп,
Кей күн аяз сақылдап...
Шіруі анық таңдайдың,
Сөйлесең де тақылдап.
Киім қалар тозған соң,
Күз де жетер жаздан соң.
Көңіл шері қозғалсын,
Кейінгіге сөз қалсын,
Оқыр біреу, ұнатса,
Біз өмірден озған соң.

* * *

Ақкөңілдің жылдам дейді ажалы,
Жауды аяған болған дейді жаралы.
Соған бола бас қатырып не керек,
Мейірімдіні Алла да іздеп табады.
Бар адамның жомарты мен сараңы,
Көкіректі көтермегін жоғары.
Патшалардан мыңды беріп, мыңды алған
Қайыршының қайырымы бағалы.

* * *

Болса-дағы қаншама ірі тұлға,
Ажал жайлы болмайды ұмытуға.
Өлген кісі мұз басқан бір жақ шетін
Жердің қойнын кіреді жылытуға.
Алқаптарда өңделген, күтім көрген,
Қайта көктеп шығады тұқым жерден.
Жаратқанның жарлығы бұлжымайды,
Орындалып жатады үкім бірден.

Болмайды ғой фәниде өлмес адам,
Бақытты ма кісілер көп жасаған?!
Ол дүнияға асығып не қылады,
Бұл дүнияның қайғысын көрмесе адам.
Біреулер мәз ішкен ас, мінген атқа,
Ажал жайлы хабары мүлде жоқ па?!
Шырқырайды шыбын жан жанталасып,
Жер астына тәндері кірген шақта.

* * *

Перзентінен үміт күтсе ел бүгін,
Сақтау үшін теңдігі мен елдігін,
Бұғып қалмай, шаппас па едім атойлап,
Берсе маған пайғамбардың ерлігін.
Білгеннен соң дүнияның ғапылын,
Жағаласқан жауға көнбей жақыным,
Теріс кетпей, жүрер ме едім ақырын,
Берсе маған пайғамбардың ақылын.
Көріп тұрсам Күннің өшпес жарығын,
Аман болса алпыс екі тамырым,
Ел алдында артар ма еді қадірім,
Берсе маған пайғамбардың сабырын.

* * *

Тал-шыбық мінген балалық
Келмейді қайта оралып.
Шашылып қанша асығым,
Кетіпті көбі жоғалып.
Бозбала күнім ержеткен
Қияға қанат серметкен.
Құп-құрғақ болып шығушы ек,
Болса да жауын селдеткен.
Жастықтың жарқын жолдары
Көп болды артта қалғалы.
Асау ат мінер шама жоқ,
Тағдырдың басқа салғаны.
Қарттықтың мінсең арбасын,
Күтеді тағы алда сын.
Арбаң да сынып жол бойы,
Болмаса болды қор басың.
Өткенде зулап тез күнің,
Өмірдің мәнін сезді кім?!
Тәубаға келдім көргенде
Ғұмырдың түрлі мезгілін...

* * *

Көз сал мына кісіге,
Қайқаң-қайқаң етеді.
Шайтан кіріп ішіне,
Түлен түртіп кетеді.
Биік қойып бір өзін,
Аузы толған – былапыт.
Өзгерте алмас мінезін,
Өзгерсе де уақыт.
Айтқан сөзі – кекесін,
Жүрген жері – былғаныш.
Басты шайқап өтесің,
Аллаға аян қылған іс.
Мансабына разы,
Тағы да өсу бар ойда.
Қатарының біразы
Жеріп біткен, алайда.

* * *

Мені жалғыз жаратқан Жар
Қалдырмады жалғыз қылып.
Ғұмырымды жалғады олар,
Келген ұрпақ ұл-қыз болып.
Жалғыз қалсам, жарым келді,
Жарым едім, болдым бүтін.
Аямастан барын берді,
Ырыс тасып, толды құтым.
Жалғыз қалсам, достар келді,
Жабыққанда жаныма кеп.
Туған-туыс көзі көрді:
«Аз бейнетке налыма!» – деп.
Жалғыз қалсам, жан-сырымды
Бөлісуге өлең келді.
Дұшпанымның сағы сынды,
Төккен терім төленді енді.
Ретім жоқ қамығатын,
Жалғыз қалып көрген жоқпын.
Көрмей қалсам сағынатын,
Туып-өскен елмен көппін.

* * *

Иманның жауып қойған қақпасына
Кім кепіл шайтан келіп қақпасына.
Бәйгіде дөнендер мен бесті келген,
Кім кепіл тай-құнанның шаппасына?!
Ие бол, қайда жүрсең ат басына,
Кісіні мал менен бақ жоқта сына.

Кедей боп, бай болғандар көп пе, сірә,
Бай болып, кедей болған жоқ па, сірә?!
Көрсеткен табылады сұқ қасына,
Кейбіреу табынады пұт тасына.
Кетеді қолы жетпей, сөзі де өтпей,
Келгендер қол созымға тақ қасына.
Төбе би бұрып жатса жақтасына,
Күл мен қи кіріп жатса от басына,
Қаншама жыр жазсам да тап басып,ә,
Қазаққа көзім жетті жақпасыма...

* * *

Кесек тастар құмға айналып,
Түйір дәндер ұнға айналып,
Мүжілгенде биік таулар,
Кетті өтірік шынға айналып.
Еріген мұз суға айналып,
Қайнаған су буға айналып,
Тартылғанда терең теңіз,
Кетті адам да сұмға айналып.
Жатқандарды құр жайланып,
Шайтан жібі шырмай ма анық?!
Соның бәрін айтып берер
Қалған-сынды тіл байланып...

* * *

Алыс жаққа аттанғанда сапарға,
Шүкір қылғын қосылдым деп қатарға.
Елден озып алға шықсаң, елірме,
Жанып бітсе күл болады көмір де.
Жолдастарың тастап кетсе жолда да,
Жолаушыға жақсылықты бұлдама.
Жаман озып, жақсы азып жатса да,
Кісілікті сатпа арзан ақшаға.
Аттан түсіп, мінгенде де арбаға,
Қоржын тозса, қанағат қыл дорбаға.
Арбаң сынып, жаяу қалған кезде де
Жалтақтама, жалбарынба өзгеге.
Қолың талса, аяғың бар, налыма,
Аяқ сынса, таяқ ұста қолыңа.
Тәуба қылғын, жамау болса киімің,
Тәуба қылғын, шықпаса да бүйірің.
Күдік, күмән көп келсе де ойыңа,
Серпіп тастап, еңсе тікте, мойыма!
Ағайыннан артық құрмет дәметпе,
Алладан күт, зәру болсаң көмекке.
Әр сапарда жасап жүрген ерге сын,

Жаны ашыса, жарылқайды пендесін.

* * *

Сабыр бердің күйін кешсем көжектің,
Тежеу салдың кетсем тілді безеп тым,
Қайғырттың қапа қып,
Қуанттың, мәз еттің.

Тек саулық сұрадым,
Мың алғыс, Раббым!

Ғашық қылып, ішімді де жандырдың,
Қаталасам, шөлімді де қандырдың.

Аш болсам, тоқ қылдың,
Жоқ болсам, бар қылдың.

Өткердім сынағын,
Мың алғыс, Раббым!

Жолаушы едім ішінде бір кемеңің,
Бұл фәниді танып-білсем деп едім.

Елеп-ескердің,
Желеп-жебедің.

Жыладым, шыдадым,
Мың алғыс, Раббым!

* * *

Адамдар – Алланың өнімі,
Алланың қолында өмірі.

Апаттан, аурудан, ажалдан
Сақтаған, тек қана сенімі.

Сондықтан аларда соңғы дем
Алла! – деп жыбырлар еріні.

* * *

Тіршіліктің шалабын шайқадым көп,
Жақсы менен жаманын байқадым дөп.

Қарап қана қоймадым, ойға түйдім,
Тыңдаушыға сондықтан айтарым көп.

Айтарым бар жастарға ысылмаған,
Айтарым бар қартқа да қысылмаған.

Жаратушы он екі мүшемді де
Берген жоқ қой талантым үшін маған.

Қолды берсе, бергенін алсын деді,
Тұқым сеуіп, егінін орсын деді.

Көзді берсе, барлығын көрсін деді,
Игілікке тек бетін бұрсын деді.

Ауыз берсе, сөйлесін, күлсін деді,
Аяқ берсе, алшаңдап жүрсін деді.

Белді берсе, еңкейіп, тізе бүгіп,
Жаратқанға құлшылық қылсын деді.

Жүрек берді соғудан тынбасын деп,
Тілді берді ән салып, жырласын деп,
Бәрін берді ұрпағын жалғасын деп,
Құлақ берді жақсы сөз тыңдасын деп.
Байқап тұрған жүретін әр ізімді,
Еске салған өтейтін парызымды,
Өмірді де сыйлаған жомарт Хаққа
Қалай ғана қайтарам қарызымды?!
* * *

Түсіме кірді
Жұмақ қақпасы.
Жанында тұрды
Жазмыш тақтасы.
Күзетші көп екен.
Сөзім өтпеді.
Тақтаға бақ қонған
Көзім жетпеді.
Керегі жоқ екен
атақ, аттың да,
Керегі жоқ екен
кепіл хаттың да.
Маржандай тізілген
тізімнің ішінде
Білмеймін...
Бармын ба,
Жоқпын ба?!

* * *

Таң менен кештің арасын
Жалғайды жақсы жарасым.
Ауыртқан көзді жарықтың
Тек білсең болды бағасын.
Күн менен түннің арасын
Жалғайды жақсы жарасым.
Күндізгі бейнет қажытса,
Түн болса тыным аласың.
От болып кейде жанасың,
Суға да басты саласың.
Жалғайды пенде еңбекпен
Өмір мен өлім арасын.
* * *

Біреудің жалтылдаған түймесі көп,
Біреудің сынық тебен, инесі жоқ,
Жоқ адам жалғыз сабақ жіп болса да,
Әкелер бар тапқанын үйге сүйреп.

Мал жиып бұд фәниде қамданған соң,
Бар адам малын шашар бар болған соң.
Қызығын жиған малдың көре алмаса,
Жалғанда бәрінен де қор болған сол.

* * *

Өткен күннің бәрі, бәрі есепте,
Керегі не айтып оған бос өкпе?!
Несібемді азайтатын ұйқымды
Тағы қимай жатырмын мен төсекте.
Қалың перде күннің көзін бүркеді,
Иығымда жүк тұрғандай бір келі.
«Жылы жерде жата бер, – деп, – бұйығып» –
Шайтан қымтап жатыр жұмсақ көрпені.
Кездерімде ұйқылы-ояу қалғыған,
Қуа алдым ба шайтан шықса алдымнан?!
Сол шайтанның жүзін анық көрмедім,
Жолыққанда танымаймын, нан бұған...

* * *

«Жын ұрған!» – дейді,
Жын ұрған емес,
Жын кірген оның ішіне.
Кер кетсе жүріс,
Тұрмайды тыныш,
Зер салсаң қарап ісіне.
Мақсатқа жетіп,
Тұрғанда көкіп,
Мың жерден зекіп, тый, мейлі,
Іштегі жыны
Бұрқырап буы,
Тіліне түсіп, сөйлейді.
Сөздерден жалған
Жақтары талған,
Әумесер, надан, ұрдажық,
Арылмас жыннан,
Осындай сұмнан
Еліміз кейде жүр қажып.

* * *

Құлақ естиді,
Көзім көреді.
Жүрек сезеді,
Бірақ, төзеді.
Көбік сөздерге,
Арам, ездерге,
Құбылған жүздерге

Жыным келеді.

Сабыр сақтасам,
Ақты жақтасам,
Жөн сөзге тоқтасам,
Жыным өледі.

Парыз

Бозбала да, көп көрген қария да
Келтіргенмен тілдерін кәлимаға,
Қайық-сынды толқында қалтылдаған
Өмір деген телегей дарияда.
Жаратушы қолдаса, дем берер деп,
Тіршіліктің қисығы жөнделер деп,
Неше мәрте күн сайын құлшылық қып,
Жайнамазға жығылған пенделер көп.
Өсек-аяң айтқанды сөкет көріп,
Нәпсі деген дұшпанға төтеп беріп,
Мұсылмандар аз емес ұмыт қылмай,
Әр жыл сайын тұратын зекет беріп.
Ауыз ашса ұсынып адал асын,
Ұстағандар аз емес оразасын.
«Қабыл болсын ниетің, иншалла!» – деп,
Іштің дертін әуелі тазаласын.
Барғандар бар қажыға қажып-талып,
Қатарынан, әрине, озыпты анық.
Кейбіреуі демеуші қаржысымен
Барғандығы жатады анықталып.
Өткізсе де өмірін шүкірлікте,
Әр сөйлемге қойса да үтір, нүкте,
Парызымды түп-түгел орындадым
Деген пенде ұрынар күпірлікке.
Мұсылманның артқанда мәртебесі,
Игіліктің болмайды ерте-кеші.
Бес парызбен құтылдым деп ойлама,
Одан кейін қалады отыз бесі.
Бола бермес үнемі ойыңдағы,
Еңбек етпей болмайды дайын бағы.
Күні-түні құлшылық қылсаң-дағы,
Таусылмайды парызың мойындағы.
Ойың болса жұмақты көрем деген,
Еш қылығың қалмайды еленбеген.
Қайыр жаса, білім ал, жақсылық қыл,
Қызмет қыл еліңе төбеңменен.
Сақтай білсең жүректің тазалығын,
Баптай білсең дәстүрін қазағыңның,
Өміріне Алланың мойынсұнсаң,

Өкінбейсің жеткенде қаза күнің.

* * *

Сөз бастап қадірлі деп, құрметті деп,
Әйтеуір, жаратады дүрмекті көп.
Кісіні өлгеннен соң сөз қылады
«Өмірге текке келіп, құр кетті» – деп.
Жалғанға тыр жалаңаш келген кісі –
Өткінші тіршіліктің бір белгісі.
Ешкімнен атақ, құрмет дәметпейді
Көрге де жаяу жүріп кірген кісі.
Құрметті дәметеді тасып-толған,
Айнадан өзін көріп, ғашық болған.
Білмейді ол бар екенін қияметтің
Алдында ақиретте тосып тұрған.
Қаншама кенелсе де ас пен баққа,
Пайда не қараспаса басқа жоққа.
Ендеше қызмет қыл жан аямай,
Еліңе пайдаң тисін, босқа жатпа!

* * *

Төрт саусағым жұмылды,
Бас бармағым қайқайды.
Біреулер бас шұлғиды,
Біреулер бас шайқайды.
Қиналсаң да елеме
Күн қабағын түнерген.
Толғанбай ой келе ме?
Ойды босат шідерден.
Өткен іске өкінген
Тәубаменен тазарған.
Ішті сақта түтіннен,
Сыртты сақта тозаңнан.
Дүние жисаң адалдан,
Аулақ жүрсең арамнан,
Бойды сақта күнәдан,
Көзді сақта харамнан.
Түскен кезде ортаға,
Жанасқанда кіл епті.
Шаң қонбасын қолқаға,
Кір шалмасын жүректі.

* * *

Кетті бәрі...
Батырлар да өр кеуде,
Отырған да өмір-бақи кіл төрде.
Қайда барсаң, көрі дайын Қорқыттың,

Өтті бәрі...

Тығылса да бункерге.

Тақта отырып көрсетсе де айбынын,

Сайранменен өткізсе де ай, күнін,

Өздерімен алып бірге кеткен жоқ

Бұл фәниде жинап алған байлығын.

Жақсылардың ісі қалды артында,

Ақындардың сөзі қалды халқына.

Ісің, сөзің жаққан болса еліңе,

Бәлкім, түбі кешірілер бар күнә.

* * *

Мекен қып биік көкті

Тұрған бұлт иіп кетті.

Алланың жиған нұрын

Алқапқа құйып кетті.

Болғандай ел тілегі,

Жүректер елжіреді.

Қонған су жапыраққа

Не деген мөлдір еді?!

Тамшылар жерге сіңген,

Көлді де тербетуде.

Шабәқтай асыр салып

Ойнайды су бетінде.

Жұтамын таза ауасын,

Тәнімді тазаласын.

Жаратқан!

Мұсылманның

Қабыл қыл оразасын!

* * *

Жүргендер шөніктей боп талыстай боп,

Жүргендер күшіктей боп барыстай боп,

Алса да тағдыр желі қатты соқса,

Қалмай ма морт сынатын қамыстай боп.

Қаншама сақтасаң да мал-жаныңды,

Фәниден тапқан сонда олжаң, кәні?!

Жеткізбей, ұстай алмай қор боласың,

Алыстан көріп тұрып арманыңды.

Жаятын жапырағын жас шағыңдай,

Дәуренің кетеді өтіп қас қағымда-ай.

Өзіңді өзің байла ой-қазыққа,

Қызығын тіршіліктің босқа құмай.

Қарала сырмақ

Қарап тұрсаң, жартысы қара, жартысы ақ,

Қарала сырмақ үй ішінде жайылды.

Бір түсі оның жаңа жауған қарға ұқсап,

Енді бір түс – қара жердей байырғы.
Жатқанымен аяқ асты тапалып,
Қойдың жүні қытықтайды табанды.
Бір жартысы – айдай жарық, ап-анық,
Бір жартысы – қара түндей қараңғы.
Шебер қолдар киіз басып, жүн түтіп,
Жасаған ғой бұл сырмақты талмастан.
Алма-кезек өтіп жатқан сырғытып,
Ақ пен қара күн мен түндей жалғасқан.
Өтер жылдар, орансаң да бұлдеге,
Сырмақ тозар, жүн де болар жабағы.
Мүңкір, Нәңкір жауап алар күнге де
Ақ пен қара жағаласып барады...
Жол бойындағы көріністер
Қарғылы төбет көрдім үй жанынан,
Ішіп жатыр алдына құйғанынан.
Қайран, қазақ!
Қабаған ит ұстаған,
Өліп-өшіп, өйткені, жиғаны мал.
Жайылымда жүрсе мал кіл таңдаулы,
Үй маңында мал да көп арқандаулы.
Көлдің өзі қаз жүзген қоршалыпты,
Құстарға да қойыпты тор-қамауды.
Маңырайды қозылар көгенделген,
Құлып салған тас-құдық шегенделген.
Төрт түлікті шықпаған қыр басына,
Қиын екен жырлау да өлеңменен.
Бұзылған ба заманның құлқы мына,
Аяғында тұсау бар жылқының да.
Қағазбенен целлофан бүркеліпті
Киіз үйдің жамаусыз жыртығы да.
Шамасы жоқ арқанын көтеруге,
Көк ешкі тұр теміржол етегінде.
Еркек кетіп барады дорба ұстаған,
Әлем-жәлем әйелдің жетегінде.
Баяғыдай сарқырап аққан су жоқ,
Түйе боздап, қой қоздап жатқан шу жоқ.
Бей-берекет шашылған толған қағаз,
Жол бойында кездейсоқ жатқан сым жоқ.
Ия, Жаратқан!
Пендеңе сабыр бергін,
Көз болған соң, әрине, бәрін көрдім.
Түгел қоршап тастаған шынжырменен
Төрт құлағы қалқиған қабір көрдім.
Түнгі аспаннан жұлдыз бен ай қарап ем,

Өткен күнім оралды ойға кілең.
Кісен тұрған жоқ па деп тілімде де,
Купедегі үңілдім айнаға мен...

Құдай жолы

Ауылда біздің бала күнімде
Құдайдың жолын жасайтын.
Жалғасып жатыр күні бүгін де
Алланың жолы басы айқын.
Туыс-туғанның қабағын бағып,
Тілегін елдің ескеріп,
Құдай жолы деп құрбандық шалып,
Бата сұрайтын, ас беріп.
Түп-түзу қылған пенденің жолын,
Аллаға қарсы келмесе.
Таныған кісі оңы мен солын
Бұзбайды оны ендеше.
Жүрсе де жасап жұмысын тынбай,
Жеткендер көп пе арманға?!
Құдайдың жолы – күпірлік қылмай,
Шүкірлік қылса жалғанда.
Құдайдың жолы – ойламай пайда,
Қамқоршы болып кішіге,
Жүректі тыңдап, жүрсе де қайда,
Жақсылық қылса кісіге.
Отырсаң шалқып, жан-жағың толып,
Жарылқар сені бір Алла!
Құдайдың жолы ап-анық болып
Жазулы тұр ғой Құранда.

* * *

Таңда шамдар өшеді,
Күндіз бұлттар көшеді.
Жұлдыздар да сөнеді
Жайнап тұрған кешегі.
Қайтпай тұрған меселі
Дәннен масақ өседі.
Қалқам, соның барлығы
Бір Алланың есебі.
Бұл есепті білмеген,
Тура жолмен жүрмеген,
Пенделердің шынында
Маңдай соры бес елі...

* * *

Ешқашан ләм-мим демеген,
Пендені сөйле деп қинама.
Әліпті таяқ деп білмеген

Құдайын таныр деп ойлама.
Барлығын, білетін бір Алла,
Осылай жазылған Құранда.
Жаратқан Раббына сенбесе,
Берілсе күдік пен күмәнға,
Алланың нышанын көрмесе,
Пендені сүйрейді кім алға?!
Барлығын, білетін бір Алла,
Осылай жазылған Құранда.

* * *

Қатар-қатар қаланған тастай берік қорғандар,
Ит тұмсығы өтпейтін қалың жыныс ормандар,
Қирамас деп ойлама,
Өртенбес деп ойлама.
Өткел бермес өзендер толқындары жарды ұрған,
Заңғар биік таулар да басына бұлт қондырған,
Суалмас деп ойлама,
Бүгілмес деп ойлама.
Жел соққанда құрайды өскен шөп те балдырған,
Қаз қалдпыңда тұрмайды сарайың да салдырған,
Жүрген болсаң қайда да,
Ақылға сал жай ғана.
Аласұрған сезім де жүрек отын жандырған,
Төрт мезгілі өмірдің жылытқан, Һәм тондырған
Кез келмес деп ойлама,
Өзгермес деп ойлама...

Дүния кезек

Өркендеп, өсіп жатыр өз еліміз,
Ел десе өртенеді өзегіміз.
Әуежай, темір жолда, кеденде де
Тезірек келсе дейміз кезегіміз.
Жүрсек те ажырамай салтымыздан,
Фәнидің уақыт өте нарқы қызған.
Інілер ер жетуге асығулы,
Өкшелеп келе жатыр артымыздан.
Бәріміз кезек күткен орындамыз,
Алдағы ағалардың соңындамыз.
Адамдар алда тұрған түгел кетсе,
Білеміз мағынасын оның да біз.
Қазы жеп, ішсек-тағы таза қымыз,
Беймәлім – келер қайдан ажалымыз?!
Бағасын бұл жалғанның білген шығар
«Дүния кезек» деген қазағымыз.

* * *

Алдына алып ішкен де адал асын,

Ұстаған да бұлжытпай оразасын,
Зекет беріп, қажыға барғандар да,
Қайырым қып, мың алғыс алғандар да,
Бес намазын жүрген де қаза қылмай,
Пенделер же жүретін тазарылмай,
Жеңілейіп қалады ауыр жүктен,
Шығарғанда молдалар жаназасын.
Таусылғанда дәм-тұзы арманы өшіп,
Жиған мүлкі басқа бір қолға көшіп,
Ғазиз тәні қараңғы көрге кіріп,
Көйлек болар кебіні қойған пішіп.
Артта қалып жасаған күнә барлық,
Тарс жабылар ашылып тұрған есік.
«Жақсы ма?» – деп әуелі сұрап алып,
Сауал қояр: «Қарызы бар ма?» – десіп.
Барған болсаң бұл сөздің байыбына,
Қалдырса да мал-мүлкін бай ұлына,
Дұғадан басқа ештеңе қажеті жоқ,
Енгеннен соң қара жер қойынына.
Мүңкір, Нәңкір келгенде асып-сасып,
Жауап берер жасаған айыбына.
Марқұм болған кісінің бар қарызын
Алады екен ұрпағы мойынына.

* * *

Портрет те емеспін алған сатып,
Ескерткіш те емеспін қалған қатып.
Тамырымда қан ойнап, соғар жүрек,
Алдаусырап тұрғанда жалған уақыт.
Құлақ естіп, тұрғанда көзім көріп,
Ауызымнан шығатын сөзім берік.
Кешір, Алла, жастықтың желігімен,
Кеткен болсам кей сәтте сезімге еріп.
Жақсылығы аспаған қара бастан,
Кезім болды жаңылған, жаза басқан.
Шайтан мінез маған да жұққан шығар,
Шайтан болса достарым араласқан.
Көп нәрсені сыйғызған уысына,
Жақпай жүрдім жолдас пен туысыма.
Кешір, Алла!
Жалғанда маған берген
Рахмет несібе мен ырысыңа.
Қалар бәрі – салған үй, жиған бұйым,
Қуат берер бойға да иман – білім.
Нұрландырар жолымды қияметте
Раббым Алла!

Санаға күйған нұрың.

10 + 10 + 10 = 30

Бір мұсылман жөн сұрады имамнан,

«Кезім болды ораза ұстап, қиналған.

Басы, ортасы, аяғында бұл айдың,

Бірнеше күн оразаға шыдаймын.

Отыз күнді түгелдемей, алайда,

Дәл осылай ниет етсем, жарай ма?!»

Имам айтты: «Онда он күн, расында,

Ауыз бекіт оразаның басында.

Оразаның көрген кезде ортасын,

Орта жолдан қайтуға да қорқасың.

Қалжырасаң, түнде сәл-пәл ал тыным,

Он күн тағы ораза ұста, жарқыным!

Соңғы он күннің Қадір түнін тосатын,

Киесі бар шөліңді де басатын.

Ай соңында тағы да он күн шыдайсың,

Сонда ғана Жаратқанға ұнайсың».

Таптым осы кітаптан

Құран Кәрім – он сегіз мың ғаламның иесі

Алла Тағаланың сөзі.

Қайғырғанды жылатқан,

Жылағанды жұбатқан,

Мұсылманды қысылған

Алып шыққан сынақтан.

Күн шыққанда гүл атқан,

Жаным сүйіп, ұнатқан,

Ойдың не бір асылын

Таптым осы кітаптан.

* * *

Бас та емес, тек биіктен көретін,

Аяқ та емес, төменшіктеп жүретін.

Қабырғадан жаратыпты әйелді,

Жүрегіңнің дүрсілін де білетін.

Әйелдерді ардақ тұтып сондықтан,

Қасиетті сезіміне болдық таң.

Алла оларды қабырғадан жаратқан,

Еркектерді сүйеу үшін қолтықтан.

Қара тас

Алланың ісі, бәрі рас,

Қағбаға барып көріп пе ең?

Жұмақтан түскен нұрлы тас,

Қап-қара болды неліктен?

Қара тас бейне шарайна,

Пенденің бүгін міні көп.

Айтайын десе, алайда,
Көзі жоқ, әттең, тілі жоқ.
Пайғамбар сөзі тағы рас,
Жалғанда босқа алданба.
Қуәлік берер қара тас,
Қиямет күні болғанда.

* * *

Сәби болдың, жайрандадың,
Ес тоқтаттың, қайран қалдың.
Жастық буы желіктіріп,
Думан құрдың, сайрандадың.
Кеттің түсіп от пен суға,
Болған шақта майдан алдың.
Тасқа соқтың басыңды да,
Сырын білмей кей қамалдың.
Тойға бардың, ойға қалдың,
Қағаз бетін шимайладың,
Көрік-сынды күмпілдедің,
Көкірегіңе симай дарын.
Борлғаннан соң қалтаң тесік,
Ағып кетті жиған малың.
Айырылдың талай достан,
Жүрсең-дағы қимай бәрін.
Тізгінді тарт, енді тоқта,
Жоламағын қақ пен соққа,
Жасына жеттің пайғамбардың...

* * *

Іші қара, беті әппақ, сырты таза, жаны кір,
Арамзалар ант атқан күліп-ойнап әлі жүр.
Маңайына жолар кім? Айтатыны олардың:
«Бізден кейін топан су қаптаса да бәрібір...»
Жетім-жесір арызын алмаса ешбір қаперге,
Сауық-сайран таусылмай, ақша шашса бекерге,
Өз елінде жер жоқтай, үй салғызса шет елде,
Ондай кісі дүниеден иманды боп өтер ме?!
Жауыздар да адамның төккен қанын көл етіп,
Ішіп-құсып жатса да таусылмаған тәбеті,
Жар басына үй тігіп, қоймай жаман әдетін,
Жер бетінде жүр дейді елден құрмет дәметіп.
Тірісінде есімін берген болса көшеге,
Пысықайдың тегінде мәртебесі өсе ме.
Атаққұмар, баққұмар, мансапқұмар пенденің
Толса болды ыңдыны, міне, қайда мәселе?!
Ашуланса ағайын, тақ пен тәжді бақ санар,
Алтындатқан сарайын тастай қашқан патшалар.

Жайнап тұрған бақшасын, миллиардтаған ақшасын
О дүнияға өлгенде алып кеткен жоқ солар.
Қырау тұрып кірпікке, қабағына қар қатқан,
Қара халық қарғысы болғаннан соң зіл-батпан,
Із де қалмай орында төре жатқан, хан жатқан,
Ескерткіштер қираған тірісінде орнатқан.
Жақсы сөзге, әрине, жан болмайды семірмес,
Өмір сүрсең жалғанда өтпесін де өмір еш.
Көкейіңнен кетпесін Ахаң айтқан асыл сөз:
«Тән көмілсе көмілер, еткен ісің көмілмес...»

* * *

Оңнан солға оқысам Алла деймін,
Солдан оңға оқысам Алла деймін,
Араб әрпін сол сөзге қосып алған
Не қылған «оқымысты» молда деймін?!

* * *

Шайтанға билетіп ғаламның жарымын,
Бұзғысы келгендер адамның қалыбын,
Өзгерте алмайды Алланың жарлығын,
Өшіре алмайды Алланың жарығын

* * *

Жаратқан жоқтың өзін бар қылады,
Біреуді зор, біреуді қор қылады.
«Қиқым жеген кісінің сиқын көр!» - деп
Күлгендер түйір дәнге зар болады.

* * *

Көңіл тарда ағайын да жүрежат,
Төсек тарда – әрі жат та, бері жат.
Жолың болмай, жүріс өңбей, қиналсаң,
Бір Аллаға қылғаның жөн мінәжат.

* * *

Жан бар ма ер-тұрманым түгел деген,
Түгел боп о дүниеге кірем деген.
Жаратқан Алла сені Бақиға да
Төрт құбыланды түгел қып жібермеген.

* * *

Көріп тұрсың күн батып, таң атқанын,
Өтіп жатыр тоқтамай сағаттарың.
Өлшеулі өмір қолында Бір Алланың,
Мін болмайды ісінде Жаратқанның.

* * *

Қалып жүрсең тағы да, сірә, дауға,
Сүрінсең да, болады құламауға.
Аллаға емес, өзіңе байланысты,

Біреуге ұнап, біреуге ұнамау да.

* * *

Пенденің орындасаң бес парызын,
Ойлама жоқ енді деп еш қарызым.
Өлшеулі жұтқан ауаң, алған демің,
Санаулы жүрген жерің, басқан ізің.

* * *

Бір жерде сел боп жатса, суы кеппей,
Бір жерде өрт боп жатыр, суы жетпей.

Алланың кереметін көре тұра,
Талайдың жүр осыған көзі жетпей.

* * *

Пендесін Хақ-тағала сынағанда,
Көңілі түсер дейді шыдағанға.
Ішінде бір кеменің жолаушымыз,
Аллаға ұнамаған, ұнаған да.

* * *

Біреулерге күнкөріс пен жанбағыс,
Біреулерге құр әшейін алданыш.
Иман ғана нағыз берік қорғаныш,
Бір Аллаға аян болар қылған іс.

* * *

Алла берген, тегін келген дарынды
Жұмсай алмай жүргендер көп орнымен.
Биік қойып тұрса-дағы қарынды,
Дәметеді солар жұмақ төрінен.

* * *

Аллаға аян істерің,
Жата алмайды іште мұң.
Жеңілейіп қаласың,
Сыртқа шықса іштегің...

Кемшілік

Ай мен Күннің бетінде де тыртық бар,
Шапанның да астарында жыртық бар.
Жер бетіне әппақ болып түссе де,
Таза болып қала алмайды күртік қар.
Жетпей жатқан нәрсе де бар сезімде,
Сабыр азда сарқылады төзім де.
Қанша баптап өсірсе де қыз Құртқа,
Кемшілік бар Тайбурылдың өзінде.
Төрт аяғын тең басқан аз өлеңдер,
Елемейді кісімсінген төреңді ел.
Кемшілік бар жерді басқан пендеде,
Кемшілік бар кісінде де кемеңгер.

Кемшілік бар жоқтарда да, барда да,
Кемшілік бар момында да, зорда да.
Кемшілік бар дүниенің бәрінде,
Кемшілік жоқ жалғыз ғана Аллада.

* * *

Ашытқыны салған соң ашымай ма қамыры,
Ағаш ұшы қозғалса, солқылдайды тамыры.
Қабақты бұлт басқанда жас тамбай ма жанардан,
Байқап тұрсаң, осы ғой туған жердің қадірі.
Шер толқытса, еңсеңді қайғы басып тұрады,
Су толқытса, тереңнен тасты да алып шығады.
Бір-ақ күнде өшеді мың күн жанған шырағың,
Таусылмайды өмірде бұл фәнидің сынағы...

* * *

Жерді басып жүрдім,
Жер жылуын сездім.
Күн төбеге келді,
Күн қызуын сездім.
Шаршап-талдым, кездім,
Кейін қалдым, оздым.
Адал досқа сендім,
Амал достан бездім.
Ыстыққа да төздім,
Суыққа да төздім.
Өзгерген жоқ қалпым,
Құбылса да мезгіл.
Майын жедім көздің,
Балын жұттым сөздің.
Е,Құдайым!
Қолда!
Жақсылыққа кез қыл!

* * *

Сөз – адамның құралы,
Сөз – халықтың ұраны.
Ұлы деген сөздің біз
Бір әрібін өзгертсек,
Ұлы болып шығады.
Ұлы деген сөздің біз
Бір әрібін өзгертсек,
Ұры болып шығады.
Бір әріпті алдына
Қосып қойсаң, Алланың
Құлы болып шығады.
Сыры мәлім жалғанның,

Мұны кімдер ұғады?
Айналайын, адамдар,
Болыңдаршы қырағы.
* * *

Атақ, мансап керек пе өзі,
Елден ерді ерекшелер.
Әр мезгілдің өз өткелі
Табылады, керексе егер.
Ажал, шіркін, тұрса торып,
Мұратына бар ма жеткен?!
Қорқыт баба құса болып,
Асан-Қайғы зарлап өткен.
Кеткен жандар асуды асып,
Арт жағына алаңдайды.
Жүргенімен жерді басып,
Жерұйықты таба алмайды.
Пенделердің ең жақыны –
Дүние, байлық – қолдың кірі.
Қап-қараңғы көрге ақыры
Әкеледі жолдың бірі.
* * *

Егістікте қаулаған арам шөптей,
Жүргендер бар ішіп-жеп, еңбек етпей.
Пайдаланып еңбегін басқалардың,
Егін ормақ ойы бар тұқым сеппей.
Қанша биік болса да дара тұлғаң,
Шырмауықтар бойыңа оратылар.
Соның бәрін түсінер кез болды ғой,
Сәбимісің әлде сен жаңа туған.
«Еңбек ет те, міндет ет» – деген бабам,
Ұрпағының жайына алаңдаған.
Кедейлерге көрсетіп қайырымын,
Замананың әу-жайын бағамдаған.
Үлде менен бұлдеге бөленгендер,
Кеуде керіп құр текке, шіреңбеңдер.
Құтылмайды есептен қияметте,
Назарына Алланың ілінгендер.
* * *

Күнә дейсің надандарды сөз қылсам,
Ақиқатты ішке бүгім төздім сәл.
Көре тұра жаба тоқып жауырды,
Күнә емес пе, шындықты айтпай көз жұмсам?!
Кейбір жерде тістемесем тілімді,
«Не деп кетті?» – дейтіні анық жырынды.

Дүйім елге қылатұғын жария,
Күнә емес пе тұншықтырсам үнімді?!
Көкіректе болса-дағы мың арман,
Бақытты сол – іштің дертін шығарған.
Өсек емес, ғайбат емес, шыңғырған
Шындықты айтсам, сауабым көп күнәмнан.

* * *

Не өтпеді мына менің басымнан,
Көбейіп тұр уайымым шашымнан.
Былай шыға ғайбаттайды сыртымнан,
Дәм татқандар адал, халал асымнан.
Тағдыр солай жазғаннан соң көнесің,
Білмеген ел түсінбесе не десін?!
Таныстарым күліп тұрып көзбе-көз,
Сырт айналсаң, туралайды жебесін.
Көнбіс болып кеткеннен соң қалың жұрт,
Жалғандықтың жалбыр тонын жамылдық.
Қырық жамау құрақ көрпе секілді,
Жұлым-жұлым болып кетті әділдік.
Жүрген кезде екі шұқып, бір қарап,
Түгесілер күннен күнге күнпарақ.
Дәстүріңді шұлғау еткен кәпірлер
Ұлтыңды да қылуға әзір ұлтарақ.
Қобалжыма, ақиқатқа Алла жақ,
Тән тозғанда болар ертең жан да азат.
Ізгіліктің нұрын құйып жүрекке,
Қайырымды, мейірімді бол, Қазақ!

* * *

Тыңдаған жұрт айтқанды құп ала ма,
Ірге тозса, құлайды мұнара да.
Су түбінде бір кезде жатқан шындық
Үзіп тастап шынжырын шыға ала ма?!
Шыңыраудың түбінде жатқан шындық
Шыңға шықса, тұрақтап тұра ала ма?!
Өмір деген өткелден өтер тұста
Тұрады екен жол тосып сынағы алда.
Бал жесең де, байқап же, қаскөй болса,
Уды қосып береді, сірә, балға.
Адал ас іш, таза бол, тура сөйле,
Қоям десең тосқауыл сұм-ажалға.

* * *

Жұма күні бір күн дұға, бір күн ән,
Айтып жатса, серпілер ме бар күмән?!
Уақыт кейде атқан оқтай зуласа,

Кейде мүлде жылжымайды орнынан.
Сенбі күні бір күн той да, бір күн ас,
Өмір – теңіз, айдынына жай құлаш.
Бақыт, қайғы түсіп жатқан итжығыс,
Күннің көбі сол қалпынан айнымас.
Бір күн мақтау, бір күн жоқтау естіліп,
Бұл өмірдің қымбаттығын кеш біліп,
Таусылмайтын күнделікті күйбеңмен
Жүрген шақта күн кетеді кешкіріп...

* * *

Жердегі адам көрген Айдың бір бетін,
Көре алмайды артындағы суретін.
Соның өзі санасы бар адамға
Танытпай ма Бір Алланың құдіретін?!
«Түсірші деп мейірімін Құдайдың», –
Жаратқаннан күндіз-түні сұраймын.
Фәни менен Бақи деген, шынында,
Екі беті секілді ғой бір Айдың.

* * *

Кейде шалқып, тасыдым,
Кейде кейіп, жасыдым.
Сөз бен ісі қабыспай
Жүргендерден шошыдым.
Жазушылық кәсібім –
Алла берген нәсібім.
Тақтақтардай тақпақтап,
Тердім сөздің асылын.
Рабымның рақымы –
Алшы түссе асығым.
Ол біледі жүректе
Болса сырым жасырын,
Орындалар тілек те,
Айтсам сөздің ашығын...

* * *

Тіліммен күнім көріп,
Біліммен нәсіп теріп,
Тапқанды бөліп беріп,
От басын аш қылмасам,
Дымбілмес надандардың,
Қомағай сараңдардың,
Ақылы аз адамдардың
Ауызын аштырмасам,
Күшеніп, тасқандарға,
Шіреніп, асқандарға,

Намыстан бос қалғанға

Кеудемді бастырмасам,

Несіне уайым жеймін?

Құдая, тәуба деймін!

* * *

Алланың атын еске алмай күнде жүрмеймін,

Тірлікте, бірақ, шаң басып, жиі кірлеймін.

Абыржып жүріп, сабырым кейде қашқанда,

Аузыма неге ойбай келеді, білмеймін...

Ойбайды жұртым ойланып барып айта ма,

Айтқызған оны ішіне кірген шайтан ба?!

Ауыздан шыққан әр сөзге абай болмасаң,

Айтылған сөзің қайтадан кері қайтар ма?!

Ұмытпай жүрсе күндерін шаршап-шалдыққан,

Құтылар пенде жалғанда талай қорлықтан.

Қамығып жүрсең, шайтанның жүзі жадырар,

Ойбайды қой да, Аллаға сый ын сондықтан.

* * *

Ақынмын деп жүргенде сөзге жетік,

Көктем өтіп, қалыпты күз де жетіп.

Зағиптар да қимайды тіршілікті,

Көрінбейтін болса да көзге де түк.

Желдей ұйтқып кірген сөз саңылауға,

Естілуі мүмкін бе саңырауға?!

Өз ойымен әлек жан мән бермейді

Қаңғыр-күңгір соғылған қоңырауға.

Кеткеніңше адам боп санатқа еніп,

Өмір – ұстаз, тұратын сабақ беріп.

Сыбырлаған сөзді де естиді Алла,

Айқайлама сондықтан тамақ керіп.

* * *

Кернеп тұрған кеудені жыр-толғамым,

Жұртқа жетсе кітап боп – мүлкі Алланың.

Көрген кім бар, білмеймін, қансонарда

Жетекектегі тазының түлкі алғанын.

Тамыры терең секілді алып шынар,

Ақиқат жыр тасты да жарып шығар.

Асыранды ит қожаға құрақ ұшса,

Байлаудағы ит қабаған болып шығар.

Тартып жатса кандендер балағынан,

Жабықпай ма онсыз да жаралы жан.

Нала мен мұң кетпейді саналыдан,

Үзілген гүл құрайды сабағынан.

Бірде кедей, бірде орта, бірде баймын,

Ел-жұртыммен бірге өскен ортақ қайғым.

Мылжың сөзін естісем, жүйкем тозып,

Жанымды да қоятын жер таппаймын...

* * *

Жер басқан соң күнәм таудай, кінәм көп,

Сенім-отқа су құяды күмән кеп.

Бетке бассам жамандардың қылығын,

Тілді тістеп, сабыр қылар шыдам жоқ.

Ел отырса тағдырына алаң боп,

Қысылғанда үміт артса маған көп.

Қара бұлтты аспан астын торлаған

Серпілтетін, серги алар шамам жоқ.

Маңайымда адалдан да арам көп,

Аяқ бассам, тигендейін табанға от.

Шер-шеменді көкірегімді толтырған

Түсінетін, түсіретін адам жоқ.

* * *

Арада жоқ біраз кісі сүйіндірген, сүйгізген,

Демеу болған, тіреу болған, көкке төбе тигізген.

Алғысым көп айтатұғын, Алла орнын толтырсын,

Алқын-жұлқын тіршілікте кемдеу болса сый бізден.

Арада жоқ біраз кісі сүріндірген, құлатқан,

Көзбен атқан, жанға батқан сөзбен атқан, жылатқан.

Қызғаныштың қызыл итін асыраған жандарға

Кеш десе егер, кешірім қыл, кеңшілік қыл, Жаратқан!

Күні бітіп кеуде керген, астамсынған, лепірген,

Бұл фәниден аттанарда кезі болса өкінген,

Бәлкім, жүгі жеңілденер, келер болса тәубаға,

Өтер кезде қалт-құлт етіп Сират деген көпірден.

Періштелер қақты қолын тас атқанның тасадан,

Шүкір, шүкір!!!

Есен-саумын, бауыр бүтін, бас аман.

Тек жақсылық ойлап жүрген адамдарға ақкөңіл

Екі дүния жақсылығын бере көрші, Жасаған!

Шүкірлік

Ұшыраған ем қонбас кеселіне,

Сырқат кісі таңылған төсегіне,

Қанша таңды қарсы алды, санап соны,

Ырза болды өзінің есебіне.

Бәлкім, сана сондайда сілкінеді,

Мұндай күнді басына кім тіледі?!

Дерті жанға батса да шүкір қылды:

«Бұдан жаман болуы мүмкін еді...»

Мал қырылып, қалғанда егін шықпай,

Аш адамдар мойыны қылдырықтай

Масақ теріп алқаптан, аман қалды,
Тірлік етіп жұмылған жұдырықтай.
Бәлкім, сана сондайда сілкінеді,
Мұндай күнді басына кім тіледі?!
Еті ілініп тұрған жан шүкір қылды:
«Бұдан жаман болуы мүмкін еді...»
Қыстың күні қаңтарда, тайғанақта
Соқтығысты көліктер ойда жоқта.
Жолаушы боп көлікте келе жатқан,
Сол бір сәтте түсіпті ой қонаққа.
Бәлкім, сана сондайда сілкінеді,
Мұндай күнді басына кім тіледі?!
Аяқ-қолы сынған жан шүкір қылды:
«Бұдан жаман болуы мүмкін еді...»
Сүрінгенге күлмесін құлағаның,
Рақатты көресің шыдағаның.
Қиналсаң да шүкір қыл бұл жалғанда,
Бар өмірің қолыңда Бір Алланың...

* * *

Ия, Алла!
Жүргендер бар құрмет іздеп, аңсап төр,
Жұмаққа да байлығымен барсақ дер.
Сұр қоғамға ақыл айтар имам бер,
Уағыз айтып, бұл істерін жаңсақ дер.
Малы барға мейірім мен ынсап бер,
Аналарға сәби жатар құрсақ бер.
Қаптап кеткен қасіреттің жолын кес,
Зұлымды да бір ізгі іске жұмсап көр!
Шешендерге алмас қылыш тіл-жақ бер,
Арулардың жүрегіне гүл сап бер,
Малсақтарға төрт түліктен төл сап бер,
Жетпегенге жаға менен жең сап бер.
Шаруақорға кетпен менен күрек бер,
Әйеліне келі менен келсап бер.
Шабандозға қисаймайтын ер сап бер,
Арғымақтың астауына жем сап бер.
Санасында саңылауы бар болса,
Қанша сабыр қылса-дағы, қор болса,
Пенделерге адаспайтын жол сап бер!
Сырқаттарға мойындаған Алланы,
Бұл фәниден кетер сәтте, дем сап бер.
Адамдарға нәпақасын жеп жүрген,
Тілек тілеп, мешіттерге кеп жүрген,
Армандарын орындауға мұрсат бер!

* * *

Кемедегі жолаушы жаны бірге,
Қорыққанда түседі әбігерге.
Теңіздегі балыққа жем болмасса,
Аман қалса, кетеді кеңіп ірге.
Құзғындар да аңдыған өлексені,
Талап жемей бір бірін, семірер ме?!
Биікте ұшқан құсың да өлгеннен соң,
Ит пен құсқа егер де жем болмаса,
Көміледі түбінде тәні жерге.
Аспанға ұшып, ғарышқа кете алмайсың,
Суға сүңгіп, түбіне жете алмайсың,
Әліңді біл, адамзат, соны көр де...

* * *

Көріп жүрген өмірде күнде менің,
Жақсы еді ғой көп жайды білмегенім.
Көрмегенім жөн еді көзім жетіп,
Көре алмастың қызғанып, күндегенін.
Жалған, сөйлеп, өтірік күліп тұрған,
Пенделер бар өмірді былықтырған.
Бәлкім, солар сенімді жұқартса да,
Азып-тозған жүйкемді шынықтырған.
Жала жауып, тиісіп, тынышымды алған,
Солар шығар өмірге құлшындырған.
Күйіндіріп, содан соң сүйіндірген,
Сонымен де сүйікті тылсым жалған.

* * *

Ақша болса адамдардың жақыны,
Бұл өмірде қызмет көп ақылы.
Сатылмайтын нәрсе бар ма, тегінде,
Жетпей қойды көпшіліктің ақылы.
Жан жадырар білгенен соң жұрт емін,
Амандасу – қасиет қой сутегін.
Сенім барда ұзақ уақыт сөнбейді
Үміт оты ұшындағы білтенің.
Құбылмалы, айнымалы өмірде
Бес парыз да соқпайды әсте жеңілге.
Намаз, Зекет, Ораза мен Қажылық,
Ойлап тұрсаң, соның бәрі тегін бе?!
Саудагердің қабақтары қатулы,
Базардағы сатып тұрған заты улы.
Көрген қызық, алған құрмет, ішкен ас,
Қызмет те – бәрі-бәрі сатулы.
Салт-дәстүр деп есептелген әр ұлтта,
Пенделер көп басын сұққан қамытқа.
Күліп-ойнап, өсек айтып, елді алдап,

Сатып алар жолдаманы тамұққа.
Жайнап тұрса тіршіліктің бақшасы,
Жесе жесін, ішіне оның жақса асы,
Аярларды шаян болып шақпай ма,
Жалғандағы жұмсап жүрген ақшасы.
Жәннатқа адам кіреді екен тегін деп,
Бұл фәниде кеуде керіп, елірме.
Құмарланба әр нәрсеге арзан деп,
Алға қойған мақсатыңнан шегінбе!
«Теңін тапса – тегін бер!» – деп қазағым
Тауып айтқан көріп тірлік азабын.
Тегін емес көрер қызық – жұмағың,
Тегін емес көрер құқай – тозағың.
Татымайды жілігі деп арзанның,
Кейде, ағайын, арзан сөзді малдандың.
Мұсылманның жұмақта өткен бір күні
Болады екен мың күніндей жалғанның.
Тегін, арзан, қымбаттың да бағасы,
Байқап тұрсаң – қас пен көздің арасы.
Алыс емес екі арасы білгенге,
Тамұқ пенен жұмағың да, шамасы.

* * *

Жерде, мұзда, қарда,
Көкте, суда, тауда
Құламадым орға,
Соқтықпадым торға,
Түскен жоқпын ауға.
Тәуба!
Сенім арттым досқа,
Басымды ұрдым тасқа,
Жол іздемей басқа,
Сұрамадым сауға,
Берілмедім жауға.
Тәуба!
Күткен бақ па, сор ма?!
Күн көрмедім зорға.
Қаймықпадым қастан,
Сөз асырмай бастан,
Жеңіп шықтым дауда.
Тәуба!
Болғанда да алда,
Қалғанда да соңда,
Қадірімді білдім,
Адал өмір сүрдім,
Бел ортада жүрмін.

Тәуба!

* * *

Тілім келді кәлимаға,
Сөз таралды жарияға.
Балаларым қанат қақты
Балапандай әр ұяда.
Күн төксе де көктен нұрын,
Сыйласа да көктем гүлін,
Қарыз болып мойнымда тұр
Оразасыз өткен жылым.
Айтылып та, жазылып та,
Жетіп жатты сөзім жұртқа.
Тапқан табыс бола тұра,
Барған жоқпын қажылыққа.
Алла!
Мені елегенің,
Талантыммен ерек едім.
Дүние құдым, кітап жидым,
Бірақ, зекет төлемедім.
Шын көңілден жазар жырым,
Тура сөйлеп, таза жүрмін.
Кешір, Алла!
Бірақ, қанша
Намазымды қаза қылдым.
Елден болдым көш ілгері,
Есті жидым, есірмедім.
Күнәм таудай, тастан ауыр,
Кешір, Алла!
Кешір мені!

.
* * *

Күнің де санаулы,
Түнің де санаулы.
Қойсаңшы, ей, пендем,
Уақытты тонауды.
Болсаң да қапалы,
Шықса да атағың,
Болмасын деп тіле
Шайтанның шатағы.
Болсаң да жаралы,
Ой түйгін шамалы.
Жүзеге асады
Алланың амалы.
Көл-көсір пейілің
Тірегі үйіңнің.

Ешқашан ұмытпа
Алланың мейірін.
Көтер деп еңсені,
Жұбатам мен сені.
Алланы еске алсаң,
Есіркер ол сені.

* * *

Түн ортасы.
Шам жанып тұр көп үйде,
Ораза ұстап жүргендер ғой, әрине!
Әлде ана ма түн ұйқысын төрт бөліп,
Ана сүтін беріп жатқан сәбиге?!
Ақын ба әлде толқытқанда ой-арман,
Түн ішінде шырт ұйқыдан оянған.
Ұйқы келмей, төсегінде дөңбекшіп,
Қария ма таяғына таянған?!

Төңірегім тас қараңғы.

Түн іші...
Жыпырлаған жұлдыз – көктің ыдысы.
Шүкір қылып алдымдағы асыма,
Ауызымды бекіттім.
Бұл да адамның ырысы.

* * *

Ата-бабам Әлімсақтан мұсылман,
Қағып-сілкіп, күнге жайып киімін,
Қызмет қылып аяғының ұшынан,
Дәрет алып, таза ұстаған өз үйін.
Жүргендер бар қымыз ішіп, масайрап,
Бәлкім, ол да албырт шақтың желігі.
Жатса-дағы сең қозғалып, тас аунап,
Шайқалмаған қазағымның сенімі.
Мәз болушы ем тиіп басым төбеге,
Үлкендердің қолдарына су құйып.
Олар айтқан сөздің бәрі өнеге,
Олар шыққан асқар шыңдар тым биік.
Азғырынды Әзәзілден қорғаған
Әйелдердің басындағы жаулығы.
Ақсақалдар көрсететін жол маған,
Бата беріп, тілеп деннің саулығын.
Берген бата – Фатиканың сүресі,
Жастайынан оқып өскен Құранды.
Адамдар мен шайтандардың күресі
Өткен жерде бола білгін шыдамды.
Киіз үй де – күмбезіндей мешіттің,
Еңкейіп кір тағзым етіп Аллаға.

Таң атарда азан үнін есіттің,
Ерте тұр да, жүзіңді бұр құбылаға.

Рахмет

Әр күн сайын айтылатын аты көп,
Айтқан кезде сұрамайтын ақы көп,
Ақы алмайтын қанша қымбат болса да,
Ең арзан сөз, ең қымбат сөз – Рахмет.
Оны естіген елдің жүзі нұрланар,
Сол бір сөзбен биіктеген тұлғалар.
Жақсылығын көре тұра сол сөзді
Айта алмасаң, онда өзіңе сын болар.
Осы сөзбен жайнап тұрар жан-жағың,
Өлшеу қиын асыл сөздің салмағын.
Рахмет – шын пейілі пенденің,
Рахмет – рахым нұры Алланың.

Жас алпыстан асқан соң...

Жас алпыстан асқан соң,
Жетпіске қадам басқан соң,
Алды-артыңды абайлап,
Жан-жағыңа қарайлап,
Жас күніңдей тұрмайды
Тамырыңда қан ойнап.
Жасты көрсең, қуанып,
Сәлем берсе, құп алып,
Күндер қалар шығатын
Жанжал болса, сұранып.
Істің жойып қатасын,
Астың беріп батасын,
Үйге келіп дем алып,
Тымырайып жатасың.
Кешу сұрап Алладан,
Жалынбаған бар ма адам?!
Сусып кеткен көп күндер,
Түскен алтын тиындай
Түбі тесік дорбадан.
Денсаулықтың қадірін,
Адамдықтың қалыбын
Түсінген күн келгенде,
Соғып тұрса болғаны
Алпыс екі тамырың.

* * *

Ой түйе алсаң, назар салып, бақылап,
Адам тәні толған су мен топырақ.
Жылы судың мұз болуы оп-оңай,
Топырақтың сыз болуы оп-оңай.

Бірақ, бойда тұрған кезде қан ойнап,
Не тындырдың, не бүлдірдің, қой ойлап.
Жаратылған пендесің ғой лайдан,
Қалай ғана қорықпайсың Құдайдан?!

* * *

Тұтқиылда торықса,
Көзі жетпей аныққа.
Күн көзінен қорықса,
Ұмтыла ма жарыққа?!
Қолы жетпей мақсатқа,
Шабарман боп данққа,
Ілінбек пе жақсы атқа,
Қызмет қылмай халыққа.
Жауын жаумай су болса,
Үлгере алмас жанып та,
Жүрген жері шу болса,
Күйері анық тамұқта.

* * *

Жас баланың ешқашан
Таусылмайды сауалы.
Ата-ананың әрқашан
Дайын оған жауабы.
Пенделер де фәниде
Көп қояды сауалын.
Сауалдардың, әрине,
Біледі Алла жауабын.
Жеткізеді қашан деп,
Шырқайды адам көңілі.
Фәни сырын ашам деп,
Өтеді оның өмірі.
Сұрақтардың мыңдаған
Білем десе жауабын,
Өтем десе сындардан,
Аңдап басар қадамын.
Сенім болса көңілде,
Иман толса жүрекке,
Гүлдей жайнап өмір де,
Орындалар тілек те.
Жұлдыз-сынды көп дейді
Жұмбақтары ғаламның.
Шешуге оны жетпейді
Бар ғұмыры адамның.

* * *

Желбуаздай тырсиған

Аспанда – шар, жерде – доп.

Соған қатты ұқсайтын

Жер бетінде пенде көп.

Мына жалған бес күнде

Түсінетін жан қайда?

Желі шықса, ешкімге

Керексіз боп қалмай ма?!

* * *

Көп пенденің басында шыр айналып,

«Кірейін бе?» – деп Шайтан жүр ойланып.

Ақырет күні болғанда Мүңкір-Нәңкір

«Шайтан жоқ па іште?» – деп сұрайды анық.

Шайтан миың, нәпсің мен қаныңда жүр,

Қір-қоқыс, лай басқан орында жүр.

Қайда барсаң, өкшелеп, ізді бағып,

Ажырамай екі елі, жаныңда жүр.

Бірін бірі аңқау ел жиі алдайды,

Қисық жолға түскен соң шыға алмайды.

Дәрет алып, таза жүр, тура сөйле,

Сонда Шайтан тәніңе ене алмайды.

* * *

Жетілмей жатса пенденің көбі,

Жоқ дейді жалғыз Алланың міні.

Көктеген жерде өмірдің гүлі,

Қалады түбі жалғанның күлі.

Сырыңды бүгіп, тұрсаң да күліп,

Кете ме оңай көңілдің кірі.

Алланың құлы болам деп жүріп,

Болғандар көп қой дүниенің құлы.

Байлықты қума, қызықпа малға,

Жығылып қалма, таңдасаң жолды.

Қанағат қылғын қолдағы барға,

Он екі мүшең сау болса болды...

Мұқтажбын

Мұқтажбын:

Рақымына Алланың,

Қайырымына Адамның,

Үлгісіне жақсының,

Ғибратына заманның.

Мұқтажбын:

Күлкісіне баланың,

Мейіріміне ананың,

Өнеріне шебердің,

Кеңесіне дананың.

Мұқтажбын:

Жарығына Күн, Айдың,
Шуағына мың айдың,
Қорғауына халқымның,
Қолдауына Құдайдың.

* * *

Адамды адам алдамай, жүріп, тұрса,
Ішкі сырын айтқызбай біліп тұрса,
Қараңғыны алтын ай жарық қылып,
Түн түнегін шыққан күн түріп тұрса.
Бір біріне тұрғындар күліп тұрса,
Қызғаныш пен көре алмау ұмыт болса.
Қара тастан шеберлер май ағызып,
Жүннің өзін іскерлер түбіт қылса.
Жігіт болса намысын жани алар,
Қалжырамай жүре алса қариялар,
Бала-шаға көрмесе қасіретті,
Сарқылмаса телегей дариялар.
Келешекте бұдыр жол тегістелер,
Қылық қалмас пендеде теріс көрер.
Қой үстіне бозторғай жұмыртқалап,
«Әумин!» – десін қол жайып періштелер .

* * *

Жаратушы он сегіз мың ғаламды,
Қара жерді мекен қылған Адамды
Жаратыпты белгілі бір тәртіппен.
Пенделерге бәрінен де ең ыстық,
Жер мен Аспан, Теңіз және Кеңістік,
Жасауында жоқ ешқандай артық, кем.
Көкіректе тұрса жүрек дүрсілдеп,
Ол «Алла!» – деп қуанбақ, Һәм күрсінбек.
Егер Жерге тиіп тұрса табаның,
Бұл – Аллаға жасаған бір қадамың.
Отыз тісің қорғап тұрған тілің де
Алла берген сөйлейді ана тілінде.
Қол-аяғың, құлағың мен көзің де,
Алла берген бойсұнады сезімге.
Бойыңдағы алпыс екі тамырың
Орындайды Жаратқанның әмірін.
Жан берді Алла.
Жансыз едің сен кеше,
Жаратқанға құлшылық қыл ендеше.

* * *

Шаңырағы аталы,
Дастарханы баталы
Адамдар да кей-кейде болады екен қапалы.

Жеті атасы жетелі,
Негізді де некелі
Адамдарды кей-кейде қайғы басып кетеді.
Қасиетті, киелі,
Айтқан сөзі жүйелі
Адамдарға кей-кейде жұрттың тілі тиеді.
Жүзі жарқын, қолы ашық,
Тұрған елге жаны ашып,
Адамдар да кей-кейде кетеді екен адасып.
Шыда, жаным!
Не дейін?
Уайымға салынба!
Бақытың ба, сорың ба?!
Соның бәрі БІР АЛЛАНЫҢ қолында.

* * *

Керек емес тақ,
Қонса болды бақ,
Ақиқатты білсем,
Тура жолмен жүрсем,
Аққа Құдай жақ.
Өсек айтса мыстан,
Қастық қылса дұшпан,
Алла, өзің тап!

* * *

Мал бағу, қи ою, су тасу,
Шөп шабу, жер қазу, лай басу
Қолымнан келеді.
Талап бар, қуат бар, мақсат бар,
Адаммын, себебі!
Сөз оқу, хат жазу, дос таңдау,
Қиялдау, толғану, ас қамдау
Қолымнан келеді.
Миым бар, жүрек бар, тілім бар,
Адаммын, себебі!
Болады қандай ой түюге,
Қуану, ренжу, сүйу мен күйу де
Қолымнан келеді.
Құдайым артық қып жаратқан
Адаммын, себебі!

* * *

Қысқа өмірдің басы менен ұшы не,
Қандай тағдыр тап болады кісіге?
Қош айтысып мына фәни жалғанмен,
Кетіп жатыр үлкендер де, кіші де.

Қарама сен беріп жатқан асына,
Қара одан да назар салып ісіне.
Ол дүниеде бұйыра ма, кім білсін,
Бұл дүниеде теріп жеген несібе.
Зәмзам суын іше ала ма жұмақтан,
Түсе ме әлде жанған тамұқ пешіне?
Біле алмасаң, имамдардан сұрап қал,
Оның бәрін айта берем несіне?!

* * *

Ойға батсақ бұл жалған, тылсым жайлы,
Тамақ ішпей жүруге кім шыдайды?
Жүгірген аң, ұшқан құс, жүзген балық,
Алла берсе, ырзығы таусылмайды.
Тамақ сұрап мысық та мияулайды,
Тамақ сұрап күшік те қыңсылайды.
«Жем берші!» – деп балапан шикылдайды,
Ауқаттанбай ешқайсы тыншымайды.
Кім аш болса – меңдейді соны қайғы,
Тоқ болса егер, тағдырға налымайды.
Шөп салмасаң, бұзау да мөңірейді,
Сүт ембесе қозы да маңырайды.
Адал кісі аққкөңіл арымайды,
Сараң кісі асқа да жарымайды.
Қонақ болып, сый жасап, дәм татпаса,
Адамдар да бір бірін танымайды.
Ия, Алла!

Кеш кірсе есім егер,
Ренжімей, пенденді кешіре көр!
Өзіңді мадақтауға қолым тимей,
Жұмсалды бей-берекет есіл өнер.
Жол көрсет, тура баста жақсылыққа,
Тоқтаса жол-жөнекей көшім егер.
Елімді ұшыратпа тапшылыққа,
Жұртыма таусылмайтын несібе бер!

* * *

Жылтыр тастар жағадағы су шайған,
Кейбіреуі толқын соғып қисайған,
Таң қалмас ем сол тастардың біреуін
Ойда жоқта тауып алсам бір сайдан.
Жан-сырымды айтар болсам жасырмай,
Жақсыларды дейді сайдың тасындай.
Сол тастарың жылтыр болмас еді ғой,
Жатса толқын мойынына асылмай.
Жақсы, жаман не екенін айырып,
Ауыр ойдан келем мен де айығып.

Дәреті бар пенделерге ұқсайды
Сайдың тасы жатқан күнде шайынып.

* * *

Күдіктің де қара бұлты сөтіліп,
Шіркеуіне кірген кезде патшалар
Бәлкім, қылған күнәсіне өкініп,
Пейілдері жақсарар.

Бұл жалғанда күндері көп қысылған,
Қылығына өкінбейтін бар ма адам?!
Мешітке егер кірген болса мұсылман,
Кешу тілер Алладан.

Әділ сөзді бетке айтатын шешендер,
Қылыш-сынды қынабынан суырылған.
Қас батыр да, ел басқарған көсем де
Жайнамазға жығылған.

Билеп тұрған он сегіз мың ғаламды,
Құдіретті Жаратқанда бар ма мін?!
Жәбірлеуі мүмкін емес адамды
Сүйген құлы Алланың.

* * *

Әлі де көп шолақ ақыл, көр-кеуде,
Ауырады байғұс-жүрек шерменде.
Қара жерге кіріп кете жаздаймын.
Қариялар тұрып бата бергенде.
Кейбіреуі бата орнына тос айтып,
Мәнсіз, дәнсіз әңгімені қоса айтып,
Әлдекімді ту сыртынан өсектеп,
Отырады сұқ саусағын шошайтып.
Бастық келсе басын шұлғып, жалбақтап,
Алды-артына көпшік қойып, жан бақпақ.
«Келер заман – көк тұман» – деп күрсінген,
Абай сөзін жатқан кім бар салмақтап.
Біздің қазақ дәмін берген қасқа да,
Бісімілласыз отырмаған асқа да,
Бүгінгінің өнегесіз жастары
Ас қайырмай тұрып кетсе – масқара.
Бар болғанмен жанашыры, жақыны,
Тура айтуға жетпей жатса батылы,
Жастан қандай қайыр, үміт күтесің,
Үлкендердің аз болса егер ақылы?!

Жарылқа, Алла!

Бар қылдың, тоқ қылдың,
Қайғымды жоқ қылдың,
Көзімнің жасын да кептірдің,
Несібе, ырзықты көп қылдың!

Әлхамдулилла!

Ай көрдім, аман көрдім,
Әртүрлі заман көрдім!
Талап пен талантты да
Аямай маған бердің!

Сұбыханалла!

Бөгемей өмірді нелер сын,
Жеріміз желекпен көгерсін,
Еліміз шаттыққа бөленсін,
Ерлердің есімі еленсін.

Иншалла!

Долы жел елеріп соқпасын,
Алапат өрт пен сел тоқтасын,
Қайғыға жолықпай отбасым,
Пәледен, тіл-көзден сақтасын!
Жарылқа, Алла!

Мәшалла!

Қажыларға

Күнәнің көбі, азы бар,
Тергейтін түбі қазы бар.
Дәретін алып, ниет қып,
Ихрам киген қажылар,
Дерттерің неден жазылар?!
Құтылып арсыз көздерден,
Тыйылып жаман сөздерден,
Өмірге қайта келгендей,
Меккенің өзін көз көрген,
Пиғыл да, бәлкім, өзгерген?!
Қажы боп елге келгенде,
Хадисті жатқа білгенде.
Жетім мен жесір жыласа,
Момынды көрсең шерменде,
Садақа, қайыр бердің бе?!
Болсаң да жүйрік есепке,
Туысқа айтып бос өкпе,
Тосқауыл қоя алдың ба
Тасадан атқан кесекке,
Өтірік, жала, өсекке?!
Өмірге тұрсаң құлшынып,
Аллаға қылсаң құлшылық,
Өткенге бірақ, өкініп,
Сындырмасаң да бір шыбық,
Көрдің бе, бір сәт күрсініп?!
Шындықтың жайын білдің бе,
Түнегін түннің түрдің бе?

Ораза болса, ауызға
Құлып сап күнде жүрдің бе,
Күлмейтін жерде күлдің бе?!
Дүниені қуып, мал жиып,
Жаттың ба төрде шалжиып.
Еліңе қатер төнсе егер,
Қаңтарда тұрса қар құйып,
Кете алар ма едің жан қиып?!
Қадірлі, қайсар қажылар,
Қыртыс та бір күн жазылар.
Қажымай қайрат қылыңдар,
Күнәнің көбі, азы бар,
Тергейтін әділ қазы бар.

* * *

Тіршіліктің білген болсам қадірін,
Даналардан алған болсам тағылым,
Дұшпандардың көтере алсам жәбірін,
Қолда мені, Тәңірім!
Тәуба қылсам келген сайын күн, айым,
Жақсылықты тілеп жүрсем лайым,
Ырза болса бала-шаға, жұбайым,
Қолда мені, Құдайым!
Қарақшылар тас атса да тасадан,
Болса болды бауыр бүтін, бас аман,
Тұрса болды дастарханда ас адал,
Қолда мені, Жасаған!

Жат жерде қалған

Есіне алсын, ел білсе,
Көздерін жұмған жерде алыс,
Фараби Шамда жерленсе,
Мысырда қалған Бейбарыс.
Самарқан болған қоңысы
Жалаңтөс, Шығай, Тәуекел
Азаттық үшін алысып,
Жат жерде қалған ер екен.
Дулати қалды Кашмирде,
Төле би қалды Ташкентте.
Мұстафа қалды Берлинде,
Құшағына алып басқа өлке.
Айналған аты аңызға,
Қайтқандар аз ба басқа елде?
Хан Кене қалды қырғызда,
Әлихан қалды Мәскеуде.
Арқалап кеткен азап-мұң,
Күндерге өткен бер есеп.

Қажықұмардай қазақтың
Мекені соңғы Шәуешек.
Аштық пен қастық қысқанда
Жат жерге көшті қазағым.
Тұтқын боп жүріп дұшпанға,
Тағдырдың көрді тозағын.
Қиналған, әбден шалдыққан,
Аузында жүрген тобасы,
Әлемде барлық құрылықтан
Табылар қазақ моласы.
Көзінің жасы тыйылмай,
Жат жерде шейіт болса да,
Жаназа, кебін бұйырмай,
Көмусіз қалған қаншама?!
Тағдыр ма қойған жазылып,
Мұсылман қанша киелі.
Сапар боп соңғы қажылық,
Меккеде қалған сүйегі.
Жатқанда байтақ ел көшіп,
Қинайды жанды, сірә, бұл!
Көрінсе көзге төмпешік,
Қолыңды жай да, дұға қыл!

Алла қуат берсін!

Мен берейін бата,
Қолыңды жай, жұртым!
Болмас сөзім қата,
Бұзылмасын шырқың!
Үзілмесін үміт,
Шайқалмасын сенім.
Көрінбесін күдік,
Ашық болсын көгім.
Құбылса да жалған,
Баспа аяқты шалыс.
Аласармай арман,
Тапталмасын намыс.
Айнымасын бағыт,
Қирамасын ірге.
Ел-жұртыңа жағып,
Жүрсең болды бірге.
Бақыт келіп қонсын,
Болсын басың аман.
Жаның таза болсын,
Жоламасын жаман.
Көретін көз болсын,
Естір құлақ берсін.

Жақсылық кез болсын,

Алла қуат берсін!

Бірақ...

Өмір – аққан бұлақ,

Жағасында құрақ,

Жазда ғана жасыл.

Бірақ...

Фәни деген сынақ,

Толып жатыр сұрақ.

Бар ғой, бар ғой жауап.

Бірақ...

Кемшілікті сынап,

Таба алдым ба тұрақ.

Бар ма тапқан пайдам?

Бірақ...

Қиындыққа шыдап,

Кейде сипап-сылап,

Жерді басып жүрмін.

Бірақ...

Жүр ме жырым ұнап?

Ойда барды құрап,

Шын жүректен жаздым.

Бірақ...

* * *

Қазақтың өлгенінің жаманы жоқ,

Тірінің жамандаудан аманы жоқ.

Қайтқанның орны тегіс жұмақ дейді,

Тозақтан көбісінің хабары жоқ.

Тақтақты қара сөзде дес бермеген

Сескеніп, қаймықпаған еш пендеден,

Өзгелер төбесіне көтерсе де,

Өз елі көзіне іліп, ескермеген.

Өз елі өгейсітсе өз баласын,

Өзгенің жеткен шыңын қызғанасың.

Қайран ер кеткеннен соң көзін жұмып,

Аһ ұрып, өзгертеді көзқарасын.

Көл-көсір қылғаннан соң берген асын,

Мақтайды кез келгені өз бабасын.

Етекте қалып қойған пенденің де

Ылдидан шығарады өрге басын.

Тірінің байымасын ұмытпастан,

Өлгенге мазар салып өріп тастан,

Бейітте отырады дұға жасап,

Қашалған жазуды оқып құлыптастан.

Көрінісі фәнидің

Қаладағы көліктердің шуылы,
Даладағы трактордың гүрілі,
Пойыздағы жолаушының қорылы,
Сырқаттардың кеудесінің сырылы,
Мұның бәрі – көрінісі фәнидің.
Ғашықтардың түн қойнында сыбыры,
Күзгі бақта жапырақтың сыбдыры,
Ұрдажықтың кісі сүймес қылығы,
Табактағы қалған астың жұғыны,
Мұның бәрі – көрінісі фәнидің.
Өзгеруі, өзеуреуі өңгенің,
Кемшілігі болып жүрген ерге мін,
Сұлулардың қылымсуы ең керім,
Жалбақтауы, құбылуы пенденің,
Мұның бәрі – көрінісі фәнидің.
Мансапқордың маңызы жоқ мақтауы,
Қайраткердің ар-намысын сақтауы,
Шабандоздың жүйрік атты баптауы,
Аналардың, әйелдердің жоқтауы,
Мұның бәрі – көрінісі фәнидің.
Қоғам осы жинамаған тез есін,
Уайымның сар балшығын езесің,
Соның бәрін көріп жүріп, төзесің,
Кейде тіпті бұл жалғаннан безесің,
Мұның бәрі – көрінісі фәнидің.

* * *

Жерлестің бақыты жанбаса,
Соз оған қолыңды.
Елдесің жаураса,
Шешіп бер тоныңды.
Біреуге келсе де ұнағың,
Еңкейтпе басыңды.
Кеп тұрса жылағың,
Ірікпе жасыңды.
Әр сөздің жаны бар десек те,
Ақылға сыйымды.
Алданба өсекке,
Ауыртпа миыңды.
Дұдамал дау-шарға қатыспа,
Таза ұста тәніңді.
Жолама қоқысқа,
Аяла жаныңды.

* * *

Ел-жұртыңды етіп сарсаң,
Не қып тұрсың сұрланып?

Жаман сөзді ауызға алсаң,
Қалмай ма ауыз былғанып?
Қалмасын деп басқа біліп,
Әтір құйып қойсаң да,
Сасық иісі тұрар шығып,
Қанша ауызды шайсаң да.
Сабындап та жудың талай,
Сыртыңдағы сатпақты.
Кетіресің, бірақ, қалай
Ішіңдегі батпақты.
Адамдар көп күнде көрген,
Сөзі түзу, ісі нас.
Сақта, Құдай, пенделерден
Сырт жылтыр, іші лас.

* * *

Алдым.Бердім. Аласым жоқ және ешкімге қарызым жоқ,
Бірақ, әлі мойнымдағы өтелмеген парызым көп.
Ол да алды, мен де алдым, бірақ, оның алғаны көп,
Шын ниетпен барған болса, пенделердің арманы жоқ.
Ол да берді, мен де бердім, бірақ, оның бергені көп,
Бұл жалғанда Жаратқаннан артық жомарт көргенім жоқ.
Өмір берді.Көңіл берді. Намыс берді. Шабыт берді,
Бақыт берді. Осы күнге аман-есен алып келді.
Жалған қызық болғанымен, адам жоқ қой мың жасаған,
Қанша сынақ көрсем-дағы, ризамын, Алла, саған!

* * *

Мақсатына жете алмаса мың кісі,
Біреулерге дайын тұрар олжасы.
Бір үй толған сәбилердің күлкісі,
Бір үй толған жесірлердің көз жасы.
Кейбір жерде тұнып тұрса тыныштық,
Кейбір жерде сақталмапты жеміс сау.
Бір үй іші береке мен ырыс-құт,
Бір үй іші толып тұрған керіс-дау.
Біреулердің шығып жатса ұтысы,
Кейбіреудің еш кетеді еңбегі.
Бір үй толған дәрілердің құтысы,
Бір үй толған маскүнемнің шөлмегі.
Жаратқаннан болып тұрса шапағат,
Сабыр қылып, тәуба қылар қайда адам?!
Кейбір үйде толып тұрса махаббат,
Кейбір үйді ыза мен кек жайлаған.
Иман болса – барлығынан сол ыстық,
Пенделер көп қылкөпірден өтем дер.
Кейбір үйді періштелер қоңыс қып,

Кейбір үйді жын -сайтандар мекендер.

* * *

Хақты танымай,
Жүрдік жарымай.
Өзің ойлашы,
Ақ сүттен қалайша
Шығады сары май?
Жоқты бар қылды,
Барды жоқ қылды,
Қараны ақ қылды,
Көпті аз қылды.
Азды көп қылды.
Таңды атырды,
Кешті батырды.
Фәни, ғапылды
Ұғып, білсін деп,
Берді ақылды.
Ойнатып, күлгізді,
Еңбектеп, жүргізді,
Тікеден тұрғызды.
Тұрды жарылқап
Басқа кім бізді?!
Пәледен жолаған
Құтылсаң, ей, адам,
Айырылма тобадан.
Мәңгілік қарызсың
Өйткені, сен оған!

* * *

Көз ауырды, тыйым салдым қолыма,
Іш ауырды, тыйым салдым ауызға.
Дәрігерлер кеңес беріп тағы да,
Дәрі-дәрмек сатып алдым қарызға.
Суық тиіп, тұмауратып қалғанда,
Денем ысып, көтерілді қызуым.
Тағдыр басқа тауқиметін салғанда,
Жақындардың сездім жүрек жылуын.
Аяқ созып, бірер сағат демалдым,
Ауыр жүктен кетсе белім қайысып,
Кей кездері ауыр ойға қамалдым,
Бас ауырды, тез жазылдым шай ішіп.
Көріп жүріп неше түрлі сұмдықты,
Жүйке тозды, не істерімді білмедім.
Алла ғана көрсете алды шындықты,
Тәуба, тәуба! Аман-есен жүргенім.
Жүзеге асу үшін барлық тілегім,

Өзімді өзім өрге қарай сүйредім.
Қысылғанда дүрсілдеді жүрегім,
Жүгіргенде бүлкілдеді бүйрегім.
Жүрген жоқпын қиын шақта майысып,
Тіршіліктің көтергенде ауырын.
Қабырғамыз еріксізден қайысып,
Салмақ түсіп, езілді ғой бауырым.
Көп жүрген соң тызылдады табаным,
Әбігерге түсіп жүрдім қанша мен.
Бал жаладым қарлыққанда тамағым,
Тіске ет тұрса, тазаладым аршамен.
Бұл өмірдің жейсің тәтті жемісін,
Денсаулықтың білген болсаң қадірін.
Игі іс жаса туып-өскен ел үшін,
Соғып тұрса алпыс екі тамырың.

Рахмет!

Құдіретті Жаратқаным!
Күнде көрсем таң атқанын,
Миымызға ақыл ек!
Көзімді аштым, жарық көрдім,
Төңіректі танып-білдім,
Шеше, саған рахмет!
Аттың жалын тартып міндім,
Сауық салдым, сайран құрдым,
Туысқа да жақын ек.
Талабымды мақұл көрдің,
Кеңес айттың, ақыл бердің,
Әке, саған рахмет!
Тіршілікте күліп-ойнап,
Жаз гүліндей тұрдым жайнап,
Жастық шақта батыл ек.
Қиын шақта создың қолды,
Көрсете алдың тура жолды,
Досым, саған рахмет!
Бойда жігер, намыс, қайрат,
Жас дәуренім тұрды қайрап,
Қателессем,ғафу ет!
Сырын білдім махаббаттың,
Сыйластықтың дәмін таттым,
Жарым, саған рахмет!
Ғұмыр өтіп бара жатыр,
Көрген түстей қалады ақыр,
Алла!
Маған рақым ет!
Көріп жүрген күнім үшін,

Маған берген білім үшін,
Саған шексіз рахмет!

* * *

Білмей жасап жүрген күнәм бар шығар,
Кешір, Алла-тағала!

Біліп жасап қойған күнәм бар шығар,
Онда мені жазала!

Суға түсір отқа күйдір, әйтеуір,
Іштің кірін тазала.

Нұрыңды құй жүрегіме, қаныма,
Жан нұрланса тоза ма?!

Көкіректі аршымай ма тағы да
Жанға дауа таза ауа.

Өкініп те үлгермей ме, білмеймін,
Кез болғандар қазаға.

Тек мойында қарыздары қалмасын,
Болған кезде жаназа.

* * *

Жүгірмедім, жүрдім,
Отырмадым, тұрдым.

Ізіне ермей сұмның,
Сөзіне ермей жынның,

Білгенімді қылдым,
Сауық-сайран құрдым.

Ортасында мыңның
Құнын білдім Бірдің.

Шаршы топқа кірдім,
Білегімді түрдім.

Жолыққанда жылдым,
Аттың басын бұрдым.

Соңын күттім жылдың,
Нұрын жұттым Күннің,

Фәни сырын білдім,
Сүйтіп өмір сүрдім.

Өтті бастан дәурен,
Сонда осы мен Кіммін?

Ренжітпе ешкімді

Ұтқаннан көп ұтылған,
Қайтса халық базардан.

Кімдер қашып құтылған
Тура келген ажалдан.

Ер көп болса елдегі,
Тірісінде сыйлайды.

Қазақ қайтқан пендені
Жамандыққа қимайды.

Аллаға айтса тілегін,
Берер түбі жауабын.
Бірақ, жұрт да біледі
Обалы мен сауабын.
Мақтаншақ па, кесір ме,
Елдің көңілі толды ма?
Жетім менен жесірге
Қайырымы болды ма?
Ойға салып көрші өзің,
Кетсе де от пен су басып,
Сөйледі ме ел сөзін,
Ойлады ма қу басын?
Жүргенде де басы аман,
Болар талай ерде мін.
Біліп, білмей жасаған,
Күнәсі көп пенденің.
Ажал келсе, айт, кәні,
Кім бар қарсы тұра алар?!
Жасағаны, айтқаны
Қияметте сұралар.
Бұл жалғанда бес күндік
Тірлік қызық, әрине!
Ренжітпе ешкімді
Сондықтан бұл фәниде.

Аралас

Қысы-жазы көздің жасын құрғатпай,
Қолын созып, көмек берер жан таппай,
Өзек жалғар бір тілім де нан таппай,
Демі үзілсе, «өлдім» - деп те тіл қатпай,
Жүрген де көп жалаңаяқ, жалаңаш.
Масайраған, ішім-жемге тоймаған,
Мықты келсе жалбаң қағып, тойлаған,
Жанның емес, малдың қамын ойлаған,
Қонақ келсе, тышқақ лағын соймаған,
Пенде де көп бір біріне қарамас.
Күн суықта абыржитын, сасатын,
Жиғаны жоқ қатарынан асатын,
Бірақ, бардан қайыр, мейір тосатын,
Шамасы жоқ бірді бірге қосатын,
Келей де көп бір тойғанға шала мас.
Торқалы тон, жыртық шапан кигендер,
Тұщы етіне ащы таяқ тигендер,
Арам қолды басын иіп, сүйгендер,
Суға түсіп, жанған отқа күйгендер,
Бәрі-бәрі бұл фәниде аралас.

* * *

Өлшедің бе өмір, өлім арасын,
Дәм таусылса, көзді бір күн жабасың.
Кетсе нөсер шөл даланы қылып көл,
Тасқын судың не қылғанын ұғып көр.
Жаурағанды жылындырса жанған от,
Жойқын өрттен ешкім аман қалған жоқ.
Барар жерге жылдам жетсең көлікпен,
Ажал табар кейбіреу сол көліктен.
Мәз боласың ас ішкенге табақтан,
Ажал табар кейбіреу сол тамақтан.
Төсегінде адам қызық көреді,
Төсегінде жатып науқас өледі.
Сөз қадірін кез келген жан ұғады,
Сол сөз кейде пәле болып шығады.
Жалт-жұлт еткен өмір осы қас-қағым,
Олай болса, жаңсақ қадам баспағын!

* * *

Әміріңді жүргізіп,
Қадіріңді білгізіп,
Алтын тақа мінсең де,
Төбең көкке тиіп те,
Шығып алып биікке,
Мұнараның ішінен
Шықпай өмір сүрсең де,
Аллаға зар қылам деп,
Қылуette болам деп,
Жер астына кірсең де,
Ден сау болып, талтаңдап,
Бағың тасып, алшаңдап,
Жерді басып жүрсең де,
Салып сауық-сайранды,
Жиі көріп мейрамды,
Тоқсан жасқа келсең де,
Ажал сені табады.

* * *

Қала көп пе бүгінде,
Мола көп пе жерде осы,
Терең мұхит түбінде
Кейбіреудің мүрдесі.
Болды ма екен бұрын да
Адамзаттың қадірі?
Эверестің шыңында
Кейбіреудің қабірі.

Еске алмауға бола ма,
Не өтпеген басынан?!
Жусан өскен далада
Қанша сүйек шашылған!
Қатқан қара тастың да
Кеудесінде нала жүр.
Әр төбенің астында
Жатқан жоқ па мола бір?!
Өтер өмір, бір күні
Топырақ жабар бетіңді.
Жердің өзі, ойласаң,
Алып мола секілдіі.

* * *

Тура жолды болмайды теріс деуге,
Қисық жолды болады тегістеуге.
Жақтырмайтын шындықты кісілерге
Бұл сөзіммен болады келіспеуге.
Шындықты іздеп көп кісі сабылады,
Жәбір көрсе, Аллаға шағынады.
Мағынасын жырымның түсінгенде,
Бұл сөзімді қолдаушы табылады.
Бұл фәнидің көрсең де қызықтарын,
Қоя алмайсың көрмеге тізіп бәрін.
Өзгертуге болады, шамаң жетсе,
Маңдайдағы тағдырдың сызықтарын.
Қатарынан бағы асып, озғаны жоқ,
Адамзаттың жалғанда азғаны көп.
Не түссе де басына, көніп соған,
Жүре берме Алланың жазғаны деп.
Кең ғаламның сырларын меңгерер кім?
Балық-сынды сең соққан сенделермін.
Үміт етіп Алладан, қайрат қылса,
Өз қолында тағдыры пенделердің.

* * *

Айтса да ақыл кемеңгер,
Адасып жүрген көп әлі.
Аллаға ғана құл болған
Исаны Құдай дегендер
Шындықтың бетін жабады.
Айтса да білмей надандар,
Көтеріп оны жоғары,
Құрсақта жатып, жетілген,
Әйелден туған пайғамбар
Қалайша Құдай болады?

Шындықты айтар кім бетке,
Оларға жалған ұнайды.
Оқыған кім бар Інжілді?
Жазылған онда: «Сүндетке
Отырғызған деп Құдайды».
Өмірдің өзі шарайна,
Көңілге жиі қарай ма?
Лай мен судан жаратқан
Адамды тең деп Құдайға,
Жатқаның Хаққа ұнай ма?!
Тауысып, сірә, көз майын,
Оқыған жан көп Құранды.
Сөзімді әрі созбайын,
Исаның айтып мән-жайын,
Серпілткен жоқ па күмәнді.
Жалғанда жан жоқ тең келер,
Алладан тағы сұраймын.
Шайтанның сөзін жөн көрер,
Тәубаға келсін пенделер
Танымай жүрген Құдайын.
* * *

Бұл өмір адамның көзінің қарасы, ағындай,
Тым қымбат ат басы алтындай,
жақұт пен лағылдай.

Алайда, көп жанның ғұмыры қысқа ғой,
Қас пен көз арасы, қамшының сабындай.
Жүрсең де үлде мен бүлдеге малынбай,
Босқа өтсе өмірін көпірген сабындай,
Артыңда өшпейтін бір ізің қалмаса,
Кеудеден уайым қояды арылмай.
Жаратқан Алланың еркіне бағынбай
Болмайды.
Арманың көлбеңдер сағымдай.
Көктемнің күндерін қыс түссе сағынбай
Тұрмайсың.
Сондықтан таппайды жаның жай.
Жастық шақ – бастағы бағыңдай,
Жастықтың жайнаған отымен жалындай,
Өзіңнен мықтыға жағынып, жалынбай,
Жүрсең де ешкімге бағынбай,
Қамал көп қалатын алынбай.
Білімін жинаған – таусылмас малыңдай,
Мақсатың – төбесін қар жапқан тауыңдай.
Жел мүжіп, тозатын үстінде тоныңдай,
Іздеген заттардың біразы

Бәрібір, кетеді табылмай...

* * *

Оңнан құрған тордан,
Солдан келген сордан,
Арттан атқан оқтан,
Алда қазған ордан,
Сақта мені, Жасаған!
Сінген мінді сүйекке
Сылып таста құр еттей,
Ізгі ойдағы тілекке,
Ықылас пен ниетке,
Баста мені, Жасаған!
Төбеден келген мұз-қардан,
Табаннан өткен ызғардан,
Кемталант, қарау ақыннан
Өзінен ассам, қызғанған,
Сақта мені, Жасаған!
Қалмай елдің көшінен,
Таусылмаса несібем,
Ырыздықты теріп жеп
Туған дала төсінен,
Болса болды бас аман.

* * *

Өмір кейде әуе жолы секілді,
Әуежайың дайын тұр ма қонатын?!
Таза ұста жүректе ізгі ниетіңді,
Орта жолда қырқылмасын қанатың.
Өмір кейде теңіз жолы секілді,
Кез де болар ащы суды ішетін.
Бірақ, балық жем қылмасын етіңді,
Мақсат айқын порт секілді түсетін.
Өмір кейде пойыз жолы секілді,
Рельстен ауытқымай жүретін.
Жол бойында елді мекен не түрлі,
Қай бекетте тоқтайтынын білетін.
Өмір кейде асфальт жолға ұқсайды,
Жүрсең болды басқа жаққа бұрылмай.
Түзу жол да үнемі ойдан шықпайды,
Жүру қиын кедергіге ұрынбай.
Жалғасады ғұмыр бойы осылай
Өмір жолы көкте, жерде, теңізде.
Қиындықтан, тәуекелден шошымай,
Адаспайтын тура жолды сен ізде!

* * *

Саған бұл сөз ұнамай ма, ұнай ма?
Кез келген жол апарады Құдайға.
Барасың-ау, барғаннан соң, алайда,
Қалай, қайтіп ақталасың? Соны ойла!
Жас, кәрі ме, жасамыс па, бала ма,
Бәрін де Алла әкеледі молаға.
Қияметте жауап берер күн жақын,
Олай болса келгенің жөн тобаға.
Патша, сұлтан, бай-манап па, әмір ме,
Бәрін де Алла апарады қабірге.
Бірақ, қабір емес соңғы мекені,
Олай болса сыйын жалғыз Тәңірге!

* * *

Жүрген кезде бұлт ала, жер шола,
Күнде көрген тауқіметім қаншама?!
Кешегім мен бүгінімде болса да,
Кес-кестейді алдымыздан бір шала.
Өткенімнен сабақ алам!
Бүгініме тәуба қылам!
Ертеңіме сенім артам!
Мына жалған күйіп-жанып тұрса да.
Соның бәрі сенің арқан, Жаратқан!

Астапыралла!

Әлхамдулила!

Иншалла!

* * *

Неге сонша ұйқы қашты,
Емес едім түкке де алаң.
Көтергендей қара тасты
Жетімсіреп жұртта қалған,
Қорғасын ой еңсе басты
Түн ішінде келіп маған.
Кенет біреу есік ашты,
Мысық екен ұйықтамаған.
Бос жатқаным жарамасты,
Қалай ғана ақтала алам?!
Қалай ғана ашық-шашық
Жатқан елге тұтқа болам?
Тұр, Ақылбек, көтер басты,
Жәрдем берсін Хақ-Тағалам!

* * *

О,тоба!
Күнде жүретін көріп жоқ адам,
Тіріліп қайта, келмейді ол қайтып моладан.

Ағайын, туған жиналып, оның мүсінін
Жерінде жатқан қойыпты құйып қоладан.
Естімес мүлде жақынның дауысын жылаған,
Жан бітсе кенет, сөйлер ме болып тірі адам.
Тас болып қатқан тұғырда тұрған ескерткіш
Жауын мен қардың әсері тіпті жоқ оған.
Фәниде дәйім болмайды ісің қалаған,
Жер басып жүрсең, асып та кетпе шамадан.
Үзілмес өмір тереңде болса тамырың,
Жапырақ жаяр ұрпағың сенен тараған.

* * *

Қай жерге тоқтады Нұхтың кемесі?
Ешкім де білмейді бүге-шігесін.
Таусылса тұз-дәмің, бітсе егер көресің,
Қалай келесің – солай кетесің,
Қара жер қойнына жалаңаш енесің.
Шыр етіп келгенде – орансаң жаялық,
Жыласаң сүт сұрап кеткенде оянып,
Қаншама мал-мүлік, байлықты жисаң да,
Ажалдың сағаты келгенде таянып,
Кебіннен басқаны алмайды көр, анық.
Қыбырлап, қимылдап өмірді сүргейсің,
Өйткені, үнемі жер басып жүрмейсің.
Жамбасың қара жер қойнына тигенде,
«Фәниді өткінші, Бақиды шын» – дейсің,
Жатқан жер жұмсақ па, торқа ма, білмейсің.
Бұл өмір өзгермей қалыпта тұра ма?
Аллаға иланбай, батсаң да күнәға,
«Ол жақта не бар?» – деп молдадан сұрама.
Барлық ел барған жер, көміліп қалған жер,
Әкең мен шешеңнің мекені – сол ара.

Әйел көп пе, еркек көп пе?

1.

Әйел көп пе, еркек көп пе жұмақта?
Әйел сыйлар ерлер көп пе, бірақ-та.
Қапелімде жауап таппай қаламын,
Тап болғанда осынау бір сұраққа.
Әйел көп пе, еркек көп пе тозақта,
Еркекті әйел тап қыла ма азапқа?
Ер ме, әйел ме, жүрсе дағы қай елде,
Күнәһарлар аз емес қой қазақта.
Бұл фәнидің жалғандығын кім білер?
Ер әйелді, әйел ерді бүлдірер,
Бірін бірі сүйреп кейде жұмаққа,
Кейде тамұқ отына да күйдірер.

Күйдірсе де қараймайды шын асыл,
Әркім жеке көтереді күнәсін.
Алланың да көңілінен шығады
Сақтай білген ата-баба мұрасын.
Саған қорған – мейірім мен қайырым,
Теңізде де суға батпас қайығың.
Жанған оттан құтқарады Жаратқан,
Пенделері білген бола айыбын.

2.

Тозақта еркек көп пе, әйел көп пе,
Айғақтар көп екенін дәлел көп пе?
Жұмақта еркек көп пе, әйел көп пе,
Әйелге ақылға бай сай ер көп пе?
Болғанда әйел жарты, ер де жарты,
Қосылу екі жарты – ата салты.
Кейде ері, кейде әйелі алда жүрер,
Қайсының күнәсі көп, Алла білер...

* * *

Алла сені аш қылып та сынайды,
Алла сені тоқ қылып та сынайды,
Алла сені бар қылып та сынайды,
Алла сені жоқ қылып та сынайды,
Бұл жалғанға келгеннен соң адамзат,
Қандай қиын іс болса да, шыдайды.
Құдіретті Жаратқанға өйткені
Сыннан өткен пенделері ұнайды.

* * *

Үй ішінде отырғанда
Бу шықса да шәйнектен,
Қатты аязда қысқы дала
Көрінбейді әйнектен.
Бәрін жасар Хақ-Тағала,
Көңілде жүр ой көптен.
Шын сыйынсаң, сақтар Алла
Түссе-дағы жай көктен.

* * *

Түн пердесін Күн нұры түрген кезде,
Тіршіліктің қадірін білген кезде,
Аспан ашық, ағаштар қар жамылған,
Шүкір деймін осыны көрген көзге.
Таңғы сәуле бөлмеге кірген кезде,
Қыбыр-қыбыр тұрғындар жүрген кезде,
Дала тыныш,
Тұп-тұнық жаратылыс,

Шүкір деймін осыны көрген көзге.
Қызыл түске көкжиек боялады,
Ұйқысынан бөбектер оянады,
Сәбилердің күлкісі қуантады,
Түн ұйқысын төрт бөлген кейуананы.
Аяқталып бұл түн де мамыражай,
Көше шуға толады көп ұзамай.
Күндіз дабыр көп болса, кеш батқанда
Тыныштықты қалайды жаным ұдай.
Тұрған болса тірлікке құлшынып кіл,
Орман болған кезі бар бір шыбықтың.
Түні бойы тынықсаң, таң атқан соң
Басталады күйбеңі тіршіліктің.
Күн менен түн жатқанда жағаласып,
Ырыздықты еңбекпен таба аласың.
Жұмыс жаса күнұзақ құлдай болып,
Түн болғанда патшадай дем аласың.
Тоқтамайды бір сәт те өмір көші,
Әр күн сайын өзгерер көңіл қошы.
Сүйіндірген және де күйіндірген
Байқап тұрсаң – фәнидің қызығы осы.

* * *

Бөлінбейді ешқашан деп жүрсек те іргеміз,
Бір анадан тусақ та, бола алмадық бірге біз.
Бөлек-бөлек бөлмеге қойды қамап біздерді
Қойып қойған қарауыл өмір деген түрмеміз.
Болған шығар қате көп, тура жолдан адасу,
Емдеп шыққан жан аз ба тағдыр салған жарасын?!
Бал-шәрбаттай ешқашан дәмі кетпес таңдайдан
Бөліп жеген жас кезде қара нан мен қара су.
Біле алмадым, жайлы орын тұр ма күтіп ол жақта,
Тастай суық табанға көк мұз, әппақ қар жоқ па?!
Кешір, болса, күнәсі, жарылқашы, Раббым,
Көз беретін соқырға, қол беретін қол жоққа.
Көргенімді айнытпай жазып жүрген ақынмын,
Жүрсем-дағы қаймықпай, көптің бірі – пақырмын.
Иман бер деп Алладан тілек тілеп тағы да,
Дұға жасап, қолымды жайып, міне, отырмын.

* * *

Наданға алдыңнан болар кез,
Қайтесің сөзіңді шығындап.
Жүрсем деп естімей жаман сөз,
Құлақты қоясың тығындап.
Көшеде жан көрсең көргенсіз,
Көзіңді еріксіз жұмасың.

Шындықты айтуға дәрменсіз

Болғанда тіліңді тиясың.

Ауыз, көз, құлақ, тіл – ораза,

Ораза тек бір ай бола ма?

Ішіңді, сыртыңды тазала,

Бұзатын нәрсеге жолама.

* * *

Кісілер бар – атағынан мінген атың үркетін,

Кісілер бар – тек жүрсең де, шаптан келіп түртетін,

Кісілер бар – мысқылдайтын әр ісіңді күлкі етіп,

Кісілер бар – жылағанда көздің жасын сүртетін.

Кісілер бар – бетіңе айтсаң, шыға келер ісініп,

Кісілер бар – сөз сөйлесе, отырасың тұшынып,

Кісілер бар – мақсатыңды айтқызбай-ақ түсініп,

Кішілерді құрметтесе – соның өзі кісілік.

Кісілер бар – сөзі көп те, істеп жатқан ісі жоқ,

Кісілер бар – талабы мен ниеті жоқ, күші көп.

Ізгі жандар бұл өмірге тектен текке келмеген,

Бұл фәниде жүрген дұрыс кішіпейіл кісі боп.

* * *

Біреулерге келемін ілесе алмай,

Біреулерден болсам да көш ілгері.

Қызық, сайран, думанды түгесе алмай,

Теріп жүрмін бұйырған несібемді.

Түні бойы көремін тәтті түсті,

Күні бойы тағы да жол жүремін.

Көрдім талай арпалыс, қақтығысты,

Нәр татпаған кезім де болды менің.

Фәни менен Бақидың арасында

Келе жатқан пендемін қара жолда.

Кез болсам да дауыл мен бұрқасынға,

Қасқа күлкі, досыма таба қылма.

* * *

Жылу жоқ жер – тастай суық,

Жарық жоқ жер – қараңғы.

Күнді көрсем ерте тұрып,

Нені білдім таң алды.

Жомартпын деп төсін соққан,

Сараңды да көп көрдім.

Жеңілгенде есерсоқтан,

Өзімді өзім жек көрдім.

Жолдағыны таптап өтер

Асқан кісі шамадан.

Зұлымдығын мақтан етер

Мейірімі жоқ адам.
Еленесің, еңбек қайтса,
Босқа өтпесін күнім де.
Біреу саған алғыс айтса,
Көгересің түбінде.
Тапсаң саған айтқан өкпе
Дос дертінің дауасын.
Ар-ұятың тұрса бетте,
Иман жүзді боласың.
* * *

Аллаға сенбеген,
Жөн сөзге көнбеген,
Тәубаға келмеген
Тозады.
Жалғанға төзбеген,
Шайтанға ермеген,
«Жақсы сөз – ем» - деген
Озады.

Кіретін сыналап,
Күпірлік, қиянат
Адамға, сірә, жат.
Аулақ жүр!
Шүкірлік, ғибадат,
Жүрекке ұялап,
Бес парыз – тиянақ
Дәл қазір.
* * *

Тәй тұрдым.
Қаз бастым.
Тағы аттадым.
Қопардым тоң болған қыртысты қап-қалың.
Бойыма жұқты ма тер төгіп тапқаным?
Біреуге жақтым.
Біреуге жақпадым.
Артыма қарадым.
Аялдап, тоқтадым,
Осынша жол жүрсем, бойымда жоқ па мін?!
Арман не мінген соң сипалап ат жалын,
Кең жолға апарса кішкентай соқпағым.
Ілгері жүруге кей кезде жоқ халім,
Көкірек кей кезде – қайнаған от-жалын,
Рақат па, азап па, алдына кеп тұрмыз
Ішінде не бары беймәлім қақпаның...
* * *

Тән емес, жанның дерті асқынғанда,
Дертке дауа табылмас қас қылғанда.
Жаратқанның сынағы деп білеміз
Біреуді тоқ, біреуді аш қылған да.
Құдайды да кіналар қайғырғанда,
Ақыл-ойын пенденің сай қылған ба?!
Жаратқанның сынағы шығар, бәлкім,
Бірін кедей, біреуін бай қылған да.
Түсіп жүрсе кейбіреу құса-мұңға,
Біреу жүрсе бақыттың құшағында,
Біреуді сау, біреуді сырқат қылса,
Көзімізге көрсеткен нышаны да.
Заманда да сұрқия, сұм алдаған,
Мезгілде де тапқанын құралмаған,
Өзіңе сен, өзгеге көзді сүзбе,
Медет тіле жалынып Бір Алладан.

* * *

Асығы алшы түскендерге
Өмір бүк те, шік те емес.
Жемісі ерте піскендерге
Жолы болмай кеткен өш.
Сайран салып жүргендерге
Өмір деген түк те емес,
Фәни сырын білгендерге
Өлім соңғы нүкте емес.

* * *

Қарап тұрсаң, ғажайып, өмір – айқас алаңы,
Бұғы, бұлан, еліктер – қасқырлардың тамағы.
Ағын суда шоршыған үндемейтін балық та
Шығып қалса жағаға қарай алмас жарыққа.
Емін-еркін інінде өмір сүрген кей тышқан
Іннен шықса құтылмас мысық деген жыртқыштан.
Қиқу қосып, құс салған біледі оның сырын ел,
Қаз-үйректер бүркіттің тырнағына ілінер.
Қанаты бар құстарға сөйлеу болса бір арман,
Сөйлей білген тоты құс тор ішіне қамалған.
Түйеқұстың, алайда, сермесе де қанатын,
Аспаны жоқ ұшатын, көлдері жоқ қонатын.
Аяғы жоқ болса да жорғалаған жыланның,
Жете алады тырмысып биігіне қыранның.
Құмырсқаның керемет тірлігіне қарашы,
Солай еңбек ете ме адамзаттың баласы?!
Гүл-бақшада шырынын сорып жүрген гүлдің де
Ара менен сонаның айырмасын білдің бе?!
Оң мен солын әлі де айырмаған адамдар,

Бір Алланың жаратқан ғаламына қараңдар.
Үлгі, өнеге, тағылым – барлығы да бар онда,
Соның бәрі жазылған қасиетті Құранда.

* * *

Жас келгенде көп пендеге ақирет те үрейлі,
Таудан биік күнәларын кім күрекпен күрейді?
Аңқау қазақ жақсы сөзді ағыл-тегіл жаудырып,
Періштенің құлағына шалынсын деп тілейді.
Кісі қайтса, дұға жасап, орын сұрап жұмақтан,
Аңқау қазақ жақсылықтан дәметуді ұнатқан.
Кім-кімді де жатсынбастан қойнына алар қара жер,
Бірақ, ешкім құтылмайды қабірдегі сұрақтан.
Бұл фәнидің жасап жүрсең неше түрлі амалын,
Қолың жомарт, жүзің жарқын, ашық болсын қабағың.
Арманың не тест тапсырған жақсы студент секілді
Дайын болса бар сауалға қайтаратын жауабың.

* * *

Тас атса біреу тасадан,
Қалса да одан бас аман,
Күнәм көп білмей жасаған,
Күнәм бар біліп жасаған.
Біреулер тиіп шамыма,
Салғанда жара жаныма,
Басымнан сөзді асырмай,
Күнәлі болдым тағы да.
Сөйлесе дұшпан мыстандай,
Тежейтін бойды күш қалмай,
Болғанда ызам батпандай,
Сабырым болды мысқалдай.
Өкпе мен реніш қалыңдап,
Кетті ме күнәм ауырлап.
Жақсы мен жаман сөздердің
Барлығын жүрсем қабылдап.
Бірде олай, бірде бұлаймын,
Қиындық болса, шыдаймын.
Пендеге жаны ашыр деп,

* * *

Үйге келген қонақ болса,
Дастарханға тамақ толса,
Әлпештеген ұл мен қызың
Қызметке жарап тұрса,
Жаратушы жарылқайды,
Жүзінен нұр тарап тұрса,

Түседі Алла мейірімі,
Обал менен сауап болса.
Еңбек қылғын текке жатпай,
Бірақ, саусақ қимылдатпай,
Тіленгеннің күні құрсын,
Бір Аллаға қарап қалса.

* * *

Сүйінішті көрген көзге,
Айыз қанар айтқан сөзге,
Көңіл өсіп барады.
Уәдеде тұра алатын,
Алға бассаң, қуанатын,
Жақсылықты құп алатын,
Алғы шепке сұранатын
Кісілер де болады.
Анттан безген алдамшыға,
Жаның төзбес жалғаншыға
Қалай көңілің толады?!
Жақсы ісінді көре алмайтын,
Бар болса да, бере алмайтын,
Ізгілікке ере алмайтын,
Арыз жазбай жүре алмайтын
Кісілер де болады.

* * *

Шөлдегенде, ауырғанда,
Іздегенде дәру жанға –
Көзі түссін Құдайдың.
Денге саулық, досқа қадір,
Барға шүкір, жоққа сабыр
Сұраймын!

* * *

Көр дегенің ақыры ма жарықтың,
Көр дегенің шұңқыры ма тамұқтың?!
Құрметі ме қайтыс болған кісіге,
Жиналғаны моласында халықтың.
Туыс-туған жас төккенмен фәниде,
Өлген кісі тірілмейді, әрине.
Тіршілікте тумақ бар да, өлмек бар,
Мұндай жағдай қайталанар әр үйде.
Кеткендер бар қасиетті, шын асыл,
Кеткендер бар мойындамай кінәсін.
Кім болса да дұға оқиды молдалар,
Кешірсін деп оның барлық күнәсін.
Бұл фәниде бола алғандар сабырлы,

Елжіретер алпыс екі тамырды.

Жақсы адамдар ел ажалға қимайтын

Қайтқанда да болады екен қадірлі.

Сөздік

Алла – Жаратушы, түркі тілдерінде – Тәңір, парсы тілінде – Хұда, қазақша – Құдай

Адам – алғашқы пайғамбар

Аллаһу акпар – Алла ұлы

Ар-Рахман – қайырымды

Ар-Рахим – мейірімді

Арафа күні (қазақтар қарапа деп те айтады) – Құрбан айттың алдындағы күн

Азан – намазға шақыру

Астапыралла – Алладан кешу тілеймін

Аһузу биллаһи – Алла, сақтай көр!

Ахирет – Қиямет күні

Ахмет – Мұхамбет пайғамбардың бір есімі

Аят – Құранның бөлімі

Асхаб – серік, жолдас

Ансар – жақтас, Мұхамбет пайғамбармен бірге Меккеден Мәдинаға келген мұсылмандар

Айша – Әбубәкірдің қызы, Мұхамбет пайғамбардың әйелі

Әбубәкір – араб халифасы

Әмин – «О, Алла! Тілегімді қабыл ет!» деген мағынаны білдіреді

Әмина – аман болу

Әлхамду иллаһи – барлық мақтау Аллаға лайық

Әлхамдулилла – Алла жасасын

Әл-кәусар – жұмақтағы сүттен ақ, балдан тәтті өзен

Әлімсақ – Әл-Мисақ-тың қазақша айтылуы, Алланың жаратқан күнінен бастап деген мағынаны білдіреді

Әзірейіл (Азраиль) – пенденің жанын алатын періште

Әзәзіл – адамды азғырушы шайтан

Әзірет Әлі (Хазірет Ғали) – хазірет, Мұхамбет пайғамбардың күйеу баласы, төртінші халифа

Әйіп (Аюп) – Құранда аты аталған пайғамбар

Әлисағ – Құранда аты аталған пайғамбар

Бақи – мәңгі өмір

Басар – бар затты (иненің жасуын да) көруші

Бәтима – Мұхамбеттің қызы, Әлидің әйелі, Хасен мен Хұсайынның анасы

Бәйіт – өлең түрі

Бәдәуи – арабтың көшпелі тайпасы, негізінен түйе баққан

Бейіс – пейіш, жұмақ

Ғалайкумуассалам – Алланың нұры жаусын! (сәлемдесу)

Ғазал – өлең-жыр

Ғаршы-күрсі – Алланың мекені, Алланың тағы деген мағынаны береді

Ғашық – ынтық болу

Ғанибет – олжа, пайда

Ғафіл – бос қалу, надандық, қараңғылық

Ғафур – кешірімді

Гибрат – өнеге, үлгі

Гибадат – құлшылық жасау

Гұсыл – суға шомылу, жуыну, тазару

Дәуіт – Құранда аты аталған пайғамбар

Дүния – өмір, Фәни мен Бақидың ортақ түсінігі (кейде дүние деп те айтылады)

Дүние – мүлік, зат, нәрсе

Жаппар – Құдіретті

Жақып (Якуп) – Ысқақтың баласы, Құранда аты аталған пайғамбар

Жақия (Яхия) – Құранда аты аталған пайғамбар

Жаһаннам – тозақ

Жәннат – жұмақтағы бақ

Жәбір – жапа, қиянат жасау, зорлық көрсету

Жебірейіл (Гаврил) – Алла мен пайғамбар арасында байланыс жасаған, Құран сөздерін жеткізген періште

Жихад – Алла жолындағы қасиетті соғыс

Жүніс – Құранда аты аталған пайғамбар

Жүсіп – Құранда аты аталған пайғамбар

Зәмзәм – Меккедегі Қағбадан алынатын киелі су

Зәкария – Құранда аты аталған пайғамбар

Зекет – мұсылманның мұқтаждарға арнап берген салығы

Зікір – Алланы еске алу

Зүлкәфіл – Құранда аты аталған пайғамбар

Зұлжалал – ұлылық иесі, Алланың бір есімі

Ибраһим (Абрам) – Құранда аты аталған пайғамбар

Иса (Иисус) – пайғамбар, Мәриямның ұлы

Исрафил (Ысырайыл) – (қазақтар Сұрапыл деп те айтады) Қияметте дауылды әкелетін, адамдардың қайта тірілуін бақылайтын періште

Иман – ақиқатқа сенім

Имран – Мәриямның әкесі

Ихсан – Ислам дінінің маңызды сатысы, Аллаға жан-тәнімен сеніп, онымен тілдесіп тұрғандай құлшылық қылу

Ихрам – құлшылық қылушының киімі

Имам – мұсылмандар басшысы, жетекші, намазда сапта тұрғандарды бастаушы деген ұғымды білдіреді

Иншалла – Алланың қалауы болады

Иждаһад – ыждағат, ынта, беделді дін адамының іс-әрекеті

Истиқад – сену, нану

Ыдырыс – Құранда аты аталған пайғамбар

Ынсап – әділдік

Ықылас – адалдық, шынайылық

Ылаж – ем

Ысмайыл (Смайыл) – Ибраһимның Ажар туған үлкен ұлы, Құранда аты аталған пайғамбар

Ысқақ (Исках) – Ибраһимның Сара туған екінші ұлы, Құранда аты аталған пайғамбар

Ібіліс – адамға сәжде қылмаған, азғырушы шайтан

Илияс (Илья) – Құранда аты аталған пайғамбар

Кәлима – иман келтіру, Исламның бірінші шарты
Кәләм – Құран (Алла сөзі), өзіне тән сипатпен сөйлеуші деген мағынаны білдіреді
Қадыр түні – рамазан айының 27-ші түні
Қадим – көне, ескі
Қағба – құбыла, Меккедегі қасиетті мешіт
Қайыр – игілік
Қари – Құранды жатқа оқушы, білгір
Қарамин – амал дәптерге сауап жазатын періште
Қатимин – амал дәптерге теріс істерді жазатын періште
Кәпір – Аллаға сенбейтін кісі
Кәміл – жетілген
Кәмалат – кемеліне келу
Кәззап – өтірікші, жалған хабар таратушы
Құддыс – Иерусалим
Құтба – жұма намазындағы уағыз
Құзыр – әмір, билік
Құлқуалла ахад – Алла біреу
Күпірлік – қарсы келу, мойындамау
Ләй-ла-ил-Ал-ла – Алладан басқа құдай жоқ
Лаухулмахбуз – жазмыш тақтасы
Лұт – Құранда аты аталған пайғамбар
Мағрифат – оқу-білім, ағарту, дінді тану
Махмет – Мұхамбет пайғамбардың бір есімі
Махшар – ақырзаман күні болатын сот, адамның күнәсі тексерілетін жер
Малғұн – шайтанның аты
Мансұқ – жоққа шығару, мансұқтау
Мақұрым – құр қалған, айырылған
Мағрипат – Ислам дінінің бір сатысы, ғылым, білім, өнер
Мәшалла – Алланың қалауы осы
Мәлік – тозақ сақтаушысы
Мәзһаб – бағыт, ұстанған жол
Мәңкүр – көрде жауап алатын періште
Мәжнүн – есі ауысу
Мәуліт – Мұхамбет пайғамбар туған күн
Мәкүрік – көңіл қаламаған, жаратпайтын нәрсе
Мәсіх – дәрет алғанда сулы қолмен жасалатын рәсімдер
Мекайыл (Михаил) – табиғат құбылыстарын байқап, бағдарлап отыратын періште
Мысыр – Египет
Мінажат – жалбарыну, Аллаға арыз, тілек айту
Мүмин – Аллаға, оның әмірі мен заңына сенуші
Мүшірік – Аллаға серік қосушы немесе пұтқа табынушы
Мүшайра – ақындар жарысы
Мүсілім – мұсылман, бой сұнған, бағынған деген мағынаны білдіреді
Мүрит – шәкірт
Мұхтасар – ықшамдалған, қысқартылған

Мұғыраж – ережеп айының 26-нан 27-не қараған түн
Мұса (Мойсей) – Құранда аты аталған пайғамбар
Мұстафа – Мұхамбет пайғамбардың бір есімі
Мұнафиқ – екі жүзді
Мустахаб – кейде жасалатын, кейде жасалмайтын амал, орындағандарға сауап, орындамағандарға күнә емес
Насихат – ақыл, үгіт
Нәби – пайғамбар
Нәпақа – несібе
Нәңкүр – көрде жауап алатын періште
Нұх (Ной) – Құранда аты аталған пайғамбар
Омар – екінші халифа
Оспан – үшінші халифа
Пара (Құранның парасы) – бөлік
Парыз – мұсылманға міндетті амалдар
Пәруардігер – Құдай
Пәрмен – бұйрық, жарлық
Перғауын – Мысыр патшасы, фараон
Пешене – тағдыр, жазмыш
Пір – қолдаушы рух, сонымен бірге ұстаз деген мағынаны да білдіреді
Пырақ – пайғамбардың тұлпары (Мұхамбет пайғамбар пырақпен ғарышқа барып, Алланың дидарын көрген)
Раббым – тәрбие беруші, жаратушы
Рахман – рақымды
Расул алла – Алланың елшісі
Раджаб (ережеп) – мұсылман жыл санауының жетінші айы
Рисала – шығарма
Ризван – жұмақ күзетшісі
Салауат – Алладан пайғамбарға рақым тілеу
Сағидулла – Алланың көмекшісі
Сахаба – Мұхамбет пайғамбардың көзі тірісінде Ислам дінін қабылдағандар
Салық (Салих) – Құранда аты аталған пайғамбар
Сайтан – шайтан
Сами Юсуф (Сәми Жүсіп) – мұсылманша иләһи әндерді орындаушы араб әншісі
Сүлеймен – Құранда аты аталған пайғамбар, су патшасы деп те айтылады
Сират – тозақ үстінен салынған қыл көпір
Сұбыхан – дәріптеу, Алланы мақтау
Сұбыханалла – Аллада мін жоқ, Алла ұлы
Сыдық – шыншыл, шынайы
Сүре – Құранның тарауы
Сүннет – мұсылмандар атқаруға тиісті іс-әрекет
Сүннит – Ислам дінінің негізгі тармағы
Тарауық – рамазан айында ауыз ашқаннан кейін оқылатын намаз
Тариқат – Ислам дінінің бір сатысы, таным жүйесі, тарих
Тауһид – Ислам дінінің негізі, Алланы бір, жалғыз деп білу, мойындау

Тәпсір – Құранға түсінік
Тәсбих – құлшылық жасауға арналған, жіпке ілінген тастар
Тәмәм – аяқталған, біткен іс
Тәуба – шүкірлік қылу, райдан қайту
Тәурат – Тора (Мұсаға түскен кітап)
Тәкбір – Аллаға мадақ айту
Төрт кітап – Тәурат (Мұсаға), Забур (Дәуітке), Інжіл (Исаға) және Құран (Мұхамбетке) түскен
Түлен – шайтанның аты
Уаһи – Алладан пайғамбарға келген нұсқау
Уәжіп (уәзипа) – мұсылмандар орындауға тиісті іс-әрекет, борыш
Үмбет – жамағат, қауым
Үшір (күшпир деп те айтылады) – зекетке төленетін астық өнімі, барлық өнімнің оннан бір бөлігі
Фатиха (батықа) – Құранның беташар сүресі, бата деген мағынада да қолданылады
Фасыл – бөлім
Фәни – жалған
Фәтуа – пәтуа, келісім
Харам – арам, тыйым салынған нәрсе
Халал – адал, рұқсат етілген іс-әрекет, жеуге жарамды тағам
Ханас – араға от салушы шайтан
Хасен (Хасан) – Әлидің ұлы (Бәтимадан туған)
Хақиқат – күмәні жоқ, анық
Хабибулла – Алланың сүйіктісі
Хадис – пайғамбардың, оның серіктерінің жасаған амалдары және өсиеттері айтылатын хабарлар
Халил – сүйікті
Хақ – ақиқат
Халифа – халифаттың (мемлекеттің) патшасы
Хұсайын (Хусейн) – Әлидің екінші ұлы
Хижра – жыл басы, мұхаррам айының бірінші күні, 622-ші жылы Мұхамбет пайғамбардың Меккеден Мәдинаға көшкен жылы
Хиджаб – ұзын көйлек
Хикмат (хикмет) – даналық
Хиссаб – қисап, есеп
Шадияр (шахарияр) – төрт дос (Әбубәкір, Омар, Оспан, Әли) – пайғамбардың ізбасарлары деген мағынада
Шаһит – дін жолындағы соғыста қаза тапқан кісі
Шахар – қала
Шариғат – Ислам дінінің ережелері, заңдары
Шайыр – ақын
Шафағат – жәрдем қылу, шапағаты тию
Шәк – күдік
Шиіт – Мұхамбет пайғамбардың жолын мойындамайтын діни ағым
Шифа – шипа, ем
Шүкір – рахмет
Шүбә – күмән

Шұғайып – Құранда аты аталған пайғамбар

Ширк – Аллаға серік қосу

Һарүн – Құранда аты аталған пайғамбар

Һәмма – барлығы

Һүд – Құранда аты аталған пайғамбар

Автор туралы

Қазақтың көрнекті ақыны, жазушы, драматург, көсемсөзші-журналист Ақылбек Қожаұлы Шаяхмет Қостанай облысының Жітіқара ауданында Желқуар ауылында 1951 жылы 17 маусымда туған. Жітіқара қаласында қазақ мектебін бітіргеннен кейін «Шевченко» кеңшарында шопан болып жұмыс істеді. 1968 жылы оны Әуликөл аудандық газетіне қызметке шақырады. Одан кейін Алматы облыстық «Жетісу», Қостанай облыстық «Қостанай таңы» газеттерінде, облыстық телекомпанияда жұмыс істеді. Алматыда Қазақ мемлекеттік университетінің журналистика факультетін және Москвада Әдебиет институтын бітірген.

А.Шаяхмет – филология ғылымдарының кандидаты, Ахмет Байтұрсынов атындағы Қостанай мемлекеттік университетінің профессоры, халықаралық шығармашылық Академиясының корреспондент-мүшесі, ҚР мәдениет қайраткері, Қазақстанның құрметті журналисі.

Халықаралық «Қазақ тілі» қоғамы облыстық ұйымының төрағасы, Қазақстан жазушылар одағының Қостанай және Торғай облыстары бойынша әдеби кеңесшісі, облыстық тіл басқармасы бастығының орынбасары, ұлт саясаты жөніндегі Қостанай облыстық комитеті төрағасының орынбасары, облыстық мәдениет басқармасы бастығының орынбасары, облыстық білім департаменті директорының орынбасары, Ахмет Байтұрсынов атындағы Қостанай мемлекеттік университеті Қазақ және орыс филологиясы институтының директоры, журналистика факультетінің деканы, ҚМУ Медиа-орталығының директоры болып қызмет атқарды.

СССР жазушылар одағына 1983 жылы қабылданған. Қазақстан жазушылар одағы басқармасының мүшесі. «Ана тілі» газетінің лауреаты. «Дала қоңырауы» газетінің тұңғыш ұйымдастырушысы және редакторы болды. Ахмет Байтұрсынов атындағы медальмен, «ҚР тәуелсіздігіне 10 жыл» және «Ерен еңбегі үшін» медалімен марапатталған. Бұқар жырауға, Бейімбет Майлинге, Нұржан Наушабайұлына арналған республикалық мүшайралардың жеңімпазы. 2007 және 2008 жылдары өткен республикалық ұлттық «Астана-Бәйтерек» конкурсының жеңімпазы. 2008 жылы өткен «Бір өлең-бір әлем» республикалық мүшайрасының және «Дарабоз» бәйгесінің жүлдегері.

Тұңғыш жинағы 1977 жылы жарық көрді. Республика баспаларынан отыздан астам кітабы басылып шыққан. Автордың өлеңдері орыс және шет ел тілдеріне аударылған.

«Есте қалар ел тарихы», «Ел есіндегі есімдер», «Тыңда туған», «Пирамида», «Шынар», «Көзімді ашып-көргенім», «Жұлдызды дәуір», «Жер-бесік», «Мөлдір бұлақ», «Тайбағар», «Ақсұлу» деп аталатын прозалық, өлеңдер және поэмалар жинақтары оқырмандардың ықыласына бөленді.